Sup. Sc. 14. C. 4 -

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
FONDO EBORENSE
31
9 A
13

# VERITAS
## RELIGIONIS CHRISTIANÆ
*Manifeſtè demonſtrata*

Adverſus omnes Infideles negantes

DIVINITATEM CHRISTI,

*Et Trinitatem Divinarum Perſonarum*

PER

REV. P. THYRSUM GONZALEZ

*OLIM*

In Academia Salmaticenſi Primarium Theologiæ Anteceſſorem Emeritum,

NUNC VERO'

Præpoſitum Generalem Soc. JESU.

OPUS

In quinque Libros diviſum, excerptos ad verbum ex opere fuſiori ejuſdem Authoris, cui titulus:

*Manuductio ad converſionem Mahumetanorum.*

PARS PRIMA.

MATRITI 1687. Et denuò NEAPOLI 170

Ex Typographiâ Michaëlis Aloyſii Mutio.

*Superiorum Licentiâ.*

SANCTISS. ET BEATISS. D. N.

# INNOCENTIO XI.

PONTIFICI OPTIMO MAXIMO,

Totius Eccleſiæ Capiti, Paſtori, & Principi clariſſimo, B. Petri Succeſſori eximio, legitimo Chriſti Vicario, Chriſtiani Orbis ſupremo Primati, verum jus, & plenam poteſtatem in Eccleſiam Catholicam à Chriſto D. habenti.

BEATISSIME PATER.

CUM Inclytum Imperatorem Leopoldum, Sereniſſimum Poloniæ Regem, Strenuum Lotharingiæ Ducem, alioſque Invi-

ctiſſimos Principes in ipſo vertice periculi conſtitutos tot Victorias ab Othomanis reportare audio, quot pugnas ineunt, dum expugnatas Urbes florentiſſimas, fugatos hoſtes, & vel ſolo armorum ſtrepitu perterritos, dum victrices Germaniæ Aquilas Turcarum Lunam proprio ſanguine fędatam unguibus diſcerpere, dum immenſam ferè illius Imperii molem hinc lapſam, illinc prolabentem contemplor, non poſſum, Sanctiſſime Pater, non gratulari aureo Beatitudinis veſtræ ſæculo, pietatemque, magnificentiam, zelum, & ſollicitudinem tanti Pontificis extollere; utpotè qui non tantum profuſis lachrymarum, ſed aureorum

etiam

etiam imbribus, ſacrum hoc bellum foverit in Turcarum extremam perniciem, ut Imperium illud funditus everteretur, propriæque ruinæ cineribus ſepultum jaceret. Elegantiùs enim de hac, quam de Gratiani Magnificentia diceret Auſonius: *Spem ſuperas, vota præcurris, cupienda prævenis, præſtare tibi eſt, quam illis optare, velocius.*

Deindè non minus lachrymæ S. Veſtræ, quàm Imperatoris arma hoſtem laceſſunt, fugant, proſternunt, quaſi lachrymæ illæ efferam Barbarorum duritiem emollirent, ut facilius armis cederent. Dum enim ardens Lotharingiæ Dux equo ſublimis, hinc indè omnium ferro decer-

tans ex alto victoriæ monte præcipitem fortunæ rotam agitabat, ut triumphus non cęco fortunæ arbitrio, ſed Deo, & militari virtuti adſcriberetur, erectis in Cęlum manibus enixè Deum orabat B. Veſtra. Et ut luculentiùs antiquos Triumphos ſuperaret militans Eccleſia, cum Sol olim ſtetiſſet, non ſtetit hìc ſolùm Luna, ſed & cecidit. Proh fauſtiſſimum omen! dum Turcarum aſtra è Cęlo cadunt, quid niſi vaſti illius Imperii ruinam expectare fas eſt?

Ergò dum V. Beat. zelo, & aſſiduis curis cernimus ſubactas munitiſſimas Pannoniæ Arces, Viennam ab obſidione vindicatam, captam Strigoniam, expugna-

gna-

gnatam Budam ; urbs cum eſſet inexpugnabilis; immò etiam ſuperba Conſtantinopolis mænia, & metu, & vicino armorum fragore concuſsa tremere. Cum inquam, hæc mente lubentiſſima evolvo, audeo dicere (à blando adulationis periculo omninò ſecurus) zelum, & eximiam ſedulitatem B. V. longè, latèque ſuperare decantatum illum Religionis amorem, quo priſci Summi Pontifices exarſere, adeò ut pleroſque Chriſtianos Principes accenderent ad bellum Turcis inferendum. Urbanus II. Siciliæ, Calabriæ, & Apuliæ Principes mutuo cruore reſperſos pulchro fęderę junxit, ut arma in Sarracenos verterent: fe-

citque, ut Germanorum, Belgarum, & Polonorum civilia bella dormirent, ut ad prælium ſacrum excitarentur. Urbanum conſtanter imitati ſunt, præter egregios alios Pontifices, quos brevitati, ſilentio, & venerationi conſecro, Innocentius III. Innocentius IV. Innocent. VI. Innocent. VIII. qui in hoc Turcicum bellum fide, & pietate accincti conſpirarunt, quaſi illuſtre hoc facinus Innocentios omnes ad ſe ſecreto quodam influxu traheret. Eugenius IV. qui mari claſſem, terra exercitum Duce ſtrenuo Ladiſlao Poloniæ Rege miſit, & innumeras Turcarum copias ad oram Danubii fugavit, protrivitque. Callixtus III. voto ad bel-

bellum hoc ſuſcipiendum adſtri-
ctus inſignem triumphum egit apud Belgradum, dum Mahometes tyrannus ingenti vulnere exanguis turpi fuga vitam quæſivit. Pius V. celebrem illam victoriam in ſinu Lepantino totius Orbis ſtupore reportavit.

Cęterum B. Pater, viciſti; viciſti ſanè non tantùm victos hoſtes, ſed relatos hoſtium victores: viciſti, inquam, numero, & magnitudine victoriarum; viciſti auxiliis præſtitis, & fęlicitate; & vel ſublimiores æquaſti fervore, diligentia, zelo, pietate. Evolvantur, rogo, Hiſtoriarum volumina, nullibi profectò invenitur Summus Paſtor ex his, qui Turcicum bellum iniere, tot ſpoliis

one-

oneratus, tot Triumphis plenus, tanto hoſtili ſanguine madens. Ideòque ſeptem Romana montium juga altius eriguntur, ut victorias, & palmas ex alto vertice videre poſſint, & ſtatim ſuperbam frontem demittunt, ut victorem Innocentium, inclinata cervice, adorent.

Ergò cum nuſquàm uberior animarum fructus ſperetur, quàm hoc tempore, quo Othomani infelices perfidiam ſuam calamitatibus noſcunt, ut infenſiſſimi illi Eccleſiæ hoſtes armis domiti, Catholicæ Fidei veritatibus iterum ſubjungentur, & colla jugum Imperatoris ſuſtinentia, mitiſſimo etiam Chriſti jugo ſubmittantur, opus hoc

jam

jam diu elaboratum Sanct. V.
ſupplex offero; quod ecquidem
ſolidiſſimis refertum eſt funda-
mentis, quibus ſtulta Mahume-
ti dogmata pęnitus enervantur,
& commentitii Paradiſi flores mar-
ceſcunt: quibus Sole clarius
ęvincitur, Alcoranum innume-
ris erroribus ſcatere, & horri-
dis monſtris affluere. Quod non
ſemel expertus fui, cum ad Ma-
humetanos publicè conciones ha-
buiſſem in florentiſſima Bæticæ
Provincia, Matriti, & alibi; fe-
rèq; ducenti argumentorum pon-
dere devicti ad ſalutares undas,
velut ad portum fęliciter ap-
pulere. Igitur cum nequeam
ipſe cominùs hoſtes illos appe-
tere, & viva voce convincere,

emi-

eminùs contendere ſtatui non armis, ſed rationibus, non telo, ſed calamo. Ideòque libellum hunc ſeorſim evulgare decrevi, ut Concionatores, & Miniſtri Evangelii, qui ibidem degunt, uberem argumentorum ſegetem, armaque præſto habeant ad victos Turcas convincendos, ut fęlicius victi dicantur, quàm eſſent victores: tunc enim ſuperbientis fortunæ arrogantia elati Chriſti humilitatem deſpicerent; nunc verò è culmine felicitatis dejecti, & jam ſub ditione invictiſſimi Imperatoris Leopoldi venientes, aptiores ad excutiendas tenebras Mahumeti, & ſuſcipiendum fidei jubar redduntur.

Igi-

Igitur, Sanctiſſime Pater, excipe non tàm parvum hoc opus, quàm magnum deſiderium ſerviendi cauſæ publicæ; immò nec opus ipſum, quod accuratiùs recognitum denuo in lucem profero, parvum, ignotumve eſſe poterit, cum à magno Innocentii XI. nomine, & celſitudine lucem, & umbram accipiet. Si tamen non habuerit undè Beatitudini V. placeat ex venuſtate, aut elegantia; ex pietate objecti, & zelo ſcribentis diſplicere non poterit. Vive Sanctiſſime Pater ad Eccleſiæ ſolatium, ad Fidei incrementum, ad coercendos effrænatos veræ Religionis hoſtes, ad revocandas deperditas oves in

unum

unum Chriſti ovile. Vive pietati, vive cęlo, vive tibi. Salmanticæ 20. Martii, anno Domini 1687.

BEATISSIME PATER

Poſt deoſculatos ſacros pedes, obſequentiſſimus Sanctitatis veſtræ famulus.

THYRSUS GONZALEZ
De Santalla.

## APPROBATIO EMINENTISS. DOMINI D. Fr. Joſephi de Aguirre, S. R. E. Cardinalis, &c.

MEthodum hanc, quam Mahumetani ex craſſis erroribus, quibus alte caligant, & cæcutiunt, ad lumen Evangelicæ doctrinæ convertantur facilius, jam antè vidi, & ſuffragio meo probavi, dum ex præſcripto Regii Senatus Superioribus annis Cenſor eſſem Selectarum Diſputationum Reverendiſs. Patris Magiſtri Thyrſi Gonzalez, Primarii Theologiæ Profeſſoris in Salmaticenſi Academia. Cùm autem pluribus doctrina, & eruditione præſtantibus Viris conveniens viſum fuerit, ut illa ſeorſim edatur ad commodiorem uſum eorum, quibus curæ eſt, aut erit Mahumetanorum converſio; cenſui pariter utiliſſimum, ut in eundem Scopum reducatur. Quippè ad manum habebunt pervias demonſtrationes, & urgentiſſimas prætereà conjecturas, quibus occœcatam eorum mentem illuſtrare, & affectum inflammare poſſint, ut tandem emergant

è te-

è tenebris, & veram ſalutis viam inſiſtant. Quapropter non modica mihi ſpes affulget ingentis utilitatis reportandæ ex nova editione hujus Tractatus, quem ſanè oportet per omnes Chriſtiani orbis plagas diſtrahi, & publici juris fieri; illas præſertim, in quibus inveniuntur errores Barbaræ illi Sectæ dediti. Ità atteſtabar Matriti in Monaſterio Benedictino S. Martini di 15. Decembris, anno Dominicæ Incarnationis 1686.

*Joſeph Cardinalis de Aguirre,*
*Benedictinus.*

AP-

## *APPROBATIO ILLUSTRISSIMI D. D. Didaci de la Cueva, Epiſcopi Valliſoletani, Conſiliarii Regii, &c.*

IAm pridem magno cum ſplendore primam lucem uſurpaverat Manuductio iſta ad converſionem Mahumetanorum: Et ego placidos ipſius radios grato lumine hauſi, cum pro munere Cenſoris injuncto ab Illuſtriſſimo Domino D. Franciſco de Seixas & Loſada, tùnc Epiſcopo Salmantino, & poſtmodum Compoſtellano Archiepiſcopo, Selectas ex univerſa Theologia Diſputationes Reverendiſſimi Patris Magiſtri Thyrſi Gonzalez de Santalla è Societate Jeſu, Primarii Theologiæ Profeſſoris in Salmanticenſi Academia, meis probavi calculis; candidiſſimis quidem, & pro mea in Authorem benevolentia, & pro Authoris adverſus Cenſores meritiſſimo jure. Nunc vero, quod in Sole intuemur, qui nullo contentus Emiſphærio plagas ſupergreſſus immenſas, novum apud alios accolas mundum ſplendori ſuo, ambitu perpetuò ſollicitat, neque uno quieſcens volumine iteratis orbibus magno mortalium beneficio propitios radios diſpenſat: id ipſum huic Manuductioni accidit, quæ recto tramite ad ſuperas lucis plagas, & ducit,

& evolat. Nempè, quaſi eſſet ipſis ſolaribus radiis ſcripta in eam claritatem excrevit, ut illo *Selectarum* volumine non coercita, propriam ſibi ſphæram quà ocyus in orbem circumferatur, & nova volumina, queis liberalius diffundatur, expoſcat. Hic primum ſacram myſteriorum fidei obſcuritatem claris adeo ſplendoribus Author inaurat, & tam perſpicuâ ſubtilitate dividit diem à tenebris,ut verè nox ſicut dies illuminetur, & fides quæ cæca eſt, planè ſimul appareat oculata, & tota oculus. Tùm errores Mahumetanæ Sectæ triumphans aggreditur ; & Prædicatoribus Evangelicis zelum accendit , methodum tradit, arma miniſtrat,quibus pertinaciam Barbaræ gentis, licèt Aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas, ſuperna veritatis luce feliciſſimè expugnaturi ſint, ut ſpero . Quidni ſperaverim? Novit omnis Hiſpania indulgentiſſimam Dei providentiam , quà dum Author inter Sacras expeditiones ingentem ſpiritum zelo Dei pleniſſimum fatigaret, ſe ipsũ ſenſit velut extemporaneo Spiritus Sancti afflatu correptum, & inopinato juxta , ac vehementi agitatum impulſu , ut ad Mauros conciones ſuas converteret : quorum in prima concione quinque , in ſecunda octo,in tertia decẽ proſilierunt in medium, & baptiſmum publicè poſtularunt , & ſic

deinceps

deinceps alii ſine numero Religionem Chriſtianam, incredibili omnium fidelium gaudio, amplexati ſunt. Nec cuiquam dubitare fas eſt, quòd idem ipſe Religioſiſſimus Pater teſtatur, dum ad eas conciones pergeret in Theatrum, ſubito ſibi inopinatam eo uſque demõſtrationem affulſiſſe de cælo, qua indomitam Mahumetanorum cervicem Evangelio ſubiugaverit: ut planè, quam Salomon habebat in votis aſſiſtricem ſibi cœlo ſapientiam, quæ ſecum laboraret, hanc cælitus delapſam Author habuerit, quæ cum illo pugnaret, ac vinceret. Opportuniſſimum igitur meo judicio, & ſaluberrimum conſilium eſt, ut Manuductio iſta ad Mahumetanorum converſionem denuò, & ſeorſim in publicam lucem prodeat, cùm tot regiones à Turcarum Tyrannide ereptæ, & Chriſtianorum Principum, ac præſertim Auguſtiſſimi Leopoldi Imperio ſubiectæ, albæ jam ſunt ad meſem. Suppetit hic Evangelicis Miſſionariis, quos Author, & exemplo vocat, & calamo manuducit, undè ampliſſimam palmarum ſegetem ſibi ſpondeant. Suppetunt arma, quibus de Mahumeti erroribus, & fabuloſis deliriis fœliciſſimè triumphare poſſint; ſunt enim verè aurea, ſunt triumphis ſæpè ſæpius aſſueta, ſunt trophæis iterum atque iterum coronata, ac demum igneus eſt illis vigor, &

cæleſtis origo. Valliſoleti die 22. Martii, anno Domini 1687.

*Didacus Epiſcopus Valliſoletanus.*

---

## *LICENCIA DEL ORDINARIO.*

NOS el Licenciado D. Alonſo Portillo y Cardos, Inquiſidor Ordinario, y Vicario deſta Villa de Madrid, y ſu Partido; por la preſente, y por lo que à Nos toca, damos licencia para que ſe impriman los Libros intitulados, *Manuductio ad converſionem Mahumetanorum*, compueſtos por el Reverendiſſimo Padre Tirſo Gonçalez de Santalla, Catedratico de Prima Jubidado de la Univerſidad de Salamanca, y Prepoſito General de la Compañia de Jeſus, atento nos conſta, que por las aprobaciones que hemos viſto, no contiene coſa contra nueſtra Santa Fè Catolica, y buenas coſtumbres. Dada en Madrid à veinte y uno de Agoſto de mil ſeiſcientos y ochenta y ſiete años.

*Lic. Don Alonſo Portillo y Cardos.*

Por ſu mandado,

*Juan Alvarez de Llamas, Notario.*

*AP-*

## *APPROBATIO REVERENDISSIMI P. M. Ioannis Cortès Oſſorio in Collegio Imperiali Matritenſi pro Scholis Regijs Primarij Theologiæ Profeſſoris, Sacræ Catholicæ Majeſtatis Theologi, Supremi Inquiſitionis Senatus Qualificatoris, & pro eodem Tribunali Librorum Cenſoris, &c.*

CUm Celſitudo veſtra dignata fuerit hanc *Manuductionem* ad converſionem Mahumetanorum, mihi cenſendam committere, facultatem ſimul conceſſam præſumo, & mihi, & authori de hujuſmodi commiſſione gratulādi. Manifeſtum enim documentum eſt ejus bonæ exiſtimationis, & Chriſtianæ ſapientiæ conceptæ ſecuritatis, quòd ſua cauſa non magis integrum judicium expoſcat, quàm concivis, amici, ſubditi, & filii. Talem me ergo cùm profitear; non dubito, quin veſtra Celſitudo magis elogium, quàm cenſuram expectet. Scilicèt cum Author Matrito tranſiret in Comitia Romana ad novi Præpoſiti Generalis electionem indicta, hunc præclariſſimum tractatum pro ea benignitate, qua omnium animos ſibi devincit, mihi perlegendum indulſit; & teſtor tantam voluptatem ejus lectione percepiſſe, ut nihil ardentius deſiderarim, quàm quod opus adeo conſentaneum, & utile

Religioni Chriſtianæ quantocyus publicam lucem videret, optaſſeque de ejus prærogativis interrogari, ut illas referendo, adeo proficuam editionem quadantenus urgerem. Spirat enim hoc opus eximiam pietatem, ferventiſſimum animarum zelum, charitatem erga Deum, & proximos, profundam eruditionem, ingenioſum acumen, & tantam claritatem, efficaciam, & eloquentiam, qualis decebat celeberrimum Magiſtrum, ſapientiſſimum Theologum, & Apoſtolicum Concionatorem, ſicut jure optimo reputatur Admodum R. P. N. Pater Doctor Tyrſus Gonzalez de Santalla, cujus celeberrimi nominis fama maximum omnium elogiorum eſt. Verum cum authorem reducem ſperabat hoc opus, ut ipſum abſolveret, & integrum ex omni capite prodiret, Præpoſiti Generalis dignitas eum nihil tale cogitantem intercepit; quapropter neceſſe fuit libri editionem differri non ſine aliquo publicæ utilitatis detrimento, quod tamen longè compenſavit Eccleſiæ bonum, totius Societatis Jeſu univerſale ſolatium, & omnium bonorum gaudium ob virtutis præmium. Quid, inquam, bonorum? Imò nullus etiam malignantium fuit, qui de viri doctiſſimi, pientiſſimi, & humillimi exaltatione non gauderet. Ejus ſanè electio tam communi plauſu in Hiſpania

ex-

excepta *fuit*, ut manifeſtam exceptionem fecerit illius univerſalis ſententiæ, quæ negat ullum Prophetam acceptum in patria ſua: ſiquidem vir modeſtiſſimus omnes populos Hiſpaniæ, quibus ob Apoſtolici Miſſionarii munus notus erat, ea fœlicitate promeruit, ut cuncti à minimo uſque ad maximum tamquam decus proprium, & approbationem bonæ exiſtimationis de ipſo conceptæ Prælaturam ipſius celebraverint. Miraculo proximum videtur, neminem fuiſſe, qui livore tactus vel minimum popularibus præconiis detraxerit, vel publicam gentis lætitiam ægris oculis aſpexerit. Tanta eſt aliquando meritorum vis, ut ſupra omnem æmulationem ſe extollat; ſed impræſentiarum alia, ni fallor, eſt cauſa: etenim ea ſubmiſſio modeſtiſſimi animi, qui nullum contemnit, & ea Religioſa humilitas, qua ſibi cæteros præfert, prorſus exarmavit invidiam. Non defuere quidem viri præclari, qui Romam proficiſcenti precati ſint, ut ejus virtus exteros lateret, ne Academia Salmaticenſis tanto Præceptore, & univerſa Hiſpania tali lumine privaretur; verumtamen, quia hujuſmodi votum non ex maligno erat, facile ſe Divinæ providentiæ conformarunt congratulantes Eccleſiæ, quod in dies pulchriores triumphos ſperare poſſit ab inuictà

Societatis Militiâ tam egregio duce animatâ, & inſtructâ. Prodeat ergo hæc *Manuductio* non ſolùm Regia facultate commendata, ſed omnium Catholicorum laudibus prædita, & munita, ut fideles Operarii Vineæ Domini habeant ad manum aptiora inſtrumenta quibus illam excolant, augeant, & fœcundent. Ita videtur. Matriti in Collegio Imperiali Societ. *Jeſu* 13. Auguſti 1687.

*Ioannes Cortès Oſſorio.*

---

## *LICENCIA DEL CONSEJO.*

DIego Guerra de Noriega, Eſcrivano de Camara del Rey nueſtro Señor, de los que reſiden en ſu Conſejo. Certifico, que por los Señores del ſe ha concedido licencia à Iuan de Goyeneche, vezino deſta Corte, para que pueda imprimir dos Tomos pequeños, que compuſo, y dexò para eſte efecto en ſu poder el Maeſtro Tirſo Gonçalez, Prepòſito General de la Compañia de Ieſus, intitulados, *Manuductio ad converſionem Mahumetanorum*, por el original, que và rubricado de mi rubrica, y firmado al fin de mi firma, con que aviendoſe hecho la impreſſion ſe trayga al Conſejo con certificacion del Corrector de eſtàr conforme à èl para que ſe taſſe el precio a que ſe ha de vender. Y para que conſte, doy eſta certificacion. En Madrid à diez y nueve de Agoſto de mil y ſeiſcientos y ochenta y ſiete años.

*Diego Guerra de Noriega.*

DE

DE ORDINE EMINENTISSIMI

*R. P. Fr. Hieronymus de Laurino Ord. Min. Obſerv: videat an poſſit reimprimi, & referat. 23. Junii 1701.*

JO: ANDR. SILIQ. VIC. GEN.

*D. Petrus Marcus Giptius Can. Dep.*

PEregregii Operis, cujus inſcriptio, *Manuductio ad Converſionem Mahumetanorum* ab eximio S. T. D. Thyrſo Gonzalez de Santalla Societ. Jeſu ad præſens Solertiſſimo Præpoſito Generali compoſiti, dudum à præclariſſimis eminentibuſque Sapientia, ac Dignitate Proceribus approbati, atque Matriti ſub anno 1687. impreſſi, primum Tomum in duas ſectum partes juſſu E. V. vidi, legi, & conſideravi; in cujus exequutione mandatorum, hoc unum diſplicuiſſe fateor, brevitatem ſcilicet voluptatis, ob voluminis parvitatem. Verùm ingens me rapuit ſtupor, cùm ea, quâ par eſt, diligentia illud perluſtrarem. Siquidem incolumi Sacroſantæ noſtræ fidei obſcuritate, ad mancipandum in illius obſequium intellectum, Authoris pio, ſolidoque ingenio, ea emicat claritas, ut ſenſim in caliginoſum locum manuducere animos, voluntateſque attrahere videatur. Inſuper, ſic rationi conſona ad Orthodoxam fidem, bo-

noſque

nóſque mores univoca eſt, quam continet hoc opus, doctrina, ut reimprimi poſſe, dubio procul, cenſeo, quinimmo exopto, ſi ita E. V. cujus nutui me ſubmitto, videbitur. Dat. Neap. ex Conv. S. Didaci 2. Julii 1701.

*Humillimus E. V. Servus Addictiſſimus*
Fr. Hieronymus à Laurino,
Ord. Min. S. T. Lect. Iub. & ex Provincialis.

*Stante relatione R. P. Reviſoris quod poteſt Imprimi. Imprimatur. 5. Julii 1701.*

JO: ANDR. SILIQ. VIC. GEN.

*D. Petrus Marcus Giptius Can. Dep.*

EAdem revidi diligentia ejuſdem Operis, & authoris ſecundum Tomum in quinque ſectum libros, quos ſana doctrina refectos reperi; & reimprimi poſſe cenſeo. Datum ut ſupra die 18. Julii 1701.

*Frater Hieronymus à Laurino qui ſupra.*

*Stante predicta relatione quod poteſt Imprimi. Imprimatur. 8. Auguſti 1701.*

JO: ANDR. SILIQ. VIC. GEN.

*D. Petrus Marcus Giptius Can. Dep.*

---

Reimprimatur die 7. Iulii 1701.
Andreas Reg.
*Caſabona.*

MO-

# MONITUM
# AUTHORIS

*Rationem reddens hujus editionis, & totius operis.*

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EM.

EO tempore , quo per Provincias Hiſpaniæ Miſſionarium ſtabiliter egi, toto undecim annorum ſpatio, ab anno ſcilicet 1665. in quo renuntiavi Cathedræ Theologiæ, quam in Collegio noſtro Salmanticenſi legebam , ut me totum immediatè tradere animarũ lucro, ad annum 1676. in quo juſſus ſum à meis ſuperioribus ad profeſſionem Theologiæ Scholaſticæ redire , & in Univerſitate Salmanticenſi lauream Magiſterii , & gradum Doctoratus ſuſcipere. Hoc, inquam, tempore Miſſionem habui in multis Civitatibus Provinciæ Bæticæ , in quibus magnus eſt numerus Maurorum, ſeu hominum Mahu-

Mahumetanæ Sectæ, qui in captivitatem abducti, Mancipia Chriſtianorum ſunt; nimirùm in Civitate *Malagâ, Velez Malagâ, Malvellâ, Gibraltar, Xerez de la Frontera, Puerto de Sancta Maria, Cadiz, San Lucar de Barrameda, Hiſpali, Ronda, Arcos, & in Curiâ Matritenſi*; quibus in locis, gratiâ favente divinâ, ducenti permoti ſunt ad abjurandum Mahumetiſmum, & magnâ cum pompâ, & ſolemnitate in multis Civitatibus ducti ſunt Cathecumeni ad Baptiſmum. Acceſſi autem cum exigua præparatione, quæ narratur in hoc opere, libro Tertio, Capite Decimo, nimirùm ſolo compendio libri compoſiti contra Sectam Mahumetanam in lingua volgari à Moſſen Joanne Andrea, qui fuit priùs Mahumetanus, & Mahumetanorum Alphaquinnus, ſeu Sacerdos in Urbe Xativa, poſtea autem ad Fidem noſtram conversus, & Prædicator Chriſti effectus, multos in Valentiæ Regno ab impuro Mahumeto ad Chriſti Vexilla traduxit. Pervenit hujus ferventis viri fama ad Reges Catholicos Ferdinandum, & Iſabellam, illumque Granatam adduxerunt, ut ſuæ gentis homines à tenebris Alcorani ad Evangelii lucem traduceret, & ut majori authoritate Verbum Dei prædicaret, illum Eccleſiæ Granatenſis Canonicum coſtituerunt, & eorum juſſu

librum

librum compoſuit contra Sectam Mahumetanam, qui typis mandatus eſt Valentiæ anno 1515. duodecim dumtaxat continens capita, ejuſq; titulus eſt: *Confuſio, ſeu Confutatio Mahumetanæ Sectæ.* Hunc librum legi, & in compendium redegi Granatæ anno 1669. menſe Septembri, & hac ſolâ præparatione inſtructus, acceſſi ad Civitatem de Malaga, ubi acciderunt ea, quæ narrantur libro Tertio Cap. VI. num. 22. de Converſione Fatimæ Mahumetanæ. Laboravi, quantum potui ad præparãdas has conciones, quæ indigebant ſtudio, & accuratâ diligentiâ in examinandis erroribus Alcorani. Cum has conciones publicas habuiſsem Hiſpali anno 1672. vi earum quadraginta quatuor Mahumetani converſi ſunt ad noſtram Sanctam Fidem, quorum triginta octo magnâ ſolemnitate ſimul baptizavit Illuſtriſſimus Archiepiſcopus Dominus Ambroſius de Spinula, y Guzman, ut narratur in Secunda Parte Manuductionis ad Converſionem Mahumetanorum lib. 6. cap. 2. nu. 4. Certè non alium ſolemniorem triumphum habuit unquam Hiſpalenſis Civitas, poſtquam à Sancto Ferdinando debellata eſt, quàm illum, quem illâ die ſpectavit. Inſtituta eſt ſolemnis proceſſio, in qua ducebantur triumphantiũ more Catechumeni à Domo Profeſſa Socie-

tatis

tatis in Eccleſiam Cathedralem, in qua erectum erat ingens theatrum in eo ipſo loco, in quo in hebdomoda Sancta collocatur celebre illud *Monumentum*, quod omnibus admirationi eſt, ut in editiori loco adminiſtratus Baptiſmus poſſet ab omnibus ſpectari. Proceſſionem prœibat *Imago Crucifixi*, quæ eſt inſigne *Sodalitatis Charitatis* proprium: Sanctam imaginem accenſis cereis immediatè ſequebantur triginta ſex pauperes, quos Sancta Sodalitas veſtivit: Subinde Catechumenos ipſos comitabantur *Charitatis* ſodales, qui trecentorum numerum implebant, & Religioſi Societatis, alii à dexteris, alii à ſiniſtris Catechumenis aſſociati. Et ſic peractus eſt Baptiſmus ea pompa, & majeſtate, quâ deſcribitur in relatione, quæ de hac ſolemnitate typis vulgata eſt.

Poſtea anno 1679. Miſſionem repetens in illa Civitate, conciones quoq; publicas habui ad Mahumetanos, in quibus aliqui converſi ſunt. Cum autem experientia comperiſſem quantæ utilitatis publicæ futurum eſſet, quod Miſſionarii in promptu haberent argumenta, & demoſtrationes ad convincendos Mahumetanos, animum concepi typis mandandi methodum illos convincendi, in medium producendo argumenta, quæ experientia ego didicerem

effi-

efficaciora ad emolienda corda iſtorum.
Cum hoc propoſito redii Hiſpali menſe
Mayo anno 1679. ſed redii adeò fractis viribus ex labore tolerato in habendis ad populum tempore Quadrageſimæ, & tempore Veris octuaginta concionibus, ut Salmanticæ ita ægrotaverim, ut penè deſperaretur de mea ſalute. Sed Benignus, & Omnipotens Deus, qui mihi hoc conſilium, & Sanctum propoſitum inſpiraverat, vires mihi citò reſtituit, ut poſſem illud opere complere: Nam ubi ceſſaverunt æſtivi calores, & per pluvias autumnales aura cæpit frigeſcere, cœpi ego convaleſcere; & intra breve tempus ita Vires recuperavi, ut potuerim non ſolùm parare lectiones, quas in Scholis dictare debebam; ſed inſuper copioſum Tractatum Demonſtrationum contra Mahumetanos concinnare, quem inſervi tertio tomo ſelectarum diſputationum ex univerſa Theologia Scholaſtica, qui anno 1680. typis Salmanticæ excuſſus eſt, & continetur in quadrageſima quarta, & ultima diſputatione illius tertii Tomi diſtincta in novemdecim Sectiones, & occupante philaras quinquaginta duas.

Accidit autem, ut cum ultra medium properabat editio illius Tractatus, Salmãticam perveniret P. Antonius Thomas, qui vocatus à Deo ad Miſſiones Indiæ Orienta-

ta-

talis, ex Belgio profectus fuerat in Luſitaniam, Navigationem Indicam aggreſſurus, ſed compulſus fuerat ibi ſubſiſtere, & interim Mathematicas diſciplinas, quarum apprimè peritus erat, Conimbricæ docere. Cauſa verò, cur Salmanticam ex Luſitania profectus fuerit, fuit hæc: Hujus viri inſignem Zelum, & præſtantem virtutem ſatis cognitam habebat Excellentiſſima Domina Duciſſa de Aveyro D. Maria de Alencaſtre, quæ ob devotionem erga miraculoſam imaginem Beatæ Virginis, quæ in Oppido de Guadalupè in Provincia de Eſtremadura, Luſitaniæ Regno confini, ſummâ Veneratione, & peregrinorum accurſu colitur, *Maria de Guadalupe* voluit appellari. E cum ipſa pro ſuo ardentiſſimo zelo amplificandi Fidem Catholicam, vehementer deſideraret, ut aperiretur janua Japoniæ ad introducendos in illud Imperiũ Miſſionarios, & cum accepiſſet fauſtum quoddam nuntium, quod poſſent ſecurè aliqui Miſſionarii illuc penetrare; ſtatim ſtatuit hanc ſpartam Patri Antonio Thomæ committere, & ſuis ſumptibus illum in Indiam mittere, & ad ipſum ſcripſit ut ſe conferret Matritum, ut tanti momenti negotium os ad os communicarent, & ſimul iniunxit ut tranſiret per Salmanticam, & mecum omnia conferret: totum diligenter

præ-

præſtitit. Apoſtolicum hujus viri fervorem miratus ſum: narravit mihi, ſe multa argumenta, & rationes comparaſſe: quibus Gentilium cæcitatem illuminaret, & ad cognitionem veri Dei, & inde ad Chriſti Fidem traheret. Multa etiam habere parata, quibus Hæreticorum errores confutaret, eorumq; argutias, & ſophiſmata diſſiparet. Addidit cum quadam ſignificatione ſenſus, & mæſtitiæ, ſibi tela non ſuppetere ad profligandam peſtiferam Mahumetanorum Sectam. Tunc repoſui ego: ad hoc veſtræ Reverentiæ auxilia opportuna, & arma efficacia tradam, quibus uſus ſum in multis Civitatibus Bæticæ, & oſtendi illi Tractatum contra Mahumetanos recenter impreſſum; cujus jam erant triginta philaræ excuſſæ: Haſce ipſi tradidi, quas ille cum magno gaudio accepit; reliquas ipſi me miſſurum per poſtam promiſi, & ſingulis curſoribus mittebam eas, quæ denuò excudebantur, quarum ultimam, quæ operi finem imponebat, accepit, dum navem jam jam conſcenderet, quæ ipſum in Indiam vexit. Cum Goam appulit, literis illic datis ſcripſit ad amicum in Europam, illum Tractatum Patribus Societatis ibi commorantibus ſingulare ſolatium attuliſſe, utiliſſimumque fore ad convincendos Mahumetanos, qui Sancti Franciſci

Xaverii corpus adoraturi in Inſulam illam deſiliunt. Ego verò reflexionem faciens ſuper his, quæ modo narravi, non ſine fundamento exiſtimavi, Deum tàm citò ſanitatem mihi reſtituiſſe, ut poſſem hunc Tractatum componere in tempore opportuno, ut P. Antonius Thomas illum ſecum in Goam deferret, & ut illius ſervi ſui votis, & deſiderio ſatisfaceret habendi in promptu arma ad impugnandum Mahumetanam Sectam.

Poſtquam Tractatum iſtum in tertio tomo vulgaveram. cæpi apud me cogitare, illum magno adeo volumini inſertum in paucorum manus deventurum, & id circò non allaturum fructum, quem ego optabam, & ſperare poteram: & ideò decrevi illum in libro parvo, qui manibus omnium teri poſſet, ſeorſim edere. Vt autem opus evaderet perfectum, novum ſtudium adhibui ad ſolidè firmandam, & clarè perſuadendam veritatem Fidei noſtræ; & id circò in materia de Trinitate ad dictandum diſcipulis compoſui diſputationem de divinitate Chriſti, quæ eſt baſis, & fundamentum Religionis Chriſtianæ, & rite probata funditùs evertit Alcoranum Mahumetanorum, & Talmud Hebreorum: & in materia de fide ſoliditate propria Theologiæ Scholaſticæ oſtendi, Religionem Chri-

ſtia-

ſtianam non ſolùm eſſe evidenter credibi-lem, ſed evidenter veram, non quidem evidentia rei in ſe, & per principia intrinſeca, quæ reddat evidentia myſteria noſtræ Fidei, ſed evidentia rei in alio, & per principia extrinſeca, nempe evidentia in atteſtante, quatenus evidenter probatur Deum eſſe authorem Religionis Chriſtianæ, & aliunde evidens eſt, non poſſe eſſe auhtorem Religionis falſæ ubi multa circa naturam noſtræ Fidei ejuſq; ultimam reſolutionem differui: modumq; tradidi, quo Prædicator ſe gerere debeat ad perſuadendum infidelibus veritatem myſteriorum, quæ per rationem naturalem eis probare non poteſt.

Ex iis ergo ſimul cum iis, quæ impreſſa ſunt in tomo 3. contra Mahumetanos, in meliorem formam redactis formavi ideam operis, quod inſcripſi: *Manuductio ad converſionem Mahumetanorum in duas partes diviſa*. In prima *Veritas Religionis Chriſtianæ Catholicæ Romanæ manifeſtis argumentis demonſtratur*. In ſecunda *falſitas Mahumetanæ Sectæ convincitur*. Et opus iſtud dedicavi Summo Pontifici Innocentio XI. & motiuum dedicandi inſinuavi in ipſo frontiſpicio Operis his verbis: *SS. D. N. INNOCENTIO XI. P. M. poſt ſacrorum pedum oſcula conſecrat M. Thyrſus Gonzalez de Santalla è Societate Jeſu, in*

*Salmanticenſi Academia Sacræ Teologiæ Primarius Anteceſſor emeritus, ut cujus copioſiſſimis ſumptibus, ſolertiſſimâ induſtriâ, infaticabili Zelo, precibus, lacrymis, & gemitibus Mahumetiſmum cernimus ſubjugatum, ejuſq; quoq; fauſtiſſimo auſpicio tot Barbaris Nationibus ſedentibus in tenebris, & umbra mortis victricem Chriſtianæ Veritatis lucem tandem affulſiſſe lætemur.*

Motivum autem iſtud fuſiùs expoſui in ipſa Epiſtola Dedicatoria, in qua poſtquam gratulatus ſum ſuæ Sanctitati tot Urbes, tot Provincias à crudeliſſimorum Turcacarum poteſtate vi armorum ereptas, & Imperio Romani Pontificis fæliciter adjuntas, ſpeciatim verò Viennam arcem tranquilitatis Chriſtianæ, durâ obſidione liberatam, Strigoneam devictam; Budam, firmiſſimum Turcarum propugnaculum, expugnatam; Quinq; Eccleſias, Superioremque Hungariam à Turcarum tyranide avulſas: Poſtquam, inquam, hos triumphos Religionis Chriſtianæ Summo Pontifici
„ gratulatus ſum; Addidi; *Cum* nuſquam
„ uberior animarum Alcorani erroribus
„ infectarum fructus ſperetur, quàm hoc
„ tempore, quo Othomani infelices perfi-
„ diam ſuam calamitatibus noſcunt, ut
„ infenſiſſimi illi Eccleſiæ hoſtes armis

„ do-

„ domiti, Catholicæ Fidei veritatibus ite-
„ rum ſubjugentur, & colla jugum Impe-
„ ratoris ſuſtinentia, mitiſſimo etiam
„ Chriſti jugo ſubmittantur; Opus hoc
„ jam diu elaboratum Sanct. V. ſupplex
„ effero; quod equidem Solidiſſimis refer-
„ tum eſt fundamentis, quibus ſtulta Ma-
„ humeti dogmata penitus enervantur, &
„ comentitii Paradiſi flores marceſcunt:
„ quibus ſole clarius evincitur, Alco-
„ ranum innumeris erroribus ſcatere, &
„ horridis moſtris affluere. Quod non ſe-
„ mel expertus fui, cum ad Mahumetanos
„ publicè conciones habuiſſem in floren-
„ tiſſima Bæticæ Provincia, Matriti, &
„ alibi; fereq: ducenti argumentorum
„ pondere devicti ad ſalutares undas, velut
„ ad portum feliciter appulêre. Igitur cum
„ nequeam ipſe cominùs hoſtes illos appe-
„ tere, & vivâ voce convincere; eminùs
„ contendere ſtatui, non armis, ſed ratio-
„ nibus, non telo, ſed calamo. Ideoq; li-
„ bellum hunc ſeorſim evulgare decrevi,
„ vt Concionatores, & Miniſtri Evangelii,
„ qui ibidem degunt, uberem argumen-
„ torum ſegetem, armaque præſtò habeant
„ ad victos Turcas convincendos, ut feli-
„ cius victi dicantur, quàm eſſent victo-
„ res: tunc enim ſuperbientis fortunæ
„ arrogantia elati, Chriſti humilitatem

„ deſpicerent; nunc verò à culmine feli-
„ citatis dejecti, & jam ſub ditione invi-
„ ctiſſimi Imperatoris LEOPOLDI veni-
„ entes, aptiores ad excutiendas tenebras
„ Mahumeti, & ſuſcipiendum Fidei jubar
„ redduntur.

„ Igitur Sanctiſſime Pater, excipe,
„ non tàm parvum hoc opus, quàm ma-
„ gnum deſiderium ſerviendi cauſæ publi-
„ cæ, immò nec opus ipſum, quod accura-
„ tius recognitum denuò in lucem pro-
„ fero, parvum, ignotumve eſſe poterit,
„ cum à magno INOCENTII XI. no-
„ mine, & celſitudine lucem, & umbram
„ accipiet. Si tamen non habuerit unde
„ BEATITUDINI U. placeat ex venu-
„ ſtate, aut elegantia, ex pietate obiecti, &
„ Zelo Scibentis diſplicere non *pote-*
„ *rit.*

Huic Operi ad prælum diſponendo incumbebam Salmanticæ; cum Valliſoleti habita eſt Congregatio Provincialis convocata ad eligendos duos Patres, qui cum P. Provinciali Romam advenirent ad Comitia Generalia inchoanda 21. *J*unii 1687. pro eligendo novo Generali ſucceſſuro defuncto R. P. Carolo de Noyelle bonæ memoriæ. Electus fui ego ad hoc munus; & mihi Salmanticæ commoranti intimata eſt hæc electio, ut me accingerem ad

iter

iter. Habebam jam tunc ſecundam partem manuductionis, præcipuè intentam, & à qua totum opus nuncupabatur *Manuductio ad Converſionem Mahumetanorum*, ultimò prælo paratam, & erat diſtincta in ſex libros in hunc modum.

Liber primus eſt Proæmialis exhibens brevem notitiam de Mahumet vita, & moribus, de Alcorani erroribus, & de artibus, quibus Secta hæc introducta eſt.

In ſecundo Continentur apertæ aliquæ demonſtrationes contra hanc Sectam, quæ confirmantur ex mirabilibus quorundam Mahumetanorum converſionibus, ſpecialiter verò falſitas Alcorani convincitur ex eo, quod ponat ultimam felicitatem hominis in delectationibus corporis,

In Tertio ex dictis Alcorani, & ex ſcripturis Divinis, quas admittit, & ex Divinis Viſionibus, & miraculis probatur Divinitas Chriſti, & Trinitas Perſonarum. Ubi etiam apponitur longum colloquium, quod Author habuit cum arguto Mahumetano, & variis ſimilitudinibus exponuntur Myſteria Incarnationis, & Trinitatis: & docetur quomodo agendum ſit cum infidelibus, qui ob difficultatem Myſteriorum noſtræ Fidei illam recipere

detrectant: & demonſtratur, legem Chriſti abrogari non potuiſſe per legem Mahumeti, quamvis lex Moſis ſit abrogata per legem Chriſti.

In Quarto Demonſtratur, Chriſtum mortuum eſſe, & reſurrexiſſe contra id, quod Alcoranus fabulatur, & exponitur, cur Deus fieri voluerit homo paſſibilis: & oſtenditur, nec novum, nec vetus Teſtamentum fuiſſe corruptum à Chriſtianis, ut Mahumetus finxit.

In Quinto ex contradictionibus Alcorani, ex fabulis, quibus eſt refertus, ex erroribus manifeſtis contra Hiſtoriam, contra Mathematicam, & Philoſophiam, ex impura Mahumeti Vita, & moribus eorum, quos Mahumetani Sanctos appellant, evidenter demonſtratur, legem contentam in Alcorano non eſſe legem Dei, nec illi convenire ullam ex proprietatibus legis Divinæ, quas Dauid deſcripſit.

In Sexto Traditur praxis convertendi Mahumetanos petita ab experientia Authoris, & deſignantur themata concionum, & loca etiam ex toto opere, quibus expleri poſſint.

Prima Pars erat quidem omninò perfecta, quatenus oſtendit veritatem Religionis Chriſtianæ contra omnes Sectas negantes Divinatem Chriſti, & Trinitatem Divi-

narum

narum Perſonarum; Quatenus verò oſtendebat inter Sectas Chriſtianorum ſolam Catholicam Romanam (quæ nimirum Romanum Pontificem, tamquam verum Chriſti Vicarium agnoſcit) eſſe veram Chriſti Religionem, id ſolùm præſtabat compendiosè, & breviter Libro 1.cap.12. à num. 115. & cap. 13. Sed quia argumentum iſtud fuſiorem poſtulabat probationem, concinavi Ideam libri tertii ſub hoc titulo: *Liber tertius in quo evidenter demonſtratur inter Religiones Chriſtianas ſolam Catholicam Romanam eſſe veram Chriſti Religionem, atq; Eccleſiam*; in illo autem exhibetur compendium duodecim Capitum probandi illam Veritatem; ita ut legentes Indicem iſtorum Capitulorum, quaſi uno proſpectu ante oculos haberent argumenta manifeſta contra omnes Sectas Hæreticorum, ut apparebit legenti illum Indicem, quem exhibui ad finem primæ Partis typis mandatæ Matriti, & exhibebo ad finem hujus Operis, ut Miſſionarii inter Gentiles habeant etiam ad manum Compendium argumentorum, quibus Hæretici convinci poſſunt.

Hanc ergo primam Partem tribus libris conſtantem, duobus primis omninò perfectis, tertio verò dumtaxat delineato in Compendio, ſimul cum parte ſecunda ad-

duxi

duxi mecum Matritum ( quò tranſivi dum venirem Romam ad Congregationem Generalem ) ut ibi typis mandaretur, attuli autem cum omnibus licentiis, & facultatibus neceſſariis ad editionem. Ad hanc autem urgendam, & citò faciendam oculos conjeci in honoratiſſimum, & Nobilem Virum Dominum Joannem Goyeneche Societatis noſtræ amantiſſimum, & ad promovendas Miſſiones, & gloriam Dei paratiſſimum, ille autem, Summo Zelo hoc negotium in ſe ſumpſit, & typis curavit excudi omnia, quæ ibi ego reliqueram, expectans ad ejus publicationem, ut ego Româ mitterẽ extenſum, & omnibus numeris abſolutum tertium librum primę Partis, quem ſolùm in Compendio reliqueram Matriti: ſed cum Romæ ſupra omnia mea merita ſexta Iulij illius anni 1687. electus fuerim in Generalem Societatis, non potui adimplere quod promiſeram ad complementum, & perfectionem Operis, & ideò mandavi, ut Manuductionis editio publicaretur ſine libro Tertio primæ Partis, in quo directè agitur contra Hæreticos. Quia liber iſte non erat neceſſarius ad ſcopum præcipuè intentum converſionis Mahumetanorum, quæ erat motivum præcipuũ dedicandi Opuſculum Pontifici. Publicata autem eſt editio illa Matriti ad finem Augusti

guſti

guſti illius anni in duobus tomis.

Poſtea autem facili negotio extendi capita illa 12. probantia inter Religiones Chriſtianas ſolam Catholicam Romanam eſſe veram Chriſti Eccleſiam, extra quam non ſit ſalus,& hunc librum manuſcriptum ſimul cum aliis duobus primæ Partis, & ſecundæ Partis jam impreſſis miſi in Germaniam, ut prælo ſubjceretur Dilingæ: Ibi autem anno 1689. facta fuit nova editio totius Manuductionis in folio quarto: cum hâc autem additione tractatus contra Hæreticos crevit non parum moles libri; Siquidem in folio quarto chartæ magnæ utraq; Pars manuductionis complectitur ferè ſeptingentas pagines

Hanc autem Manuductionem dedicavit Sacræ Majeſtati Inviƈtiſſimi, & Auguſtiſſimi Imperatoris LEOPOLI PRIMI Provincia Germaniæ Superioris Societatis Ieſu, quæ in ipſa Epiſtola dedicatoria affert rationem exhibendi hoc obſequium Suæ Majeſtati Cæſareæ, jis verbis. Summis ſolatiis perfuſa geſtit Eccleſia univerſa, dum, Majeſtatis Veſtræ dextrà obſtetricante,tàm copioſam ſibi ſobolem naſci,tàmque lætam animarum meſſem ſuccreſcere, intuetur, atq; ex tàm proſperis armorum ſucceſſibus auguratur, aurea brevi illa tempora fore,ut poſt ſubactam Hungariam, Boſniam, Ser-

viam

viam, Bulgariam, Albaniam, & Macedoniã, tota quoq; reliqua Græcia, ſæda defectione non ab Eccleſia ſolùm, ſed etiam à Romano Imperio avulſa, ad obſequium redeat, ac Roma Antiqua cum nova, Eccleſia Latina cũ Græca, & Bicipitis Aquilæ diviſum corpus integrè tandem coaleſcat. Ad tàm Sacram igitur expeditionem permittat Invictiſſima Veſtra Majeſtas, ut nos quoq; è minima Ieſu Societate, tanquam Pręſidiarii Eccleſiæ Milites ſubſidiariam manum conferamus, & dum Laureati in Hungaria Hercules Mahometicam Hydriam, tot monſtroſam Capitibus, quot infamem erroribus, ferro, & igne impugnant, nos ſtylo, & calamo eandem perſequamur ........ Anteſignanum hoc in negotio habemus libri hujus Authorem ſupremum Societatis noſtræ Præſidem, hac in paleſtra verſatiſſimum, Arma quibus feliciſſimè uſus eſt, hunc in librum, velut inſtructiſſimum armamentarium congeſſit, nobiſque artes, ac modos oſtendit, quibus non Mahumetis dumtaxat, ſed cujusvis alterius Sectæ fallacias detegere, & errantes oviculas ad caulam reducere poſſimus &c.

Typographus, qui anno 1687. ediderat integram Manuductionem, quæ licèt à parte præcipuè intentâ nominaretur Manuductio ad converſionem Mahumetanorum; Re-

Revera tamen erat Manuductio ad converſionem omnium, qui ſunt extra Eccleſiam Catholicam Romanam, poſtea anno 1691. à toto corpore Manuductionis, ſeparavit librum illum, in quò directè agitur contra Hæreticos, illumq; ſeorſim in octavo edidit ſub hoc titulo; *Veritas Religionis Catholicæ adverſus Hæreticos demonſtrata, ſive manuductio ad converſionem Hæreticorum, in qua ſuppoſitis ſcripturis, & ſuppoſitâ Fide in Chriſtum, evidenter demonſtratur inter Religiones Chriſtianas ſolam Catholicam Romanam eſſe veram Chriſti Religionem, atq; Eccleſiam, & in illa ſola poſſe homines ſalutem æternam obtinere.*

Ipſe autem hujus editionis rationem „ reddidit Lectori jis verbis: *Duobus* ab„ hinc annis prelo ſubieci Manuductionē „ ad converſionem Mahumetanorum, no„ bile opus admodum Reverendi Patris „ Thyrſi Gonzalez, univerſæ Sociatatis „ IESU nunc Præpoſiti Generalis jam „ antea Matriti anno 1687. in publicam „ lucem, cum maxima omnium approba„ tione emiſſum. Quo in opere cùm „ plurima contineantur ad convincendos „ omnes alios Profeſſores falſarum Secta„ rum longè aptiſſima, uti à viris doctis „ ac probis intelligo, prætium opere fu-

„ turum

„ turum duxi peculiali ea libello exhibere,
„ ut ad manum haberent, & quaſi pugno
„ concluderent Eccleſiæ Romanæ fideles
„ ſubditi, ac ſinceri Propugnatores, unde
„ & ſe defendere, & Adverſarios miſerabili
„ errore ſeductos in viam veritatis poſſent
„ reducere. Faxit Deus, ut quemadmo-
„ dum ipſe Author in præcipuis Hiſpa-
„ niæ Urbibus, Matrito, Malaga, Hiſpali
„ Gadibus, & aliis, ultra ducentos ad eju-
„ randum Mahumetũ validiſſimè promo-
„ vit, ita haud minorem numerum Aca-
„ tholicorum ad S. Eccleſiæ gremium
„ reducat quicunq; his armis potentiſſi-
„ mis uſus fuerit. Utantur autem quàm
„ plurimi, Tuque imprimis Amice Lector,
„ & diù vale.

Hæc eadem Manuductio recuſſa eſt tertiò Inſulis in Belgio anno 1696. titulo tantiſper immutato in hunc modum: *Veritas Religionis Catholicæ ſuppoſitis Scripturis, & Fide in Chriſtum, evidenter demonſtratâ per Adm. R. P. Thyrſum Gonzalez Salmanticæ S. T. D. emeritum, nunc Præpoſitum Generalem Societatis Jeſu. Editio Tertia juxta Dilinganam anni* 1691.

Iam hinc apparet ratio hujus novæ editionis. Sicut enim pro commoditate Miſſionariorum inter Hæreticos conveniens fuit librum illum, in quo contra Hæ-

reticos

reticos demonſtratur veritas Religionis Catholicæ ſeparatim edere; ita pro commoditate Miſſionariorum inter Gentiles utiliſſimum judicavimus à corpore Manuductionis integræ ſeparare ea, quæ deſerviunt ad Converſionem Gentilium, prætermittendo tractatum illum, qui contra Hęreticos dirigitur, & aliquot libros ex jis, qui ſecunda Parte Manuductionis ſpecialiter agunt contra errores aliquos, & fabulas Alcorani. Unde in hoc opere omittitur liber Primus ſecundę Partis Manuductionis, exhibens brevem notitiam de Mahumeti Uita, & moribus, & de Alcorani erroribus, & de artibus quibus Secta hęc introducta eſt.

Omittitur etiam liber Quintus ſecundæ Partis Manuductionis, in quo fuſiſſimè per quadraginta integra capita argvuntur errores, fabulę, & contradictiones Alcorani.

Omititur etiam liber ſextus, in quo traditur Praxis convertendi Mahumetanos Omittitur deniq; libri ſecundi caput XI. in quo convincitur falſitas Sectæ Mahumetanæ ez eo quod ponat hominis Beatitudinem in delectationibus Carnalibus, guſtus, & tactus. Qua propter in hoc opere, nihil nunc editur, qnod non fuerit prius typis mandatum Matriti anno 1687.

Cmi-

Omituntur autem multa, quæ ibi, & Dilingæ excuſſa ſunt, quæ licèt utilia ſint ad cognoſcendos errores, & fabulas Alcorani, neceſſaria tamen non ſunt ad convincendam de falſitate peſtiferam hanc Sectam.

Opus autem ſic concinnatum meritò nuncupari poteſt *Armamentarium*, ſeu *Promptuarium* argumentorum ad convincendum de falſitate omnes Sectas oppoſitas Religioni Chriſtianæ, & idcircò hoc opus inſcripſimus: *Veritas Religionis Chriſtianæ manifeſtè demonſtrata, ſeu Manuductio ad Converſionem Gentilium, & omnium infidelium.*

Quamvis enim præcipuè deſtinatur ad converſionem Gentilium, qui Chriſtum ignorant. Tamen etiam dirigitur ad convincendos omnes infideles, qui negant Divinitatem Chriſti, & Trinitatem Divinarum Perſonarum; ac proinde eſt etiam Manuductio ad converſionem Mahumetanorum, & Iudæorum, qui conveniunt in negando Divinitatem Chriſti, & Trinitatem Divinarum Perſonarum.

Eſt etiam valde utile ad roborandam, & confirmandam Fidem Chriſtianorum, & eccitandam ejus viva-

vacitatem, & ad propulſandas tentationes contra Fidem, & ad piam conſolationem Fidelium, qui maximè recreantur dùm audiunt tantâ cum evidentiâ probari veritatem Religionis Chriſtianæ.

In cujus rei confirmationem præter illa, quæ narro libro Primo hujus operis Capite Primo num. 11. & 12. Subjungam hìc quod mihi accidit anno 1681. in quo, medio in curſu Theologico, decreto Regis Catholici CAROLI II. directo ad Univerſitatem Salmanticenſem, evocatus ſum ad faciendam Miſſionem Curia Matritenſi tempore Quadrageſimæ. Præceſſerat paulò ante generalis Actus Inquiſitionis, in quò multi Hebrei pertinaces ultimo ſupplicio affecti ſunt, eligentes flammis potiùs tradi, quàm ejurare errores ſuos. Cum Matritum perveni, me internè permotum ſenſi ad explicandum è ſuggeſtu Veritatem Religionis Chriſtianæ, ejuſq; neceſſitatem ad ſalutem, in medium breviter producendo motiva credibilitatis, quæ manifeſtè evincunt Religionem Chriſtianam Deum habere Authorem, & in illa ſola homines poſſe ſalutem obtinere. Et in hunc finem

cum Miſſionem facerem in Parochia S. Sebaſtiani, quâdam die coram Eminentiſſimo, & Reverendiſſimo Cardinale Portocarrero Archiepiſcopo Toletano hanc materiam tetigi, & pro argumento, & themate concionis aſſumpſi ea verba Pſalmi: *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis*. Et ſic exordium propoſui: Quamvis Myſteria noſtræ fidei, quia ſunt ſupra rationem, per rationem probari non poſſint; tamen fundamenta quæ habemus, ut nobis perſuadeamus, Deum eſſe Authorem Religionis Chriſtianæ, & in illa ſola poſſe hominem ſalutem æternam obtinere, ſunt luce meridianâ clariora, & propterea Auguſtinus libro 10. confeſſ. cap. 10. dicebat: *Facilius dubitarem me vivere, quàm vera eſſe quæ audivi*. Sub hoc exordio per conglobationem propoſui argumenta credibilitatis noſtræ Fidei, quæ exhibeo in hoc opere lib. 1. cap. 12. à num. 112. ad 115. & cap. 13. & lib. 2. cap. 2. §. 2. et 3.

Audiebant omnes Concionem cum ſumma attentione. Et confeſſores poſtea non pauci teſtati ſunt, concionem illam non parùm profuiſſe ad repellendas tentatio-

tatio-

tationes contra Fidem ; quibus multi vexati fuerant occaſione illius pertinaciæ, quam viderant in Hebræis.

Inter eos, qui audierant hanc concionem, fuit ſacerdos gravis, apud quem magna multitudo fœminarum peccata ſua exponebat. Sacerdos iſte circa annum 1690. venit Romam, negotiorum causà, & in Palatio Oratoris Hiſpaniæ me caſualiter inveniens ſic allocutus eſt. Meminit ne Veſtra Paternitas Reverendiſſima illius concionis, quam habuit in Parochia S. Sebaſtiani Matriti anno 1681. Sciat pro ſua conſolatione ante illam concionem multas fœminas ad pedes meos acceſſiſſe vexatas, & turbatas tentationibus contra Fidem, ob pertinaciam, quam viderant in Hebræis; illas verò, poſtquàm audierant Veſtram Paternitatem tàm dilucide exponentem veritatem noſtræ Fidei plenas conſolatione veniſſe ad me dicentes: jam noſtræ omnes tentationes contra Fidem omninò diſſipatæ ſunt, poſtquam audivimus concionem Patris Miſsionarii.

# INDEX

## Duorum Librorum, quibus conſtat hæc Prima Pars.

### LIBER PRIMUS.

IN quo ſenſibilibus argumentis Divinitas Chriſti Domini evidenter demonſtratur, & evidens credibilitas Religionis Chriſtianæ proponitur.

Cap.I. *Introductio diſputationis de Chriſti Divinitate, ejuſque maxima utilitas,* pag.5.

Cap.II. *Primum caput probandi Divinitatem Chriſti, ex miraculis, quæ fecit in huius veritatis confirmationem,* pag.15.

Cap.III. *Roboratur præcedens ratio, oſtendendo, Deum non poſſe facere miracula in confirmationem doctrinæ falſæ,* pag.23.

Cap IV. *Repelluntur frivolæ evaſiones, quibus*

*bus Infideles eludere conabuntur argumentum petitum à miraculis Chriſti, pag. 39.*

Cap.V. *Secundum caput probandi Divinitatem Chriſti, ex vindicta, quam Deus ſumpſit de Judæis, quia illum crucifixerunt. Cui annectitur tertium caput inde petitum, quòd poſt necem Chriſto illatam, jam Diabolus non pertrahit Judæos in peccatum idololatriæ, ſicut ante ejus adventum faciebat, pag. 47.*

Cap.VI. *Quartum caput probandi Divinitatem Chriſti, ex mira correſpondentia inter vetus, & novum Teſtamentum, pag. 62.*

Cap.VII. *Quintum caput probandi Divinitatem Chriſti, ex ejus Reſurrectione, pag. 72.*

Cap.VIII. *Sextum caput probandi Divinitatem Chriſti, ex mirabili mundi converſione, pag. 82.*

Cap.IX. *Septimum caput probandi Divinitatem Chriſti, ex permanentia Chriſtiana Eccleſia, quam fundavit, pagina 90.*

Cap.X. *Octavum caput probandi Divinitatem Chriſti, ex teſtimonio Martyrum, & ex mirabili converſione multorum Infide-*

*fidelium ad amplectendam eam fidem, pro qua videbant eos tam dura tormenta pati*, pag. 98.

Cap. XI. *Reliqua capita probandi Divinitatem Chriſti breviter inſinuantur*, pag. 105.

Cap. XII. *Infertur ex dictis, veritatem Religionis Chriſtianæ eſſe evidenter credibilem, & omnes ſectas ipſi oppoſitas eſſe evidenter incredibiles*, pag. 112.

Cap. XIII. *Brevis diſcurſus, quo Cardinalis Sphortia evidentiam credibilitatis noſtræ fidei proponit*, pag. 121.

# LIBER SECUNDUS.

IN quo oſtenditur, Religionem Chriſtianam non ſolum eſſe evidenter credibilem, ſed evidenter veram evidentia in atteſtante, quatenus evidenter demonſtratur, Deum eſſe Authorem illius. Ubi natura noſtræ fidei latè exponitur, & oſtenditur, ad credendum Fide Divina, & obſcura myſteria noſtræ fidei, non debere per prius fide obſcura credi authoritatem Dei loquentis, & exiſtentiam revelationis, ſed poſſe fide obſcura, & libera credi myſterium ab homine evidentèr cognoſcente, Deum illud revelaſſe. Ubi etiam pro dignitate explicatur ultima fidei noſtræ reſolutio ſine circulo, & mutua prioritate.

Cap. I. *Præambula quædam ad probandum Religionem Chriſtianam non ſolùm eſſe evidentèr credibilem, ſed evidentèr veram evidentia in atteſtante, pag.* 125.

§. I. *Supponitur pertinere ad excellentiam veræ fidei, quod contineat myſteria, quæ, ſecluſa revelatione Dei, nequeant per rationem naturalem probari, Ibidem.*

§. II. *Quomodo Prædicator Evangelicus de-*

*beat perſuadere infidelibus, vera eſſe myſteria noſtræ fidei, quæ per rationem naturalem eis probare non poteſt, pag.128.*

§. III. *Ante aſſenſum fidei præſtitum myſteriis ob authoritatem Dei revelantis, debet præcedere evidentia credibilitatis, fundata in certitudine de eo, quòd Deus ea myſteria revelaverit, pag.130.*

§. IV. *Quomodo ſe geſſerit S. Petrus cum Simone Mago, ut ipſum pertraheret ad credenda myſteria noſtræ fidei? pag.133.*

§. V. *Quomodo in hominibus indoctis reperiatur evidentia credibilitatis ante aſſenſum Fidei Divinæ? pag.139.*

§. VI. *Quomodo ſe gerere debeat Catholicus indoctus cum hæretico petenti ab ipſo rationem ſuæ fidei, & interroganti, cur credat, v.g. Purgatorium, vel præſentiam Christi in Euchariſtia? pag.142.*

§. VII. *Quomodo Doctor Catholicus agere debeat cum Hæreticis, ut evincat, vera eſſe omnia dogmata, quæ credenda proponit Eccleſia Catholica Romana? pagina 148.*

Cap. II. *Stabilitur jam, Religionem Chriſtianam non ſolum eſſe evidentèr credibilem, ſed evidenter veram evidentia extrinſeca, & in atteſtante, quatenùs*

eni-

*evidentèr probatur, Deum eſſe Authorem illius, §.1. pag. 158.*

§.II. *Ex eo quod evidens ſit, Deum exiſtere, & providentiam hominum habere, neceſſariò infertur, exiſtere veram aliquam Religionem in mundo, & hanc non eſſe aliam, quàm Chriſtianam, quæ præ reliquis credibilis redditur, pag. 162.*

§.III. *Ex animæ immortalitate, & ex providentia Numinis evidentèr infertur, dari in mundo aliquam veram Religionem, per cujus cultum homines pervenire valeant ad æternam fœlicitatem; evidenſque eſt, hanc non eſſe aliam, quàm Chriſtianam Catholicam. pag. 169.*

§.IV. *Cum evidens ſit, Religionem Chriſtianam habere evidentèr majora veritatis indicia, & credibilitatis argumenta, quàm ullam aliam: evidens eſt, eſſe à Deo, & conſequenter eſſe veram, quia evidens eſt, Deum non potuiſſe Religionem falſam talibus veritatis notis, & inſignibus veſtire, pag. 179.*

§.V. *Argumenta illa, quibus Chriſtus ſuam Divinitatem mundo perſuaſit, efficacitèr probant Religionem Chriſtianam non ſolùm eſſe evidentèr credibilem, ſed evidentèr veram evidentia in atteſtante, pag. 187.*

§.VI. *Eccleſiæ Patres non tàm ſolliciti fuerunt de credibilitate, quàm de veritate Religionis Chriſtianæ, ac proindè ex ipſorum mente hæc eſt evidentèr vera evidentia in atteſtante, pag. 192.*

Cap.III. *An, & quomodo cum fide libera, & obſcura myſterii poſſit componi evidentia in atteſtante? pag. 198.*

§.I. *Oſtenditur, evidentiam in atteſtante, ſaltem illam, quæ comparatur penetrando motiva evidentia credibilitatis Religionis Chriſtianæ, componi cum fide obſcura myſteriorum, pag. 201.*

§.II. *Explicatur, quo pacto libertas fidei cohæreat cum evidentia atteſtationis Divinæ pag. 204.*

§.III. *Quomodo cum evidentia atteſtationis cohæreat fides myſterii? pag. 214.*

§.IV. *Infertur ex dictis, non militare contra noſtram ſententiam, doctrinam Cardinalis* Bellarmini *aſſerentis, notas Eccleſiæ, ſeu argumenta credibilitatis non facere evidentiam veritatis ſimplicitèr, pag. 223.*

Cap.IV. *Solvitur gravis objectio contra dicta, & oſtenditur, ad credendum* Fide Divina, *& obſcura myſterium revelatum propter authoritatem* Dei *revelantis, ne-*

ceſ-

*ceſſarium non eſſe, quod Fide Divina credatur ipſa authoritas; ſed ſatis eſſe, quod ſupponatur aliunde cognita per diſcurſum evidentem, vel per fidem humanam moraliter certam, pag. 227.*

§.I. *Proponitur objectio. ibid.*

§.II. *Statuitur noſtra concluſio, pag. 229.*

§.III. *Solvitur fundamentum contrariæ ſententiæ, ubi oſtenditur, certitudinem aſſenſus credentis myſterium propter revelationem, majorem eſſe, quàm ſit certitudo aſſenſus de exiſtentia revelationis, nec aſſenſum Fidei Divinæ circa myſterium fundari in aſſenſu circa exiſtentiã revelationis; ſed illum ſupponere ut conditionem applicantem motivum fidei: ac proindè oſtenditur, motivum credendi Fide Divina non debere credi* ut quod *per lumen fidei; ſed debere ſupponi certò cognitum per aliud lumen, pag. 241.*

§.IV. *Illud axioma*: Propter quod unumquodque tale, & illud magis; *non habet locum in fide; ſed in ſcientiis, pagina 253.*

§.V. *Proponuntur aliæ inſtantiæ contra noſtram ſententiam, pag. 258.*

§.VI. *Solvuntur illæ inſtantiæ, & exponitur natura aſſenſus fidei, & probatur, fidem*

*non*

*non eſſe diſcurſivam, nec eſſe actum fidei hanc concluſionem*. Trinitas eſt vera, *prout deductam ex his præmiſſis*: Quidquid Deus revelat, eſt verum; ſed Deus revelat Trinitatem, *pag.*262.

Cap.V. *Obiiciũtur nobis varia fundamẽta, quibus probari ſolet, non poſſe Fide Divina credi myſterium propter revelationem, quin Fide Divina credatur exiſtentia revelationis propter ſeipſam*, §. 1. *pagina* 271.

§.II. *Impugnantur illa fundamenta, & oſtenditur, quòd cùm nobis non minus obſcurum ſit, Deum revelaſſe myſterium Trinitatis, v.g. quàm Deum eſſe Trinum: ſicut fieri non poteſt, ut aſſentiamur exiſtentiæ myſterii propter ipſum, ità fieri non poteſt; ut aſſentiamur exiſtentiæ revelationis, aliis factæ, propter ipſam; ſed neceſſarium eſt, ut intrinſecè moveamur ab aliquo motivo perſuadente, Deum revelaſſe myſterium, pag.*277.

§.III. *Ex dictis contra alias ſententias concluditur, motiva ipſa credibilitatis non ſolùm inducere ad imperandum aſſensũ de exiſtentia revelationis: ſed eſſe motiuum intrinſecum talis aſſenſus, pagina* 303.

§.IV:

§.IV. *Soluuntur fundamenta contendentia, non poſſe Fide Divina credi myſterium propter reuelationem, quin Fide Diuina credatur exiſtentia reuelationis, pag.306.*

Cap.VI. *Ad credendum Fide Diuina myſterium propter reuelationem, non ſufficit, quòd pro priori aſſentiamur exiſtentia reuelationi aſſenſu opinatiuo, nec requiritur, ut aſsentiamur aſsenſu metaphyſicè euidenti, nec omninò certo, & infallibili, ſiue aſſenſu Fidei Diuinæ; ſed ſatis eſt, quod aſſenſu Fidei humanæ moraliter certo, vel ob rationes adeò probabiles, ut non ſinant dubitare, ſed faciant rem moralitèr certam, judicemus, Deū illud revelaſſe, §.1. pag.316.*

§.II. *Proponitur contra dicta difficile argumentum, cui ſuccubuit Cardinalis Pallavicinus, pag.331.*

§.III. *Solvitur prædictum argumentum, pagina 334.*

§ IV. *Proponitur modus, quo rectè defendi poteſt, actum illum, quo quis aſſentitur exiſtentiæ revelationis, non propter ipsã, ſed propter motiva extrinſeca credibilitatis, eſſe actum Fidei Divinæ, pagina 338.*

Cap.

Cap.VII. *Quo pacto ex dictis explicanda ſit analyſis ſeu reſolutio Fidei Chriſtianæ, atque Catholicæ ſine mutua prioritate,& circulo? pag.347.*

§.I. *Quid ſit fidei reſolutio, & quanta ſit hujus controverſiæ difficultas? Ibid.*

§.II. *Quomodo P.Gregor. de Valentia exponat noſtræ fidei reſolutionem? pag.350.*

§.III. *Oſtenditur hunc Authorem non ſufficienter vitaſſe circulum.pag.353.*

§ IV. *Quomodo P. Becanus circulum vitet? pag.355.*

§.V. *Oſtenditur, hujus Authoris diſcurſum non ſatis difficultatem complanare, pagina 357.*

§.VI. *Statuuntur aliquæ propoſitiones deſervientes ad explicandam reſolutionem fidei, quarum prima eſt; evidens eſſe, dari aliquam veram Religionem in mundo,& inveniri facile poſſe ab omni homine illam ritè quærente,pag.360.*

§.VII. *Secunda propoſito. doctrinam veræ Religionis non poſſe humano diſcurſu acquiri; ſed Divinitùs eſſe traditam, pagina 363.*

§.VIII. *Tertia propoſitio: veram Religionem nec quæri debere, nec inveniri poſſe per examen rerum,& dogmatum, quæ tradit.pag.376.*

§.IX.

§.IX. *Propoſitio quarta: veram Religionem quærendam, & inveniendam eſſe per examen fundamentorum, & rationum, quæ evincant, Deum eſse Authorem illius Religionis, pag.382.*

§.X. *Propoſitio quinta: manifeſtum eſſe debere, & ex rebus in mundo moralitèr evidentibus, quænam ex omnibus mundi Religionibus, & ſectis, ſit vera, & à Deo data Religio, pag.385.*

§.XI. *Explicatur jam ex dictis fidei noſtræ reſolutio facienda apud homines infideles, qui Evangelio non credunt, pagina 398.*

§.XII. *Quomodo Fidei Chriſtianæ reſolutio facienda ſit ſine circulo & mutua prioritate coram hereticis credentibus Euangelio, & coram Catholicis, pag.403.*

§.XIII. *Alius modus idipſum explicandi, pag.406.*

§.XIV. *Quomodo ſine circulo authoritas Scripturæ probari poſſit per authoritatem Eccleſiæ, & Eccleſię authoritas per authoritatem Scripturæ? pag. 409.*

§.XV. *Quomodo reſoluenda ſit fides eorum, qui Chriſto, & Apoſtolis predicantibus crediderunt? pag.417.*

§.XVI. *Quomodo fides noſtra, qui miracula*

*Chri-*

*Chriſti, & Apoſtolorum non vidimus, poſſit in illa reſolui? pag.418.*

§.XVII. *Reſolutio fidei, à nobis expoſita, confirmatur ex Patribus, pag.420.*

---

Errata quæ irrepſerunt Benignus Lector Typographo condonet.

# LIBER PRIMUS.

## IN QUO

*Senſibilibus Argumentis Divinitas Chriſti Domini evidenter demonſtratur, & evidens credibilitas Religionis Chriſtianæ proponitur.*

## PROEMIUM.

1 BASIS, & fundamentum Religionis Chriſtianæ eſt Divinitas Chriſti Domini Salvatoris noſtri: quâ ritè probatâ, de falſitate convincentur omnes ſectæ Religioni Chriſtianæ oppoſitæ, nimirùm Mahumetana, Hebraica, & Etnica, ſeu Gentilica, & convincetur, vera eſſe dogmata, quæ Chriſtus Dominus mundo manifeſtavit; Deus enim nec fallere, neque falli poteſt. Unde poſtquam

ſufficienter conſtiterit, Deum aliquod myſterium mundo revelaſſe, & hominibus manifeſtaſſe, tenentur omnes illud firmiſſimè credere, quamvis ſit ſupra captum humani intellectus. Infinita enim Dei authoritas obligat omnes creaturas rationales, ut ſibi aliquid affirmanti firmiſſimè credant; ſicut obligat, ut ſibi aliquid præcipienti omnes obediant; tenetur enim creatura rationalis intellectum, & voluntatem Deo ſubiicere: intellectum, firmiter credendo, quæ dicit: voluntatem, promptè exequendo, quæ præcipit. Unde unâ operâ convincemus in hoc libro perfidos Hebræos, & cæcos Mahumetanos, qui in neganda Divinitate Chriſti inter ſe conveniunt, licet valde diſſideant in motivo illam negandi. Nam perfidi judæi Jeſum Nazarenum, quem Chriſtiani omnes, ut verum Chriſtum, & verum Meſſiam in lege promiſsum, & ut verum Dei naturalem filium, proindeque ut verum Deum adoramus, exiſtimant ſeductorem fuiſſe, & propter blaſphemiam faciendi ſe filium Dei merito à majoribus ſuis crucifixum eſſe. Mahumetani verò credunt fuiſſe virum ſanctiſſimum, & Meſſiam in lege antiqua promiſſum, magnumque Prophetam, ut videbimus infra, ceterum dicunt fuiſſe purum hominem,

quia

quia impoſſibile cenſent, Deum fieri hominem.

2 Quare argumenta probantia, Divinitatem Chriſti non tantum deſerviunt ad convincendos Mahumetanos, ſed etiam ad confundendos perfidos Hebræos. Quia verò tractatus iſte non dirigitur primariò ad converſionem Judæorum, ſed Mahumetanorum, non hìc multum inſiſtam in prophetiis veteris Teſtamenti, quibus Doctores Chriſtiani probare ſolent, Chriſtum Dominum eſſe Meſſiam in lege promiſſum, quia prophetias perfidi Judæi vanis, & ridiculis interpretationibus eludere tentant: ſed utar argumentis ſenſibilibus, quæ mundo ſunt nota, quorum vim omnes etiam ruſtici capere poſſint, & quorum efficaciam eludere non valeant etiam acutiores Judæi. Et hac arte convincendi Judæos uſus ſum in Urbe Ceuta ſub initium anni 1670. quando ibi Miſſionem feci. Nam finita Miſſione Chriſtianorum, ad Synagogam Judæorum in foro publico coram Marchione de Aſientar illius arcis, & urbis Gubernatore concionem habui, in qua ad emolliendа ſaxea Hebræorum corda propoſui motiva credibilitatis, quæ in hoc libro exhibeo, & experientia didici, hanc eſſe viam aptiorem ad expugnandam Hebræorum

pertinaciam;& illi potiſſimùm inſiſtendum eſſe Miſſionariis Evangelicis. Et ideo ubicumque ad convincendos Mahumetanos probavi Divinitatem Chriſti; concionem quoque dirigebam ad Hebræos, ſi forſan aliqui occulti ibi adeſſent.

# CAPUT PRIMUM.

## *Introductio diſputationis de Chriſti Divinitate, ejuſque maxima utilitas.*

3 S*I non credideris, quia ego ſum, moriemini in peccato veſtro*, tonabat Chriſtus ad Judæos, Joan. 8. v. 24. Id eſt, ſi non credideritis me eſſe Dei Filium, verumque Chriſtum in lege, & Prophetis promiſſum, moriemini in peccato, ut ad litteram explicant Toletus, & Maldonatus. Itaque credere, quòd Jeſus Nazarenus, quem Judæi crucifixerunt, eſt Meſſias, ſeu Chriſtus promiſſus in lege, veruſque Dei Filius naturalis, ac proinde Deus, eſt medium neceſſarium ad æternam ſalutem, ſicut eſt neceſſaria fides in unum Deum, & propterea Chriſtus, Joan. 17. v. 3. ajebat: *Hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*: id eſt, hæc eſt cauſa vitæ æternæ, & hac ſola via obtinenda eſt, nempe fide divinitatis, & myſterii Incarnationis, ut credatur Deus, & credatur Chriſtus, ut exponit Toletus: Articulorum enim fidei hæc ſum-

ma eſt, nempe veritas Divinitatis, & myſterium Incarnationis Chriſti, per quam redemptio perfecta eſt, quorum ſine fide, nemo vitam habet æternam.

4 Probat verò optimè D. Thomas 2.2. quæſt.2. art.7. fidem myſterii Incarnationis eſſe neceſſariam ad ſalutem, *Quia illud* (inquit) *per ſe pertinet ad objectum* fidei (ſine qua juxta Apoſtolum impoſſibile eſt placere Deo) per quod homo beatitudinem conſequitur: via autem veniendi ad beatitudinem eſt myſterium Incarnationis, & Paſſionis Chriſti: dicitur enim Actor.4. *Non eſt aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri*. Unde infert myſterium Incarnationis aliqualiter fuiſſe creditum apud omnes habentes veram Dei fidem. Ante adventum Chriſti ſufficiebat hoc myſterium ſub velis, & figuris credere: at poſt tempus gratiæ revelatæ (inquit D. Thom.) tàm majores, quàm minores tenentur fidem explicitam de myſteriis Chriſti, præcipuè quantum ad ea, quæ communiter in Eccleſia ſolemnizantur, & publicè proponuntur.

5 Firmiſſimè ergo ſibi perſuadeant omnes peccatores infideles, ſe nullatenus poſſe ad vitam æternam appellere, niſi credant, quod Chriſtus eſt Filius Dei vivi: nam qui

non

non credit ( inquit ipſe Joan. 3. v.18.) jam judicatus eſt, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei, id eſt, jam ſententiæ damnationis eſt ipſe ſubjectus, & adjudicatus, quia non accepit ſalutis remedium, per quod ab illa ſententia mortis liberaretur, ut exponit Toletus. Eſt autem hæc doctrina utiliſſima non ſolum ad convertendos Judeos, & Mahumetanos, qui in neganda divinitate Chriſti conſpirant; ſed etiam ad piam fidelium conſolationem, & majorem fidei firmitatem ingenerandam, quamvis enim argumenta credibilitatis, etiam evidentia, non ſufficiant ad generandum aſſenſum tàm firmum, quàm eſt aſſenſus fidei, qui firmiùs adhæret veritati rerum revelatarum, quàm intellectus adhæreat concluſionibus, quas per evidentia principia cognoſcit, ſed ad id ſit neceſſariũ donum ſupernaturalis fidei, tamen ad majus fidei robur præſtandum maximopere conferunt argumenta credibilitatis ritè perpenſa.

6 Conſiderans nanque homo teſtimonia, quibus myſteria noſtræ fidei redduntur evidentèr credibilia, deprehendit dignam eſſe doctrinam Evangelicam, cui fides adhibeatur cum ſumma adhæſione, & certitudine, tanquam rei à Deo ſummè ve-

raci revelatæ : & quò altiùs introſpicit motiva credibilitatis , majori accenditur deſiderio aſſentiendi rebus fidei cum ſumma adhæſione : ut enim optimè explicat P. Coninch de actibus ſupernaturalibus diſp. 9. num. 73. re credendâ ſufficienter propoſita, ita ut intellectus videat hanc rem eſſe talem , quam meritò credat, eſſe à Deo revelatam, voluntas ex pio erga primam veritatem affectu , & ipſius reverentia tacta magno conatu intellectum illicò impellit ut illius majeſtatem , atque authoritatem vehementer apprehendat , eamque hìc , & nunc poſtulare , ut propter eam firmiſſimè credat, quod ſibi tanquam ab ea revelatum tam evidenter proponitur : atque ita partim illa apprehenſione , partim imperio , & impulſu voluntatis ſuadentibus ſine ullo diſcurſu ex divinâ authoritate,& teſtimonio intellectus movetur , ut myſterio revelato firmiùs aſſentiat , quàm ulli rei naturaliter cognitæ aſſentire fas ſit .

7 Nec ullum eſt incommodum , quod homo Chriſtianus his teſtimoniis , & motivis adjuvetur ad credendum majori cum firmitate ; ad hoc enim data ſunt à Deo, ut eis infideles inducerentur ad volendum credere,& ad petendum à Deo auxilium ad firmiſſimum fidei aſſenſum , & ut fideles in fide

fide magis confirmarentur, & ad id monet Petrus Epiſt. 1. cap. 3. v. 15. illis verbis: *Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationem de ea, quæ in vobis eſt fide*. Quo teſtimonio utitur D. Thom. 2. 2. quæſt. 2. art. 10. ad probandum, rationem inductivam ad ea, quæ ſunt fidei, non minuere meritum fidei; quamvis enim non debeat quis ea, quæ ſunt fidei credere propter rationem humanam, ſed propter authoritatem divinam; tamen poteſt cum laude expendere motiva credibilitatis, quibus manifeſtum fit Deum eſſe Authorem Religionis Chriſtianæ, ut majori cum affectu, & fervore imperet voluntas intellectui aſſenſum myſteriorum noſtræ fidei propter authoritatem Dei revelantis, & faciliùs poſſit vincere tentationes contra fidem, & infideles inducere ad eam amplectendam, fideles verò in ea confirmare, & roborare.

8 Confirmatur: quia nemo poteſt credere fide divina, & ſupernaturali myſteria, quæ ſunt ſupra captum, & diſcurſum naturalem hominis, niſi prius præceſſerit prudens fundamentum, ut ſibi quiſque perſuadeat Deum illa myſteria revelaſſe, non enim ſufficit objectum, ut cumque proponi tanquam dictum à Deo: nam Mahumetus, & alii Seductores etiam

dicebant ſuam doctrinam eſſe divinam, & à Deo revelatam; neceſſarium ergo ſaltem eſt, ut doctrina fidei divinæ proponatur cum talibus circumſtantiis, ut prudenter appareat credibilis eo modo, quo proponitur: *Nam qui citò credit levis eſt corde*, inquit Spiritus Sanctus Eccleſiaſtici 19. Dicitur citò, & leviter credere, qui credit imprudenter, & quin videat ſufficiens fundamentum ad ſibi perſuadendum, doctrinam illam eſſe à Deo revelatam; ergo ut quis credat prudenter, & actum fidei ſupernaturalis eliciat, circa aliquod myſterium, debet prius judicare judicio prudenti illud objectum eſſe credibile. Unde accedit alia magna hujus diſputationis utilitas: nam hoc judicium prudens de credibilitate myſteriorum debet eſſe evidens; ut enim inquit D. Thomas.2.2.quæſt.1.art.4. ad ſecundum: *Omnis, qui credit, debet evidenter diſcernere credibilitatem myſteriorum, & ea videre ſub ratione communi credibilis: non enim crederet, niſi videret eſſe credenda, vel propter evidentiam ſignorum, vel propter aliud hujuſmodi*. Ut autem exponit ibi Cajetanus, S. Thom. loquitur de viſione propriè, ejuſque ſenſus eſt, quod verè, & virtuosè credere exigit evidentiam, quod illud ſit credibile, ita quod nullus aliquid

verè,

verè,hoc eſt, abſque formidine alterius partis, & virtuosè, hoc eſt, prudenter credit, niſi evidenter cognoſcat illud eſſe credibile. Ad hoc autem ut quis formet judicium evidens de credibilitate myſteriorum noſtræ fidei, multùm omnino refert, ut fideles noverint motiva præcipua credibilitatis, & utiliſſimum eſt ea populo proponi.

9 Conſulatur P. Coninch de actibus ſupernaturalibus diſp. 13. dub. 1. num. 3. ubi docet ante omnem actum fidei Theologicæ debere præcedere judicium certum, & evidens, id eſt,conceptum per argumenta moraliter certa, quòd res ſit evidenter credibilis tanquam à Deo revelata, ita ut prudenter omninò certò judicem eam verè eſſe talem: aitque hoc judicium eſſe neceſſarium, ut voluntas prudenter applicet intellectum, ut rem illam propter divinam authoritatem firmiſſimè credat. Idem docet Eximius Doctor diſp. 4. de fide ſect. 5. num.8. ubi dicit, ſe convinci hac ratione ad aſſerendum,quòd judicium credibilitatis debet eſſe certum, ut ad fidem certam, & & indubitatam inducat. Nam ſi quis poteſt prudenter dubitare, vel formidare de credibilitate objecti, poterit etiam de ipſa fide dubitare, aut formidare,& ita non erit fides perfecta, & Chriſtiana; judicium autem cre-

credibilitatis non poteſt eſſe certum, niſi ſit evidens; ergo in quocunque verè credente debet ſupponi tale judicium. Hinc infert, quòd ſi quis credat ante judicium certum, & evidens credibilitatis, concipiet quidem quandam fidem humanam de rebus divinis, quæ interdum poteſt eſſe prudens, & honeſta; non tamen concipiet propriam fidem Chriſtianam, id eſt, omnino certam, & immutabilem: quia ſtante ſola probabilitate, & prudentia in illa fundata, poſſet quis propter majorem probabilitatem de novo apparentem, judicium prudentiæ mutare, & conſequenter fidem, vel de illa prudenter dubitare, quod de vero aſſenſu fidei nullo modo admittendum eſt. Quomodo autem in perſonis ſimplicibus, & ruſticis præcedat ſufficiens evidentia credibilitatis, explicat ipſe ibidem, & Cajetanus 2.2.quæſt.1.art.4.

10. Unde Eccleſia Catholica mediâ incedit viâ inter errorem Gentilium, & Mahumetanorum: ut enim refert Baſilius in Pſalm.115. ſolent infideles reprehendere Chriſtianos eò quòd ſine ratione, velut ipſi exiſtimant, contra rationem credant, qua de cauſa Paulus 1.Corinth.1. ajebat: *Chriſtum Crucifixum Judæis eſſe ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam*. Et ut refert Hieronymus in cap.9. Matthæi, Porphirius,

&

& Julianus Apoſtata ob hanc cauſam irridebant eos, qui Chriſti doctrinam ſequuntur. Hæretici autem Manichæi, ut hanc reprehenſionem vitarent, in aliud extremũ inciderunt, dicentes nihil eſſe credendum, niſi quod ratione oſtenditur ut refert Auguſt. lib. de utilitate credendi, & Bernardus Epiſt. 109. Catholica autem Eccleſia mediâ incedit viâ, nam & levitatem animi eorum, qui citò, & ſine ſufficienti fundamento credunt, accipientes ut doctrinam Dei, quæ ab ipſo revelata non eſt, reprehendit, & pariter duritiem cordis eorum, qui nihil credere volunt, niſi quod per naturalem diſcurſum aſſequuntur, docetque, quamvis non ſemper poſſimus reddere rationem propriam eorũ, quæ credimus, poſſe nos ſemper reddere rationem, cur credamus, ſic enim dixit Petrus Epiſtola 1. cap. 3. *Paratos nos eſſe debere ad reddendam rationem ejus, quæ in nobis eſt, fidei.*

11 Eſt autem tam utile ad piam fideliũ conſolationem, & ad eorum fidem roborandam, expendere è pulpito argumenta illa, quibus probatur, Religionem Chriſtianam eſſe evidenter credibilem, & in illa unicè poſſe inveniri ſalutem; ut cum annò 1670. conciones publicè facerem in Curia Matritenſi in Templo Domus Profeſſæ Socie-

tatis

tatis Jeſu pro converſione Mahumetanorum, tanta aviditate has conciones audiendi confluxerint viri primarii, ut neceſſe fuerit cohortem Prætorianorum, qui ad cuſtodiam Regis armati excubias agere ſolent, ad fores templi, & domus apponere, ut turbam irrumpere volentem coercerent, & loca vacua reſervarentur, occupanda à Magnatibus Curiæ, & principibus fœminis: tantaque erat accurrentium hominum ad has conciones audiendas multitudo, ut vix Magnates ingreſſum invenirent. Me concionantem ad Mahumetanos, & Divinitatem Chriſti perſuadentem audivit unus, è Magnatibus, quos Hiſpani *Grandes*, vocant, tantoque gaudio, & conſolatione affectus eſt, audiens argumenta evidentia, quibus oſtendi Chriſti Divinitatem, ut poſt concionem ad cubiculum properans, quò ad abſtergendum ſudorem me receperam, continere ſe non potuerit, quin me arctè complexus ſit gratias agens pro doctrina tradita.

12 Et cum anno 1679. in hac Salmanticenſi Academia diſcipulis è Cathedra dictarem hanc de Chriſti Divinitate diſputationem, tanta conſolatione aliqui ex illis perfuſi ſunt audientes evidentiam, qua veritas Religionis Chriſtianæ comproba-

tur,

tur, ut præ gaudio lachrymas continere non potuerint. Et dum Hiſpali in ampliſſimo atrio Domus noſtræ Profeſſæ ſub dio ad Mahumetanos viros verba facerem, tanta aviditate fidei noſtræ fundamenta audiebant viri nobiles, & plebeii (nam fæminis ſocius meus intra templum eâdem horâ concionabatur) ut quamvis interdùm plueret, & per canales, & tegulas aqua decurreret, ab audienda concione dimoveri noluerint, nec permiſſere, ut propter pluviam interrumperetur concio; ſed ſtantes, & pedibus inſiſtentes, per duas horas veritates has, immobiles audiebant, tanta animi voluptate, ut nihil facerent totam pluviam humeris excipere, & ad proprias domus, ſe madidos redire.

## CAPUT SECUNDUM.

*Primum caput probandi divinitatem Chriſti ex miraculis, quæ fecit in hujus veritatis confirmationem.*

13 ANte probationem exponendum eſt nomen, & natura miraculi. Miraculi vocabulum ab admiratione ſumptum eſt, admiratio autem conſurgit, quando effectus ſunt manifeſti, & cauſa eſt occulta;

ta; ubi autem cauſa eſt manifeſta aliquibus, & aliis ignota; quamvis hi, qui ignorant cauſam, mirentur effectum, ut ruſticus miratur Ecclypſim ſolis, quia ignorat cauſam, hoc non eſt miraculum, quia Aſtrologus, qui eam novit, non miratur Ecclypſim. Ut autem inquit D. Thom. 1. part. quæſt. 105. art. 7. *Miraculum dicitur quaſi admiratione plenum*, quod habet cauſam ſimpliciter, & omnibus occultam, nempe Deum. Unde quæ fiunt à Deo præter cauſas omnibus notas, miracula dicuntur. Hinc ubi effectus continetur in virtute naturali alicujus cauſæ creatæ, quæ ignota eſt nobis, ſi cognoſcamus effectum illum, qui eſt præter ordinem omnium cauſarum, quas cognoſcimus, erit miraculum quoad nos; non autem ſimpliciter. Unde miraculum proprie dictum eſt: *Effectus, ſeu opus ſuperans vires omnes creatas*, ut definit S. Thomas 1. part. quæſt. 114. art. 4. ac proinde ſolus Deus poteſt eſſe cauſa principalis veri miraculi, ut probat idem S. Doct. quæſt. 110. art. 4.

14 Secundò ſupponendum eſt, præcipuum ſcopum miraculorum, quæ Chriſtus fecit, fuiſse ſtabilire hanc veritatem tanquam baſim, & fundamentum veræ Religionis, nempe ipſum eſſe Meſſiam in lege

pro-

promiſſum, & à Prophetis prænuntiatum; eſſe verum, & naturalem Dei Filium, verumque Deum. Id conſtat ex Joann. ultimò: *Multa quidem, & alia ſigna fecit Jeſus, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc: hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis, quia Jeſus Chriſtus eſt Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus.* Non contentus autem Evangeliſta hæc in generali notaſſe, cùm in ſpeciali miracula Chriſti enarrat, hoc ipſum animadvertit. Unde cùm cap. 2. retuliſſet miraculum converſionis aquæ in vinum, addidit: *Hoc fecit initium ſignorum Jeſus in Canà Gallilææ, & manifeſtavit gloriam ſuam.* Illa utique de qua cap. 1. dixerat: *Et vidimus gloriam ejus, gloriam, quaſi unigeniti à Patre.* Effectus autem conſecutus hoc miraculum fuit, quod Diſcipuli crediderunt, ipſum eſſe Chriſtum in lege promiſſum, verumque Dei Filium; & crediderunt, inquit, Diſcipuli ejus in eum.

15 Inter miracula omnia, quæ Chriſtus edidit in confirmationem ſuæ Divinitatis, maximum fuit reſurrectio Lazari, jam quatuor dies in monumento habentis, ut expendit Toletus notatione 14. in cap. 11. Joannis: hoc autem miraculum præcipuè in eum finem direxit, ut conſtat 1. ex illis

verbis Joann.11. verſ.4. *Infirmitas hæc non eſt ad mortem,ſed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam*. Quaſi diceret, hoc opere,mea divinitas eſt maximè confirmanda, & ex infirmitate hac procedet argumentum ejus efficaciſſimum,ut ad litteram exponunt Toletus, & Maldonatus. 2. ex verſ. 42. *Pater gratias ago tibi quoniam audiſti me: ego autem ſciebam,quia ſemper me audis,ſed propter populum, qui circum ſtat, dixi, ut credant, quia tu me miſiſti.* Quaſi diceret, cauſa propter quam,ò Pater, has tibi nunc publicè gratias ago, ea eſt, ut populus, qui adeſt, & coram quo opus tam inſigne tua virtute molior,credat me eſſe Filium tuum à te in hunc mundum miſſum; credent autem dum vident me virtute tua talia facere, quæ facio: vident autem me virtute tua ea facere, dum te confitèor, & tuæ potentiæ hoc tribuo factum.

16 Celeberrimum etiam fuit miraculum illud, quod narrat Joannes cap.9. de illuminatione cæci à nativitate, quod præcipuè deſtinatum fuiſſe ad manifeſtationem divinitatis Chriſti, conſtat 1. ex verſu 3. *Nec hic peccavit, nec Parentes ejus: ſed ut manifeſtentur opera Dei in illo*. Quod teſte Toleto per inde fuit, ac dicere: *Cauſa, cur hic cæcus natus eſt, nec eſt peccatum aliquod eius, neque Parentum ipſius, ſed ut opera*

*di-*

*divinitatis meæ in ea cæcitate expellenda declarentur, & mundo manifeſtentur*; ac ſi clarius diceret, ut me eſſe Deum in eo ſanando oſtendam, quia tale opus faciam, quod à ſolo Deo eſſe poteſt. Conſtat ſecundò, quia cùm Judæi ejeciſſent cæcum à Synagoga, quia palam prædicabat miraculum, Chriſtus in eum incidens: verſu 36. ait: *Tu credis in Filium Dei? & cùm ille reſpondiſſet, quis eſt Domine, ut credam in eum? Dixit ei Jeſus, & vidiſti eum, & qui loquitur tecum, ipſe eſt.* Tertiò, quia poſt patratum hoc miraculum cùm Judæi Joann. 10. verſ. 25. Dominum ſic interrogaſſent: *Si tu es Chriſtus, dic nobis palam*; *eis reſpondit: loquor vobis, & non creditis: opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me.* Ergo Chriſtus illud miraculum fecit, ut probaret ſe eſſe Filium Dei naturalem, verumque Deum.

17 Quæ magis conſtant ex his, quæ addidit verſ. 31. *Ego, & Pater unum ſumus.* Quo audito ſuſtulerunt lapides Judæi, ut eum lapidarent tamquam blaſphemum, *De bono opere* (inquiunt) *non lapidamus te, ſed de blaſphemia, quia tu homo cum ſis, facis te ipſum Deum.* Conſtat denique ex his, quæ Chriſtus ſubjunxit verſ. 37. *Vos dicitis,*

*blaſphemas: quia dixi, Filius Dei ſum?* *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. ſi autem facio, & ſi mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoſcatis, & credatis, quia Pater in me eſt, & ego in Patre.* Ex quibus verbis apertè conſtat Chriſtum Dominũ opera miraculoſa edidiſſe, ut comprobaret ſe eſſe Filium naturalem Dei, ejuſdemq; naturæ cum Patre. Quia ob identitatem naturæ verificatur Patrem eſſe in Filio, & Filium in Patre per circum inſeſſionẽ.

18 His ſuppoſitis ſic argumentor: Jeſus Nazarenus de ſeipſo dicebat, ſe eſſe Filium Dei naturalem, verumque Deum, & in hujus doctrinæ confirmationem evidentia edidit miracula: ergo certum eſt ipſum eſſe Filium Dei Naturalem, verumque Deum. Patet conſequentia, quia vera edere miracula ſolus Deus poteſt: Deus autem nequit ea facere in confirmationem doctrinæ falſæ. Nam, ut inquit Auguſt. Epiſt. 49. quæſt. 6. ſicut humana conſuetudo verbis; ita divina potentia factis loquitur. Deus ergò loquitur operibus mirabilibus, unde ſicut nequit falſum loqui; ita miraculis nequit falſum confirmare. Et ut inquit P. Suarez tom. 2. in 3. part. diſp. 31. ſect. 1. evidens eſt opera miraculoſa non poſſe fieri, niſi virtute divina; evidens rurſus eſt, non poſ-

ſe

ſe Deum ſua authoritate, ſingularique virtute mendacium confirmare: & ideò mira opera in veritatis confirmationem facta, vocantur à Patribus quaſi *ſigillum Dei*, quo talem doctrinam conſignat Idem docet diſp.4. de fide ſect.3. nu.10. citans pro eàdem ſententia D. Aug. & D.Th. Caniſium, & alios plures.

19 Quòd Chriſtus vera ediderit miracula in confirmationem ſuæ divinitatis, conſtat: quia in eum ſcopum Lazarum ſuſcitavit: ſuſcitatio autem mortuorum opus eſt ſolius Dei proprium: nulla enim cauſa creata vim habet ſuſcitandi mortuos; & hæc res propoſita Mahumetanis, & infidelibus ſtatim aſſenſum conciliat, ut rem enim certiſſimam apprehendunt, ſolius virtutis infinitæ proprium eſſe hominem verè mortuum ad vitam revocare. Unde Auguſt. tract.91. in Joan. inquit: *Nulla in operibus Chriſti videntur eſſe majora, quam ſuſcitatio mortuorum*. Et propterea Ambroſius lib. de fide reſurrect. ajebat: *Ideò reſurrectio difficile creditur, quia Dei munus eſt*. Et hac de cauſa Actor.26.verſ.23. & 25. Feſto Proconſuli, *Inſanire viſus eſt Paulus, eo, quòd reſurrectionem prædicaret.* Conſulatur Pater Suarez tomo 2. in 3. part. diſp.43. ſect.6. Hoc etiam confirmant mira-



BIBLIOTECA NAZ. ... VITTORIO EMANUELE

racula in præcedentibus adducta, præſertim viſio cæco à nativitate reſtituta.

20 Quæ opera à Dæmone fieri non poſſunt, ut enim ait Auguſtinus lib. 3. de Trinitate cap. 8. *Dæmon non aliter opera ſua mirabilia facit, quam applicando virtutem naturalem cauſarum naturalium*; ut etiam explicat D. Thomas 1. p. quæſt. 114. art. 4. Cùm ergo in natura non detur virtus aliqua potens viſum repente tribuere homini à nativitate cæco, conſequens eſt, ut illius cæci illuminatio non potuerit à Diabolo fieri. Et ut Chriſtus oſtenderet fieri opus illud virtute divina, linivit luto oculos cæci: quamvis enim Diabolus poſſet reſtituere viſum, id ſolum præſtaret applicando cauſas naturales proportionatas: lutum verò non eſt cauſa proportionata ad illuminandos oculos, ſed potiùs ad obcæcandos. Unde Joan. 9. v. 34. dixit cæcus, *A ſæculo non eſt auditum, quod quis aperuit oculos cæci nati; niſi eſſet hic homo à Deo, non poterat, &c.* Viderunt, & ipſi Judæi Joann. 21. verſ. 37. ibi.

# CAPUT TERTIUM.

*Roboratur præcedens ratio oſtendendo Deum non poſſe facere miracula in confirmationem doctrinæ falſæ.*

21 QUòd autem doctrina, in cujus confirmationem vera miracula conficiuntur, vera neceſſariò ſit, conſtat, quia nec Deus poteſt facere miracula ad confirmandam doctrinam falſam, ut nuper oſtendi, nec poteſt communicare homini poteſtatem faciendi miracula, & illi permittere, ut eis abutatur ad confirmandam doctrinam falſam. Hoc enim perindè eſſet, ac permittere, ut ſeductor conſignaret mendacia ſigillo illo, quo Deus ipſe veritatem conſignat, ut inquit Bellarminus lib. 4. de notis Eccleſiæ cap. 14. quod confirmat Venerabilis Cardinalis ex Marci ultimo, & ad Hebræos 2. *Conteſtante Deo ſignis, et virtutibus.* Hinc deducit Sapiētiſs. Cardinalis, neceſſarium eſſe, ut vera ſit doctrina, quæ veris miraculis confirmatur: ſiquidem vera miracula non poſſunt fieri, niſi Dei virtute: dicitur enim miraculum, quod ſuperat vires omnium creaturarum; & ideò omnibus creaturis eſt mirabile, & propterеà etiam in ſcripturis di-

cuntur teſtimonia Dei: quare quòd miraculo confirmatur, Dei teſtimonio confirmatur: Deus autem nequit eſſe teſtis mendacii, igitur quod miraculo confirmatur, verùm ſit, neceſſe eſt.

22 Nec ſolum juxtà leges ordinarias providentiæ ſupernaturalis nunc præſentis nequit fieri miraculum in comprobationem doctrinæ falſæ, etiam ſola creatura intendente errorem, ut contra Bañez rectè probat Ripalda diſp. 4. de fide ſect. 5. num. 45. ſed neque poteſtate abſoluta Dei; & ſecluſis legibus præſentis providentiæ, contra quam falsò affirmat Durandus quæſt. 1. Prologi nu. 47. & Michael de Medina de recta in Deum fide lib. 5. cap. 5. & alii pauci cum ipſis.

23 Probatur autem noſtra, & communis ſententia; quia Deus debet habere in theſauris ſuæ omnipotentiæ modum manifeſtandi divinitatem Filii ſui in humanitate latentis, qui modus nequeat deſervire ad conciliandam authoritatem homini iniquo, qui fingens ſe eſſe Filium Dei naturalem, vellet confirmare miraculis hoc mendacium. At non eſt alius convenientior modus manifeſtandi divinitatem, quàm per ea, quæ ſunt propria Dei, ut docet D. Thom. 4. contra Gentes cap. 55.

num.

num.8. „ Eſt autem Dei proprium (inquit) quòd naturæ leges immutare poſſit ſupra naturam aliquid operando, cujus ipſe eſt Author: convenientiſſimè igitur probatur aliquid eſſe divinum, per opera, quæ ſupra leges naturæ fiunt, ſicut quòd cæci illuminentur, leproſi mundentur, mortui ſuſcitentur, &c. Et ideò Chriſtus ſuam divinitatem per hæc media manifeſtavit; ergò nec de potentia abſoluta potuit Deus alicui homini iniquo tribuere facultatem fingendi ſe eſſe Chriſtum, & confirmandi ſimilibus miraculis illud mendacium.

24 At ſi de potentia abſoluta poſſet Deus tribuere facultatem patrandi miracula homini illa abuſuro ad confirmandam doctrinam falſam in his circumſtantiis, in quibus illa redderetur prudenter credibilis, potuiſſet homini ſeductori, & fingenti ſe eſſe Meſſiam in lege promiſſum, tribuere poteſtatem confirmandi mendacium ſuum mortuorum reſurrectione, & reliquis omnibus miraculis, quibus Chriſtus ſuam divinitatem manifeſtavit. Undè corrueret primum principium probandi veritatem Religionis Chriſtianæ ex miraculis factis à Chriſto, & ab Apoſtolis: Gentiles enim, & Judæi, quibus divinitas Chriſti miraculis oſten-

quoſcunque contrariæ Religionis ſectarios reſpuentes noſtram Religionem, ſi eorum miniſtri operarentur, quæ Evangelici operantur; obligationemque ſectandi noſtram Religionem fundari in miraculis pro illa comprobanda patratis, quæ nemo alius fecit. Quæ ratio ex terminis probat omninò repugnare, quòd miniſtri falſæ Religionis ſuos errores confirment illis miraculis, quibus Chriſtus, & Apoſtoli veritatem Chriſtianæ Religionis comprobarunt; non repugnaret autem ex terminis, ſi ſemel Deus poſſet communicare poteſtatem patrandi verum miraculum homini iniquo, de quo ſciret illo confirmaturum doctrinam falſam in his circumſtantiis, in quibus redderetur credibilis, quia ſi ſemel non repugnat Deo edere unum miraculum in confirmationem doctrinæ falſæ, neque repugnaret edere omnia, quæ Chriſtus fecit in confirmationem ſuæ divinæ doctrinæ.

26 Quare ad ſupremam Dei Majeſtatem, & dignitatem pertinet, ne ipſius nomine aliquid falſum ità proponatur, & miraculis confirmetur, ut homines ſecundum rectam rationem compellantur credere illud eſſe dictum à Deo, eique aſſenſum firmum præſtare. Quia ſi Deus hoc permitteret, & miracula patraret in his circunſtan-

ſtantiis, in quibus mendacium ità confirmaretur ut ſine hæſitatione credi poſſet, ac deberet, ageret contra ſuam dignitatem, ob quam fide dignus eſt. Si enim tot cõcurrentibus ſignis, & operibus miraculoſis in confirmationẽ veritatis poſſet adhuc ſubeſſe falſitas, Deus loquens nobis per homines, & edens ſigna ad confirmandam veritatem dignus non eſſet fide; ſiquidem adhuc poſſet ſubeſſe dubium, an miracula illa fiant à Deo permittente, ut eis abutatur homo ad decipiendum. Quare non minus repugnat Deo miracula facere in confirmationem falſæ doctrinæ, quam ei repugnat non eſſe dignum fide.

27 Hinc meritò D. Thom. 2. 2. quæſt. 5. art. 2. docet hominem, qui videret edi miraculum in confirmationem alicujus dicti evidenter intellecturum eam locutionem eſſe veram: *Si aliquis* (inquit) *Propheta pronuntiaret in ſermone Domini aliquid futurum, & adhiberet ſignum, mortuum ſuſcitando: ex hoc ſigno convinceretur intellectus videntis, ut cognoſceret manifeſtè hoc dici à Deo, qui non mentitur, licèt illud facturum, quod videtur, in ſe evidens non eſſe.* Et ibidem ad 1. docet *Dæmonum fidem eſſe quodamodo coactam ex ſignorum evidentia.* Et art. 2. ait: *Hoc*

*ipſum*

*ipſum Dæmonibus diſplicere, quòd ſigna ſint tam evidentia, ut per ea credere compellantur*. Et 3.part.quæſt.76.art.7. affirmat Dęmones præſentiam Chriſti in Sacramento credere, nòn fide voluntaria, ſed coacta: *Quia ad eam* (inquit) *evidentia ſignorum convincuntur, prout dicitur Jacobi 2. quod Dæmones credunt, & contremiſcunt.*

28. Hinc etiam Pater Suerez tom.2. in 3. parte, ſection 3. affirmat, ſi Dœmones ſpeciali Dei providentia impediti non fuerunt, ut Chriſtum cognoſcerent, convictos eſſe ad credendum, & aſſentiendum illum eſſe verum Meſſiam à Deo promiſſum, quia evidenter cognoſcebant veritatem miraculorum Chriſti, & quod magis eſt, ſi à Deo nõ fuerunt impediti, cognoverũt evidenter cõceptũ fuiſſe ſine opera viri, & natum ex Virgine, Matris integritate ſervata, & in ejus nativitate audire potuerunt Angelos annuntiantes natum eſſe Salvatorem, qui eſt Chriſtus Dominus, quos evidenter ſciebant non poſſe mentiri, utpotè beatos. Rursùs evidenter cognoſcebant innocentiam, & puritatem vitæ Chriſti; inſuper audiebant ipſum expreſsè dicentem, ſe eſſe Meſſiam promiſſum, Joannis 4. *Ego ſum, qui loquor tecum*. Et Matthæi 45. cùm Petrus confeſſus eſſet: *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi,*

ipſe

ipſe confeſſionem approbavit dicens, beatus es, &c. Et cap. 11. cùm Joannes Baptiſta nuncios miſiſſet ad quærendum, an ipſe eſſet Meſſias, ſatis clarè affirmavit, oſtendens miracula.

29 Et Joannis 11. cùm Martha dixiſſet; *Ego credidi, quia tu es Chriſtus*, ipſe tacitè approbavit, & jam jam facturus miraculum dixit: *Ut credant quia tu me miſiſti*, intelligens ſe eſſe illum, qui quaſi per antonomaſiam mittendus expectabatur. Quod clariùs dixit Joannis 17. *Ut cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*: quæ verba tã clara ſunt, & aperta, ut nullam amphibologiam, vel violentam, aut falſam interpretationem patiantur. Prætereà clarè intelligebant Dæmones, Chriſtum facere miracula in conformationem hujus veritatis, juxtà illud, *Ut credant homines, quia tu me miſiſti*. Denique ſciebant ſcripturas, ſigna, & miracula, quæ de Meſſia prædicta erant, & evidenter cognoſcebant omnia compleri per Chriſtum; ergò vel inviti cogebantur fateri ipſum eſſe Chriſtum, ſi à Deo non eſſent impediti, ne ipſum agnoſcerent. An verò de facto impediti ſint, non attinet ad nos hic diſputare. Conſulatur Pater Suarez ibidem fusè hanc controverſiam tractans; nobis ſatis ſit

cum

cum Auguſtino lib.9. de Civitate cap. 21. dicere : *Chriſtus tantum innotuit Dæmonibus, quantum voluit; tantum autem voluit, quantum oportuit.*

30 Quoties ergò homo docet aliquam doctrinam, & in confirmationem illius facit verum miraculum, convincit illam eſſe veram, & à Deo : ut enim ait Gregorius lib.27. Mor. cap. 8. *Miraculum eſt in defectu probationis, & eſt auxilium rationis humanæ, ut aſſenſum præſtet alicui veritati,* ſupplentque argumentorum defectum, ſuntque velut Dei ſigillum, ut quòd affirmatur, à Deo eſſe credatur. Sic cùm Deus miſſit Moyſem Exod. 4. ad populum de Egypto educendum, ut ille perſuadere poſſet, ſe à Deo miſſum, conceſſit ei facultatem confirmandi ſuam legationem miraculis, & Exod.7. cùm juſſus eſset nomine Dei Pharaoni dicere : *Dimitte populum meum, &c.* Ut ſibi aſſerenti, ſe à Deo miſſum, Pharao crederet, miracula edidit. Deinde Elias 3. Reg.17. ut Deum Iſrael verum Deum eſſe oſtenderet, ignem de Cœlo ſuper holocauſtum deſcendere fecit. Et 4. Reg.1. ut probaret ſe eſse Prophetam Dei : *Si homo*, inquit, *Dei ſum, ignis de Cęlo deſcendat, & devoret te, & quinquaginta tuos, & deſcendit ignis, &c.*

Ipſi

31 Ipſi etiam Scribæ, & Pharisæi, videntes, Jeſum Nazarenum palam dicere, ſe eſſe Chriſtum, & Meſſiam in lege promiſſum, & in hujus dicti confirmationem, opera mirabilia facere, ne cogerentur fateri, illum eſſe verum Meſſiam, callidè ad blaſphæmiam confugerunt, dicentes eum virtute Dæmonis opera illa facere: planè ſentientes, non poſſe negari, veram eſſe ejus doctrinam, ſi ſemel concederent miracula ab ipſo facta in ejus confirmationem Deum habere Authorem. Ergò vel Phariſæi ipſi certum arbitrantur, non poſſe Deum facere miracula in confirmationem doctrinæ falſæ, ſeu in his circunſtantiis, in quibus dactrina falſa redderetur prudenter credibilis: ſed verò cùm manifeſtum ſit, miracula multa à Chriſto facta in confirmationem ſuæ divinitatis non potuiſſe à Dæmone fieri; manet inconcuſſum ex confeſſione ipſorum Judæorum, Chriſtum verum dixiſſe, dum affirmavit, ſe eſſe Filium Dei, & Meſſiam in lege promiſſum.

32 Immò Dæmon ipſe ſatis agnovit hanc veritatem, dum Matthæi 4. miraculum unum, & non admodùm magnum, ſufficiens exiſtimavit, ut eum Filium Dei eſſe cognoſceret, ſi in hujus rei probationem eſset patratum: *Si Filius Dei es, aje-*

*bat,*

*bat, dic, ut lapides iſti panes fiant*: Cùm enim ſciret lapidem non poſse virtute Dæmonis in panem converti, certò deprehenderet, illum eſse Filium Dei ſi in confirmationem hujus veritatis miraculum illud efficeret: ergò ex confeſſione ipſius Dæmonis repugnat Deum facere miraculum in confirmationem falſæ doctrinæ.

33 Undè alia eſt ratio de poteſtate ſupernaturali conſecrandi, quam Deus hominis libertati committit; qua poteſtate licèt homo abutatur in pravum finem; tamen Deus, ſuppoſita illa prava intentione, ſupernaturali auxilio concurrit ad faciendum opus miraculoſum. Alia, inquam, eſt ratio, quia ex hac promiſſione, nihil contra divinas perfectiones ſequitur; immò hìc elucet maximus amor Chriſti erga homines, ſiquidem ut eos certos omninò redderet de ſua præſentia in Sacramento voluit miraculum illud patrare, quoties verba illa conſecrationis proferrentur à legitimo miniſtro cum vera intentione ſupra legitimam materiam, licèt Sacerdos in finem pravum ordinet miraculum illud.

34 Alia etiam eſt ratio de miraculis apparentibus, quæ patrata ſunt à Magis Pharaonis, & fient ab Anti-Chriſto. Etſi enim

Deus concurrat ad illa miracula; concurrit tamen dumtaxat ut cauſa univerſalis, & nõ ut cauſa ſpecialis, quia illa miracula ſunt opera naturalia, & habent ſpecialem Authorem Diabolum; undè Deo non tribuitur teſtificatio falſi, quia opera illa, aſtutia Diaboli perpetrata, non eſſent quaſi ſigillum Dei teſtificantis veritatem, ſed ſigillum Diaboli perſuadentis mendacia. Pro quo adverte Dæmones multa poſſe facere ſupra humanas vires, quæ miracula videantur. Ea verò omnia dupliciter fiunt, aut in apparentia tantùm per ſenſuum illuſionem, aut in rei veritate: ſed quæcunque hoc poſteriori modo Dæmones faciunt, nõ aliter fiunt, quam per virtutes naturales cauſarum, quas norunt, & velociſſimè, & occultiſſimè applicant, ut ſupra diximus ex Auguſtino, & Thoma: ubi autem non eſt virtus aliqua creaturæ, quæ ejuſmodi effectum producere valeat, ceſſat omnis Dæmonum opera, & ad ſenſuum illuſiones ſe convertunt. Quare ubi Magi virtute Diabolica applicando activa paſſivis aliqua opera mirabilia faciunt ad ſuadendum errorem, Deus illum non confirmat authoritate ſua: quia non eſt author ſpecialis illorum mirabilium, ſed dumtaxat concurrit

ut

ut cauſa univerſalis; ſicut concurrit ad motus indeliberatos concupiſcentiæ inclinantes in peccatum, quin propterea in peccatum inclinet; ſicut revera inclinaret, ſi illos motus per ſe ut cauſa particularis excitaret, vel habitum vitioſum directè inclinantem ad peccandum infunderet.

35 Ejuſmodi opera mirabilia edet Anti-Chriſtus, de quo loquitur Apoſtolus 2. ad Theſalon. 2. *Cujus eſt adventus ſecundum operationem Satanæ in omni virtute, & ſignis, & prodigiis mendacibus, & omni ſeductione iniquitatis*. Sicut namque Chriſtus in confirmationem veritatis vera fecit miracula; ità Anti-Chriſtus in confirmationem falſitatis fallacia edet ſigna, & prodigia; ſicut Chriſtus miracula vera faciebat virtute Dei, qui eſt prima veritas, ità Anti-Chriſtus miracula falſa peraget virtute Diaboli, qui eſt Pater mendacii; quia vel mirabilia ab ipſo facienda non erunt res veræ, ſed phantaſticæ; ut ſi videatur ſuſcitare mortuum, qui anteà mortuus non erat, vel poſteà vere vivus non remaneat: vel ſi interdum faciat res veras, quæ mirabiles appareant, illa non erunt vera miracula, quia ſolum exhibebit hæc opera, occultè, & velociſſimè applicando cauſas naturales illorum effectuum, qui apparebunt

hominibus miraculoſi, quia ignorant cauſam, quæ reipſa datur. Id explicat benè Cajetanus exponens verba illa Chriſti Matth. 24. Surgent Pſeudo Chriſti, & Pſeudo Prophetæ: & dabunt ſigna magna, & prodigia (quæ Diabolica poteſtate fieri poſſunt.) Quæ ſecundum veritatem (inquit) non excedunt facultatem naturalium agentium niſi pro quanto Dæmon, & movere poteſt aliqua quæ naturalia agentia non movent, vel ad mixtionem, vel ad locum, & celeriùs agere, aut ad contraria ſtatim, aut applicando ad effectus, ad quos natura nunquam applicaret hujuſmodi. Et propterea apparebunt mirabilia, & exiſtimabuntur vera miracula. Facile enim erit tantæ multitudini Dæmonum liberæ in ſuo poſſe (quòd modo ligatum eſt) ſanare ægrotos, etiam quos incurabiles appellamus, quaſi ſubito: movendo quæ intus ſunt in corpore, & utendo intus ſecretis naturalium corporum, tanquam atomorum, quæ non percipimus. Et ſic de ſimilibus.

36 Aliam rationem reddit Eximius Doctor tom. 2. in 3. part. diſp. 31. ſect. 2. cur licèt Deus non poſſit facere verum miraculum, quando per illud redditur pru-

den-

denter credibilis doctrina falſa; poſſit tamen permittere apparentia miracula, quãvis videat per illa decipiendos homines ſub ſpecie divinæ virtutis, & authoritatis? Reſpondet enim, non eſſe eandem rationem; quia quando fiunt falſa miracula, ſemper, inquit, relinquitur aliquis modus, quo moraliter poſſint dijudicari, ſi homines quòd in ſe eſt, faciant ad cognoſcendam veritatem. Primò benè conſiderando ipſamet opera, & circumſtantias eorum. Secundò conſiderando perſonam, vitam, & mores ejus, qui ſic loquitur, & operatur. Tertiò conſiderando doctrinam ipſam, an aliqua in parte rationi adverſetur, vel aliis revelationibus divinis ſufficienter propoſitis per Eccleſiam. Denique orando Deum, & conſulendo ſcripturas, & prædicationes in illis factas, & ſigna data, ne in errorem inducamur.

37 Aſſerit itaque Magnus Suarez non pertinere ad providentiam Dei, non permittere falſa ſigna, quæ ad probationem, & profectum electorum proſunt, ſed pertinere ad providentiam Dei dare auxilium, ac modum quo poſſint dijudicari, & cognoſci, quia non eſt divinæ bonitatis, & ſapientiæ permittere hominem tentari ultra id quod poteſt; ac propterea quando facta morali

diligentia, & inveſtigatione, adhuc conſtat evidenter vera eſſe miracula, quæ fiunt in confirmationem doctrinæ, nullam relinqui dubitandi rationem de talis doctrinæ veritate, præſertim ſi miracula ſint frequentia, & magna authoritate, atque poteſtate facta, & vitæ innocentia, ac ſanctitate confirmata, & in ipſa doctrina, nihil contra honeſtatem, nihil contra rationem rectam, nihil denique contra alias divinas revelationes appareat. Quæ omnia cùm in doctrina, & miraculis Chriſti cumulatiſſimè inventa ſint; conſtat miracula Chriſti evidenter, evidentia morali, ipſius Doctrinæ veritatem comprobaviſſe.

38 Addit idem Author quando Deus dat poteſtatem ad ſupernaturale opus faciendum, conſiderandum eſſe modum, & finem ejus: quando enim datur modo ſtabili, ac permanenti, non ad confirmandam veritatem; ſed ad aliquam publicam utilitatem, ut interdum datur gratia ſanitatis, vel alia ſimilis, tunc licèt quis diceret ſe illa uti in confirmationem veritatis, non ideò ſtatim adhibendam eſſe illi fidem, ſed potiùs attendendum eſſe ad alias regulas fidei certas, & infallibiles. Si verò poteſtas hæc, & uſus ejus, datur ſingulari, & extraordinario modo, ita ut non appareat alius

finis

finis, & utilitas ejus præter veritatis confirmationem; tùm certè maximè ſpectare ad divinam providentiam non concurrere ſpecialiter ad tale opus, quando homo per illud intendit falſitatem perſuadere, ac alios decipere.

## CAPUT QUARTUM.

*Occluduntur frivolæ evaſiones, quibus infideles eludere conabuntur argumentum petitum à miraculis Chriſti.*

39 EX dictis conſtat, miracula à Chriſto patrata in confirmationem ſuæ Divinitatis, eam evidentèr evidentia morali convincere, & infideles obligari ad eam credendam, ſi eis ritè proponatur. Nihil enim ſolidum huic argumento reſpondere poterunt. In primis enim frivolum eſt, quo pagani reſpondent apud Origenem lib. 1. contra Celſum, nimirum miracula, & ſigna Chriſti fuiſſe præſtigias, & ſenſuum ludificationes quaſi non veritate, & effectu, ſed apparentiâ tantùm, illa omnia confićta fuiſſent. Non quòd Lazarus, qui quatuor jam dies ſepultus jacebat, vivus ex ſepulchro prodierit, & poſteà multo tempore vixerit, item quòd cæcus à nativitate po-

ſteà viderit, non erat ſenſuum deluſio: nam hic verè experiebatur ſe videre, & ille ſe vivere; & miraculum ipſum fatebantur, idque manifeſtum erat omnibus, non minus, quàm eſt manifeſtum me vivere, & vobiſcum loqui: undè non minus evidens erat illos eſſe veros, & reales effectus, quàm nunc evidens eſt vivere homines, qui permanenter exercent opera viventium propria: præſtigiæ nanque, ſenſuumque ludribria ſtatim evaneſcunt, & ille, quem alii deluſoriè exiſtimant vivere, & videre, id non experitur, ſicut Lazarus, & cæcus experiebantur.

40 Idque vel inde patet, quòd Scribæ, & Phariſæi, qui præ invidia, & odio infenſi erant Chriſto, & per blaſphæmiam ſæpè dicebant, eum virtute Diaboli miracula patrare, nunquam auſi ſunt effutire, opera ejus mirabilia effectum non habuiſſe: nam poſt diligentiſſimum examen evidenter deprehenderunt verè videre, qui à nativitate fuerat cæcus; verè vivere, qui diù jacuerat mortuus, & repentè ambulaſſe, qui per multos annos ſe movere potens non fuerat.

41 Nec item dici poteſt, Chriſtum virtute Diaboli miracula patraſſe, tùm quia multa fecit, qui omnem creatam virtutem ex-

excedunt, ac proindè à Diabolo fieri non poſſunt. Tum quia licèt fecerit aliqua, quæ ſi ſecundùm ſe conſiderentur, Dæmon potuit facere; eo tamen modo fecit, qui omnem virtutem Diaboli ſuperat: nam Chriſtus fecit ſolo verbo ſine applicatione alicujus virtutis naturalis: fecit etiam in inſtanti, & ſine ulla mora, quòd Diabolus facere non poteſt. Rursùs Chriſtus opera illa mirabilia faciebat ſæpè orando ad Deum, & imperando, & ſimul ſecreta cordis pandendo, quòd extrà ditionem Diaboli eſt. Deindè ſi finem miraculorum Chriſti inſpiciamus, manifeſtè deprehendimus, illum virtute divina, non Diabolica ea fuiſſe operatum. Nihil enim temporale, nihil pravum per illa intendebat, ſed unicè rectitudinem morum, veri Dei cognitionem, & ipſius Dæmonis exterminationem: quæ omnia ſatis probant, ea opera non à Diabolo, ſed à Deo proceſſiſſe. Diabolus namque morum integritatem, vitiorum exilium, Veri Dei cognitionem, & ſui Regni deſtructionem intendere non poteſt.

42 Nec denique dici valet, Chriſtum reipſa non feciſſe opera illa mirabilia, quæ Evangeliſtæ narrant, ſed ejus Diſcipulos ad ſui Magiſtri commendationem ea finxiſſe, & litteris vulgaviſſe. Id enim per ſe appa-

ret

ret manifeſtè falſum,& incredibile. Tum quia ſimili audacia dicere poſſes, Moyſem non patraſſe miracula, quæ in Exodo narrantur, nec extitiſſe Alexandrum Magnũ, & ſimilia. Tum quia ſanctitas Apoſtolorum hoc piaculo fædari non poterat: quomodo enim comminiſcerentur miracula ad probandum Jeſum eſſe Filium Dei naturalem, quem tamen purum eſſe hominem ſcirent? Quorſum igitur hæc machinarentur viri Judæi, lactè imbuti Moſaycæ legis, quam à Deo latam, penituſque abrogandam ſciebant, ſi Evangelica prævaleret doctrina. Sanè honores, vel lucra tẽporalia minimè aucupabantur, quia ex hujus doctrinæ prædicatione nihil honoris, nihil emolumenti, nihil denique humanum præter verbera, perſequutiones, & mortem lucrabantur: quia ex prædicatione hujus doctrinæ nihil in hac vita lucrabantur, niſi verbera, perſecutiones, & mortem.

43 Nec item intendebant lucrum ſpirituale, ſi ſcienter fingebant, noverant enim, graviſſimum eſſe peccatum, merum hominem aſſerere Deo æqualem. & per ficti Evangelii prædicationem legem Moyſis à Deo datam evertere, ſcienter ergò volebant æternam damnationem incurrere ſine ſpe ullius temporalis commodi, ut homi-

nem

nem purum, à quo nihil ſperare poterant, deprædicarent, Deum: hoc autem eſt evidenter incredibile: nec in homines rationis compotes cadere poteſt. Unde, vel dicendum, omnes Evangeliſtas, & Apoſtolos, qui Chriſti miracula ſcripſerunt, & prædicarunt, ut mundo perſuaderent, eum eſſe Filium Dei naturalem, fuiſſe prorſus ſtolidos, vel commentos non fuiſſe illa miracula, ſed geſta ſincerè narraſſe. Primum dici non poteſt, alioqui cogeris rem incredibiliorem deglutire, nempè homines omniuò ſtolidos totum mundum convertiſſe per ficta miracula ad recipiendam fidẽ tantopere repugnantem carni, & ſanguini, & myſteria creditu difficillima proponentem nullumque præmium Sectatoribus præſentantem, ſed omnia in futurum ſæculum promittentem: ergò debet dici ſecundum.

44 Aliud etiam argumentum conficere poſſumus ex Chriſoſtomo in oratione *quòd Chriſtus ſit Deus*. Nam Evangeliſtæ, qui referunt Chriſti ignominias, ejus etiam miracula narrrant: quomodo ergò dignos fide putant infideles in illis; in iſtis verò arguunt, quaſi dixerint non facta? Etſi ad gratiam ſui Magiſtri hæc ſcripſiſſent, ſtultè, & fruſtra jactaſſent, ſi non tacuiſſent, quæ multis

multis ignominioſa, & dura videntur: nunc autem horum veritatem monſtrarunt, dùm in illis maximè immorati ſunt, omniaque valde diligenter, & magna copia tractarunt, neque parvum, neque magnum prætermittendo, ſed in ſingis, & miraculis plura tranſierunt: ergò ſincerè, & ſine dolo ſcripſere.

45 Deindè manifeſtè convincitur Apoſtolos, & Evangeliſtas hæc miracula non finxiſse, quia res narrabant non in angulo, ſed in media Jeruſalem factas: verbi gratia illuminationem cæci nati, qui oculis luto linitis, juſſus eſt per mediam Civitatem ire ad natatoria Silòe ad abluendos oculos, ut in longa via, quàm plurimos, & cæcitatis, & curationis ſuæ teſtes colligeret, ut notant Chriſoſtomus, & Theophilactus: Reſurrectionem Lazari, quam Chriſtus operatus eſt coram multis Judæis, qui à Jeruſalem venerant in Bethaniam, ut Mariam, Martham conſolarentur de morte fratris: curationem repentinam paralitici, quem in probatica Piſcina coram magna languentium multitudine ſanavit, & juſſit, ut colleret grabatum ſuum, & ambularet, ut de veritate miraculi omnibus conſtaret: & tenebras illas, quas in morte Chriſti ſuper univerſam terram factas narrat Matthæus

capit

capit 27. quæ miracula cùm narrentur facta coram magna hominum multitudine, facilè de falſitate poterant convinci Evangeliſtæ, ſi falſum narrarent: undè miracula falſa prædicantes ab omnibus irriderentur, & tanquam fabularum fabricatores reiicerentur, & nulli fidem in Chriſtum perſuaderent.

46 Conſtat autem multos ex Judæis ad fidem Chriſti convertiſſe Apoſtolos prædicando hæc miracula, vt patet ex Actorum 2. verſicul. 22. vbi Petrus loquens cum Judæis aiebat: *Viri Iſraelitæ audite verba hæc: Ieſum Nazarenum Virum approbatum à Deo in vobis virtutibus, prodigiis, & ſignis, quæ fecit Deus per illum in medio veſtri, ſicut vos ſcitis, &c.* Conſtatque ex illo capite verſicul. 42. in hac prima concione convertiſſe Petrum circiter tria millia Judæorum. Et ex Actorum 4. verſicul. 4. conſtat, in ſecunda concione convertiſſe quinque millia: ergo argumentum evidens eſt. Apoſtolum Petrum vera miracula narraſſe, dùm ea narrando tanquam rem apud audientes notam, tantam multitudinem convertit. Sanè ſiquis ſeductor peregrinam doctrinam hodie in hac civitate prædicaret, & ad commovendos auditores diceret, ſe heri coram ipſis ſuſcitaſſe mortum in con-

fir-

firmationem ſuæ doctrinæ; ſi falſa narraret, nihil apud audientes obtineret, niſi irriſionem, & ignominiam: ergo pariter, &c.

47 Id ipſum ex alio capite manifeſtè convincitur: quia cum Scribæ, & Phariſæi odio æſtuarent contra Jeſum, ſanè ſi falſa eſſent miracula, quæ Euangeliſtæ de ipſo narrant, palam detegerent mendacium, & ſcripto confutarent, idque innumeris teſtibus convincerent, & facilè obtinerent, ne, fides Chriſti propagaretur. At nemo Judæorum auſus eſt hanc exceptionem Evangeliſtarum narrationi, & Apoſtolorum prædicationi verbo, vel ſcripto opponere; ergò evidens ſignum eſt. Chriſtum ea miracula edidiſſe. Idque patet ex ipſa adverſariorum confeſſione: nam graviſſimus Scriptor Joſephus Judæus, qui proximè poſt Chriſtum floruit lib. 18. antiquitatum cap. 4. ſic
„ ſcribit: Fuit autem his temporibus Jeſus
„ ſapiens vir, ſi tamen virum eum nomi-
„ nare fas eſt. Erat enim mirabilium ope-
„ rum effector, & Doctor omnium eorum,
„ qui libenter audiunt, quæ vera ſunt. Et
„ multos quidem Judæorum, multos etiam
„ ex gentibus ſibi adiunxit: Chriſtus hic
„ erat. Hunc accuſatione primorum no-
„ ſtræ gentis Virorum cùm Pilatus agen-
„ dum in Crucem decreviſſet, non deſſer-

„ ve-

„ verunt hi, qui ab initio eum dilexerunt:
„ apparuit enim eis tertia die iterum vi-
„ vus, ſecundùm quòd divinitus inſpirati
„ Prophetæ, vel hæc, vel alia innumera
„ miracula futura prædixerant. Sed & in
„ hodiernum diem Chriſtianorum, qui ab
„ ipſo nuncupati ſunt, & nomen perſe-
„ verat, & genus. Huc vſque Joſephus.

## CAPUT QUINTUM.

*Secundum caput probandi divinitatem Chriſti ex vindicta, quam Deus ſumpſit de Judæis, quia illum Crucifixerunt, cui annectitur tertium caput inde petitum, quòd poſt necem Chriſto illatam iam diabolus non tentet Judæos de Idololatria ſicut anteà faciebat.*

48 PRo conficienda ratione ſupponendum eſt, propterea Judæos Jeſum crucifixiſſe, quia dicebat ſe eſſe Filium Dei naturalem, verumque Deum. „ Conſtat
„ id primò Joannis 5. 18. Propterea ergò
„ magis quærebant eum Judæi interficere,
„ quia Patrem ſuum dicebat eſſe Deum,
„ æqualem ſe faciens Deo. Et Joannis 10.
„ De bono opere non te lapidamus, ſed
„ de blaſphemia, & quia homo cùm ſis,
„ facis

„ facis te ipſum Deum. Et ex Matthei 26.
„ 41. Adiuro te per Deum vivum, ut di-
„ cas nobis, ſi tu es Chriſtus Filius Dei vi-
„ vi? Et cum reſpondiſſet affirmativè, tunc
„ Princeps Sacerdotum ſcidit veſtimenta
„ ſua, dicens, blaſphemavit, quid adhuc
„ egemus teſtibus? Et Joannis 19. 7. Nos
„ legem habemus, & ſecundùm legem de-
„ bet mori, quia Filium Dei ſe fecit.

49 Hoc ſuppoſito ſic argumentor: Jeſus Nazarenus de ſeipſo dicebat, ſe eſſe Filium Dei naturalem, verumque Deum; & hac de cauſa Judæi necem ipſi machinati ſunt; ergò ſi ille non eſſet Filius Dei naturalis, ſed purus homo, Judæi eum crucifigendo non injuriam Deo irrogaſſent, ſed obſequium exibuiſſent; nec ſupplicio digni forent, ſed præmio. At Judæi Chriſtum eo titulo crucifigentes, non obſequium Deo exhibuerunt, ſed atrocem injuriam irrogarunt: ergò quia non blaſphemia, ſed ſumma veritas erat, quòd Jeſus Nazarenus de ſeipſo dicebat, ſe eſſe Filiũ Dei naturalem. Minor patet ex vindicta, quam de ipſis ſumpſit Deus ob illatam Chriſto mortẽ: nam propter hoc delictum Civitas Jeruſalẽ, ejuſque Templum à Tito, & Veſpaſiano deſtructa ſunt, & Judæi ut vilia mancipia venditi, & in varias mundi plagas diſperſi;

mi-

miſerrimam patiuntur captivitatem, ſine Rege, ſine Templo, ſine Sacerdotibus, & ſine Sacrificiis, facti in deriſum, & opprobrium omnibus nationibus.

50 Aſſumptum conſtat 1. ex Danielis 9. v. 26. quem locum ſect. ſequenti dabimus. Secundò ex Lucæ 14. 42. ubi Chriſtus videns Civitatem flevit, & prædixit ejus deſtructionem eò: *Quòd tempus viſitationis ſuæ cognoſcere noluiſſet*, hoc eſt, oportunam ſalutis ſuę occaſionem amplecti. Tempus primi adventus ſui appellat Chriſtus tempus viſitationis: *Quia viſitavit nos veniens ex alto*, ut dixit Zacharias Lucæ 1. 68. & quia veniens viſitavit: *Et fecit redemptionem plebis ſuæ*. Conſtat tertiò ex Lucæ 21. 24. ubi Chriſtus de hoc ſupplicio loquens (ut probat P. Gaſpar Sanchez in cap. 9. Danielis numer. 169.) dixit: *Et cadent in ore gladii, & captivi ducentur in omnes gentes, & Jeruſalem calcabitur à gentibus.*

51 Conſtat denique ex Matthæi 24. 7. ubi Chriſtus prædixit omnimodam deſtructionem Templi in pœnam illius peccati: *Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hìc lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur*. Significat his verbis Chriſtus (inquit Maldonatus) etiam, atque etiam ſtructuram Templi conſiderent,

rent, quò magis everſionem admirentur, non enim relinquetur lapis ſuper lapidem: quòd etſi per exagerationem dictum videri poteſt, ut ingens tantùm ruina, & vaſtatio declaretur, qualem Joſephus deſcribit lib. 7. de bello Judaico cap. 9. & 10. tamen non eſt paſſa divina providentia, ut exiſtimare quis poſſet Chriſtum, vel in uno lapide per hyperbolem loquendo fuiſſe mentitum: Scribunt Chriſoſtomus orat. 2. & 3. adversùs Judæos, Nazianzenus orat. 3. contra Julianum. Theodoretus lib. 3. Hiſt. Eccleſiaſticæ cap. 20. Julianum Apoſtatam, dùm imperaret, Judeis conceſſiſſe, ut Hieroſolimitanum Templum reſtaurarent, id Judæos incredibili alacritate præſtitiſſe, effodiſſe fundamenta veteris Templi, ut nova reponerent, ignem ex imis fundamentis exiluiſſe, multoſque conſumpſiſſe ex his, qui ædificabant, ità Judæos ſuis manibus Chriſti prædictionem compleviſſe. Vetus enim Templum, ſi quidem ſupererat, ita diruerunt, ut lapis ſuper lapidem non remaneret; novum verò ne inchoare quidem divinitùs prohibiti, potuerunt. Conſtat ergò Jeſum Nazarenum, cujus in verbis veracitatem tantopere Deus zelavit, & cujus mortem illi, ut blaſphemo illatam tàm ſeverè punivit, non eum fuiſſe, quem perfidi

Ju-

Judæi exiſtimant, ſed quem ipſe ſe dixit eſſe, & Chriſtiani firmiſſimè credimus.

52 Quod confirmare poſſumus ex Chriſoſtomo in orat. *Quòd Chriſtus ſit Deus*. Ædificavit Eccleſiam Chriſtus, & nullus eam deſtruere poterit; deſtruxit Templum, & nullus illud reædificare poterit, idque in tàm longo tempore. Nam & illam deſtruere conati ſunt, & non potuerunt; & hoc reædificare attentavere, & nec id ipſum potuerunt; hoc autem permiſſum eſt, ne ullus dicere poſſet, ſi attentaſſent, potuiſſent: ecce attentarunt, & nihil potuerunt. Subditque, ſolam virtutem Chriſti potuiſſe impedire Templi reædificationem: nam quamvis olim Templum illud fuit deſtructum; tamen ubi poſt ſeptuaginta annos redierunt, ſtatim excitatum eſt, fuitque priore multò præclarius. Nunc autem ſuprà 400. ann. eſt (modo ſupra milleſim. ſexcenteſ.) & nulla, vel cogitatio, vel expectatio, ſed nec ſpes, ut inſtauretur. Et quid obſtabat, ſi non divina virtus obluctata eſt? Nonne multa erat illis pecuniarum copia? Patriarcha, qui omnium undequaque colligebat tributa, & immenſos Theſauros poſſidebat? Nonne temeraria erat natio? Nonne impudens? Nonne ſeditioſa? Nonne ad audendum præceps?

Nonne bellorum ferax ? Nonne multi erant in Paleſtina ? Nonne multi in Phænicia ? Nonne multi ubique paſſim ? Quomodo ergò non potuerunt unum Templum ſtruere, præſertim videntes cultum ſuum alioqui ubique reſidere quaſi ligatum, & Judaicos ritus aboleri,& Sacrificia,& oblationes, & alia legitima auferri ? Immò non licebat eis excitare, vel Templum, vel Altare, aut Sacrificium offerre, aut immolare ovem, aut imponere timiama, aut inſtruere feſta citra illa veſtibula. Attamen nunc vident; quòd deſolatio ejus loci ab his omnibus ſe excludat, & quòd attentaverunt quidem, ſed temeritatis pœnam luentes non potuerunt locum, in quo hæc omnia licebant legitimè erigere, & conſtituere. Nam virtus Chriſti, quæ ædificavit Eccleſiam, eadem Templum deſtruxit.

53 Deindè, Judæorum nationem hanc univerſalem captivitatem, & diſperſionem pati ob delictum occiſionis Chriſti; probat efficaciſſimè Paulus Burgenſis part.2.Scrutinii Scripturarum diſt. 6. cap.1. & 2. Ut autem argumentum conficiat, probat in peccato illo, ob quod tàm longam captivitatem patiuntur Judæi, debere tria concurrere, quæ non niſi in occiſionem hominis Dei quadrare poſſunt: nempè, &

pec-

peccatum illud eſſe majus eo, ob quod per ſeptuaginta annos captivitatem Babylonicam paſſi ſunt: & peccatum hoc eſſe commune omni genti Hebræorum: & demum eſſe illis occultum, & ignotum.

54 Quòd hoc peccatum debeat eſſe longè majus peccato captivitatis Babylonicæ inductivo, probatur: quia pœna proportionatur culpæ, & ut dicitur Duteron. 25. *Juxta menſuram delicti erit, & plagarum modus*. At pœna hujus peccati, eſt longè major pœna alterius: ergò & peccatum debet eſſe longè majus. Probatur minor, quia captivitas præſens longè ſuperat Babylonicam: nam illa duravit dumtaxat ſeptuaginta annis; hæc verò ultra mille, & ſexcentos jam protenſa eſt: ille fuit unius dumtaxat tribus Judà, iſta verò eſt captivitas univerſalis omnium Tribuū Iſrael. In prima captivitate Joachim Rex Judà magno in honore habitus eſt à Rege Babyloniæ, & in Throno Regum ſedit, ut conſtat 4. Reg. ultim. verſ. 28. Similitèr, & alii illius generis in honore fuerunt conſtituti, ut conſtat ex 1. & 2. Danielis: in præſenti autem captivitate nullibi Regem habent, nec notabili fruuntur honore, ſed ubique deſpecti, & contempti ſunt. In captivitate iſta ingens eorum multitudo à Ro-

manis interempta eſt, pleriquе alii facti ſunt captivi.

55 Audiamus Joſephum lib. 7. de bello Judaico cap. 17. ubi ſic inquit: „ Et cap-
„ tivorum quidem omnium, qui toto bel-
„ lo comprehenſi ſunt, nonaginta, & ſep-
„ tem millium comprehenſus eſt nume-
„ rus: mortuorum verò per omne tem-
„ pus obſidionis undecies centum millia:
„ ab omnibus enim regionibus ad azi-
„ morum diem feſtum congregati bello
„ ſubito circunfuſi ſunt. Et poſtmodum
„ ſubjungit: Itaque ſuperat omnem hu-
„ manam, & divinitùs emiſſam peſtem,
„ numerus peremptorum, quos partim
„ palam occidere, partim cepere Romani.
„ Inventi autem ſunt ibi quoque pluſquã
„ duo millia, quorum alii manu ſua,
„ plures autem mutuis ſe vulneribus in-
„ terfecerunt, cùm alios fames corrupiſ-
„ ſet.

56 Deindè in captivitate Babylonica multos habuerunt Prophetas, qui eos Dei nomine de peccatis præteritis increpabant, ad pænitentiam hortabantur, & ſpe redemptionis levabant; quod præſtiterunt Hieremias, & Ezechiel. Propè finem autem captivitatis inter eos floruerunt Daniel, Eſdras, Zacharias, & Aggæus, deditque

illis

illis Dominus Salatiel Ducem, & Principes, & Sacerdotes, cum quibus exierunt de Babylonia peracta pœnitentia, & placato Deo: & ædificaverunt Jeruſalem, & Templum, aliaſque civitates, & effudit Dominus ſuper illos copiosè miſericordiam ſuam. Quod ſignum eſt, eos tunc puniviſſe, ut Patrem, & ut populum proprium tractaſſe. In hac autem ultima captivitate nullus unquam inter eos Propheta ſurrexit, juxtà illud Pſalmi 9. *Jam non eſt Propheta, & nos non cognoſcet amplius.* Quod argumento eſt, eos à Deo reprobatos, & non eſſe jam populum Dei; in eiſque adimpleri illud Danielis 9. *Non erit ejus populus, qui ipſum negaturus eſt.* Ex quo enim dixerunt: *Non habemus Regem niſi Cæſarem: & nolumus hunc regnare ſuper nos,* à Deo deſerti ſunt; conſtat ergò ſupplicium hujus captivitatis eſſe longè majus ſupplicio captivitatis Babylonicæ. Propterea namque hæc ultima captivitas appellatur à Daniele deſolatio: prima verò appellata eſt tranſmigratio, quia poſt modicum tempus Jeruſalem reduces venerant haud inferiùs: ergò inflictum eſt ob aliquod peccatum longè majus: hoc autem nequit eſſe aliud, quàm occiſio hominis Dei. Nàm Judæi captivi ducti ſunt

Babylonem, quia adoraverunt idola, Prophetas Dei occiderunt; & legem ejus abjecerunt. Peccato autem idololatriæ nullum eſt majus, quàm occiſio hominis Dei: qui enim idolum, ut Deum colit, eſt ſicut Subditus, qui proprium Regem offendit, ei tributa denegando, & alium Principem, ut Regem ſalutando. Qui verò Chriſtum occiderunt, ſunt ſicut hi, qui in ipſam perſonam Regis offenſam committunt, eum blaſphemando, & turpiter occidendo.

57 Rursùs peccatum, in cujus pœnam inflicta eſt hæc ultima captivitas, debet eſſe commune omnibus Hebræis, qui per totum orbem diſperſi ſunt: cùm enim Deus juſtus ſit, non poteſt punire Judæos nunc exiſtentes ob peccatum ſuorum majorum, qui vitulum in Deſerto adoravere, ut ſomniant aliqui Rabini huc applicantes illud Exod. 32. *Ego autem in die ultionis viſitabo hoc peccatum eorum*. Nec ob peccata commiſſa in primo Templo, ut alii fingunt. Non inquam, poteſt Deus hoc facere; nam ut ipſe dixit Exodi 20. 5. *Ego ſum Dominus Deus tuus fortis, Zælotes, viſitans iniquitates Patrum in filios in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me*. Ex quibus verbis conſtat non plus ſe extendere juſtitiam divinam in

in puniendis peccatis prædeceſſorum, quàm ad tertiam, & quartam generationem. Vel quia, ut exponit Burgenſis, filii, & nepotes pluries inveniuntur imitatores paterni ſceleris. undè in translatione Chaldaica dicitur, hoc eſſe, quia filii ſequuntur opera patrum, vel quia peccata parentum ſolùm poſſunt puniri in deſcendentibus, quatenus parentes torquentur, dum vident afflictionem eorum, & quia communiter ſolum vident poſt ſe quartam generationem. Ut enim inquit D. Thomas 1. 2. quæſt. 87. art. 8. ad primum: „ Ideò additur in tertiam, „ & quartam generationem, quia tantùm „ conſueverunt homines vivere, ut ter- „ tiam, & quartam generationem videant; „ & ſic mutuo videre poſſunt, & filii pec- „ cata parentum ad imitandum, & patres „ pœnas filiorum ad dolendum. Cùm ergò Judæi modò exiſtentes nullatenus commiſſerint peccatum adorandi vitulum, nec illud approbent, ſed potiùs abominentur, & cùm longiſſimè diſtent à ſuis majoribus, qui illud commiſſerunt, conſequens manifeſtè eſt, eos non puniri, tàm dira, & longa captivitate propter peccatum adorationis vituli, vel propter peccata commiſſa in primò Templo. Quod vel inde patet: Nam ſi Deus placatus eſt illis

ipſis

ipſis Judæis, qui peccatum illud commiſſerunt, & poſt ſeptuaginta captivitatis annos eorum filios in Jeruſalem reduxit magno cum honore, & ingentibus cumulavit beneficiis: quomodo tam dirè punire potuit eorum deſcendentes poſt ſexageſimã, vel forſan centeſimam generationem propter alienam culpam, quam ipſi videre non potuerunt, nec unquam imitati ſunt, ſed potius abominantur ex corde?

58 Reſtat ergò ut hanc captivitatem patiantur propter crimen crucifixionis „ Chriſti: ut enim inquit Burgenſis; Licèt „ Judæi, qui poſt deſtructionem ſecundi „ Templi fuerunt, non intervenerint in „ occiſione Chriſti; omnes tamen, qui„ cunque ſunt ſub Hebraica perfidia, con„ ſentiunt, approbant, & laudant peccata, „ quæ commiſſa fuerunt à ſuis majoribus „ in perſonam Chriſti; ut patet per om„ nes Magiſtros eorum, qui conveniunt in „ hoc, quod occiſores Chriſti ſecundùm „ veram juſtitiam legis eum occiderunt. Unde Rabbi Moyſes in lib. de Judiciis tit. de Regibus, & Meſſia ſic dicit: *Circa finem Templi ſecundi Nazareus ille jactavit ſe eſſe Meſſiam, & ideò Sapientes, & Magiſtri noſtri fecerunt de eo, ſeu in eum, quod debebat fieri.*

59 De-

59 Denique peccatum hoc, ob quod tam acerba, & longa puniuntur captivitate perfidi Judæi, eſt eis omninò ignotum. Hoc autem patet ex libro quodam Tmudico valde authentico apud illos, qui dicitur *magnila*: ubi inquiritur ratio, quare Judæis exiſtentibus ſub captivitate Babylonica revelatus fuerit à Deo terminus illius, ut patet Hieremiæ 29. Judæis verò exiſtentibus ſub hac ſecunda captivitate nunquam revelatus ſit ejus finis? Ibique reſpondetur, propterea prioribus revelatum fuiſſe terminum captivitatis, quia revelatum ipſis fuit peccatum, ob quod illa à Deo immiſſa fuit, ut de illo dolentes mererentur veniam: poſterioribus verò idcircò non revelari terminũ captivitatis, quia omninò eſt ignotum ipſis peccatum, ob quod ſic puniuntur. Ex quo concluditur, peccatum hoc eſſe blaſphemiam in Chriſtum, & iniquam ejus occiſionem: nam tantùm abeſt, quod hoc peccatum cognoſcant, ut potius pertinaciſſimè ſibi perſuadeant majores ſuos obſequium magnum præſtitiſſe Deo, Nazareni mortem machinando. Cùm ergò conſtet in ſolo peccato perſecutionis, & occiſſionis Chriſti concurrere illas tres conditiones, nempe, & quod ſit longè majus peccato Idololatriæ,

& quod ſit omnibus Judæis commune, eiſq; occultum, & incognitum ; manifeſtum relinquitur eos propter hoc peccatum à majoribus ſuis commiſſum, & ab ipſis approbatum pati hanc ſeveriſſimam pænam, & manifeſtam Dei vindictam : ac proinde convincitur Jeſum Nazarenum eſſe Filium Dei naturalem, verumque Deum.

60 Id ipſum confirmat Chriſoſtomus ex illa prophetia Moyſis Deuter. 18. 15.
„ Prophetam vobis excitabit Dominus
„ Deus de Fratribus veſtris: ſicut me ipsũ
„ audietis : & erit, omnis anima, quæ
„ Prophetam illum non audierit, extermi-
„ nabitur de populo ſuo. Quæ verba in
„ nullo Propheta ſunt impleta niſi in
Chriſto. Etenim multi Prophetæ ſurrexerunt, & omnes parùm auditi ſunt; attamen propterea Judæi nihil ſunt paſſi : hunc autem quia non audierunt, vagantur erratici, fugitivi, & exules, aberrantes ubique, excluſi à ſua Civitate, & à Paternis legibus, & conſuetudinibus in ignominia, & ultionis pœna. Propter hoc omnia, quæ illorum fuerunt, in ſolitudinem ſunt redacta, quia Prophetam illum non audierunt.

61 Hìc noto paucis ab hinc annis converſum eſſe Romæ Judæum ad noſtram Sanctam Fidem hoc argumento: Diabolus

ante

ante adventum Chriſti frequentèr tentabat Judæos de idololatria: poſtquam autem Jeſum Nazarenum, ut Blaſphemum occiderunt, non ampliùs eos in hoc peccatum impulit. Undè hoc? Sanè non aliunde, niſi quia ante adventum Chriſti remedium habebant in obſervatione legis Moſaicæ, cujus ceremonialia præcepta, & ſacrificia Chriſtum præfigurabant: undè ut eos in infernum duceret, à vera fide ad idololatriam pertrahebat. Poſtquam autem Chriſtus venit, quia jam illa ſacrificia, & præcepta ſunt inutilis umbra, Diabolus de hoc ſolicitus non eſt: quandoquidem loco Idolorum ſuccedunt vanæ jam, & inutiles ceremoniæ, quas cum non minore impietate modò colunt, quàm ante adventum Chriſti, colerent Idola.

62 Hinc etiàm manifeſtum aliud argumentum eruitur ad convincendam incredulitarem Judæorum. Evidens enim eſt Jeſum Nazarenum veri Dei cognitionem in totum mundum invexiſſe, & idololatriã exterminaſſe à Populo Iſrael, quia, ut advertit Chriſoſtomus, poſt adventum Chriſti Judæi meliores ſunt facti, quàm dum à Prophetis erudirentur, & prodigia viderēt. Nullus enim ipſorum, vel pueros nunc immolat, vel ad Idola currit, vel vitulum ado-

adorat. Incredibile autem eſt, quòd ad expellēdum Idola, etiam à Populo Judaico, Deus uti voluerit tanquam inſtrumento homine iniquo, & blaſphemo, qualem fuiſſe Jeſum Nazarenum, Judæi blaſphemant: ergò non fuit blaſphemus, ſed verus Deus, ſiquidem de ſeipſo hoc ſæpè dicebat, quod ſine blaſphemia dicere non poterat, ſi eſſet falſum.

## CAPUT SEXTUM.

*Quartum caput probandi divinitatem Chriſti ex mira correſpondentia inter vetus, & novum Teſtamentum.*

63 EVidens eſt lumine naturæ ſolum Deum poſſe infallibiliter cognoſcere futura contingentia, quæ dependent à cauſis liberis, præſertim ab ipſis Dei nutu, & potentia. Hinc autem manifeſtè concluditur prophetias de rebus futuris à Dei Omnipotentia pendentibus, ſi veræ ſint, à Dei ſpiritu eſſe: cognoſcitur autem eſſe veras; poſtquam videntur impletæ. Si ergò prophetiæ de adventu Meſſiæ ad litteram impletæ ſunt in Jeſu Nazareno, liquidò conſtat ex teſtimonio Prophetarum eum eſſe Meſſiam in lege promiſſum.

miſſum. Quòd autem ita res ſe habeat, patebit expendenti correſpondentia inter prophetias veteris Teſtamenti & vitam, & mortem Chriſti.

64 Teſtamentum vetus dicit Iſaiæ 7. *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium,&c.* Reſpondet novum Matthæi 1. *Quod in ea natum eſt, de Spiritu Sancto eſt*. Dicit vetus Michææ 5. *Et tu Bethlehem Ephrata parvulus es in millibus Judà: ex te enim egredietur, qui ſit dominator Iſrael, & egreſſus ejus ab initio, à diebus æternitatis.* Quæ verba Prophetæ ſic expoſuerunt Sacerdotes Herodi Matth. 2. verſ. 6. *Et tu Bethlehem terra Judà nequaquam minima es in Principibus Judà, ex te exiet Dux, qui regat Populum meum Iſrael*. Reſpondet Novum Teſtamentum Matth. 2. *Cum natus eſſet Jeſus in Bethlehem Judæ.* Numerorum 24. *Orietur Stella ex Jacob*. Matthei
„ 2. Vidimus Stellam ejus in Oriente.
„ Iſaiæ 2. Omnes de Sabà venient aurum,
„ & thus deferentes. Matth. 2. Obtulerunt
„ ei aurum, thus, & myrram. Iſaiæ 62. Da-
„ bitur ei nomen novum, quod os Domini
„ locutum eſt. Lucæ 2. Vocatum eſt no-
„ men eſus Jeſus, quod vocatum eſt ab
„ Angelo. Iſaiæ 19. Ecce Dominus aſcen-
„ det ſuper nubem levem, & ingredietur
„ Ægyp-

„ Ægyptum . Matth, 2. Accipe puerum,
„ & Matrem ejus, & fuge in Ægyptum. Pſ.
„ 76. In Mari viæ tuæ, & ſemitæ tuæ in
„ in aquis multis . Matth. 14. Venit Jeſus
„ ambulans ſupra mare . Hieremiæ 16.
„ Mittam ad eos Piſcatores , & piſcabun-
„ tur multos . Matth.4. Venite poſt me,
„ faciam vos fieri Piſcatores hominum.
„ Deuteron. 18. Prophetam ſuſcitabit ti-
„ bi , Dominus de medio fratrum tuo-
„ rum. Joan.6. Quia hìc eſt verè Prophe-
„ ta, qui venturus eſt in mundum. Pſalm.
„ 77. Aperiam in parabolis os meum.Lu-
„ cæ 7. locutus eſt eis multa in parabolis.
„ Iſaiæ 35. Deus ipſe veniet , & ſalvabit
„ vos : tunc aperierunt oculi cæcorum,
„ &c. Matth.11. Euntes renunciate Joan-
„ ni quæ audiſtis, & vidiſtis : cæci vident,
„ &c. Zachariæ 9. Ecce Rex tuus veniet
„ tibi juſtus, & Salvator , & aſcendens ſu-
„ per aſinam , & ſuper pullum filium aſi-
„ næ . Matth. 21. Et adduxerunt aſinam,
„ & pullum, & impoſuerunt ſuper eos ve-
„ ſtimenta ſua , & eum deſuper ſedere fe-
„ cerunt . Zachariæ 11. Appenderunt
„ mercedem meam triginta argenteis.
„ Matth.26. At illi contulerunt ei trigin-
„ ta argenteos . Danielis 9. Poſt hebdo-
„ madas 70. Occidetur Chriſtus. Ad Phi-

„ lip.

„ lip. 2. Chriſtus factus eſt obediens uſque
„ ad mortem. Thren. 3. Dabit percutien-
„ ti ſe maxillam, ſaturabitur oprobriis.
„ Matth. 26. Tunc expuerunt in faciem
„ ejus, & colaphis eum cæciderunt. Da-
„ nielis 9. Non erit ejus Populus, qui ip-
„ ſum negaturus eſt. Joann. 19. Clama-
„ verunt omnes: non habemus Regem,
„ niſi Cæſarem. Iſaiæ 53. Et cum ſceleratis
„ reputatus eſt. Matth. 27. Crucifixi ſunt
„ cum eo duo Latrones. Pſal. 21. Diviſe-
„ runt ſibi veſtimenta mea, & ſuper ve-
„ ſtem meam miſerunt ſortem. Matth. 27.
„ Dividentes verò veſtimenta ejus miſe-
„ runt ſortem. Exod. 12. Os non com-
„ minuetis ex eo. Joan. 19. Ut viderunt eũ
„ jàm mortuum, non fregerunt ejus cru-
„ ra. Pſalm. 15. Non relinques animam
„ meam in Inferno. Actorum 2. Deus
„ verò ſuſcitavit eum à mortuis tertia die.
„ Michææ 2. Aſcendet pandens iter ante
„ eos. Actor. 1. Videntibus illis elevatus
„ eſt. Joelis 2. Effundam de ſpiritu meo
„ ſuper omnem carnem. Actor. 2. Effudit
„ hoc donum Spiritus Sancti, quod vos
„ videtis, & auditis. Iſaiæ 49. Poſui te in
„ lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſq; ad
„ extremum terræ. Act. 13. Audientes autẽ
„ gentes gaviſi ſunt, & crediderunt, &c.

65 Omnia ergò, quæ de Meſſia prædixerant Prophetæ, in Jeſu Nazareno adimpleta ſunt: ergò ipſe eſt Meſſias: ergò non ſeductor, & blaſphemus, ut perfidi Judæi blaſphemant, ſed *Doctor juſtitiæ*, ut eum appellat Hieremias cap. 23. ſiquidem fieri non potuit, ut Deus hominem iniquum, & blaſphemum eis omnibus ſignis ornaverit, per quæ voluit Meſſiam dignoſci, quia hoc eſſet ipsũ Deum homines decipere.

66 Quia teſtimonia Prophetarum adimpleta eſſe in Nazareno eſt medium efficaciſſimum ad convertendos infideles, diſpoſuit Deus, ut antequam Evangelium prædicaretur in univerſo mundo Teſtamentum vetus ex Hebræo in Græcum verteretur, ut Gentiles, apud quos familiaris erat lingua Græca, poſſent legere prophetias, & in illis prænuntiata videre multis retrò ſæculis, quæ ipſis annuntiabantur, ut notat Auguſtinus lib. 18. de Civit. cap. 42. & in hunc finem ordinavit, ut Romani Judæos ſubjugarent, ut illi hac occaſione divagarentur inter Gentiles per diverſas orbis partes; & ſic ſecum aſportantes Scripturas Sacras, quæ teſtimonium perhibent de Chriſto, & ipſi converterentur, dùm eis prædicaretur Evangelium, & eſſent occaſio converſionis gentium. Ut enim inquit

quit Auguſtinus ibidem cap. 46. *Si cum illo teſtimonio Scripturarum in ſua tantummodo terra, non ubique eſſent, profectò Eccleſia, quæ ubique eſt, eos, Prophetiarum, quæ de Chriſto præmiſſæ ſunt, teſtes in omnibus gentibus habere non poſſet.* Hac de cauſa Apoſtolus Rom. 11. verſ. 17. ait: *Quòd delictum eorum divitiæ ſunt mundi, & diminutio eorum divitiæ ſunt gentium.* Quia nimirùm, ut explicant ibi Anſelmus, & Cajetanus, delictum Judæorum manentium in ſua infidelitate occaſionalitèr eſt ſalus, & divitiæ gentium; quia diſperſi inter gentes afferebant ſecum Scripturas, in quibus continebantur Prophetiæ de Chriſto. E ideò gentiles opponere non poterant illas eſſe confictas à Chriſtianis, videntes eas eſſe in poteſtate inimicorum Chriſti: undè ex illis convincebantur Apoſtolos vera prædicare.

67 Ex his apparet, quàm deflenda cæcitate laborent Judæi, dùm ſunt in perpetua expectatione Meſſiæ, quem jamdudùm Deus miſit. Et ad id convincendum ex prophetia Danielis conficitur evidens argumentum. Loquens enim cum eo Gabriel Archangelus cap. 9. verſ. 25. ait: „ Scito ergò, & animadverte, ab exitu ſer„ monis, ut iterùm edificetur Jeruſalem

„ uſque ad Chriſtum Ducem hebdomades
„ ſeptem , & hebdomades ſexaginta duæ
„ erunt ; & rurſùm ædificabitur platea, &
„ muri in anguſtia temporum,& poſt heb-
„ domades ſexaginta duas occidetur Chri-
„ ſtus, & non erit ejus populus, qui ipſum
„ negaturus eſt . Et Civitatem , & San-
„ ctuarium diſſipabit populus cum duce
„ venturo : & finis ejus vaſtitas, & poſt fi-
„ nem belli ſtatuta deſolatio. Confirmabit
„ autem pactum multis hebdomada una,
„ & in dimidio hebdomadis deficiet ho-
„ ſtia, & ſacrificia , & erit in templo abo-
„ minatio deſolationis, & uſque ad conſu-
„ mationem, & finem perſeverabit deſola-
„ tio . Hucuſque Propheta.

68 Cujus verba ad litteram ſic expo-
nit P. Gaſpar Sanchez ex communi con-
ſenſu Doctorum . „ Hoc itaque certò tibi
„ perſuade, & ſeptuaginta hebdomadum
„ tempora , de quibus nuper , hunc in
„ modum partire , ab eo tempore , quo
„ primùm facultas erit inſtaurandæ Civi-
„ tatis, & Templi, ad Templi, Civitatiſq;
„ conſumatam fabricam ſeptem erũt heb-
„ domades ; indè verò ad Chriſtum Do-
„ ctorem , & ducem , id eſt , ad tempus
„ uſq; baptiſmatis ſexaginta duæ interce-
„ dent annorum hebdomades . Ædifica-

„ bun-

„ buntur autem muri Civitatis, & quæ in
„ illorum circuitu continentur, plateæ
„ ſcilicet, & ejus habitacula cum magna
„ perturbatione, ac metu obſtrepentibus
„ undique, & urgentibus hoſtibus. Ab
„ Urbe porrò jam inſtaurata per annos
„ 40. ex quo facta eſt ædificandi poteſtas;
„ cum aliæ ſexaginta duæ hebdomades
„ exactæ fuerint, occidetur, quem multa
„ ſæcula jam pridem expectant, Chriſtus
„ Dominus. Nec cladem effugiet popu-
„ lus, qui cùm ipſius ſit, illum tamen ſce-
„ leratè negaturus eſt. Nec enim execra-
„ bile facinus impunitum oportuit. Aderit
„ autem poſt completas hebdomadas ſep-
„ tuaginta Dux Romanus cum exercitu
„ numeroſo, ac forti, qui Civitatem, ac
„ Templum à fundamentis eruet, quorum
„ talis erit deſolatio, & vaſtitas, ut nul-
„ lum ſuperſit ſuperioris molis, aut glo-
„ riæ veſtigium. Nec abſoluto bello in-
„ ſtaurabuntur Civitatis ruinæ; nam eo
„ finito perſeverabit tamen perpetua de-
„ ſolatio. In ultima autem hebdomada
„ ex ſeptuaginta, & in ejus dimidio mo-
„ riens Chriſtus Teſtamentum ſtatuet, cō-
„ firmabitque novum, & abrogabit anti-
„ quum; deficient enim ſacrificia,
„ atque hoſtiæ. Erit autem in Templo

„ execrabilis abominatio, nec ullo tem-
„ pore illius inſtaurabuntur ruinæ, aut
„ ceſſabit vaſtitas.

69 Has ſeptuaginta hebdomadas, de quibus Propheta, eſſe annorum, ac proinde efficere 490. annos, impletaſque fuiſſe paulò poſt mortem Chriſti, convincunt ex hoc loco Nicolaus de Lyra in Gloſa ordinaria, & Paulus Burgenſis 1. part. Scrutinii diſtinct. 3. cap. 3. Id autem facilè probatur, quia, ut inquit Burgenſis, in tota Sacra Scriptura non invenitur aliqua hebdomada dici, niſi vel dierum, ut Levitici 23. verſ. 3. ubi de feſto hebdomadarum agitur, vel annorum, ut Levitici 25. 8. ubi de jubilæo agitur. At hebdomadæ illæ 70. non ſunt dierum, quæ vix efficiunt annum, & dimidium, ut per ſe eſt manifeſtum: ergò ſunt hebdomadæ annorum. Deindè ſic argumentor: vel hebdomadæ illæ ſunt millenariorum, vel centenariorum, ſeu ſæculorùm, vel hebdomadæ jubilæorum, ſeu quinquagenorum, vel annorum, vel menſium, vel dierum. Non millenariorum: ſic enim quælibet hebdomada ſeptem mille annos ambiret: & ſeptuaginta ultra quatuorcenta millia conſtituerent. Nec hebdomadæ ſæculorum, quæ conſtituunt quadraginta novem millia annorum, nec jubilæorum,

quæ

quæ conſtituunt viginti quatuor millia, & quincentos annos: conſtat enim manifèſtè non poſſe ſic ſupputari, quia ſecundùm hanc ſupputationem nondũ fuiſſet deſtructa Jeruſalem, ejuſque Templum: conſtat autem manifeſtè diruta omninò fuiſſe à Tito, & Veſpaſiano 42. annis poſt mortem Chriſti. Nec item illæ hebdomadæ ſunt menſium, vel dierum, quia conſtat à tempore, quo Daniel prophetavit uſque ad deſtructionem Jeruſalem tranſiiſſe multò plures, quàm ſeptuaginta hebdomadas menſium, quæ vix unum ſupra quadraginta annos conſtituunt. Reſtat ergò à ſufficienti partium enumeratione illas ſeptuaginta hebdomadas eſſe annorum. Quomodocunque autem incipiant numerari, manifeſtum eſt multis jam ſæculis fuiſſe completas, ac proindè jam Meſſiam veniſſe.

70 Sciendum autem eſt verba illa Prophetæ: *Ab exitu ſermonis, ut iterum ædificetur Jeruſalem*, variè exponi à Doctoribus: aliqui enim exponunt de exitu ſermonis Dei ad Gabrielem Angelum, de quo dixerat verſ. 23. *Ab initio precum tuarum egreſſus eſt ſermo*. Alii à vigeſimo anno Regni Artaxerxis, quando idem Rex præcepit, ut reædificaretur Jeruſalem, ut habetur Neemiæ 4. Alii verò affirmant hoc ini-

tium fuiſſe anno 4. Sedechiæ Regis, in quo exivit ſermo Dei ad Hieremiam dicens: *Cùm cæperint compleri in Babilonia ſeptuaginta anni, viſitabo vos, &c.* Hieremiæ 29. verſ. 10.

71 Denique ex prophetia Patriarchæ Jacob, Geneſ. 29. *Non auferetur ſceptrum de Judà, nec dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus eſt, &c.* apertè conficitur, Meſſiam jam veniſſe, cùm certum ſit, ſceptrum jam dudum ablatum fuiſſe, non ſolùm à Tribu Judà, ſed ab omni gente Judæorum. Vide genuinam hujus prophetiæ explicationem apud Cornelium à Lapide ibi: futiles verò, & ridiculas evaſiones Rabinorum convincit Burgenſis 1. part. Scrutinii diſt. 3. cap. 2. Et Lyra in Gloſa ad caput 49. Geneſis.

## CAPUT SEPTIMUM.

### *Quintum caput probandi divinitatem Chriſti ex ejus Reſurrectione.*

72 CUm Chriſtus zelo Patris ſui incenſus ejecit è templo ementes, & vendentes, dicens: *Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis*; Judæi indignabundi dixerunt: *Quod ſignum oſtendis*

*dis nobis, quia hæc facis?* Quaſi dicerent, quo ſigno nobis probas, te habere authoritatem faciendi, quæ facis? Chriſtus verò tanquam ſignum efficaciſſimum ad id probandũ, oſtendẽdo ſe eſſe Filium naturalem Dei, Reſurrectionem ſuam prædixit dicens: *Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Joann. 2. 19. Quod tunc nec Judæi, nec Diſcipuli intellexerũt, exiſtimantes eum loqui de Templo materiali, cùm tamen loqueretur de Templo corporis ſui per mortem à Judæis ſolvendo, & ab ipſo per Reſurrectionem tertia die excitando, & poſteà Diſcipuli cognoverunt. Et Joann. 8. cùm Chriſtus ſub variis metaphoris dixiſſet, ſe eſſe Filium Dei, & eis æternam damnationem minatus fuiſſet, niſi hanc veritatem crederent, & cùm illi non cognoviſſent, quia Patrem ſuum dicebat eſſe Deum, dixit eis Jeſus: *Cùm exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoſcetis, quia ego ſum*, id eſt; quando in Cruce me ut hominem exaltaveritis, tunc cognoſcetis, me eſſe Filium Dei: humanitate enim mea per vos morti tradita, tunc reſerabitur Divinitas mea per carnis meæ Reſurrectionem.

73 Inquirit Toletus annot. 23. in cap. 2. Joan. Cur Chriſtus dederit Judæis Reſur-

re-

rectionem corporis ſui, ut ſignum divinitatis ſuæ? Et reſpondet, licèt alia miracula eſſent ſufficientiſſima ad hanc comprobandam veritatem, exiguam habuiſſe efficaciā, quia pauci illorum in Chriſtum crediderunt. Reſurrectionem verò prædicatam multis perſuaſiſſe Chriſti divinitatem, & ideò ipſum dixiſſe: *Cùm exaltaveritis Filium hominis, &c.* Hoc expertus eſt Thomas, qui manu tangens Chriſti redivivi vulnera, plenus fide exclamavit Joann. 20. verſ. 28. *Dominus meus, & Deus meus*: in his enim verbis, & ſuam incredulitatem, & ejus præcipuam cauſam confeſſus eſt; ac ſi diceret, non credidi priùs, quia neſciebam te eſſe Deum; at nunc credo te eſſe Deum, quia reſurrexiſſe te video: priùs quia non credidi Divinitatem, negabam Reſurrectionem; at nunc credens Reſurrectionem, confiteor tuam veram Div initatem.

74 Quia ergò Reſurrectio Chriſti eſt tam potens argumentum ad perſuadendam ejus divinitatem; & hujus myſterii fides eſt fundamentum Chriſtianæ Religionis: nam Chriſtum mortuum eſſe, & Judæi, & Pagani credunt: Chriſtum verò reſurrexiſſe, eſt propria Chriſtiani fides? ideò Dominus tot circunſtantiis credibilitatis ſingulari

pro-

providentia circunvallavit Reſurrectionem, ut ſint inexcuſabiles, qui eam credere noluerint.

75 In primis enim, ne infideles dicerent Chriſtum re vera non fuiſſe mortuũ, ac proptereà non reſurrexiſſe, ſed convalidaſſe à vulneribus: Deo ſic permittente ad manifeſtationem Reſurrectionis Chriſti: *Unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuò exivit ſanguis, & aqua, & qui vidit, teſtimonium perhibuit.* Inquit Joannes cap. 19. verſ. 35. quæ lancea ſecundùm Cyprianum cor transfixit, ut extraheret modicam ſanguinis portionem, quæ ibi remanſerat. Quo evidentèr probatum eſt Chriſtum re vera mortem obiiſſe, cùm impoſſibile ſit vivere hominem, in cujus corpore nulla manet gutta ſanguinis.

76 Rursùs, ne perfidi Judæi Reſurrectionem Chriſti tribuerent virtuti alicuius hominis ſancti jacentis in ipſius ſepulchro, ſicut 4. Reg. 13. verſ. 2. reſurrexit homo, quem ſepelierunt in ſepulchro Eliſæi: divina providentia diſpoſuit, ut ſepeliretur: *In monumento novo, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat*, Joann. 19. verſ. ultimo. Deindè, ne Judæi fingerent veniſſe Diſcipulos, & clàm terram ſuffodientes furatos fuiſſe corpus ſui Magiſtri, voluit, ut ſe-

ſepulchrum illud eſſet in dura petra elaboratum: *Nam Joſephus ab Arimathia accepto corpore involuit illud ſyndone munda, & poſuit illud in monumento ſuo novo, quòd exciderat in petra*. Matt. 22.

77 Quartò, quia ſi Chriſti ſepulchrum non cuſtodiretur, poterant Judæi fingere Apoſtolos illud ſuſtuliſſe; uſus eſt Deus malitia, & invidia Judæorum, ut fidem Reſurrectionis ſtabiliret. Nam, ut narrat
„ Matthæus cap. 27. verſ. 62. Convenerunt
„ Principes Sacerdotum, & Phariſæi ad
„ Pilatum dicentes: Domine recordati
„ ſumus, quia ſeductor ille dixit adhuc
„ vivens: poſt tres dies reſurgam; jube
„ ergò cuſtodiri ſepulchrum uſque in diem
„ tertium, ne forte veniant Diſcipuli ejus,
„ & furentur eum, & dicant plebi, reſurre-
„ xit à mortuis, &c. Et nè poſſent obtendere, Diſcipulos muneribus corripuiſſe cuſtodes, diſpoſuit Deus, ut Pilatus eis commiſerit cuſtodiam ſepulchri dicens: *Habetis cuſtodiam, ite, cuſtodite, ſicut ſcitis*.

78 *Illi abeuntes munierunt ſepulchrũ, ſignantes lapidem cum cuſtodibus*, id eſt, munierunt ſepulchrum cum cuſtodibus, cùm anteà lapidem obſignaſſent: ut autem notat ibi Maldonatus, credendum eſt, eos ali-

quo

quo annulo, vel ſigillo ſignaſſe lapidem, nè aut dormientibus militibus, Diſcipuli aperire poſſent, quin furtum ex ſigilli violatione deprehenderetur, aut nè milites ipſi pecunia à Diſcipulis corrupti corpus illi traderent, quemadmodum Darius lacum Leonum; in quem Daniel conjectus fuerat, annulo ſuo obſignaſſe dicitur Danielis 6. nè aut illi dicerent ſe Danielem furtim liberaſſe, aut illi in lacum ingreſſi eum occiderent, & à leonibus occiſum evulgarent.

79 Admirabilis in obſcuranda Chriſti divinitate, & gloria, Sacerdotum ſedulitas; (inquit Maldonatus) admirabilior divina providentia, quæ ipſorum diligentia, atque artificio ad illam illuſtrandam uſa eſt. Timebant Sacerdotes, ne plebi Diſcipuli perſuaderent Chriſtum, ſicuti dixerat, reſurrexiſſe, adhibent ea de cauſa cuſtodes: illi ipſi non jam plebi, ſed ipſis, à quibus adhibiti fuerant, Sacerdotibus, & Phariſæis Chriſtum reſurrexiſſe teſtati ſunt. Matth. 28. verſ. 11. *Ecce quidam de cuſtodibus venerunt, & nuntiaverunt Principibus Sacerdotum omnia, quæ geſta ſunt*. Obſignarunt ſepulchri lapidem, ne quis corpus furari poſſet; & ille ipſe tàm diligentèr obſignatus lapis fidem fecit corpus Chriſti non

vi,

vi, non fraude de ſepulchro ſublatam fuiſſe,ſed divina virtute fuiſſe ſuſcitatum, ut verificaretur illud : comprehendam ſapientes in aſtutia eorum.

80 Cùm à militibus audierunt Principes Sacerdotum Chriſtum ſurrexiſſe, pecuniam copioſam dederunt illis, ut dicerent veniſſe Diſcipulos ejus noctu, & furatos fuiſſe corpus ipſis dormientibus, ut narrat Matthæus cap.28. verſ.11. ſed ut acutè arguit Auguſt.in Pſal.63. *Qui dormientes teſtes adhibuerunt, verè, & ipſi obdormierunt*, ſiquidem ſi milites ſomno dediti erant,quando venerunt Diſcipuli, illud teſtificari non potuerunt, & facilè de mendacio convincuntur. Manifeſtum deinde erat Diſcipulos pauperes, timidos,& inermes,& qui tempore paſſionis fugerant, non habituros animum ad hoc facinus aggrediendum, nec potuiſſe ſepulchrum ingenti lapide munitum, & obſignatum ſine ſtrepitu, qui cuſtodes excitaret, aperire. Prætereà ſi Diſcipuli furati fuiſſent corpus, in illo denudando detinerentur : conſtat autem Joann.20. 7. quòd Petrus : *Introivit in monumentum, & vidit linteamina poſita, & ſudarium, quod fuerat ſuper caput eius, ſeparatim involutum*. Deindè ut obſervat Maldonatus, credendum eſt, illos ipſos

milites,

militeſ, qui ad mentiendum empti fuerant, & glorioſam Chriſti Reſurrectionem, & Sacerdotum, qui ut eam obſcurarent, pecuniam dederunt, facinus inter familiares ſuos evulgaſſe.

81 Ut fidem ſuæ Reſurrectonis Chriſtus firmaret; eam manifeſtavit primò per Sanctos, qui cum ipſo ſurrexerunt, *Et exeuntes de monumentis poſt Reſurrectionē ejus venerunt in ſanctam Civitatem, & apparuerunt multis.* Matth. cap. 27. verſ. 53. Secundò per Angelos, qui eam manifeſtarunt mulieribus euntibus ungere corpus defuncti. Matth. 28. Tertiò per ipſum apparens non ſolum Matri ſuæ, ſed multis aliis. Apparuit primò Magdalenæ. Marci 16. 9. Deindè mulieribus redeuntibus ex ſepulchro. Matth. 28. verſ. 9. *Illæ autem acceſſerunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.* Apparuit Petro Luc. 24. 34. *Surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni.* Apparuit Diſcipulis eūtibus in Emaus Lucæ 24. eumque paulò poſt, *cognoverunt in fractione panis.* Apparuit undecim ſimul congregatis in Hieruſalem: *Et oſtendit eis manus, & latus,* in ipſa Reſurrectionis die. Joannis 20. 19. Et cùm Thomas narrantibus Chriſti Reſurrectionem noluiſſet credere: octo poſt dies cùm eſſet cum re-

reliquis: *Venit Jeſus clauſis januis*, & vulnera ſua contractanda oſtendit Thomæ, qui priorem infidelitatem agnoſcens, Chriſti divinitatem credidit. Joann. 20. 28. Deindè manifeſtavit ſe Diſcipulis piſcantibus in mari. Joann. 21. & ut narrat Lucas 1. Actor. 2. *Præbuit ſeipſum vivum poſt Paſſionem ſuam in multis argumentis per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei*. Et coram ipſis, aliiſque multis in Cœlum aſcendit. Hanc Chriſti Reſurrenem tanquam teſtes oculares Apoſtoli prædicaverunt. Et ideò Petrus omnium nomine dixit Actor 2. 32. *Hunc Jeſum reſuſcitavit Deus, cujus omnes nos teſtes ſumus*. Hinc autem evidens conficitur argumentum divinitatis Chriſti: nam poſtquam ignominiosè crucifixus eſt, quia dixit ſe eſſe Filium Dei, Deus ipſum tertia die ſuſcitavit, & ejus Reſurrectionem tot invictis argumentis manifeſtam fecit.

82 Nec infideles dicere poſſunt vera non eſſe, quæ Evangeliſtæ narrant, ſed ea finxiſſe ad commendationem ſui Magiſtri. Hæc enim evaſio falſitatis convicta manet cap. 4. Deindè ab effectu evidens eſt Apoſtolos Reſurrectionem, & Aſcenſionem Chriſti mundo perſuaſiſſe tanquam rem à ſe viſam, & in teſtimonium hujus doctrinæ

mar-

martyrium pro Chriſto ſuſtinuiſſe; id autem non facerent, ſi Chriſtus non ſurrexiſſet, ſed potiùs ſe deceptos dolerent, & eum tanquam impoſtorem execrarentur. Dixerat enim illis palam Lucæ 18. 32. *Se illudendum, flagellandum, & crucifigendum*; cæterùm tertia die ſurrecturum, idque dixit, cùm aſcendit Jeroſolimam ad paſſionem ſubeundam. Certè ſi Apoſtoli viderent, eum quidem vera nunciaſſe, cùm ignominias ſuas prædixit; falſa autem, cùm prædixit Reſurrectionem; eum falſum fuiſſe Prophetam, & verum impoſtorem depræhenderent, nolentque tot labores pati, ut falſam fidem in mundum inveherent cum magna Creatoris injuria, & certo propriæ ſalutis detrimento, & ſine ſpe alicujus temporalis emolumenti, & eo ſolùm fine, ut Filium Dei eſſe perſuaderent hominem iniquum, à quo nihil ſperare poterant. Quomodo Deus donum linguarum communicaret imperitis piſcatoribus, ut tàm inſigne mendacium, ipſi Deo tàm injurioſum, toti orbi perſuaderent?

()()()()

## CAPUT OCTAVUM.

*Sextum caput probandi divinitatem Chriſti ex mirabili mundi converſione.*

83 PRædicatione Piſcatorum converſus eſt mundus ad credendum, hominem crucifixum eſſe Deum, aliaque myſteria difficillima, & amplectendum legem carni, & ſanguini repugnantem: ad deſerendam majorum Religionem, & ad deſerendos majorum antiquos mores, & novos induendos. Hoc autem non minùs mirum eſt, & ſupra humanas vires, quàm ſi per duodecim pueros totum mundum Imperator aliquis ſubjugaret, vel per decem agnos Paſtor aliquis magnum luporum exercitum vinceret. Undè Aug. lib. 22. de Civitate Dei cap. 7. optimè probat.
„ Quòd mundus in Chriſtum credat, vir-
„ tutis fuiſſe divinæ, non perſuaſionis hu-
„ manæ. Nam fides Chriſti ſub Auguſto,
„ & Tiberio, quo tempore maximè eru-
„ ditio florebat, prædicari cæpit, & tunc
„ non ſolùm populus, ſed multi ex ſapien-
„ tibus crediderunt Reſurrectionem Chri-
„ ſti, atque in Cœlos Aſcenſionem, aliaque
„ myſteria, quæ mens humana reſpuiſſet,

„ niſi

„ niſi eam fieri potuiſſet, atque factam eſſe,
„ divinitas ipſius veritatis, vel veritas di-
„ vinitatis, conſtantiaque miraculorum
„ ſigna monſtrarent, ut terrentibus, &
„ contradicentibus tàm multis, tàmque
„ magnis perſecutionibus præcedens in
„ Chriſto, deindè ad novum ſæculum in
„ cæteris ſecutura Reſurrectio, atque im-
„ mortalitas carnis, & fidiſſimè crederetur,
„ & prædicaretur intrepidè, & per orbem
„ terræ publicaretur, ac fæcundiùs cùm
„ Martyrum ſanguine ſereretur. Lege-
„ bantur enim præcedentia ſigna Prophe-
„ tarum, concurrebant oſtenta virtutum,
„ & perſuadebatur veritas nova conſue-
„ tudini, non contraria rationi, donec
„ orbis terræ, qui perſequebatur furore,
„ proſequeretur fide.

84 In Apoſtolis prædicantibus Chriſti Reſurrectionem, & Aſcenſionem, ejuſque divinitatem, verificatur ad litteram illud Pſalm. 67. Dominus dabit verbum Evangelizantibus virtute multa, ut expendit Chriſoſt. in orat. *Quòd Chriſtus*
„ *ſit Deus*: Non enim moverunt arma,
„ nec expenderunt pecunias, neque ro-
„ bore corporis, neque exercituum multi-
„ tudine uſi ſunt, ſed verbo ſimplici, &
„ multam habente virtutem, ac miracu-

„ lorum oſtenſionem. Crucifixum enim
„ prædicantes, & miracula facientes to-
„ tum orbem ſibi ſubjecerunt. Propterea
„ dicit: dabit virtutem evangelizantibus
„ virtute multa: miracula ſignificans. Ete-
„ nim mira virtus erat, Piſcatorem, pu-
„ blicanum, tabernaculorum opificem,
„ nudis præceptis mortuos ſuſcitare, Dæ-
„ mones expellere, mortem abigere, Phi-
„ loſophorum linguam mutam facere,
„ Rethorum ora cōſtringere, Principes, ac
„ Reges ſuperare, Barbaris, Græcis, & om-
„ ni generi hominum imperare. Nam
„ omnia hæc verbo illi perfecerunt, & vir-
„ tute multa mortuos in vivos mutave-
„ runt, peccatores in juſtos, cæcos in
„ videntes, & morbos naturæ, ac mali-
„ tiam animæ expulerunt. De Apoſtolis
„ etiam verificatur illud Pſalm. 18. Con-
„ ſtitues eos Principes in omni terra.
„ Quòd autem Regibus, & Principibus
„ majores ſint Petrus, & Paulus, declara-
„ vit eventus: nam Regum leges, etiam
„ ipſis viventibus abrogantur: at Piſca-
„ torum illorum, etiam mortuis ipſis, ra-
„ tæ ſunt, & immobiles manent, licèt
„ multis legibus, animadverſionibus, ar-
„ mis, ſuppliciis, argumentis, verborum,
„ eloquentia, cognationibus, amicitiis

„ Dæ-

„ Dæmonibus, Diabolo, conſuetudinibus, „ malis moribus, voluptatibus, & infinitis „ aliis refringere plurimi conati ſunt. Hinc merito S. Thom. lib. 1. contra Gent. cap. 6. dixit: Hanc tam mirabilem mundi converſionem ad fidem Chriſtianam, indicium certiſſimum eſſe præteritorum ſignorum, ut ea ulteriùs iterare neceſsè non ſit, cùm in ſuo effectu appareant evidenter. Eſſet autem, inquit, „ omnibus ſignis mirabilibus, ſi ad cre„ dendum tàm ardua, & operandum tàm „ difficilia, & ad ſperandum tàm alta mũ„ dus abſque mirabilibus ſignis inductus „ fuiſſet, à ſimplicibus, & ignobilibus ho„ minibus. Quamvis non ceſſat Deus, „ etiam noſtris temporibus, in confirma„ tionem fidei per Sanctos ſuos miracula „ operari. Hauſit hanc doctrinam D. „ Thom. à S. Auguſt. lib. 22. de Civit. cap. „ 5. ubi ſubtilitèr redarguit eos, qui cre„ dere nolunt carnis reſurrectionem, ſu„ mitque argumentum à mundo jam cre„ dente Reſurrectionem Chriſti, ejuſque in „ Cœlos Aſcenſionem: formatque hoc „ dilema: Vel mundus hoc credendo, cre„ dit rem credibilem, & ſic inexcuſabiles „ ſunt, qui rem credibilem credere nolũt: „ vel credit rem incredibilem; & ſic jam

,, admittitur aliquod incredibile, nempe
,, mundum, tàm firmitèr credidiſſe, id
,, quòd erat incredibile. Si ergò jam fa-
,, ctum eſſe videmus unum duorum in-
,, credibilium, cur non credemus futu-
,, rum alterum, nempè noſtrorum corpo-
,, rum Reſurrectionem?

85 Prætereà ipſe modus, quo credidit
,, mundus, ſi conſideretur, incredibilior
,, invenitur: ineruditos liberalibus ar-
,, tibus, & omninò, quantùm ad iſta-
,, rum doctrinas attinet, impolitos, non
,, peritos gramatica, non armatos Diale-
,, ctica, non Rethoricâ inflatos, Piſcatores
,, cum retibus fidei ad mare hujus ſæculi
,, pauciſſimos miſit, & ità ex omni gene-
,, re multos piſces, & tantò mirabiliores,
,, quantò rariores, etiam ipſos Philoſophos
,, cepit. Jam ergò tria ſunt incredibilia,
,, quæ tamen facta ſunt. Incredibile eſt
,, Chriſtum Reſurrexiſſe in carne, & in
,, Cœlum aſcendiſse cum carne. Incre-
,, dibile eſt, mundum rem tàm incredibi-
,, lem crediſſe. Incredibile eſt, homi-
,, nes ignobiles, infimos, pauciſſimos, im-
,, peritos rem tàm incredibilem, tàm effi-
,, cacitèr mundo, & in illo etiam doctis,
,, perſuadere potuiſſe. Horum trium in-
,, credibilium primum nolunt infideles

,, cre-

„ credere : ſecundum coguntur,& cerne-
„ re, quod non inveniunt unde ſit factum,
„ ſi non credunt tertium. Reſurrectio cer-
„ tè Chriſti, & in Cœlum in carne, cùm
„ qua reſurrexit, aſcenſio, toto jam mun-
„ do prædicatur, & creditur : ſi credibi-
„ lis non eſt, undè jam toto orbe credita
„ eſt ? Hinc deducit Auguſt. Chriſti Re-
ſurrectionem, ejuſque divinitatem, propte-
reà mundum credidiſſe, quia Apoſtoli hanc
doctrinam prædicantes ejus veritatem
„ ſignis, & miraculis oſtendebant. Eloquia
„ namque perſuadentium (inquit) quæ
„ dicebant, mira fuerunt facta, non
„ verba. Qui enim Chriſtum in car-
„ ne reſurrexiſſe, & cum illa Cœlum
„ aſcendiſſe, non viderant, id ſe vidiſſe
„ narrantibus, non loquentibus tantùm,
„ ſed etiam mirifica facientibus ſigna,
„ credebant. Si verò per Apoſtolos Chri-
„ ſti, & ut eis crederetur, Reſurrectionem,
„ atque Aſcenſionem prædicantibus Chri-
„ ſti, etiam iſta miracula facta eſſe non
„ credunt ; hoc unum nobis grande mi-
„ raculum ſufficit, quòd eam terrarum
„ orbis ſine miraculis credidit.

86 Ex qua doctrina hoc conficitur di-
lema : vel Apoſtoli prædicantes hominem
crucifixum à Judæis, eſſe Filium Dei, &

mundi Salvatorem, verèque reſurrexiſſe, & in Cœlum aſcendiſſe, mundo perſuaſerunt hanc doctrinam mediis ſignis, & miraculis; vel ſine miraculis? Si primum, convincitur, illam doctrinam eſſe veram, Deumque habere Authorem, quia Deus nequit facere miracula in confirmationem doctrinæ falſæ. Si ſecundum? Hoc ipſum certiùs convincitur, quia ſolus Deus potuit dare efficaciam nudis piſcatorum verbis ad perſuadendam veritatem doctrinæ, quæ humanæ rationi divina luce deſtitutæ videbatur omninò incredibilis, & ut permoverent homines ad tàm arduam, & moralitèr impoſſibilem morum mutationem.

87 Sed quærunt infideles apud Auguſt. lib. 22. de Civitat. Dei cap. 8. *Cur modò non fiant illa miracula, quæ facta eſſe prædicamus?* Cui interrogationi ſecundo loco reſpondet: *Ne modò deeſſe miracula*. Quorum aliqua ipſe narrat, quæ ſuo tempore acciderant. Sed primo loco reſpondet: *Miracula neceſſaria fuiſſe priùs quàm crederet mundus, ad hoc ut crederet. Nam qui* (inquit) *adhuc prodigia, ut credat, inquirit, magnum eſt ipſe prodigium, qui mundo credente non credit*. Additque illam interrogationem ab infidelibus fieri, quia non credunt extitiſſe miracula, eoſque re-

dar-

darguens ſubjungit. *Undè ergò tanta fide Chriſtus uſquequaque cantatur in Cœlum cum carne ſublatus? Undè temporibus eruditis, & omne, quod fieri non poteſt, reſpuentibus, ſine ullis miraculis nimium mirabilitèr incredibilia credit mundus?* An fortè credibilia fuiſſe, & *ideò credita eſſe, dicturi ſunt? Cur ergò ipſi non credunt?* Undè breve hoc dilema conficit: *Aut incredibili rei, quæ non videbatur, alia incredibilia, quæ tamen fiebant, & videbantur, fecerunt fidem: aut certè res ità credibilis, ut nullis, quibus perſuaderetur, miraculis indigeret, iſtorum nimiam redarguit incredulitatem. Hoc ad refellendos vaniſſimos dixerim. Nam facta eſſe multa miracula, quæ atteſtarentur illi uni grandi, ſalubrique miraculo, quo Chriſtus in Cœlum in carne, in qua ſurrexit, aſcendit, negare non poſſumus. In eiſdem quippe veraciſſimis libris cuncta conſcripta ſunt, & quæ facta ſunt, & propter quod credendum facta ſunt. Hæc ut fidem facerent, innotuerunt; hæc per fidem, quam fecerunt, multò clariùs innoteſcunt. Leguntur quippe in populis ut credantur, nec in populis tamen, niſi credita legerentur.*

88 Eſt autem hoc argumentum, à converſione mundi petitum, tàm efficax ad per-

perſuadendum, Chriſtum eſſe Deum, ut Chriſoſt. in orat. *Quòd Chriſtus ſit Deus*, initio aſſerat; hoc argumento convinci poſſe Gentilem, quantumvis idiotam.
„ Neutiquam enim (inquit) contradicet,
„ quòd omnes undequaque Eccleſias orbis
„ Chriſtus fundavit. Hinc faciemus de-
„ monſtrationem virtutis Chriſti, & oſten-
„ demus, ipſum Deum. Etenim non eſt
„ puri hominis in tantis rebus orbem
„ terra, marique tàm brevi tempore com-
„ prehendere, & tàm abſurdis moribus,
„ tantiſque malis irretitum liberare hu-
„ manum genus: inſupèr, quod hæc con-
„ fecit nullis uſus armis, nullos faciens
„ ſumptus, nullos movens exercitus, nul-
„ la prælia committens, ſed per undecim
„ Viros principio ignobiles, viles, rudes,
„ idiotas, inermes, calceamentis nudos,
„ unica tunica tectos, &c.

## CAPUT NONUM.

*Septimum caput probandi divinitatem Chriſti ex permanentia Chriſtianæ Eccleſiæ quam fundavit.*

89 MAtth. 16. verſ. 18. dixit Chriſtus: *Tu es Petrus, & ſuper hanc*

*hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eã.* Hoc ſanè Chriſtus nec affirmare, nec adimplere potuit, niſi eſſet Deus omnipotens: hujuſque proculdubio dicti verus exitus ipſum quoque ſummè veracem, ſummèque potentem indicat. Ex hoc loco nervosè, & eloquentiſſimè probat Chriſoſt. divinitatem Chriſti in orat. ſæpè citata: Quid „ igitur (inquit) Chriſtus dixit, & orbe „ totò fermè impietate detento prædixit: „ *Super hanc petram, &c.* Examina ut „ libet, quid ſibi hoc verbum vult, & vi„ debis perſpicuam ejus veritatem. Nam „ non ſolùm hoc mirum eſt, quòd ædifica„ vit eam per totum mundum, ſed quòd „ invictam fecit, & invictam licèt tot bel„ la inſurgant. Hoc enim eſt, quòd por„ tæ inferi nõ prævalebunt adversùs eam. „ Vidiſti prædictionis veritatem? Vidiſti „ eventus certitudinem, ac robur? Vi„ diſti verba in operibus relucentia; „ & virtutem abſque armis omnia fa„ cilè conficientem? Nec ideò, quia pau„ cis dicitur: *Ædificabo Eccleſiam*; „ tranſcurras obitèr, ſed conſidera, & „ cogita tecum, quid quid ſit in tam bre„ vi tempore omnem ſub ſole terram „ tantis Eccleſiis impleri, tantas gentes ad

„ fidem

„ fidem transferri, populos perſuaderi, ut
„ proprias leges abrogent, conſuetudinem
„ ſtabilitam, & radicatam evellant, Impe-
„ rium voluptatis, nequitiæ vim tanquam
„ pulverem abiiciant, Altaria, Templa,
„ & Statuas, & Sacrificia, & profana feſta,
„ & immundum odorem, ſicut fimum ali-
„ quem aboleant: & excitent Altaria
„ ubique gentium.

90 *Magna res planè, & ſupra modum magnæ, divinæque virtutis, etiamſi nemo inperturbaret, eſſetque pax ſumma, et multis ſimul admittentibus, & reluctante nullo poſſe intra tam breve tempus totum orbem à conſuetudine mala ſua, qua præoccupatus fuit, liberari, & ad aliam induci: verùm hoc multò majus, quod non ſolum in aliam inducitur*, ſed in multò difficiliorem: *Non ſolùm enim diverſa conſuetudo erat, ſed & voluptate firmata, duo violenta. Quæ enim acceperat à Patribus, avis, & proavis, aliiſque ſuperioribus progenitoribus, & Philoſophis, & Rectoribus, ea reſpuere docebatur, quod ſanè difficillimum erat: at difficilius, novam accipere conſuetudinem; quæ nuper irrepſerat, illamque valdè laborioſam. Abduxit enim Chriſtus à voluptate, & induxit ad jejunium: abduxit ab amore opum, & induxit ad amorem paupertatis: abdu-*

*xit*

*xit à luxu, & induxit ad temperantiam: abduxit ab ira, & induxit ad manſuetudinem: abduxit ab invidia, induxit ad benignitatem: abduxit à via lata, & ſpatioſa, & induxit in anguſtam, & arctam, & præruptam, & induxit aſſuetos viæ latæ; nec enim alios homines extrà hujus mundi conſuetudinem viventes aſſumpſit, ſed illos ipſos, qui in talibus vitiis computruerant, & luto meliores erant, juſſit ut anguſtam, & arctam viam, aſperamque illam, & duram ambularent, & perſuaſit eis.*

91 Quot autem perſuaſit? Non duobus, vel decem, vel viginti, vel centum, „ ſed omnibus fermè ſub ſole habitantibus. Et per quos perſuaſit? Per Viros „ undecim illiteratos, privatos, ineloquentes, obſcuros, pauperes, patria, facultatibus, robore corporis, præcellentia gloriæ, dignitate progenitorum, vehementia Rectorices, eminentię carentes, per „ Piſcatores, per Tabernaculorum opifices, per barbaros. Nec enim eadem illis, & auditoribus vox: ſed extraneum „ planè, & peregrinum ſermonem à linguis eorum, quibus prædicabant, ſortiti „ erant: Hæbraicum dico: atque per hoſce ædificavit Eccleſiam hanc, quæ à finibus uſque ad finem extenta eſt.

92 Neque hoc ſolùm mirabile, quod
„ privati, & pauperes illi, & parvi, & igno-
„ biles. & illitterati, & viles, & exotici ſer-
„ monis, & contemptibiles, totius orbis
„ corruptionem attentarunt; ſed & quod
„ ad longè difficiliora opera ipſum ducere
„ juſſit; quodque non hoc in pace fece-
„ runt, ſe infinitis bellis hinc inde exci-
„ tatis. Nam in via quaque, gente, & ci-
„ vitate, & quid dico gente, & civitate?
„ In ſingulis domibus peragebatur bel-
„ lum. Radicata enim hæc doctrina, &
„ puerum ſæpè à patre diviſit, & nurum
„ à ſocru, & fratrem, à fratre, & ſervum
„ à Domino, & Subditum à Principe, &
„ virum ab uxore, & uxorem à viro, &
„ patrem à filiis: neque enim ſimùl om-
„ nes crediderunt.

93 *Ad hæc, quotidianas inimicitias, continua bella, multaſque ipſis mortes attulit, & fecit ut Apoſtolos quaſi communes hoſtes, & inimicos plerique averſarentur, abigerentque eos à ſe omnes Reges, principes, privati, liberi, ſervi, populi, & urbes: & non ſolum ipſos, ſed & (quod gravius) novitios in fide, & eos, qui ab ipſis inſtruebantur: eodem enim bello, premebantur, & diſcipuli, & Magiſtri. Videbatur enim doctrina hæc contraria edictis Regiis,*

*giis, & conſuetudini, & Patriis moribus. Et tamen Apoſtoli orbi perſuaſerunt, hominem crucifixum eſſe Deum, & ſic Eccleſiam ædificaverunt. Sed quo pacto, & qua ratione? virtute ſcilicèt Chriſti omnipotentis Dei, qui eos ad prædicandum miſit.* Ille dixit: fiat Cœlum, *& monſtravit opus.* Fundetur Terra, *& illius ſubſtantia producta eſt*: Fulgeat Sol, *& indicavit aſtrum, omniaque verbo operatus eſt*. Eodem modo ille, & Eccleſias planavit: & Verbum hoc: ædificabo Eccleſiam meam *hæc omnia operatus eſt.*

94 Verbum Dei condidit opera tàm „ mirabilia; & hoc Verbum Chriſti, *Ec-* „ *cleſiam meam ædificabo*. Eccleſiam in- „ dicavit, & in æternum duraturam plan- „ tavit, etiam contra illam Tyranis ſe ar- „ mantibus, & millibus arma moventi- „ bus, populis plùs valido igne inſanien- „ tibus, & obluctante conſuetudine, etiam „ oratoribus, & ſophiſtis, & divitibus, & „ principibus inſurgentibus, ſermo Dei „ velut ignis validus adveniens ſpinas „ conſumpſit, agros repurgat, ſeminavit „ Verbum prædicationis. Et licèt ii, qui „ crediderunt, in carceribus ſervarentur, „ in exilium relegarentur, deſpectui eſſent, „ amitterent ſubſtantias, occiderentur,

„ tra-

„ traderentur igni, ſubmergerentur aquæ, „ & omne tormentorum genus ſuſtine- „ rent cum ſumma ignominia, & perſe- „ cutionem, paterentur ut hoſtes publici, „ plures tamen ſemper accreſcebant? non „ ſolùm nihil ex aflictionibus aliorum „ facti ad credendum ſegniores, ſed & „ multò alacriores, ad hanc pulchram „ piſcationem aſſiliebant, ſicque à piſca- „ toribus capiebantur non coacti, non „ vim paſſi; ſed ſpontè accurrentes, gra- „ tiamque habentes adducentibus: Et „ quamvis viderent fluere torrentes ſan- „ guinis credentium, ferventiores tamen „ reddebantur in fide, & ardentiores. Non „ Diſcipulis ſolùm, ſed & Magiſtris vin- „ ctis, fugatis, flagellatis aliaque mille „ mala paſſis Diſcipuli plures fiebant, & „ magis ſtudioſi, habebant enim adjutri- „ cem, & commilitantem invictam virtu- „ tem ejus, qui dixerat: ſuper petram hanc ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.

95 *Numera, quot Tyrani ab illo tempore adversùs ipſam inſtruxerunt acies, quot graviſſimas perſecutiones moverunt, quomodo toto priore tempore, quando novitia erat fides, & nuper plantata, teneraque hominum mentes, Gentiles regnabant, Ti-*

*berius,*

*berias, Cajus, Nero, Veſpaſianus, & Titus, & poſt illum omnes uſque ad Conſtantini tempora, & omnes illi, alii minus, alii ſæviùs infeſtabant Eccleſiam, infeſtabant tamen omnes: verumtamen inſidiæ, & machinationes illæ omnes leviùs, quàm aranearum telæ diſcerptæ ſunt, & ea quibus nos invadebant, & ea quibus inſidiabantur citiùs fumo diſſoluta, pulvere præterierunt infirmiora. Magnum enim numerum martyrum impleverunt, immortaleſque illos Eccleſiæ Theſauros reliquerunt: & columnas, & turres, & eos, qui non ſolùm viventes, ſed & mortui, poſteris magnæ utilitatis materia facti ſunt.* Vides prædictionis robur: *Et portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.*

## CAPUT DECIMUM.

*Octavum caput probandi divinitatem Chriſti ex teſtimonio martyrum, & ex mirabili converſione multorum infidelium ad amplectendam eam fidem, pro qua videbant eos tàm dira tormenta pati.*

96 EX hoc capite ſumitur validum argumentum, ut enim inquit Aug. lib. 22. de Civitate cap. 6. *Quis enumeret, quàm multi quantalibet ſævitia crudelitatis occidi, quàm Chriſtum Deum negare maluerunt? Ligabantur, includebantur, cædebantur, torquebantur, urebantur, trucidabantur, & multiplicabantur.* P. Franciſcus Arias 1. part. de imit. Chriſti tract. 3. cap. 35. in fine cum Genebrardo reputat veriſimile, tantam uſque ad ſua tempora extitiſſe martyrum multitudinem, ut ſi illorum feſta per totius anni dies diſtribuerentur, ſingulis diebus occurrere poſſint celebrandi triumphi triginta millium, qui vitam pro Chriſto Domino obtulerunt. Inter quos reperiebantur pueri, & teneræ Virgines, à quibus, ut

ut inquit Lactantius lib. 5. divinarum inſtitutionum cap. 13. *Exprimere gemitum nec ignis potuit*. Et ſanè morum integritas in Sanctis Martyribus reperta, juncta eorum patientia, nec non in medio tormentorum ineffabilis conſolatio, lætitiaque mortem obeundi pro tuenda crucifixi Divinitate, veritatis argumentum eſt inſigne.

97 Mirabilis etiam converſio multorum infidelium ſpectantium Martyrum atrociſſima tormenta ad eam fidem amplectendam, pro quâ tàm dira videbant tormenta homines pati, clariſſimum eſt veritatis Chriſtianæ Religionis argumentum. Quis enim niſi Deus omnipotens potuit ſubitò cor infidelium ita mutare, ut eam Religionem amplecterentur, pro qua videbant homines igne torreri, liquefacto plumbo aduri, uncis ferreis dilaniari, & alia atrociſſima tormenta tolerare? Hujuſmodi autem converſiones paſſim leguntur in actis martyrum. Talis fuit converſio S. Romani militis, qui videns Angelum abſtergentem ſudorem Beati Laurentii in craticula poſiti clamavit: *Video ante te juvenem pulcherrimum, feſtina me baptizare*. Et ut teſtatur Martyrologium Romanum die 9. Auguſti propter Baptiſmum

publicè petitum, *fuſtibus cæſus, ad ultimum decollatus eſt*. Talis quoque fuit converſo illius fœlicis Janitoris, qui cùm quadraginta milites Cappadoces tempore Licinii Imperatoris poſt vincula, & carceres teterrimos, poſt cæſas lapidibus facies, in rigens ſtagnum miſi eſſent, ubi gelu conſtricta eorum corpora diſrumpebantur, ſolus vigilabat, cæteris cuſtodibus ſomno deditis, & videns Angelos è Cęlo deſcendentes cum coronis triginta novem, ſic ſecum ratiocinabatur: *Quadraginta hi ſunt*, quadrageſimi corona ubi eſt? Quæ dùm cogitaret, unus ex illo numero, cui animus ad frigus ferendum defecerat, in proximum patefactum balenum deſiliens, ſanctos illos ſummo dolore affecit. Verùm Deus illorum preces irritas eſſe non eſt paſſus; quorum omnium una fuerat oratio: *Quadraginta in ſtagnum ingreſſi ſumus, quadraginta item, Domine, corona donemur, nec una quidem huic numero deſit*. Nam rei eventum admiratus janitor, mox cuſtodibus è ſomno excitatis, detractiſque ſibi veſtibus, ac ſe Chriſtianum eſſe clara voce profeſſus, martyrio coronatus eſt. Ut habes in Breviario Romano die 9. Martii.

98 Talis etiam extitit converſio Sancti

cti Geneſii celebris inter Romanos, mimi ſeu comædi faceti, & lepidiſſimi, cujus vitam habes apud Petrum de Ribadeneyra, tom.2. Floris Sanctorum extravagantium, die 25. Aguſti, de quo Martyrolog.. Romanum ad illum diem: *Romæ Sancti Geneſii Martyris,* qui primùm ſub gentilitate mimus, cùm in theatro ſpectante Diocletiano Imperatore, myſteriis Chriſtianorum illuderet, à Deo inſpiratus, repentè converſus ad fidem, & Baptizatus eſt, mox Imperatoris juſſu fuſtibus crudeliſſimè cæſus; deindè in equuleo ſuſpenſus, & ungularum diutiſſima laceratione vexatus, lampadibus etiam inflammatus, cùm in fide Chriſti perſiſteret. dicens: non eſt Rex præter Chriſtum, pro quo ſi millies occidar, ipſum mihi de ore, ipſum mihi de corde auferre non poteritis, martyrii palmam, capitis obtruncatione *promeruit*, Idem Martyrol. die 14. Aprilis memoriam colit S. Ardalionis mimi, qui cùm ſacris Chriſtianorum in theatro illuderet, de repente mutatus eam non ſolum verbis, ſed teſtimonio ſui ſanguinis comprobavit. Item die 15. Septembris memoriam facit Sancti Porphirii mimi, qui coram Juliano Apoſtata per jocum Baptiſmum ſuſcipiens, Dei virtute de repente mutatus, Chriſtianum ſe eſſe pro-

feſſus eſt, ac mox jubente eo, ſecuri percuſſus, martyrio coronatus eſt.

99 Cùm præſens adeſſet martyrio Sanctorum Chryſancti, & Dariæ Claudius Tribunus, qui eos torquebat, cum ſexaginta militibus, animadvertens quanta lætitia Sancti Martyres perferrent atrociſſima tormenta, quouſque viventes terra, & lapidibus obruti ſunt; ipſe cum militibus illis ità firmitèr Chriſto adhæſit, ut pro Chriſto omnes mortui ſint, ut habes apud Surium tom. 5. Octo crudeliſſimi milites, qui ſub Alexandro Severo Sanctam Martinam Virginem diverſis tormentorum generibus cruciarunt, & tandem gladio jugularunt; Sanctæ Virginis conſtantia, & ſanctitate ità permoti ſunt, ut Chriſti fidem amplexi pro ipſo vitam martyrio dederint. Ut habes apud Surium tom. 1. Martyrologium Romanum, die 21. Auguſti memoriam celebrat Anaſtaſii Cornicularii (ideſt in caſtrenſi militia nobili equite) qui cùm videret B. Agapytum conſtantèr tormenta perferentem converſus eſt ad fidem, & pro confeſſione nominis Chriſti jubente Aureliano Imperatore, martyr migravit ad Dominum.

100 Et die 20. Septembris celebrat memoriam S. Evilaſii idolorum Sacerdotis, qui

qui intuitus conſtantiam, qua S. Fauſta Virgo, crudeliſſima tormenta ſub Maximiliano Imperatore pertulit, in Chriſtum credidit, & unà cum Sancta Virgine martyrio coronatus eſt.

101 Denique ut alia omittam, miles, qui S.Paulum Apoſtolum jugulavit, & triginta quatuor ejus Socii, videntes ſpectaculum illud admirabile, quòd nimirùm Sanctus Apoſtolus, tàm hilaritèr pro Chriſto cervicem gladio ſuppoſuerit, & quòd loco ſanguinis lac è vulnere fluxerit, libentiſſimè fidem amplexi, pro Chriſto martyrium ſubierunt. Celebrat hanc converſionem S. Joannes Chriſoſtomus, meritò admiratus, quòd animus ferox illius militis tàm celeritèr factus ſit melle ſuavior, & dulcior. Has & alias converſiones expēdere poterit Chriſti Miniſter corā Mahumetanis, & aliis infidelibus, & ab illis quærat, an unquā in ſua ſecta ſimile quid contigerit? Inde concludat, non poſſe non eſſe veram Fidem illam, quæ Chriſtum crucifixum ut Deum adorat, & Trinitatem perſonarum in Deo colit; quandoquidem ſolus Deus potuit hanc fidem internè perſuadere iis, qui videbant Chriſtianos tàm crudelitèr torqueri pro confeſſione illius: Deus autem fidem falſam inſpirare non poteſt:

ergò veriſſima eſt hæc fides.

102 Audiamus S. Juſtinum Philoſophum, & martyrem, qui ex alacritate, qua Chriſtiani pro Chriſto patiebantur tormenta, optimè intulit eos eſſe viros probos, & ſanctos, & veram Religionem profiteri. Sic enim ait in Dialogo cum Triphone apud Baronium anno Domini 130. Ego ipſe (inquit) Platonis diſci-
„ plinæ ſectator, cùm calumniosè au-
„ direm Chriſtianos deferri; intrepidè
„ autem ad mortem & alia, quæ ter-
„ ribilia cenſentur, omnia adire con-
„ ſpicerem, ſtatui ipſe mecum, fieri
„ haud quaquàm poſſe, ut illi vitiis, &
„ voluptatibus ſervirent. Quis enim vo-
„ luptatum ſectator, aut per animi impo-
„ tentiam obtemperans in humanarum
„ carnium dapes, pro bono ducens mor-
„ tem amplecti queat, ut bonis ſuis ſeip-
„ ſum privet, ac non potiùs bonis omni-
„ bus, ut hanc ſibi perpetuò vitam agere,
„ & celare Principes, & Magiſtratus falle-
„ re liceat, operam navet, nedum per de-
„ nuntiationem, & indicium ſeipſum cæ-
„ di offerat?

103 Finio materiam hanc exemplo admirabili, quod ſcribit Nicephorus Caliſtus lib. 17. Eccleſ. Hiſt. cap. 6. „ In
„ ci-

„ civitate (inquit) cui Nigræ nomen eſt,
„ egregium virilis animi ſpeciem dedit
„ quidam puer Martyr mulierculæ unius
„ ex iis, quæ ad pyram accenſam rapie-
„ bantur pro Chriſto, filius. Hunc ete-
„ nim tenerum adhuc, tyrannus retinens
„ diſtrahere à matre connabatur, demul-
„ cens illum,& quidquid ad animum ado-
„ leſcentuli alliciendum faceret obiiciens.
„ Ibi verò matrem puer aſpiciens, femur
„ Tyranni momordit,atque ad illam pro-
„ currit, atque ita unà cum matre ſacri-
„ ficium ſuave olens per litationem ad
„ Deum eſt tranſmiſſus. Quis hìc non
„ agnoſcat omnipotentiam Dei internè
„ moventis puerum ad moriendum pro
„ fide, quæ Chriſtum ut Deum adorat?

## CAPUT UNDECIMUM.

*Reliqua capita probandi divinitatem Chriſti brevitèr inſinuantur.*

104 CAput nonum, probandi divinitatem Chriſti ſumitur ex miraculoſa Sauli converſione ex perſecutore Chriſti in prædicatorem divinitatis ejus,& omnis ſanctitatis Magiſtrum. Decimum ex ſanctitate Apoſtolorũ, aliorumque Vi-

rorum ſimilium, qui divinitatem Chriſti mundo perſuaſerunt. Undecimum ex ſanctitate vitæ, quam hæc fides generat: fides enim falſa veram ſanctitatem generare non poteſt, neque ad Deum ducere. Religio, quæ à Deo non deſcendit, neque ad Cœlum evehere, quæ ab orco originem traheret: undè tot ſunt manifeſta teſtimonia divinitatis Chriſti, quot in Eccleſia homines floruerunt inſigni ſanctitate, qui eò fuerunt virtute clariores, quò ardentiùs Chriſtum dilexere.

105 Duodecimum: gloria miraculorum, qua ſemper in omnibus ſæculis floruit Eccleſia Catholica, ut oſtendit Bellarm. tom. 1. lib. 4. de notis Eccleſiæ cap. 14. Conſulatur P. Salmer. tom. 6. tr. 2. ubi egregiè probat veritatem miraculorum Chriſti Domini non ſolùm ex authoritate Evangelicæ hiſtoricæ, ſed etiam ex ipſis gentibus, & illarum Prophetiis: ea enim narrantur à Sybilla libica, & à Pilato in duplici Epiſtola ad Tyberium Cæſarem, à Philoſtrato, & à Mahumeto.

106 Decimumtertium, atque efficaciſſimum ſumitur ex mira virtute, quam Chriſtus Crucifixus oſtendit in trahendo ad ſe homines, opere complens, quod promiſerat: *Ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia*

*nia traham ad me* ; non potuiſſet enim Chriſtus tantam potentiā oſtendere mortuus, niſi eſſet Deus : majora enim facere poſt mortem, quam in vita, argumentum eſt divinitatis. Audiamus Chriſoſtomum in orat. quod Chriſtus ſit Deus : *Ante Crucem in luctu res erant*, Judas prodidit, Petrus negavit, reliqui profugerunt, *Jeſus ſolus inter amicos comprehenſus eſt, multi, qui crediderant, retrorsùm abierunt. Cæterùm ubi occiſus eſt, & mortuus, ut diſcas, quòd non ſit purus homo, non ſolùm res ejus non interciderunt, ſed multo clariores, & ſublimiores ſunt redditæ. Nam antè Crucem Princeps Apoſtolorum, nec oſtiariæ minas tulit, & poſt tantam eruditionem ajebat, ſe neſcire, quis eſſet. At poſt Crucem orbem terrarum peragravit, & infiniti Martyrum populi occiſi, malentes mori, quàm dicere, quod Princeps ille Apoſtolorum formidans unius oſtiariæ minas.*

107 Decimumquartum caput ſumitur ex Teſtamento veteri, in quo ſæpè ſignificabatur Meſſiam futurum eſſe Deum, ut probant Burgenſ. 1. part. Scrutinii diſt. 10. P: Suarez diſp.2. de Incarn. ſect. 2.& 3.& Chriſoſtom.in Orat. *Quod Chriſtus ſit Deus.*

108 Expectabant Judæi Meſſiam ut po-

potentiſſimum Regem, qui ipſos à ſervitute corporali redimeret,& magna bonorum temporalium copia cumularet, ut docent Rabini Hebræorum apud Burgenſem 1. part. Scrutinii diſt.5. cap.2. & ideò Nazarenum pauperem, & humilem, ut Meſſiam recipere noluerunt. Manifeſtè tamen decepti ſunt; nam Iſaiæ 42. & Zachariæ 9. promittitur Meſſias, qui cum ſumma humilitate,& manſuetudine gentes doceat, & legem ferat: ejuſque redemptio ſpiritualis promittitur, nimirùm à ſervitute peccati, ut patet Danielis 9. 25. ubi dicitur, ſeptuaginta hebdomadas ſupereſſe: *Ut finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur juſtitia ſempiterna*. Eſſetque res planè Deo indigna, ut tantus apparatus miraculorum, tàm magnificæ promiſſiones Meſſiæ, tàm inſignes de eo prophetiæ, tanta mundi expectatio, tot antiquorum Patrum ſuſpiria, tot ſigna in ejus Conceptione,& Nativitate prænuntiata, tot denique prodigia promiſſa, deſinerent in Rege temporali, qui filios Iſrael ab hoſtibus viſibilibus liberaret,& terrenis opibus locupletaret. Meſſias ergò promiſſus erat ad deſtruendum regnum peccati, ad eripiendos homines à poteſtate Diaboli, ad docendas juſtitiæ vias, ad perſua-

ſuadendam veram ſapientiam, & Dei imitationem; & ad hæc bona obtinenda debuit Meſſias eſſe Deus. Ut enim inquit Auguſtin. lib. de utilit. cred. cap. 5. *Sapiens. quantum datum eſt, imitator Deum: homini autem ſtulto ad imitandum ſalubriter, nihil eſt homine ſapiente propinquius; cùm igitur, & homo eſſet imitandus, & in homine non ſpes ponenda, quid potuit indulgentiùs, & liberaliùs divinitus fieri, quàm ut ipſa Dei ſincera, æterna, incommutabiliſque ſapientia, cui nos hærere oportet, ſuſcipere hominem dignaretur?* Et ut ait ſermone quodam de Nativit. *Homo ſequendus non erat, qui videri poterat; Deus ſequendus erat, qui videri non poterat, ut ergo exhiberetur homini, & qui videretur ab homine, & quem homo ſequeretur, Deus factus eſt homo.* Debuit item hominum Redemptor, & Salavator eſſe Deus, & homo, tùm quia, ut inquit S. Leo ſerm. de Nat. *Niſi eſſet verus Deus, non afferret remedium, niſi eſſet verus homo, non præberet exemplum.* Tùm quia, ut expandit Athanaſius, ſi Creator, & Redemptor eſſent perſonæ diverſæ, homo divideret cor amando Redemptorem, & Creatorem, cùm tamen totum cor Deus ſibi depoſcat.

109 Rursùs cùm homo tendat in Deum per fidem, ſpem, & charitatem, Redemptor hominum debuit eſſe Deus factus homo, ut ſic virtutes Theologales promoveret, firmando fidem, erigendo ſpem, & accendendo charitatem: firmatur enim fides, dum homo Deo ſibi viſibilitèr loquenti credit: undè Auguſt. lib. 11. de Civit. cap. 2. *Ut homo fidentiùs ambularet ad veritatem, ipſa veritas Dei Filius, homine aſſumpto, conſtituit, atque fundavit fidem*. Erigitur ſpes, quia ex hoc myſterio diſcit homo, quantum diligat nos Deus, nihilque eſt, quod non poſſit ſperare, à Deo: *Qui proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum*. Accenditur charitas: quodnam enim efficacius motivum ad excitandum amorem, quàm ſic amari? *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret*. Quare ut inquit Auguſt. *Si amare pigebat, ſaltem redamare non pigeat*. Sanè ut Meſſias hominibus perſuaderet ut per exercitia virtutum ad Deum tenderent, debuit omnium exemplar ſe exhibere: quomodò enim paupertatem ſpiritus perſuaderet, ſi veniret dives: quomodò humilitatem, ſi veniret cum ſuperbia, & faſtu? Et ſic de reliquis virtutibus. Non ergò talem ſe debuit exhi-

hibere, qualem expectabant Judæi, ſed qualem ſe mundo præbuit in Præſepio naſcens, & in Cruce moriens.

110 Ultimum denique caput probandi divinitatem Chriſti ſumitur ex teſtimonio tot Doctorum ſapientia, & ſanctitate illuſtrium, qui examinatis diligentiſſimè omnium hominum ſectis, tàm evidens cenſuerunt Religionem Chriſtianam eſſe veram, quàm evidens eſt Deum providentiam hominum habere, eorumque æternam ſalutem verè procurare. Undè meritò dixit ſapientiſſimus Richardus de S. Victore lib. 1. de Trinit. cap. 22. *Domine ſi error eſt, quod credimus, à te decepti ſumus*. Quia non minùs impoſſibile eſt Religionem Chriſtianam eſſe falſam, quàm impoſſibile ſit Deum homines decipere. Reddiderat rationem paulò antea: *Myſteria namque noſtræ fidei tàm multis, tàm magnis, tàm miris prodigiis divinitùs ſunt confirmata, ut genus videatur eſſe dementiæ in his, vel aliquantulum dubitare*. Cònſonat Chriſoſt. qui poſtquàm expendit argumenta probantia Chriſti divinitatem, ſic concludit: *Nullus ergò his contradixerit, niſi qui valdè inſanus, & totus ſtupidus ſit, naturæque ſenſu privatus*. Proptereà Deum alloquens David v. 29. ajebat:

*Te-*

*Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis*, id eſt, *magis quàm prima principia ſcientiarum*, ut explicat ibi Lyra. Undè Auguſt. lib. 10. confeſ. cap. 10. dixit: *Faciliùs dubitarem me vivere, quàm vera eſſe, quæ audivi*. Conſulatur Bellarminus ad illum Pſalmum.

## CAPUT DUODECIMUM.

*Infertur ex dictis, veritatem Religionis Chriſtianæ evidentèr credibilem, & omnes ſectas ipſi oppoſitas eſſe evidentèr incredibiles.*

111 TUnc aliqua res eſt evidentèr credibilis, quando evidens eſt, debere, ſeu poſſe credi, vel eſſe dignam creditu. Patet autem res eſſe evidentèr credibilis, quin ſit evidentèr, imò abſolutè vera. Nam hoc ipſo, quod multi viri graves teſtentur, ſe aliquid vidiſſe, & ego nihil habeam in contrarium, neque ullum fundamentum mihi ſuppetat ad credendũ vel illos deceptos fuiſſe, vel me decipere voluiſſe; evidens eſt, me poſſe evidentèr credere rem ita eſſe. Nec tamen evidens eſt, quod res ita ſit; ſed poteſt contingere, ut ſit falſa. Undè merito Cajetanus 2.2.

q. 1.

q.1.art.4.§. *Ad evidentiam*,notat differentiam *inter videre, aliquid eſſe ſcibile, & videre aliquid eſſe credibile. Scibile enim eſt aliquid ex ſe; credibile autem ex teſtimonio; ac per hoc ſi conſtat aliquid eſſe ſcibile, conſtat illud eſſe verum, ſi autem conſtat aliquid eſſe credibile, non conſtat propterea eſſe verum, ſed ſolum conſtat teſtimonia eſſe talia, ut poſſit propter illa credi*. Non ſunt itaque idem, aliquid eſſe evidentèr credibile, & eſſe evidentèr verum. Nam evidentèr verum (inquit ſapienter Bellarm. lib. de notis Eccleſiæ cap. 3.) dicitur, quod vel in ſe, vel in ſuis principiis videtur: evidentèr credibile illud dicitur, quod non videtur, nec in ſe, nec in ſuis principiis, habet tamen tot, & tàm gravia teſtimonia, ut quilibet vir ſapiens meritò id credere debeat: ut ſi Judex videat hominem à latrone vulnerari lethalitèr, & poſteà mori, habet evidentiam veritatis, quòd ille latro ſit homicida: ſi autem cædem non videat, ſed habeat viginti teſtes viros graviſſimos, qui dicunt ſe vidiſſe, habet evidentiam credibilitatis. Eſt ergò Religio Chriſtiana evidentèr credibilis,quia tot ſunt argumenta ſuadentia, Deum eſſe authorem illius, ejuſque myſteria revelaſſe; ut qui hæc argumenta penetraverit,

evidentèr cognoſcat, ſe poſſe, imò, & debere ejuſmodi myſteria cum ſumma adheſione, & firmitate credere.

112 Quòd autem res ita ſe habeat, & quòd Religio Chriſtiana Catholica Romana ſit evidentèr credibilis, probatur in hunc modum. Evidens eſt dari aliquod primum principium, quod ſapientèr omnia ex nihilo condiderit, & in eſſe conſervat. Evidens quoque eſt, hoc primum principium eſſe ultimum finem, & omnia propter ſe ipſum operatum eſſe, & uſque modò operari; ac proindè evidens eſt, hoc primum principium, ſeu Deum optimum maximum, hominem propter ſemetipſum creaſſe, ut ſcilicèt eum colat, & ſuper omnia diligat. Hinc evidens eſt etiam, hoc primum principium, ſive Deum habere in mundo aliquam religionem, in qua, & per quam ab hominibus coli velit. Et ſicut evidens eſt, unum ſolum eſſe Deum, ita evidens eſt, unam ſolam eſſe veram Fidem, & religionem in mundo, reliquas autem ipſi oppoſitas eſſe falſas.

113 Ex his verò neceſſariò infertur, ſolam Religionem Chriſtianam, & Catholicam eſſe veram. Religiones enim, vel ſectæ in mundo exiſtentes ſunt Paganiſmus, Mahumetiſmus, Judaiſmus, &

Chri-

Chriſtianiſmus: & in hoc ſunt variæ Hæreticorum ſectæ, quæ Chriſtum, ut verum Deum, & hominem adorant, & tamen Romano Pontifici obedire nolunt, nec omnia credere, quæ Romana Eccleſia, tanquam à Deo revelata, credenda proponit: & inſupèr eſt Eccleſia Catholica Romana per totum orbem diſperſa; quæ Pontificem Romanum, ut verum Chriſti Vicarium, & legitimum Petri ſucceſſorem veneratur, & indubitantèr credit, tanquam articulos fidei ea omnia, quæ in Conciliis generalibus legitimè congregatis, & à Romano Pontifice approbatis, credenda proponuntur; vel quæ à Romanis Pontificibus è Cathedra Petri toti orbi Chriſtiano, tanquam dogmata vera, vel in Scripturis contenta, vel ex iis, quæ in ſcripturis continentur, neceſſariò deducta, omnibus fidelibus repræſentantur, & credi jubentur. De Paganiſmo manifeſtè conſtat non eſſe à Deo, cùm idolis eum cultum deferat, qui ipſi Deo ſoli debetur. Mahumetiſmum verò, & Judaiſmum nunc ſtantem poſt Chriſti Domini adventum, non eſſe à Deo, probatur manifeſtè his omnibus argumentis, quibus in hoc lib. Divinitatem Chriſti oſtendimus. Nam perfidi Judæi, & Mahumetani conveniunt in neganda Divinitate

Chriſti, licèt ex diverſis cauſis. Undè argumenta omnia, quibus innititur vaſis hæc, & primarium fundamentum Religionis Chriſtianæ, nempè, quòd Chriſtus Dominus ſit verus Deus, & homo, manifeſtè concludunt, Mahumetiſmum, & Judaiſmum nunc extantem eſſe religiones falſas, & à Diabolo invectas.

114 Porrò argumenta illa ſunt adeò conſpicua, ut ſtupidus ſit, qui illis non convincatur, & eis penetratis, non experiatur in ſe evidens dictamen conſcientiæ, qua judicet, ſe obligatum eſſe ad ſuſcipiendam Religionem Chriſtianam Catholicam, ſi extra Eccleſiam ſit, vel in illa firmiter perſeverandum, ſi intra gremium Sanctæ Eccleſiæ exiſtat. Ea verò argumenta latè in hoc libro propoſita, nunc in brevem epilogum redacta, ſunt hæc. Primum ſumitur ex miraculis, quæ Chriſtus fecit in hujus veritatis confirmationẽ. Palàm enim dixit, ſe eſſe Deum, & in hujus doctrinæ confirmationem mortuos ſuſcitavit, hominem à nativitate cæcum luto ſuper oculos impoſito illuminavit, & alia opera mirabilia fecit, quæ evidens eſt, ſolum Deum poſſe habere authorem. Evidens autem eſt Deum non poſſe facere miracula in confirmationem doctrinæ falſæ. Se-

cun-

cundum ſumitur ex vindicta, quam Deus ſumpſit de Judæis: Nam illi eo præcipue titulo, & ea de cauſa Chriſtum crucifixerunt, quia dixit, ſe eſſe Deum: & tamen illos Deus propter necem Chriſto illatam ſeveriſſimè punivit, & uſque modo punit: quòd argumento manifeſto eſt, Chriſtum, dum ſe ipſum appellavit Deum, non blaſphemiam protuliſſe, ſed veritatem certiſſimam. Tertium ex mira correſpondentia inter vetus, & novum Teſtamentum; nam omnia, quæ Prophetæ prædixerant de Meſſia venturo, ad litteram adimpleta ſunt in Chriſto Domino. Quartum ex ejus Reſurrectione. Nam Chriſtum eo nomine crucifixum, quia Filium Dei ſe fecit, Dominus tertia die ſuſcitavit à mortuis, hoc opere evidentèr manifeſtans, illum vera dixiſſe. Quintum ex mirabili mundi converſione; ſiquidem Apoſtoli innumeris miraculis mundo perſuaſerunt rem humanæ ſapientiæ pœnitus incredibilem, nempè hominem crucifixum eſſe verum Deum. Sextum ex mirabili permanentia Eccleſiæ Catholicæ adversùs mundi poteſtates, & adversùs omnes Hereſiarchas, & ſæculi Principes hæreſi afflatos. Septimum ex eo, quòd Chriſtus majora operatus eſt poſtquam à Judæis crucifixus eſt,

quàm dum viveret. Octavum ex eo, quòd Apoſtoli, & innumirabiles Martyres utriuſque ſexus, & in omni ætate conſtantèr, & alacritèr mortem acerbiſſimam pertulerunt in teſtimonium Divinitatis Chriſti, Deuſque illos manifeſtis illuſtravit miraculis. Nonum ex eo, quòd fides falſa veram nequit generare ſanctitatem, fides autem hæc de Divinitate crucifixi innumerabiles reddidit Sanctos. Hæc, & alia argumenta in hoc libro expenſa Divinitatem Chriſti reddunt evidentèr credibilem, & omninò incredibiles omnes ſectas illam negantes.

115 Reſtat probandum, inter ſectas adorantes Chriſtum, ſolam Religionem Catholicam eſſe veram: hæc autem veritas facilè demonſtratur, reducendo omnes controverſias cum hæreticis ad unam, an ſciliet Eccleſia Catholica Romana ſit illa ipſa, quam Chriſtus fundavit, & de qua dixit, *portas inferi non prævalituras adversùs eam*: hoc enim ſemel poſito, convincetur, veros eſſe omnes articulos, quos credendos proponit: nam vera Chriſti Eccleſia eſt *Columna, & Firmamentum veritatis*, teſte Apoſtolo 1. ad Thimotheum 3. quia nimirum eſt columna firma, & ſtabilis, quæ à veritate deflectere non

poteſt

poteſt, & ſua firmitate, ac ſtabilitate ſuſtentat ſuos filios, nè à veritate aberrent, explicat, cum Patribus, Becanus; vel proue exponit apud ipſum Theodorus Beza, dicitur Columna, & Firmamentum veritatis, quia non alibi habitat veritas Dei, quam in Eccleſia Chriſti, vel quia Eccleſia eſt fida cuſtos veritatis Dei, ut interpræatatur Calvinus: undè etiam ex confeſſione ipſorum Hæreticorum, vera Chriſti Eccleſia Catholica Romana eſt vera, & germana Chriſti Eccleſia: ergò veri ſunt omnes articuli, quos filiis ſuis credendos proponit. Ergò verùm eſt, dari Purgatorium, dari ſeptem ſacramenta, Chriſtum eſſe præſentem in Euchariſtia, peccata exponenda eſſe in confeſſione auriculari, & omnia alia dogmata, quæ Eccleſia Romana jubet credi.

116 Minorem dilucidè, & nervosè probat P. Leſsius in opuſculo de vera Religione capeſſenda ex multiplici conſideratione. Primò ex ſtudio perfectionis, ad quod Religio Catholica inducit. Secundò ex eo, quòd licentiam peccandi excludat. Tertiò ex ſanctitate cultorum. Quartò ex miraculis eorumdem. Quintò ex gentium converſione. Sextò, ex nomine *Catholica*, & re ipſa hoc nomine ſignata. Septimò, ex

ſucceſſione. Octavò, ex conſenſu Doctorum veterum, & controverſiarum deciſione, & quia extra illam nulla ſodilitas. Nonò, ex variis cauſis, ob quas Lutheraniſmus, & Calviniſmus, & aliæ ſectæ convincuntur, non eſſe Eccleſiam Chriſti. Primò ex novitate. Secundò, ex defectu ſucceſſionis. Tertiò, ex defectu miſſionis. Quartò, ex defectu miraculorum: Quintò, ex vitæ, & morum conditione. Sextò, ex erroribus, & inconſtantia doctrinæ. Septimò, ex dolo malo, & frandibus, quibus utuntur. Octavò, ex everſione bonorum operum. Nonò, ex licentia vitæ, quam tribuunt. Decimò, ex eo, quod hæreſes antiquas renovent. Undecimò, ex defectu regulæ credendi. Hæc fusè proſequi noſtri inſtituti non eſt. Conſulantur Bellarm. tom.4. lib.4. de Eccleſia Militante, Bal. tom.3. diſp. 1. quæſt.1. punct. 4. Suarez diſp.4. de fide ſect.3.& 4. Beccanus,& alii. Duodecimò, & ultimò, hoc ipſum convincitur ex abſurdo: nam ſi Eccleſia Calviniſtica, vel Lutherana eſſet Chriſti vera Eccleſia, ſequeretur, omnes Catholicos, qui à tempore Apoſtolorum hactenus extiterunt, damnatos eſſe, nam juxtà harum Religionum primarium dogma, caruerunt fide juſtificante, ac proindè permanſerunt

in peccatis ſuis, & in illis ſunt mortui: fides enim neceſſaria ad juſtificationem, juxtà has ſectas, eſt illa, qua homo firmitèr credit, ſe eſſe juſtum corã Deo propter Chriſti ſatisfactionem, quæ ipſi per hanc fidem imputetur, & applicetur: conſtat enim hanc fidem ignotam orbi fuiſſe uſque ad Lutheri tempora, qui gloriatur, ſe illam mundo patefeciſſe: quis autem ſanæ mentis hoc abſurdum devorare audeat? Undè in veritates Catholicas convenit celebris illa ſententia Ricardi Victorini lib. 1. de Trinit. cap. 2. *Domine, ſi error eſt, à te decepti ſumus*: ità enim nobis ſunt tantis ſignis, & prodigiis confirmata, & talibus, quæ non niſi per te fieri potuerunt.

## CAPUT DECIMUMTERTIUM.

*Brevis diſcurſus, quo Cardinalis Sphortia evidentiam credibilitatis noſtræ fidei proponit.*

117 HÆc evidentia credibilitatis clariſſima, inquit, eſt, & maxima in fide Catholica, ex multis capitibus, quæ brevitèr indicat in libello de fide cap. 7. Primò certum eſt ex Syndereſi, quam omnes experiuntur, & ex conſenſu om-

omnium ferè gentium, dari aliquod Numē optimum, & benevolum erga creaturas rationales, cui aliqua noſtra opera placeant, alia diſpliceant. Ideòque Numen illud eſſe colendum, & amandum. Nec huic rationi adverſatur experientia frequens, & calamitatis in probis, & proſperitatis in pravis, quaſi contraria providentiæ: nam hæc ipſa eſt ſumma providentia, ut poſſimus exercere virtutem, & probare aliam ſolidiorem fœlicitatem: quæ enim virtus eſſet ea ſectari, quæ etiam in hac vita ſemper, vel ferè ſemper afferrent delectationem, & proſperitatem. Porrò ſi id eveniret, nullum eſſet diſcerniculum inter virtutis, ac voluptatis amatores. Certum ergò eſt dari aliquod Numen providum, & colendum. Cùm verò ſint varii cultus, & religiones erga hujuſmodi Numen, quarum religionum quælibet damnat alias, tanquam impias, & huic Numini inviſas, non poteſt inter hujuſmodi ſectas invicem pugnantes eſſe pluſquam una, quæ ſit vera, & huic Numini accepta, quamvis poſſit evenire, ut aliqui propter ignorantiam invincibilem eo inoffenſo, aliàs religiones ſectentur.

110 Hoc poſito, videtur indignum hoc Numine ſi permittat, aliquam religio-

nem

nem falſam habere pro ſe argumenta ſine ulla comparatione majora, & graviora, quàm quælibet alia, ac proinde, quàm ea, quæ ſit vera: quis enim prudens, & bonus hoc faceret? at noſtra religio habet pro ſe plurima, & graviſſima argumenta, quibus præſtat cæteris omnibus religionibus; ergò ipſa ſolùm eſt vera religio.

119 Ultima minor, quæ ſolùm negatur ab adverſariis, probatur ex hujuſmodi argumentorum enumeratione: Primò, enim nulla religio habuit, vel habet tot ſectatores ſapientes, ac noſtra: ſapientes autem voco illos, qui præſcindendo à re controverſa, hoc eſt, à veritate Religionis, procul dubio ingenio, eruditione, & doctrina cæteris præſtant omnium conſenſu. Sectæ enim diſtinctæ à Chriſtiana vix ullum nominabunt ſapientem, cum noſtris Patribus, Theologis, & Philoſophis comparabilem, qui eas re ipſa, & ex animo ſecutus ſit, quantum ex ejus vita, & ſcriptis conſtare poteſt. Platonem quippè Ariſtotelem, Tullium, Senecam, alioſque veteres Philoſophos patet ex eorum libris fuiſſe à credendis Gentilium commentis alieniſſimos:

120 Secundò: Nulla religio habuit tot ſectatores inſignes, & ferè ſupra huma-

na virtute præditos . Tertiò nulla fuit, pro cujus defenſione, non ſolùm fortitèr, ſed alacritèr tot millia millium in quolibet ſexu, ætate, & fortuna ſanguinem, ac vitam profuderint. Quartò nulla, quæ habuerit tot contemptores omnium bonorum ſenſibilium, & humanorum ex ſola ſpe illorum, quæ talis religio pollicetur. Quintò nulla, quæ habuerit tot ferventiſſimos Dei amatores, qui omnes ſuas cogitationes, affectiones, & curas ſibi per totam vitam dicaverint ſupra omnem amorem, quo unquàm, vel mater filium, vel maritus uxorem, vel quilibet homo quodcumque objectum ſibi cariſſimum dilexerit. Sextò nulla religio eſt, in cujus explicatione tot ſapientes vitam, ac ſtudia impenderint cum tanto admirabilium contemplationum fructu: nulla ſiquidem ſcientia humana tantumdem ingenii, conſonantiæ, ac mirabilitatis oſtentare poteſt quantum Chriſtiana Theologia. Septimò nulla eſt, cujus veritatem teſtentur tot prodigia ſupra vires naturales effecta, & innumeris, ac graviſſimis hiſtoriarum, ac teſtium Authoribus confirmata, quæ omnia teſtimonia falſa eſſe; proindè videtur incredibile, ac ſi quis contenderet, non extitiſſe Julium Cæſarem, & omnes traditiones de illius exiſtentia mentiri. LI-

# LIBER SECUNDUS,

## IN QUO

*Oſtenditur, Religionem Chriſtianam non ſolùm eſſe evidentèr credibilem, ſed evidentèr veram evidentia in atteſtante, quatenus evidentèr demonſtratur, Deum eſſe Autorem illius, ubi natura noſtræ fidei latè exponitur, & oſtenditur, ad credendum Fide Divina, & obſcura myſteria noſtræ fidei, non debere per prius fide obſcura credi authoritatem Dei loquentis, & exiſtentiam revelationis; ſed poſſe fide obſcura, & libera credi myſterium ab homine evidentèr cognoſcente, Deum illud revelaſſe. Ubi etiam pro dignitate explicatur ultima fidei noſtræ reſolutio ſine circulo, & mutua prioritate.*

## CAPUT PRIMUM.

*Præambula quædam ad probandum, Religionem Chriſtianam non ſolùm eſſe evidentèr veram, ſed evdienter veram evidentia in atteſtante.*

### §. I.

*Supponitur, pertinere ad excellentiam veræ Fidei, quòd continet myſteria, quæ ſecluſa revelatione Dei, nequeant per rationem naturalem probari.*

1 CUm Religio Chriſtiana contineat myſteria altiſſima, quæ ex ſe ita ſunt

*nire non poteſt, niſi ex creaturis; creaturæ autem non ducunt in cognitionem Dei quatenus Trinus eſt, ſed quatenus unus; quia non quatenus Trinus; ſed quatenus unus, id eſt non ratione relationum; ſed ratione Eſſentiæ eſt principium creaturarum*; iſtæ verò ſolùm ducunt in cognitionem Dei tanquam effectus in cognitionem ſuæ cauſæ. Quare ſtultè procederet Prædicator Evangelicus, qui ratione naturali vellet probare infidelibus veritatem myſterii Trinitatis, Incarnationis, Euchariſtiæ, & aliorum, quæ ſunt ſuprà omnem diſcursũ naturalem creaturæ, ut probat ibi S. Thomas: *Primò enim derogaret Fidei, quantùm ad ejus dignitatem. Nam dignitas, & excellentia Fidei eſt, quòd ſit de rebus inviſibilibus, quæ rationem humanam excedunt, ut conſtat ex Apoſtolo ad Hæbræos 11. dicente, quòd Fides eſt de non apparentibus. Secundò derogaret Fidei, quantùm ad utilitatem trahendi alios ad ipſam. Cùm enim proferre non poſſint rationes, quæ convincant, Deum eſſe Trinum, v. g: Sanè qui ratione conaretur probare myſterium Trinitatis coràm infidelibus, occaſionem ipſis præberet irridendi Fidem noſtram. Quæ igitur Fidei ſunt* ( concludit ibi D. Thomas ) *non ſunt tentanda probare, niſi*

per

*per authoritates his, qui authoritates ſuſcipiunt; apud alios verò ſufficit oſtendere, non eſſe impoſſibile id, quod prædicat Fides.*

## §. II.

### *Quomodò Prædicator Evangelicus debeat perſuadere infidelibus, vera eſſe myſteria noſtræ Fidei, quæ per rationem naturalem eis probare non poteſt.*

2 QUamquàm autem Doctor Chriſtianus, vel Prædicator Evangelicus non debeat intendere probare per rationem naturalem veritatem myſteriorum noſtræ Fidei, nec per authoritatem Scripturarum apud eos, qui ſcripturas non ſuſcipiunt. Poteſt tamen, ac debet coràm infidelibus adducere argumenta, & rationes, quæ perſuadeant, Deum eſſe Authorem Religionis Chriſtianæ, in medium proferendo ea credibilitatis argumenta, quibus ornata eſt Religio Chriſtiana, & quò hæc argumenta vividiùs proponentur, eò faciliùs, Divina aſpirante gratia, infideles adducentur ad Fidem. Ad hoc enim à Deo data ſunt, ut per illa homines addncantur ad credendum, & fide-

les,

les, qui jam Fidem habent, per illa in Fide firmentur, quatenùs ſemèl per illa argumenta convicti, quòd Deus ſit Author Religionis Chriſtianæ, hinc aſſurgant ad firmiſſimè aſſentiendum myſteriis propter ſummam authoritatem Dei dicentis, & revelantis: & ideò Petrus epiſt. 1. cap. 3. v. 15. hortatur fideles, ut in promptu habeant rationes, quibus prudens quiſque perſuaderi poſſit Religionem Chriſtianam eſſe à Deo: *Dominum* (inquit) *Chriſtum ſanctificate in cordibus veſtris, parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationem de ea, quæ in vobis eſt, ſpe.* Quæ verba ſic ad litteram exponit noſter Juſtinianus in paraphraſi ejus loci: *Deum, ac Dominum toto pectore religiosè veneramini, voſque adversùs impios ita comparate, ut quoties res poſtulet facilè poſſitis Fidei, atque ſpei veſtræ rationem reddere, ac explicare.* Ut enim idem Author poſteà in commentario illius verſiculi num. 18. inquit: *Quod ait Petrus, Rationem de ea, quæ in vobis eſt, ſpe, non perinde accipiendum eſt, quaſi unius tantùm, nimirùm ſpei reddenda ratio ſit, omiſſa Fide, aliiſque Religionis noſtræ capitibus, ſed cùm ſpes, ſecluſa Fide, nulla prorſus eſſe queat, eo nomine univerſam Religionem intelligit.* Quò circa

ca Syrus interpres tranſtulit *de ſpe Fidei*, hoc eſt, de ſpe, quam beneficio Fidei concepiſtis, & Fulgentius lib. 1. ad Traſimundum conſtanter legit *de Fide, & ſpe*; idque indicant verba illa: *Dominum Deum ſanctificate in cordibus veſtris*, ut enim exponit Cajetanus: *Tunc in cordibus ſanctificatur Deus, cùm creditur abſque immunditia alicujus erroris, atque peccati.*

## §. III.

*Antè aſſenſum Fidei præſtitum myſteriis ob authoritatem Dei revelantis, debet præcedere evidentia credibilitatis fundata in certitudine de eo, quòd Deus ea myſteria revelaverit.*

4 Quare licèt aſſenſus Fidei non nitatur rationibus, ſed unicè authoritate Dei revelantis, quia qui aſſentitur myſterio, quia rationibus probatur, non habet aſſenſum Fidei Divinæ; ſed aſſenſum opinativum, ſi rationes conciliantes aſſenſum ſint dumtaxat probabiles, vel aſſenſum ſcientificum, ſi rationes illæ ſint evidentes. Tamèn antè aſſenſum Fidei præſtitum myſterio propter au-

authoritatem Dei revelantis debent præcedere motiva, & argumenta, quæ ità inducant ad judicandum, quòd Deus revelaverit illa myſteria, & conſequenter quòd illa ſint credibilia, ut nullatenus ſinant prudenter dubitare, de eo quòd Deus illa revelaverit. Tantumque abeſt, ut rationes iſtæ, & argumenta prævia, quibus oſtenditur, Deum revelaſſe myſteria, officiāt Fidei, ut potiùs impoſſibile ſit, ut quis Fide ſupernaturali, & Divina firmiter credat myſterium propter authoritatem Dei revelantis, quin præcedant talia motiva ſuadentia, Deum revelaſſe myſterium, ut non ſinant, virum prudentem dubitare de hoc: qui enim certus non eſt, quòd Deus revelaverit myſterium, non poteſt propter autoritatem Dei revelantis aſſentiri myſterio: nam ut docet D. Thomas 2.2. qu. 1. art. 4. ad 2. *Omnis qui credit, debet evidenter diſcernere credibilitatem myſteriorum, & ea videre ſub ratione communi credibilis: non enim crederet, niſi videret, & eſſe credenda, vel propter evidentiam ſignorum, vel propter aliquid hujuſmodi*. Ut autem exponit ibi Cajetanus, S. Thomas loquitur *de Viſione propria*, ejuſque ſenſus eſt, *quod verè, & virtuosè credere exigit evidentiam, quòd illud ſit*

 *cre-*

ad fœlicitatem æternam, ad quam animæ, immortales creatæ ſunt. Et hinc gradum facere ad probandum, Deum eſſe Authorem Legis Chriſtianæ, & poſtquam hoc probaverit, non debet probare veritatem myſteriorum in ſeipſis; ſed perſuadere rationibus, hominem obligatum eſſe firma Fide credere omnia, quæ Deus dicit, quamvis diſcurſu ſuo comprehendere nequeat illa myſteria, ut patebit ex his, quæ infrà latè explicabo, quando narravero colloquium, quod habui cum Mahumetano arguto, & ingenioſo.

## §. IV.

*Quomodo ſe geſſerit S. Petrus cum Simone Mago, ut ipſum pertraheret ad credenda myſteria noſtræ Fidei?*

6 HUnc agendi modum obſervavit S. Petrus cum Simone Mago, qui antequam cum Apoſtolo de vera Religione diſputaret, volebat ante omnia diſputationem inſtituere de animæ immortalitate, quia niſi priùs ſtatueretur, animam eſſe immortalem, fruſtra poſteà laborarent in inquiſitione veræ Religionis. At Petrus hanc diſputationem detrectavit;

vit: *Non metu, ſed jure, utque utiliter negotium converſionis ageret*, ut inquit Clemens Romanus lib. 3. Recognitionum. Quamquàm enim animæ immortalitas poſſit optimis rationibus probari; tamen quia Religio Chriſtiana inter veritates credendas proponit quoque animæ immortalitatem; ſanè ſi Apoſtolus, ut induceret Magum ad credendam immortalitatem animæ, priùs rationibus probare debuiſſet animæ immortalitatem; paritèr Magus ad credendum myſterium Trinitatis, & Incarnationis poſtularet, ut priùs probarētur rationibus. Quæ cùm non poſſint per rationem probari, nō poſſet Apoſtolus hac via Magum convertere. Undè Apoſtolus ad perſuadendum, vera eſſe Religionis Chriſtianæ myſteria ſolùm probare voluit, Deum eſſe ejus Authorem, & ſe eſſe à Deo miſſum ad veritatem Religionis Chriſtianæ perſuadendam: quo ſemel probato, conſequens erat, ut Magus deberet credere vera eſſe myſteria Religionis Chriſtianæ: quia Deus falſum teſtificari non poteſt, atque adeò Deo aliquid teſtificanti tenemur cum ſumma adhæſione credere, quantumvis id quod teſtificatur non poſſimus ratione narurali aſſequi; imò quamvis nobis videatur, ſecluſo teſtimonio Dei, peni-

tùs

tùs impoſſibile: quia lumine naturæ notiſſimum nobis eſt, Deum neque fallere, neque falli poſſe, & ex notiſſima experientia evidens quoque nobis eſt, nos multa vera ignorare, & propter noſtram ignorantiam nobis apparere aliqua impoſsibilia, quamvis poſsibilia erant; atque adeò evidentèr cognoſcimus, ſtultum eſſe nolle credere Deo aliquod myſterium teſtificanti eo præcisè nomine, & ea de cauſa, quia illud myſterium apparet nobis difficile, & ratione naturali impoſſibile: *Et ideò* (dicebat Petrus Simoni Mago) *ante omnia fidem Prophetæ omni eum examinatione oportet probari: quem cùm cognoveris eſſe Prophetam, de reliquo cuncta ei credere oportet, nec ultra eum diſcutere per ſingula quæ docet, ſed habere firma, & ſancta, quæ dicit; quæ quamvis fide ſuſcipi videantur, ante habita tamen ratione creduntur: cùm enim ſemèl ab initio veritas Prophetæ examinata conſtiterit, reliqua Fide audienda ſunt, & tenenda.*

7 Quod hìc fecit Petrus, omnibus Chriſti cultoribus facere ſuadet illis verbis: *Dominum Chriſtum ſanctificate in cordibus veſtris parati ſemper ad ſatisfactionem* (ideſt *defenſionem*, ut habet textus Græcus) *omni poſcenti rationem de ea,*

*quæ in nobis eſt, fide*. In quibus verbis non ſuadet Apoſtolus fidelibus, ut parati ſint ad reddendam rationem, qua probentur myſteria; ſed ad reddendam rationem, cur crediderint, ſeu cur ſibi perſuaſerint, Legem Chriſti à Deo deſcendiſſe, & propterea inducti ſint ad credenda myſteria Fidei cum tanta firmitate. Quæ ratio redditur per motiva credibilitatis, quæ reddunt Fidem Chriſtianam evidenter credibilem, id eſt, quæ evidenter probant myſteria omnia Religionis Chriſtianæ poſſe firmitèr credi proptèr authoritatem Dei teſtificantis: Et hæc motiva credibilitatis facilè Chriſtiani penetrare poſſunt: nam cùm ad credendum Fide ſupernaturali myſteria debeat præcedere evidentia credibilitatis, ſeu judicium evidens, quòd myſteria illa poſſint, ac debeant propter authoritatem Dei credi cum ſumma adhæſione, ut oſtenſum eſt cap. 1. hujus libri, & cùm præceptum credendi omnes communiter obliget; poſsibile eſt omnibus habere judicium illud evidens credibilitatis; Deus enim impoſsibilia non jubet. Et hinc deduces, valdè conveniens eſſe, quòd Prædicatores Evangelici motiva hæc credibilitatis è ſuggeſto populo explicent.

8 Ut enim cum Cajetano, Aragon, &

Zu-

Zumel tanquàm quid ſibi omninò certum ſtatuit noſter Eximius Doctor Suarez diſp. 4. de Fide ſect.5. num.8.nullus homo præbet verum,& perfectum aſſenſum Fidei,niſi priùs aliquomodo aſſequatur, vel participet evidentiam credibilitatis: nam judicium credibilitatis debet eſſe certum, ut ad Fidem certam,& indubitatam inducat: *Nam ſi quis* (inquit) *poteſt prudenter dubitare, vel formidare de credibilitate objecti, poterit etiam de ipſa Fide dubitare, aut formidare, & ità non erit Fides perfecta, & Chriſtiana; judicium autem credibilitatis non poteſt eſſe certum, niſi ſit evidens. Ergò in unoquoq; verè credente debet ſupponi tale judicium. Quò circa ſi quis credat antè judicium certum, & evidens credibilitatis, concipiet quidem fidem humanam de rebus Divinis, quæ interdùm poteſt eſſe prudens, & honeſta; non tamèn concipiet propriam Fidem Chriſtianam, id eſt omninò certam, & immutabilem: quia ſtante ſola probabilitate, & prudentia in illa fundata, poſſet quis propter maiorem probabilitatem de novo apparentem, judicium prudentiæ mutare, & conſequentèr Fidem, vel de illa prudentèr dubitare, quod de vero aſſenſu Fidei nullo modo admittendum eſt.* Huc uſque Eximius Suarez, cujus

jus doctrina certa reddita eſt per Bullam Innocentii XI. in qua anno 1679. ſexaginta quinque propoſitiones *tanquam ſcandaloſas, & in praxi pernicioſas damnavit,* & prohibuit, inter quas vigeſima prima eſt hæc: *Aſſenſus Fidei ſupernaturalis, & utilis ad ſalutem ſtat cum notitia ſolùm probabili revelationis, imò cum formidine, qua quis formidet, ne non ſit loquutus Deus.* Ergò nullus poteſt credere myſterium per actum Fidei ſupernaturalis, & utilis, ad ſalutem, niſi antecedentèr ad illum aſſenſum ſit omninò certus, ſeu certificatus ſaltem moralitèr, quòd Deus illud revelaverit. Suppoſita autem hac certitudine poteſt, ac debet formare judicium evidens, quòd illud myſterium poſſit, ac debet credi: evidens enim eſt, unumquemque poſſe cum ſumma adhæſione credere myſterium illud, de quo certus eſt fuiſſe à Deo revelatum.

*****

§. V.

## §. V.

### *Quomodo in hominibus indoctis reperiatur evidentia credibilitatis antè aſſenſum Fidei Divinæ?*

9 NOtat autem optimè Eximius Suarez ibidem, hanc evidentiam credibilitatis prærequiſitam ad Fidem ſupernaturalem non eſſe æqualem in omnibus, nec eodem modo eſſe poſtulandam in ſimplicibus credentibus, ac ſapientibus: *Nam iſti* (inquit) *per ſe illam percipiunt, penetrando ejus media, & principia; illi verò in Fide, & traditione Eccleſiæ, & ſapientum illam participant: nam illis ſatis eſt, quòd videant ſapientiſſimos viros, & multitudinem Chriſtianorum hanc Fidem amplecti, ut indubitatam, & infallibilem; & quòd audiant illam eſſe confirmatam multis miraculis, & quòd hoc fiat illis moralitèr, & humano modo certum; ac denique quòd intelligant, talem doctrinam eſſe conſentaneam rationi, nihilque contrarium in illa inueniant; nam hæc ſufficiunt, ut reſpectu illorum fiat doctrina Fidei, evidenter credibilis.*

10 Addit verò Eximius Doctor, & pro-

probat ex D. Thoma quodlib.2. art.6. ſi contingat, exteriorem prædicationem Fidei, & propoſitionem non eſſe ſufficientem ad formandum judicium ità firmum, & evidens de credibilitate Fidei, & homo faciat, quod in ſe eſt, non defuturam Divinam inſpirationem: quia Deus non deficit in neceſſariis, & tunc illuminatio interior neceſſaria eſt: atque adeò tunc per Divinam inſpirationem, & vocationem internam poſſe compleri hujuſmodi credibilitatem. Quarè licèt ſimplices homines per ſe non ſint capaces illius evidentiæ immediatè, ut ſic dicam, & ſpeculativè deductæ ex ſuis principiis, & motivis, ſunt capaces illius, mediante fide humana de miraculis, & aliis teſtimoniis, & teſtibus hujus Fidei, & juvari poſſunt interna illuminatione, quæ nunquam deerit facienti, quod in ſe eſt. „ Et ob hanc cauſam (ſubjungit Magnus Suarez) Prædicatores „ Evangelici, qui verſantur inter infideles, & catechizant adultos novè conversos, non malè faciunt, illos admittendo ad baptiſmum poſt ſufficientem inſtructionem: debent autem imitari Philippum, qui Actor. 8. poſtquàm inſtruxit Eunuchum, & ille interrogavit, an liceret ſe baptizari, reſpondit: *Si cre-*

„ *dis*

„ *dis ex toto corde, licèt*. Pondero enim
„ ibi particulam *ex toto corde*, per quam
„ poſtulavit fidem ſuper omnia, juxta
„ phraſim Scripturæ, atque adeò omninò
„ certam. Hanc ergò Fidem debent po-
„ ſtulare hujuſmodi Prædicatores à novi-
„ tèr converſis, & illos ità inſtruere par-
„ tim docendo, partim excitando ad po-
„ ſtulandum Divinum auxilium, ut poſ-
„ ſint illam concipere, & tunc credere
„ poſſunt, & debent illis dicentibus, ſe ità
„ credere, & conſequentèr illos baptizare
„ ſicut Philippus fecit.

11 Dùm autem Prædicatores cathecumenos inſtruunt, & per argumenta credibilitatis efficacitèr perſuadent, Religionem Chriſtianam eſſe à Deo datam hominibus, admonere illos debent, ut myſteria altiſſima Religionis Chriſtianæ firmiſſimè, & cum ſumma adhæſione credant, non jam propter authoritatem ipſorum prædicantium, nec propter rationes humanas, vel etiam propter ſigna ſupernaturalia, quæ perſuadent, Deum eſſe Authorem Religionis Chriſtianæ; ſed unicè ob ſummam authoritatem Dei revelantis, illos paulatim pertrahendo, ut altiſſimam æſtimationem concipiant de Dei authoritate, & in præſtando aſſenſu myſteriis non

in-

innitantur rationibus tanquàm motivo aſſentiendi myſteriis, ſed ut per illas ſibi firmiter perſuadeant, Deum revelaſſe hæc myſteria, & poſtquàm ſic perſuaſi ſunt, jam unicè ob authoritatem Dei credant myſteria revelata, quæ Religio Chriſtiana credenda proponit.

## §. VI.

*Quomodò ſe gerere debeat Catholicus ruſticus cum hæretico petenti ab ipſo rationem ſuæ Fidei, & interroganti, cur credat, v.g. Purgatorium, vel præſentiam Chriſti in Eucbariſtia?*

12 NOſter Cornelius à Lapide, exponens verba illa D. Petri nuper expenſa: *Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationem de ea, quæ in vobis eſt Fide*, notat perperam hæreticos ex hiſce verbis urgere laicos indoctos, ut ſecum de Fide diſputent: *Hoc enim ad Sacerdotes, & Doctores pertinet*, redditque rationem ex ipſo textu: *Nam reſponſionem exigit S. Petrus, non diſputationem, eamque dandam infidelibus in origine Eccleſiæ, non hæreticis, confirmata iam Fide,*

*Fide, omnium ſæculorum conſenſu*. Laici ergò rogati ab hæreticis, cur credant: v. g. Chriſtum eſſe præſentem in Euchariſtia? reſpondeant: quia id credit, & credidit Eccleſia omni ſæculo, quæ eſt Columna, & Firmamentum veritatis, utpotè Sponſa Chriſti gubernata, & protecta ab Spiritu Sancto: quare ſtolidum eſſe hoc poſt tot ſæcula in dubium revocare. Ità Tertullianus lib. de Præſcript. adversùs hæretic. cap. 17. ubi addit rationem: *Quoniam*, inquit, *nihil proficiet congreſſio Scripturæ, niſi planè ut aut ſtomachi quis ineat everſionem, aut cerebri*. Reſpondeat cum Auguſtino epiſt. 165. *Tenet me in Eccleſia ab ipſa Sede Petri Apoſtoli, cui paſcendas ſuas oves Dominus commendavit uſque ad præſentem Epiſcopatum ſucceſſio Sacerdotum.*

13 Reſpondeat cum Hieronymo in Dialogo contra Lucifer. in fine: *Brevem tibi apertamque animi mei ſententiam proferam, in illa Eccleſia eſſe permanendum, quæ ab Apoſtolis fundata in hanc diem durat*. Reſpondeat: Ego credo, quod mihi credendum proponit Eccleſia illa, de qua Chriſtus dixit: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.* Hæc

enim

enim alia eſſe non poteſt, quàm Eccleſia Catholica Romana, quæ per totum Orbem diſperſa continuata ſerie Paſtorum uſque ad hanc diem perſeveravit, & ſecundùm promiſſionem Chriſti in æternum durabit. Credo illud, quod credit illa Eccleſia, intrà quam vixerunt tot Martyres, tot Virgines, tot Confeſſores, & tot Doctores, in qua floruerunt Auguſtinus, Hieronymus, Ambroſius, Gregorius, Nazianzenus, Baſilius, Chryſoſtomus, Athanaſius, Thomas, Bonaventura, & alii innumeri, in qua vixerunt Martinus, Nicolaus, Gregorius Taumaturgus, Benedictus, Bernardus, Dominicus, Franciſcus, Ignatius, Franciſcus Xaverius, Franciſcus de Paula, Thereſia à Jeſu, & alii innumeri viri Sanctiſſimi, & fœminæ: ſtultum enim eſt exiſtimare, quòd Spiritus Sanctus huic Eccleſiæ veritatem tàm neceſſariam occultaverit, & permiſerit, tot illuſtres Sanctos, & Doctores, & tot Sanctiſſimas Virgines in continuo, & perpetuo errore verſatos fuiſſe, & quòd poſt tot ſæcula uni Calvino, vel Zuinglio, vel aliis ejuſmodi novatoribus veritatem aperuerit. Omninò ridiculum eſt dicere, Spiritum Sanctum non adfuiſſe Eccleſiæ in Conciliis Generalibus congregatæ, in quibus definitum eſt, in Euchariſtia

ſtia ex vi conſecrationis deſtrui ſubſtantiam panis, & ejus loco ſuccedere Corpus Chriſti; adfuiſſe verò Calvino, qui oppoſitum pertinaciter aſſeruit. Stultiſſimum enim eſt judicium unius hominis privati, qui nullis miraculis claruit, nec virtutibus magnis præditus fuit; ſed magnis vitiis fœdatus, præferre judicio totius Eccleſiæ, judicio tot Doctorum litteris, & ſanctitate præſtantium, & qui in omni ſæculo miraculis claruerunt: Et ſibi perſuadere, Calvinum accepiſſe à Deo Spiritum interpretandi Scripturas, & hunc Spiritum non accepiſſe tot Eccleſiæ Patres illuſtriſſimos, qui unanimi conſenſu conſtanter ſemper docuerunt, verba illa Chriſti: *Hoc eſt Corpus meum*, intelligenda eſſe in ſenſu litterali, & proprio, & vi illorum poni Corpus Chriſti ſub ſpeciebus Panis: quod Calvinus contra communem totius Eccleſiæ ſenſum, & Patrum ſententias auſus eſt negare.

14 Ità Catholicus ruſticus nullam aliam cum hæretico diſputationem admittat; ſed unicè perſiſtat in illa ratione, quæ veritatem Chriſti in Euchariſtia reddit evidenter credibilem, quia nimirum id ſemper tenuit, & credidit Sancta Eccleſia, quæ ab Apoſtolo appellatur *Columna, & Fir-*

*mamentum veritatis* : & incredibile ſit, quòd Deus ſuam Eccleſiam deſeruerit, ut idololatriam per errorem committeret, adorando purum Panem tanquàm Chriſtum. Si autem hæreticus voluerit adducere argumenta, quæ oſtendant, impoſſibilem eſſe præſentiam Chriſti in Euchariſtia; ipſe minimè argumenta audiat; ſed arguentem ad Doctores Eccleſiæ remittat, qui ei ſcient reſpondere;& dicat: Doctores ſapientiſſimos, & acutiſſimos, ut Auguſtinum, Thomam, & alios hoc myſterium firmiſſimè crediſſe, quod non feciſſent ſi argumenta ejuſmodi non eſſent fallacia; ſibi ſufficere credere,quod illi crediderunt, & tota Eccleſia ſemper credidit: ſe certum eſſe, Eccceleſiam non poſſe credendum proponere aliquid falſum, & impoſſibile, & hoc ſibi abundè ſufficere, ut firmiſſimè hoc credat, quamvis ratione naturali non poſſit aſſequi quomodò hoc fiat; ſibi ſatis eſſe ſcire,quod Chriſtus dixerit: *Hoc eſt Corpus meum*, & Fide firmiſsima credere, Chriſtum eſſe Deum omnipotentem, qui multa poteſt facere, quæ homo non valet intelligere, ſe non eſſe obligatum reddere rationem de myſteriis, quæ Fides docet: quia ſunt ſupra rationem, & eſſe omninò injuſtum velle probare, quòd Fides ſit falſa,

ſa, eo quòd habet myſteria, quæ lumini naturali videntur ſummè difficilia; imò & repugnantia: ſiquidem evidens eſt, Deum plura poſſe facere, quàm homo valeat comprehendere. Undè ſtultum eſt arguere, quod Fides ſit falſa, quia habet myſteria difficillima, quæ lumine naturali deſtituto, luce Fidei videntur impoſsibilia: nam Fides juxtà Apoſtolum eſt *argumentum non apparentium*, id eſt de myſteriis obſcuris, quæ per rationem naturalem non apparent; & illa ratio contra veritatem Euchariſtiæ formata poteſt in arguentem retorqueri: quia ſimili argumento impugnare poſſet myſterium Trinitatis, & myſterium Incarnationis, & contendere, nihil eſſe verum, niſi id, quod ratione naturali comprobari valet; quod eſt planè Fidem ſupernaturalem de medio tollere:

15 Notat inſuper Cornelius à Lapide, cautè S. Petrum monuiſſe fideles, ut ſemper ſint parati ad dandam rationem ſuæ Fidei; non autem ut ſemper dent: quia ſemper nos paratos eſſe oportet; at non ſemper actu dare rationem Fidei, & ſpei noſtræ: v. g. Cùm irriſsores poſcunt rationem ut irrideant eam, incapaces ſunt, cum per hoc rogantibus, vel aliis damnũ, aut periculum creatur, juxtà illud Chri-

ſti : *Nolite ſanctum dare canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos.* Matth. 6. v. 7.

## §. VII.

### *Quomodò Doctor Catholicus agere debent cum hæreticis, ut evincat vera eſſe omnia dogmata, quæ credenda proponit Eccleſia Catholica Romana?*

16 NEque ſolùm Catholicus indoctus debet ſic reſpondere hæretico petenti ab ipſo rationem ſuæ Fidei, & impugnare conanti veritatem myſteriorum, in quibus Catholici ab hæreticis diſſident; ſed etiam, ut rectè admonet Caramuel in Theolologia fundamẽtali fundam. 3. omnes controverſiæ, quæ ſunt inter Catholicos, & hæreticos ad unam poſſunt reduci, nimirùm ad hanc : *Quænam ſit vera Chriſti Eccleſia?* Addiderim ego, Doctorem Catholicum, qui certamen publicum vult cũ hæretico inire de Religione, ſi velit de adverſario triumphare, & ſtrenuè pugnare, debere omnes controverſias ad hanc unam reducere : *Quænam ſit vera Chriſti Eccleſia?* Nam ſi ſemèl demonſtra-

ſtraverit, ſolam Eccleſiam Catholicam, Romanam eſſe veram Chriſti Eccleſiam, facilè inde convincet, vera eſſe omnia dogmata, quæ credenda proponit: quia cùm vera Chriſti Eccleſia ſit *Columna, & Firmamentum veritatis*, nequit errores tanquam veritates certiſsimas ſuſtentare, ac proinde nequit aliquid falſum tanquam articulum Fidei fidelibus propònere.

Imò univerſalitèr P. Michael de Elizalde in aureo illo, & fundatiſsimo opere de forma veræ Religionis quærendæ qu. 8. ſolidiſsimè probat, veram Religionem nec quæri debere, nec inveniri poſſe per examen rerum, quas docet: tum quia res iſta longiſsima foret: quicumque enim veram Religionem per examen rerum quærere inſtituat, neceſſe eſt, ut non unam, ſed omnes Religiones, reſque illarum examinet, diſcutiat, & judicet, quandiù ſaltem veram non invenerit. At hoc nemo mortalium præſtare valet, nullus enim vel ſola nomina novit ſectarum, Religionumque omnium: de Chriſtianorum ſolùm diviſionibus jam pridem agens Auguſtinus lib. de Hæreſibus fatetur: nec à ſe, nec ab alio quoquam, nec à doctiſsimo quidem Hieronymo hæreſum omnium haberi noti-

 tiam,

tiam, & Celſum quemdam ſex non parva volumina impleviſſe ſectis dumtaxat Philoſophorum. Tum, quia doctrina veræ Religionis natura ſua eſt de rebus altiſsimis, & myſteriis difficillimis, quæ per rationem naturalem non poſſunt efficaciter probari: undè ad examen rerum vocata, difficilior, & obſcurior erit, quam falſa Religio, proindeque ab examine iſto, non victrix forſan, ſed victa evadet. Querenda ergò eſt, & invenienda per examen fundamentorum, quæ concludant, illam eſſe à Deo datam. Hoc ubi conſtiterit, debet omnia illius myſteria intellectus firmiſſimè amplecti, illis aſſentiendo propter authoritatem Dei, quem novit eſſe ejus Religionis Authorem, quamvis myſteriorum rationem nullatenus aſſequi poſsit.

18 Hinc rectè probat, formam quærendi, & inveniendi veram Religionem contineri in illis verbis Apoſtoli 2. ad Timoth. 1. *Scio cui credidi*, in quibus ſcientiam, & Fidem Apoſtolus conjungit, quia nimirum veræ Religionis cultores, *& ſcire, & credere* debent: *credere* quidem, quia doctrina tota veræ Religionis à Deo data, & revelata eſt, ac proinde tota ſine examine, ſine diſcuſsione, & ſine diſputationibus credenda eſt, ejuſque proinde myſte-

ria

potiùs ſicut pilula amara uno hauſtu integra deglutienda ſunt, quàm ſicut cibus atterenda, ruminanda, & comminuenda. *Scire* autem: quia veræ Religionis cultores non debent ejus myſteria tanquàm à Deo revelata firmiſsimè credere, quin priùs ſciant, Deum eſſe authorem talis Religionis, omniaque proinde ejus myſteria revelaſse. Hanc autem ſcientiam habere non poſſunt, quin videant talia adeſſe fundamenta ad judicandum, illam Religionem eſſe à Deo, ut prudenter de hoc dubitare non poſsint. Proindè debent habere evidentiam, ſaltem moralem, de eo, quòd Deus ſit Author talis Religionis, ejuſque myſteria revelaverit, ac proinde debent evidenter judicare myſteria illa eſſe credibilia Fide Divina, id eſt, poſſe, ac deberi credi cum ſumma adhæſione, qualis Deo loquenti debetur. Et hac de cauſa omnes profeſſores falſæ Religionis, per ſe loquendo, ſunt inexcuſabiles, quia ſine fundamento ſuſcipiunt dogmata illius Religionis tanquam à Deo revelata: ſiquidem Religio falſa nequit habere evidentia credibilitatis argumenta, ideſt, talia, quæ virum probum, & ſapientem ea expendentem convincant, & cogant judicare, illam Religionem eſſe à Deo. Hinc inexcuſabiles ſunt

Mahumetani, qui Mahumetum tanquam Dei Prophetam venerantur, & totam doctrinam Alcorani, ut à Deo datam credunt; quin habeant, non dico evidentiam moralem; ſed neque prudens, & probabile fundamentum ad judicandum, Mahumetum fuiſse verum Dei Prophetam. Similiter Lutherani, & Calviniſtæ inexcuſabiles ſunt, quia doctrinam Calvini, & Lutheri tanquam à Deo revelatam credunt, quin habeant evidentiam, nec probabile quidem fundamentum ad ſibi perſuadendum, homines iſtos fuiſſe miſsos à Deo ad reformandam Eccleſiam, ſed potiùs, niſi meridiana in luce caligare velint, evidentiſſimè deprehendere poſsunt viros illos à Deo miſsos non fuiſse; ſed ab ſpiritu ſuperbiæ, ambitionis, & conſequenter à diabolo ſuductós eſse: quia nullum ſignũ veri Apoſtoli, veri Prophetæ, & nuntii à Deo miſſi illis adaptare poſsunt; cùm evidentiſsimè conſtet, fuiſse homines carnales, ambitioſos, novatores, nulla inſigni virtute præditos, nullis ſignis, & virtutibus conſpicuos.

19 Profeſsores ergò veræ Fidei debent habere ſcientiam, & fidem; ſcientiam de eo, quòd Deus ſit Author talis Religionis, Fidem de myſteriis: quia Deus veram

Re,

Religionem talibus notis, privilegiis, ſignis, & argumentis veritatis veſtivit, atque ornavit, ut dubitare prudenter non ſinat, ipſum eſſe ejus Authorem; áliunde verò myſteria aliqua veræ Religionis debent eſſe talia, ut ratione naturali non poſſint efficaciter probari, proindeque nemo prudens poſſit aſſenſum firmum illis præbere, niſi per Fidem, id eſt niſi propter authoritatem Dei revelantis, & non propter rationem naturalem manifeſtantem ipſam veritatem.

20 Hac de cauſa, ut ſupra dicebamus, S. Petrus diſputans cum Simone Mago, cum ab illo urgeretur, ut priùs quam ultra procederent in examine veræ Religionis, probaret, animam eſſe immortalem, quia fruſtrà in quærenda vera Religione fatigarentur, ſi anima mortalis ſit, noluit cùm Mago hac via procedere; & quidem prudentiſſimè: quia quamvis animæ immortalitas, quam Fides Chriſtiana credit, ratione quoque probare poſſit; ſunt tamen in ea multa myſteria omninò ſupra rationem; undè abſtinens ab examine myſteriorum, totum ſe Petrus convertit ad probandum, Religionem Chriſtianam eſſe à Deo, ut ſic Magum compelleret credere omnia Religionis Chriſtianæ myſte-

ria, quia Deus illa revelavit, quamvis ratione naturali probari non poſſint.

21 Hinc ſapienter S. Thomas in 3. diſt.24. quæſt. 2. art. 3. obſervavit, notandum diſcrimen inter fidem præſtandam Deo, & fidem præſtandam hominibus nobis loquentibus. Nam hominibus aliqua nobis narrantibus credere non debemus ſine examine rerum, quas nobis dicunt, & inſpiciendum nobis eſt quæ, & qualia ſint, quæ dicunt, an poſſibilia, an abſurda, an cohærentia? cùm enim homines vel per ignorantiam falli, vel per malitiam fallere poſſint, non ſatis eſt ad illos credendum, quòd ſciamus, eos nobis loqui; ſed attendere debemus ad id, quod loquuntur, & examinare, an veriſimile ſit, &c. At cùm evidens nobis ſit, Deum nec fallere, nec falli poſſe; ut Deo aliquid affirmanti certiſſimè credamus, non debemus examinare quale ſit illud, an poſſibile, an impoſſibile, ſed totum noſtrum ſtudium ſiſtere debet in examinando, an Deus ſit qui nobis loquitur? Poſtquàm autem per argumenta evidentia credibilitatis nobis innotuerit, Deum eſſe, qui nobis loquitur, ſtatim, clauſis oculis diſcurſus humani, firmiſsimè debemus credere omnia, quæ dicit, quamvis diffi-

cil-

cillima ſint, & quamvis, ſecluſo ejus teſtimonio, nobis impoſsibilia appareant: debemus enim captivare intellectum in obſequium Dei teſtificantis, quamvis ea, quæ nobis teſtantur in ſe inſpecta, & per rationem naturalem examinata, videantur nobis impoſſibilia: quia evidens eſt omninò, Deum non poſſe fallere, nec falli in iis, quæ dicit: & non eſt evidens, non poſſe falli diſcurſum humanum in iis, quæ evidentia putat; ſed potiùs multiplici experientia conſtat, homines ſæpè poſtea falſa deprehendiſſe ea, quæ priùs evidenter vera eſſe exiſtimabant.

22 Ad hunc ergò modum procedendũ eſt Doctori Catholico in diſputatione, & certamine cum hæretico: non enim debet permittere, ut certamen ineatur, examinando veritatem ſingulorum myſteriorum, quæ Religio Catholica Romana credenda proponit: hæc enim diſputatio multos dies, imò & menſes conſumet: & per illam nihil comperietur, nec alius fructus colligetur, quàm capitis vertigo, & fractio. Et ut ſapientèr dicebat Tertullian. lib. de præſcription. cap. 15. Doctor hac via incedens, nunquam quicquàm abſolvet; ſed *ipſe quantumvis fortis congreſſu fatigabitur; infirmi capientur, me-*

*dii*

*dii cum ſcrupulo dimittentur*. Melior quippe erit adverſarii cauſa; nam affert fortiora, vel veriſimiliora, clariora, & faciliora, magiſque popularia. Quare hæreticum ad hoc punctum controverſiæ debet trahere, quænam ſcilicet ſit vera Eccleſia, quam Chriſtus ſupra Petrum fundavit. Nam hæreticus cum Catholico Doctore diſputans, fatetur, Chriſtum ſupra Petrum fundaſſe Eccleſiam, fatetur, Chriſtum dixiſſe: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam*; & ne blaſphemus ſit, fateri debet, Chriſtum verè promiſiſſe, & promiſſionem ſuam opere compleviſſe. Rursùs fatetur Eccleſiam illam, quam Chriſtus ſupra Petrum fundavit, eſſe *Columnam, & Firmamentum veritatis*; quia hoc Apoſtolus Paulus expreſsè docet, & in promiſſione Chriſti manifeſtè continetur. Sic ergò illum Doctor Catholicus aggrediatur. Inter nos convenit, Chriſtum Dominum veram Eccleſiam fundaſſe; convenit rursùs, veram Chriſti Eccleſiam, cùm ſit Columna, & Firmamentum veritatis, non poſſe eſſe Magiſtram errorum: ergò inter nos convenire debet, vera eſſe omnia dogmata, quæ vera Chriſti Eccleſia credenda pro-

po-

ponit. Et tunc ſubſumat: At hæc vera Chriſti Eccleſia non eſt Eccleſia Calviniana, nec Lutherana; ſed ſola Eccleſia Catholica Romana. Ergò vera ſunt omnia dogmata, quæ credenda proponit Eccleſia Catholica Romana. At hæc credenda proponit præſentiam realem Chriſti in Euchariſtia, ſeptem Sacramenta, Purgatorium,&c. Ergò hæc omnia vera ſunt. Ad probandum autem illam primam minorem ſubſumptam, ſuppetunt Doctori Catholico argumenta demonſtrativa; quæ apud eos, qui admittunt Scripturas, ac Hiſtorias, & veterum Patrum ſcripta non ſolum faciunt evidentiam credibilitatis; ſed etiam evidentiam veritatis, ut latè oſtendit Bellarminus lib.4.de Eccleſia Militante, qui eſt de notis Eccleſiæ cap.3. Valentia tom.3. diſp.1. q.1. punct. 4. Suarez diſp.4.de Fide ſect.3. & 4. Leſſius in opuſculo de vera Religione capeſſenda, & Becanus in manuali controverſiarum, & noviſſimè Richardus Arſdekin tom.1. Theologiæ tripartitæ tract.1.

## CAPUT SECUNDUM.

*Stabilitur jam, Religionem Chriſtianam, non ſolùm eſſe evidenter credibilem, ſed evidenter veram evidentia extrinſeca, & in atteſtante, quatenus evidenter probatum, Deum eſſe authorem illius.*

### §. I.

23 HAnc veritatem ſolidiſſimè probant duo Authores moderni: alter recentiſſimus, nimirum Petrus Daniel Huezius, Sereniſſimi Delphini, ſeu Primogeniti clariſſimi Regis Galliæ Ludovici Decimiquarti, Magiſter, qui egregium edidit opus anno 1682. cui titulus *Demonſtratio Evangelica*, in cujus præfatione fidenter aſſerit, & conſtanter affirmat, veritatem Religionis Chriſtianæ probari poſſe eo genere demonſtrationis, quod non minùs certum ſit, quàm demonſtrationes ipſæ geometriæ: & hæc demonſtratio ſcopus eſt illius operis duobus tomis diſtincti. Summam autem hujus demonſtrationis proponit Author in fine operis: nam ad pauca contrahens, quæ fusè

ſusè in toto opere ſcripſerat, demonſtrationem ob oculos æqui Lectoris proponit his verbis: *Libri novi, & veteris Teſtamenti his temporibus ſcripti ſunt, quibus feruntur ſcripti, & ab his ſcripti, quibus tribuuntur. Hinc ſequitur, totam Jeſu Nazareni hiſtoriam in veteri Teſtamento longè ante prædictā eſſe, quàm evenerit in novo. His porrò conceſſis, libros nimirùm veteris, & novi Teſtamenti his temporibus eſſe ſcriptos, quibus fertur eſſe ſcriptos, et ab iis ſcriptos, quibus tribuuntur; & prophetias veteris Teſtamenti de Jeſu Nazareno completas eſſe in novo, conſequens eſt, veraces eſſe libros novi, & veteris Teſtamenti. Quòd ſi prophetiæ veteris Teſtamenti de Jeſu Nazareno completæ ſunt in novo, & veraces ſunt libri novi, & veteris Teſtamenti, ex eo efficitur, Jeſum Nazarenum eſſe Meſſiam. Quo poſito, veraces nempè eſſe libros novi, & veteris Teſtamenti, & Jeſum Nazarenum eſſe Meſſiam, fatendum omninò eſt, veram eſſe Religionem Chriſtianam.* Hactenus ille.

24 Alter eſt aliquantulum antiquior, videlicet P. Michael de Elizalde noſtræ Societatis, & meus in Metaphiſica Magiſter, vir ſubtiliſſimi, atque profundi ingenii, & ſolidam doctrinam æmantis, ut probant

bant ejus monumenta de recta doctrina, morum, quæ ſub anagrammate Antonii de Cella Dei omnium manibus teruntur, & præclarum illud, & fundatiſſimum opus *de forma veræ Religionis quærendæ, & inveniendæ*, quod in lucem edidit anno 1662. Hic Author quæſt. 19. illius operis tanquàm fundamentalem, & capitalem conclusionem ſtatuit, eſſe manifeſtum, ac de rebus moralitèr evidentibus, *quænam inter omnes ſit vera, ac Dei Religio*. Moralem autem evidentiam appellat, non quia careat connexione infallibili cum veritate; ſed quia illam evidentiam pariunt loca, principia, ſeu fundamēta pertinētia ad moralem ſcientiam. Aſſerit ergò, veram Religionem, quæ non eſt alia quam Chriſtiana, & inter Chriſtianas, Catholica Romana, talibus, ac tantis fundamentis eſſe communitam, quæ omnem probabilitatem à cæteris Religionibus adimant, & quæ nullum illius cultorem dubitare ſinant, ac proinde docet, tàm evidens eſſe, quòd Religio Chriſtiana ſit vera Religio, & quòd Eccleſia Catholica ſit vera Chriſti Eccleſia quàm evidens eſt, quòd detur Roma, & India: quæ appellatur evidentia moralis, non quia hæc evidentia fallibilior, aut incertior ſit, quam phyſica; ſed quia eſt diverſæ

verſæ naturæ, ac conditionis. Similia videtur tradere Coninch diſp. 11. de Fide: nam ibi num. 2. hanc concluſionem ſtatuit: omninò tanquam certum ſtatuendum eſt, poſſe clarè demonſtrari, quæ ſit vera Chriſti Eccleſia, ac recta Fides.

25 Ego hanc doctrinam veriſsimam cenſeo: nam attentè rem ſæpe meditatus, dum conciones haberem contra Mahumetanos, contra, & Judæos, & hæreticos luce, meridiana clarius ſemper judicavi, Deum eſſe authorem Religionis Chriſtianæ, ac proinde, falſas eſſe omnes ſectas ipſi oppoſitas; inter Religiones autē Chriſtianas, ſolam Catholicam Romanam eſſe veram Chriſti Eccleſiam; omnes autem hæreticorum ſectas eſſe Synagogas Satanæ, & certam ad æternam mortem viam. Hac de re duplicem diſputationem dictavi in Schola Salmanticenſi in tractatu Selectarum diſputationum de Fide in curſu Theologico anni 1685. alteram, in qua probavi; Religionem Chriſtianam non ſolùm eſſe evidentèr credibilem, ſed etiam evidentèr veram evidentia in atteſtante, & per principia extrinſeca, atque reflexa: alteram, in qua oſtendi ſuppoſita fide in Chriſtum, veritatem Religionis Catholicæ Romanæ non ſolùm eſſe evidentèr credi-

bilem, ſed etiam evidentèr demonſtrabilem. Ex his verò, quæ fuſo calamo, & ſecundùm ſcholæ ſtylum, diſputavi, pauca ſolvam, quæ hìc ſubjungam.

## §. II.

*Ex eo quòd evidens ſit Deum exiſtere, & providentiam hominum habere, neceſſariò infertur, exiſtere veram aliquam Religionem in mundo, & hanc non eſſe aliam, quam Chriſtianam, quæ præ reliquis credibilis redditur.*

26 EXiſtere Supremum aliquod Numen, quod ſit primum principium,& ultimus finis omnium, evidens eſt,ut paſſim demonſtrant Philoſophi, atque Theologi, inter quos Leſſius in opuſculo de Providentia Numinis quindecim dilucidis rationibus manifeſtè oſtendit. Hoc autem Numen providentiam hominum habere, evidens quoque eſt: cùm enim ſtupidiſſimæ etiam pecudes ſuorum fœtuum curam gerant, Deus Optimus Maximus cognitione exquiſitiſſima, potentia firmiſſima, & volũtate optima præditus,

ditus, curam hominum, quos ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam creavit, prætermittere non potuit. Undè S. Job. cap. 34. v. 13. hanc providentiam ex munere creatoris, ut rem manifeſtam deducit: *Quem*, inquit, *conſtituit alium ſuper terram? aut quem poſuit ſuper orbem, quem fabricatus eſt?* Et ideò Dominus ipſe Iſaiæ 49. num. 14. inquit: *Nunquid oblivíſci poteſt mulier infantem ſuum, ut non miſereatur filio uteris ſui. Etſi illa oblita fuerit; ego tamen non obliviſcar tui.* Undè in repentinis periculis naturæ, quodam inſtinctu abſque deliberatione, omnes homines ad Deum recurrunt, ejuſque opem implorant: ò Deus! ſuccurre, ò Deus! adjuva me, ò Deus! miſerere.

27 Evidens quòque eſt, Deum homines creaſſe, ut ipſum cognoſcant, ament, & colant: *Homo creatus eſt*, inquit Auguſtinus, *ut ſummum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando poſſideret, poſſidendo frueretur.* Hinc Paulus Actor. 17. cum Athenienſibus loquens, & eis notitiam ingerens Creatoris, & finis, ad quem homines deſtinavit occaſione ſumpta ex altari, quod ignoto Deo dicaverant, dixit: *Quod ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis. Deus, qui fecit mundum, & omnia,*

*nia, quæ in eo ſunt, hic Cœli, & Terræ cùm ſit Dominus, non in manufactis templis habitat, neque manibus hominum colitur indigens aliquo, cùm ipſe det omnibus vitam, & inſpirationem ad omnia, fecitque ex uno omne genus hominum inhabitare, ſuper univerſam faciem terræ, definiens ſtatuta tempora, & terminos habitationis eorum, quærere Deum, ſi fortè attrectent eum, aut inveniant, &c.* Quaſi diceret, ut explicat noſter Cornelius *hoc fine homines ita diſtribuit*, & moderatur per tempora, & loca Deus, ut eum inveſtigent, & quærant, & cognoſcant, & ament, & colant: Mundus enim eſt quaſi animal, cujus Spiritus, & veluti anima eſt Deus, oculi ſunt Luna, & Sol, hepar, venæ, ſanguis, & phelgma ſunt fontes, aquarum venæ, & flumina; proles ſunt arbores, herbæ, flores, animalia, homines, quæ omnia vivificat, vegetat, fovet, alitque Deus. Undè ex his facilè inveniri, cognoſcique poteſt.

28 *Si fortè attrectent eum*, id eſt palpent, ut exponunt Pagninus, Vatablus, & alii. Significat Apoſtolus, Deum à nobis in hac vita videri, & clarè cognoſci non poſſe, noſque quaſi cæcos, palpando veſtigia Dei, puta creaturas, ad ejus notitiam pervenire. Sicut enim cæcus palpando

per-

pervenit ad locum, quò tendit, ità nos palpando, & in veſtigando creaturas, pervenimus ad Deum earum Creatorem.

29 Senſus ergò eſt, *ſi fortè homines Deum attrectent*, non tactu corporeo, ſed metaphorico, & mentali, id eſt *ſi mente attingant*, inveniant, & cognoſcant Deum, ut eum venerentur, ament, & invocent: cognoſcant, inquam, ex ejus operatione, & productione rerum omnium. Sicut enim cæcus, ſi in ſylvis denſiſſimis, vel in domo pleniſſima ſit, ſi vel levitèr ſe commoveat, in arbores, parietes, reſve aliàs impinget: ſic ubique homini occurſat, imò incurſat Deus. Quis enim ſi penitùs ſuum corpus, ejuſque membra, & organa tot, tamque varia, ſi ſuam animam, ejuſque ſenſus, potentias, motus, & actiones, ſi ſuũ eſſe tam mirum, & multiplex conſideret, maximè cum qua ratione hæc facta ſint, & fiant, illicò non colligat eſſe Numen intra ſe, quod fabricam hanc inſtar horologii tot machinis, & organis inſtructam fabricarit, ordinaverit, tueatur, & moderetur; quòd admirabiles illos motus cieat; quòd armoniam illam ſtupendam corporis, & animæ, ſenſuumque, & membrorum, mentis, & carnis inter ſe Divina arte miſceat, contemperet, & arctiſſimè in unum com-

poſitum conſortiet? Ità Gaſpar Sanchez. In omni re namque, motuque ad aliquod principium immobile tanquàm ad primam cauſam eſt deveniendum.

30 Et ſanè tàm exquiſito artificio ſingulæ partes hominis ſunt conformatæ, & ad ſuas functiones, & fines aptatæ, ut nulla ars, nulla ſapientia, vel minimum poſſit adiicere, aut emendare. Et hinc evidens conficitur argumentum: iſta omnia à ſapientiſſima quadam mente ſunt excogitata, quæ ſingula diſtinctiſsimè conſideraverit, & ſtupenda arte exteriùs curioſiſsimè effecerit. Tot enim proportiones penes longitudinem, latitudinem, craſſitiem, & extenſionem inter partes hominis ad invicem, & in ordine ad totum conſiderant Philoſophi, ut P. Leſſius lib. 1. de Providentia Numinis nu. 36. affirmet, pluſquam centum millia proportionum in ſolius hominis fabrica reperiri, quarum ſi aliqua deficeret, non eſſet corpus omninò proportionatum, & pulchrum: nam in hac partium inter ſe, & cum toto ſymetria, conſiſtit totius corporis pulchritudo.

31 Evidens ergò eſt, dari ſupremum Numen, infinitamque mentem, quæ curam hominum habeat, quos tàm artificiosè creavit, velitque ab ipſis amari, & coli.

Cum

Cùm verò varii ſint cultus, & Religiones erga hujuſmodi Numen, nimirum Religio Chriſtiana, Judaica, & Mahumetana, ad quas revocantur ſectæ omnes, quæ nunc unum Deum, ſupremumque hujus mundi rectorem agnoſcunt, & cùm quælibet ex his damnet alias tanquam impias, & Deo inviſas, & illæ ſint inter ſe ex diametro oppoſitæ quoad præcipua dogmata, & articulos, quos de Deo credunt, evidens eſt, ex illis tribus unam ſolùm eſse veram, & à Deo datam; reliquas verò eſſe falſas, & à Diabolo in mundum invectas poſt Chriſti adventum.

32 Ex his tribus evidens eſt unam ſolùm eſſe veram; alias verò duas eſſe falſas. At hæc una nequit eſſe alia, quàm Religio Chriſtiana, quæ ita eſt evidentèr credibilis, ut omnes teneantur illam credere cum ſumma adhæſione ut veram: implicat enim ut Deus permittat Religionem falſam ipſius nomine promulgatam ita præeminere Religioni veræ in notis, & ſignis veritatis, ut omnes rectè diſpoſiti, & ſinceræ veritatis amatores teneantur eam amplecti cum ſumma adhæſione tanquam veram, poſſent enim omnes de Deo conqueri tanquam de deceptore, ſi permitteret ut Religio falſa, eique diſplicens pro-

poneretur cum tanta apparentia veritatis, ut humano diſcurſu nequeat deprehendi, eam non eſſe à Deo; ſed omnes tenerentur ipſius articulos ut veritates revelatas à Deo cum ſumma firmitate credere: ergò evidens eſt evidentia extrinſeca in atteſtante, & per principia reflexa, Religionem Chriſtianam eſſe veram. Argumenta enim, quæ ipſam reddunt evidentèr credibilem, unum è tribus compertum, & evidens faciunt, nimirùm, vel Deo nullam eſſe curam de rebus hominum, vel ipſi placere, quòd illi in ejus cultu decipiantur, vel Religionem Chriſtianam eſſe veram. Cùm ergò duo priora ſint evidenter falſa, tetium debet eſſe evidenter verum.

§. III.

## §. III.

*Ex animæ immortalitate, & ex providentia Numinis evidentèr infertur, dari in mundo aliquam veram Religionem, per cujus cultum homines pervenire valeant ad æternam fœlicitatem: evidenſque eſt, hanc non eſſe aliam, quam Chriſtianam Catholicam.*

33 ID ipſum alià via oſtendere libet. Evidens eſt, animam rationalem eſſe immortalem, ac proinde cum corpore non extingui: evidens quoque eſt, hominem à Deo fuiſſe creatum ad aliquam beatitudinem, & ſupremam fœlicitatem, ad quam in hac vita pervenire non poteſt. Ergò evidens eſt fuiſſe creatum à Deo ad aliquam fœlicitatem, quæ ſolùm in alia vita obtineri poteſt. Ergò evidens eſt, Deum quantum eſt ex ſe ſufficienter providiſſe hominibus viam, qua pervenire poſſent ad illam fœlicitatem. At via perveniendi ad fœlicitatem hominibus à Deo præſtitutam, eſt vera Religio, veraque lex: ergò evidens eſt, Deum ſemper in mundo habuiſſe, & nunc habere aliquam veram Re-

Religionem, ſeu legem, per cujus obſervantiam homines poſsint pervenire ad ſupremam fœlicitatem. Sicut enim vera lex eſt vera via, per quam homines ambulare debent, ut perveniant ad terminum ſuæ fœlicitatis, ità legem obſervare, eſt per hanc viam ingredi ad fœlicitatem, & beatitudinem. At evidens eſt, hanc veram legem à Deo datam hominibus neque eſſe legem Mahumetanam, neque Judaicam, quæ modò tenetur à perfidis Judæis Chriſtum Dominum blaſphemantibus: ergò evidens eſt, eſſe Religionem Chriſtianam.

34 Singula ſeorſim probanda ſunt, & in primis, quòd anima rationalis ſit immortalis demonſtratur à P. Leſſio viginti duabus rationib. lib. de Provid. Numinis; nobis nũc ſufficiat illa, qua utitur D. Chryſoſtomus homil. 4. de provid. dicens. Si nihil eſt poſt hanc vitam? id eſt ſi anima cum corpore extinguitur. ergò nec Deus eſt. Nã ſi Deus eſt, juſtus eſt, ſi juſtus eſt, juxta merita unicuique diſtribuet; ſi autem nihil eſt poſt hanc vitã, ubi accipient ſinguli pro ſuis meritis? Multi hic benè habent, & in honore degunt, licet mali; alii verò affliguntur, licet juſtè vivant. Si ergò poſt hac nihil eſt, emigrabuntur juſti affecti injuria, & injuſti immerità fœlicitate potiti.

titi. Ubi manebit ergò juſtitia? Si enim nemo, quæ meritus eſt accipiat; nec Deus ſecundùm ſe juſtus eſt: ſi autem Deus non eſt juſtus, neque Deus eſt, &c. Et infrà: Atqui Deum eſſe creaturæ clamitant: igitur & juſtus eſt: quòd ſi juſtus eſt, tribuit unicuique quod juſtum eſt; ſi unicuique quòd juſtum eſt tribuit, neceſſe eſt, poſt hanc vitam eſſe tempus, in quo ſinguli juxtà merita *accipiant*. Huc uſque ille. Ergò ſicut evidens eſt, Deum eſſe juſtum, evidens eſt, animam rationalem eſſe immortalem.

35 Undè nullum eſt argumenrum, quod contrà providentiam Dei ergo homines deſumitur ex frequenti experientia calamitatis in probis, & proſperitatis in pravis, nam potiùs hoc ipſum ſumma providentia eſt, ut poſſimus exercere virtutem, & mereri aliam ſolidiorem fœlicitatem. Quæ enim virtus foret ea ſectari, quæ etiam in hac vita ſemper vel ferè ſemper afferrent delectationem, & proſperitatem? Porrò ſi id eveniret, nullum eſſet diſcerniculum inter virtutis, & voluptatis amatores, ut ſupra dicebamus ex Cardinali Pallavicino.

36 Remunerat quandoque Deus in hac vita virtutem, & vitia caſtigat, ut ex-

pe-

perientia diſcamus, Deo virtutem placere, & diſplicere vitium, & ſic experiamur ejus erga nos providentiam. Non tamen ſemper hoc facit: quia ſi ſemper ita faceret, occaſio daretur hominibus exercendi virtutem, non propter ejus honeſtatem; ſed propter commodum certò ex illa proventurum in hac vita: occaſio etiam daretur ſuſpicandi, poſt hanc vitam non ſupereſſe aliam, in qua Deus unicuique pro meritis redderet præmium, vel ſupplicium: cùm viderent, ſemper Deum in hac vita virtutem præmiare, & vitium punire. Sicut ergò ad certificandum nos de providentia ſua erga homines ſæpè in hac vita virtutes remunerat, & caſtigat vitia: ità ad certificandum nos de immortalitate animæ ſæpè in futurum reſervat præmiũ virtutis, & vitii ſupplicium.

37 Deinde quòd homo ſit creatus ad aliquam beatitudinem, & fœlicitatem, conſtat ex naturali deſiderio, omnibus à natura inſito, perveniendi ad beatitudinem. Ut enim inquit Auguſtinus lib. 13. de Trinit. cap. 8. *Omnes beatos eſſe velle, veritas clamat, natura compellit, cui ſummè bonus, & immutabilis Creator hoc indidit*. Impoſſibile autem eſt, inquit D. Thomas ſtatim citandus, naturale deſide-

rium

rium eſſe inane : natura enim nihil facit fruſtrà ; eſſet autem inane naturæ deſiderium, ſi nunquam poſſet impleri : eſt igitur implebile naturale deſiderium hominis, perveniendi ſcilicet ad fœlicitatem, & beatitudinem. Quòd autem hæc beatitudo in hac vita obtineri non valeat demonſtrat evidenter S. Thomas multis rationibus 3. contra gent. cap. 48. quæ apud ipſum videri poſſunt.

38 Et ſanè per ſe manifeſtum eſt, non poſſe beatitudiuem, & ultimam fęlicitatem animæ immortalis cum vita corporis niti; alioquim anima hominis juſti ità ardentèr Creatorem diligentis, ut præ amore ipſius, & ne ipſum, vel leviter offendat, tormenta acerbiſſima, & mortem ipſam ſuſtineret, foret in æternum miſera, quòd eſt manifeſtè abſurdum. Probatque egregiè Cardinalis Palavicinus 1. 2. quæſt. 2. art. 1. Deum in præmium virtutis debuiſſe aſſignare creaturæ rationali fęlicitatem æternam: nam finis, ad quem ordinata aſt à Deo, debet eſſe talis, ut non poſſit ſine magna temeritate contemni; alioquin Deus propoſuiſſet præmium, & ſupplicium leve, & contemptibile, ac proindè non ſufficientèr allexiſſet ad bonum, neque abſterruiſſet à malo. Omne enim tempora-

raneum poteſt ſine magna imprudentia contemni, & ideò ait Chriſtus: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, neque amplius habent quid faciant, cujus rei exemplum dedit ipſe, qui temporales cruciatus pro noſtra ſalute contempſit; ſolùm verò æternum ſine magna imprudentia contemni non poteſt: nam omne temporale eſt tale, ut tempus illud, pro quo eſt malum, vel bonum, ſe habeat, ut inſtans in ordine ad illud tempus, pro quo non eſt ampliùs malum, vel bonum, & reſpectu cujus eſt purè præteritum: nam de purè præterito, neque gaudemus, neque dolemus, niſi quatenùs ex illo præterito remanet aliquod bonum, vel malum præſens: quare bonum, vel malum purè temporale non habet ſimpliciter rationem boni, aut mali; ſed ſecundùm quid: homo enim reſpiciens totum tempus futurum, videt quòd ipſe æterno tempore perinde ſe habebit, ſi nanciſcatur hoc vel illud malum temporale, ac ſi eo careat: ergò hoc ipſo quòd Deus voluerit allicere ad virtutem per ingentia bona; & arcere à vitiis per ingentia mala, debuit conſtituere præmium, & pœnam æternam: hæc enim ſunt, quæ nemo, niſi inſignitèr temerarius, deſpicere poſſit.

39 Quod

39 Quod ulteriùs confirmo : nam cùm motus, & deſiderium anxium naturæ rationalis tendat in beatitudinem tanquàm in terminum, & requiem, impoſſibile eſt, ut motus duret ſemper : Ergò neceſſe eſt, ut motui temporali hujus vitæ ſuccedat in probis, & juſtis æterna requies, æternave fœlicitas alterius. Prætereà cùm meritum ex natura rei præcedat præmium, impoſſibile eſt ut tempus merendi ſit æternum : quia alioquin nunquam perveniretur ad præmium : ergò neceſſe eſt ut meritum ſit temporale : ergò præmium meritò ſuccedens debet eſſe æternum : ergò evidens eſt, beatitudinem, quàm ingenito deſiderio omnes homines vehementèr appetunt, debere eſſe æternam, ut illius ſpe laborent, & per viam mandatorum Dei ad ſuam fęlicitatem tendant.

40 Evidens ergo eſt, Deum habere in mundo aliquam veram Religionem, veramve legem, per cujus obſervationem homines ad æternam fęlicitatem tendant : quia evidens eſt, illas Deus non creaſſe ad quærendas delectationes guſtus, & tactus; ſicut creavit beſtias, quibus proindè dedit vultum in terram pronum : quia tota earum fęlicitas in delectatione ſenſuum conſiſtit; ſed ad ipſum colendum, & aman-

dum,

dum, & per exercitia virtutum, & dominationem paſſionum perveniendi ad ſempiternam in Cœlis fœlicitatem, & proptereà illis dediſſe vultum ſurſum erectum. At evidens eſt, hanc Religionem neque eſſe Judaicam, neque Mahumetanam: ergò evidens eſt, eſſe Chriſtianam. Minor ſubſumpta facilè probatur: nam ut oſtendit Bellarminus II. libro de notis Eccleſiæ cap. II. nulla eſt in mundo ſecta oppoſita Religioni Chriſtianæ Catholicæ, quæ non contineat aliquos exploratos errores, & rectæ rationi manifeſtè contrarios: quod probat diſcurrendo per ſingulas; & quidem Judæorum ſecta poſt Chriſti Domini adventum adhuc Meſſiam expectat, Libros Talmud tanquam ſuum novum Teſtamẽtum veneratur: illi autem ſunt erroribus, & fabulis Rabinorum referti, ut ibi oſtendit. Alcoranus verò, in quo lex Mahumetana continetur, habet evidentiſſimos errores contra lumen rationis, & innumeras contradictiones, ut latè in hoc opere oſtendemus: & Alcorani fabricator Mahumetus fuit ſeductor impuriſſimus, qui, ut ſe Regem faceret, ſe Prophetam finxit, & ne Alcorani mendacia, & contradictiones à Chriſtianis, & Judeis detegerentur, omnem ſuis de lege diſputationem inter-

dixit;

dixit; eſtque inter omnes mundi Religiones Mahumetana ſecta, quod olim inter ſcholas Philoſophorum Epicurea, & ſic omnium ſpurciſſima, ac propterea potiùs contemnenda, quàm impugnanda: & jure dicta lex porcorum, cùm ultimam fœlicitatem hominis conſtituat in cibo, & potu, & uxorum multitudine, quaſi homines ſolùm ad comedendum, & bibendum, & delectationes venereas quærendas fuiſſent creati.

41. In ſpeciali autem falſam eſſe ſectam Judæorum Chriſtum Dominum blaſphemantium, & adhuc Meſſiam expectantium, facilè demonſtratur. Adſunt enim evidentia argumenta à ſcripturis petita probantia Chriſtum Dominum eſſe Meſſiam in lege Moſayca promiſſum: ſi quidem in ipſo ad litteram impletæ ſunt Prophetiæ omnes veteris Teſtamenti, ut oſtẽdi ſuprà, & ideò ipſe, Joan. 5. Judæis dicebat: *Scrutamini Scripturas: illæ enim teſtimonium peribent de me*: quia nimirum non ſolùm continebant promiſſionem Meſsiæ ipſius; ſed ſigna, & indicia manifeſta ad cognoſcendum tempus adventus ejus, quæ in Chriſto ad litteram verificata ſunt: & propterea Joann. 5. ipſe ajebat: *Si crederetis Moyſi, crederetis utique, &*

*mihi : ille enim de me ſcripſit*. Quod intelligendum eſt, non ſolū quia Deutoronom. 18. habetur expreſſa promiſſio Meſſiæ, *Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum, &c.* ſed etiam quia tota lex Moyſis fuit quædam Prophetia;& figura Chriſti, ut dixit Auguſtinus lib. 16. contra Fauſtum cap. 22. Atque hoc modo perſuadendi Fidem de ſeipſo uſus eſt Chriſtus Dominus Lucæ ultimo: *Incipiens enim à Moyſe, & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipſo ſcripta erant*. Et paulò inferiùs: *Neceſſe erat impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege, & Prophetis, & Pſalmis de me.*

46 Et ſanè Prophetia Danielis ſuprà expenſa evidenter probat, Meſsiam jam veniſſe, & hunc eſſe Jeſum Nazarenum, ob cujus necem Deus Civitatem Hieruſalem,& Templum deſtruxit per Titum, & Veſpaſianum tanquam per inſtrumentum ſuæ juſtitiæ. Quomodò autem lex nova, & vetus non ſint inter ſe contrariæ, nec comparentur tanquàm duæ leges ſpecie diverſæ, & invicem oppoſitæ: ſed tanquàm duæ leges reſpicientes eundem finem, quarum altera imperfectè, & altera perfectè illum attingit; vel potiùs ut una lex ſecundum ſtatum imperfectum,

& quæ inter ſe differant, ſicut differt vir à ſeipſo dum erat puer, explicabimus infrà ſuo loco, cum Divo Auguſtino lib. de vera Religione cap. 17. & cum Div. Thoma 1. 2. quæſt. 97. artic. 1. & 4. contra gentes cap. 55. nu. 9.

## §. IV.

*Cùm evidens ſit, Religionem Chriſtianã habere evidenter majora veritatis indicia, & credibilitatis argumenta, quàm ullam aliam: evidens eſt eſſe à Deo, & conſequenter eſſe veram, quia evidens eſt, Deum non potuiſſe Religionem falſam talibus veritatis notis, & inſignibus veſtire.*

43 PRæthereà directè id ipſum demonſtratur: nam cùm evidens ſit, Deũ habere aliquam Religionem in mundo veram, & ſibi placentem, in qua, & per quam velit coli, eaque non poſſit eſſe pluſquàm una: evidens eſt, Deum quatenùs eſt ex ſe velle, ut homines Religionem illam amplectantur: ergò evidens eſt illis providiſſe media ad digno-

ſcendum quænam ſit illa vera Religio. At hoc non præſtitiſſet, niſi Religionem illam ornaſſet majoribus indiciis veritatis, quàm habeat ulla Religio falſa; cùm certum, & evidens ſit, Religionem Chriſtanam habere majora indicia veritatis quàm ullam aliam Religionem: ſiquidem ex confeſſione omniũ Catholicorum Religio Chriſtiana eſt evidenter credibilior omni alia Religione, & non utcumque; ſed ità ut omnis alia Religio comparativè ad illam ſit incredibilis: evidens ergò eſt evidentia in atteſtante, & per principia extrinſeca, ac reflexa, Religionem Chriſtianam eſſe veram.

44 Et ſanè quòd Religio Chriſtiana habeat evidenter majora veritatis indicia, ſeu majora credibilitatis argumenta conſtat ex iis, quæ ſuprà adduximus ad probandum, Religionem Chriſtianam eſſe evidenter credibilem, præſertim ex iis, quæ ex Cardinali Sforzia Pallavicino enumeravimus ad finem libri præcedentis. Qui autem animo tranquillo ſuper illa credibilitatis argumenta, reflexionem fecerit, comperiet, illa non ſolùm reddere Religionem Chriſtianam evidenter credibilem; ſed evidenter veram evidentia in atteſtante, & per principia extrinſeca,

ac

ac reflexa, ac proindè comperiet, immeritò Cardinalem Pallavicinum libello de Fide cap. 3. num. 49. pronuntiaſſe evidentiam in atteſtante non componi cum Fi de. Etenim argumenta nuper ab ipſo propoſita evincunt oppoſitum: cumulus enim rationum, quæ Religionem Chriſtianam reddunt ità evidentèr credibilem, & præeminentem reliquis Religionibus in apparentia veritatis, non aliúm, quàm Deum potuerunt habere authorem: Deus autem non potuit reddere ità credibilem Religionem Chriſtianam, ſi foret falſa; quia alioquin ſeduceret homines, & convinceretur, non ſincerè deſiderare eorum æternam ſalutem; ſiquidem per argumenta mira illos induceret ad amplectendam, ut ſummè veram, Religionem falſam, in qua, & per quam ſalvari non poſſunt: Religio enim falſa, quæ non à Deo, ſed à diabolo eſt, ad Deum ducere non poteſt.

45 Præthereà ſic argumentor; Evidens metaphyſicè eſt, vel Deum tanquàm ſpecialem Authorem, vel ſaltem ut Authorem univerſalem cauſaſſe cumulum illum argumentorum reddentium Religionem Chriſtianam ſic evidenter credibilem; at evidens eſt, Deum neutro modo id cauſare potuiſſe, ſi Religio Chriſtiana eſſet fal-

ſa: ergò evidens eſt evidentia in atteſtante, illam eſſe veram. Major, & conſequentia liquent; minor quoad primam partem conſtat: quia evidens eſt, Deum non poſſe poſitivè inducere ad credendam falſitatem tanquàm veritatem infallibilem à ſe revelatam. Quoad ſecundam verò probatur: quia cùm evidens ſit, Deum ſincerè, & quantum eſt ex ſe deſiderare æternam fœlicitatem hominum, ad quam eos creavit, & evidens ſit non poſſe homines ſalutem æternam promereri, profitendo, & obſervando legem falſam: evidens eſt, Deum quantum eſt ex ſe deſiderare, ne homines inducantur à Diabolo ad profeſſionem, & obſervantiam legis falſæ: ergò impoſſibile eſt, Deum permittere; ut per cumulum argumentorum exiſtentium credibilitatis inducantur homines à Diabolo ad Religionem falſam cum tanta apparentia veritatis, ut omnes penetrantes ejuſmodi argumenta evidenter obligentur ad illam Religionem ſuſcipiendam tanquam infallibilem, & à Deo datam; quin ullus quantumvis Dei amator, & diligentiſſimus veritatis inveſtigator poſſit fraudem, & deceptionem Diaboli deprehendere; ſed quilibet teneatur tantæ apparentiæ ſuccumbere, & Diabolum ſedu-

cen-

centem audire tanquàm revelantem.

46 Probatur conſequentia : quia ſi Deus id permitteret, nulli hominum providiſſet medium ſufficiens ad ſalutem; nec haberet modum obligandi homines ad credendam veritatem à ſe revelatam, ſi poſſet permittere, ut Diabolus falſitatem proponeret cum tanta evidentia credibilitatis, cum quanta proponitur doctrina Religionis Chriſtianæ. Si enim Deus velit obligare homines ad credenda cum ſumma firmitate myſteria altiſsima, & creditu difficilia, relinquendo locum libertati, & fidei obſcuræ: quæ poterit majora veritatis indicia exhibere, quàm ea, quæ mundus expertus eſt ad credenda myſteria noſtræ Fidei? Ergò credibilitatis argumenta inducentia ad Religionem Chriſtianam, eſſentialitèr connexa ſunt cum veritate: ac proinde repugnat ut falſitas aliqua cum tanta credibilitatis evidentia mundo proponatur; ergò illa evidentia credibilitatis reflexè conſiderata, evidenter probat, Religionem Chriſtianam eſſe veram.

47 Demùm ratio illa, quà Doctores Catholici demonſtrant, Religionem Chriſtianam eſſe evidenter credibilem, pariter evincit, eſſe evidenter veram evidentia in atteſtante. Rationem illam proponit

Eximius Doctor diſp.4.de Fide ſect.3. nu. 12. nam enumeratis argumentis credibilitatis, concludit, ex his omnibus conglobari demonſtrationem, qua credibilitas noſtræ Fidei evidenter oſtenditur in hunc modum: Doctrina quæ per ſe eſt valdè conſentanea rationi, Majeſtati, ac excellentiæ Divinæ, boniſque moribus, innumerabileſque habet teſtes fide digniſsimos, qui non ſolùm humana; ſed etiam Divina virtute per ſigna mirabilia illam confirmarunt, credibilis eſt; ſed talis eſt doctrina Fidei Chriſtinæ: ergò eſt credibilis. Conſequentia eſt evidens; præmiſsæ etiam ſunt evidentes: ergò & concluſio evidens eſt. Et quidem de minori, quòd ſit evidens ex ipſo facto, & experimento conſtat: neque obſtat, quòd multa ex his, quæ diximus ad nos pervenirent per hiſtoriam, & traditionem humanam: nam illa eſt tàm conſtans, tamque univerſalis, & nota, ut ſufficiat ad evidentiam humanam in teſtificante faciendam, qualis eſt de hac propoſitione *Roma eſt*, & ſimilibus. Illa ergò multo magis ſufficit ad evidentiam credibilitatis. Prima etiam premiſſa eſt evidens ex terminis, & ex definitione ipſius credibilis.

48 Addit verò Eximius Doctor ad ma-

majorem illius confirmationem, naturaliter evidens eſſe, Deum habere providentiam rerum humanarum, & ideò non deſerere hominem, in his maximè, quæ ad ipſius notitiam, & cultum, & ad æternam fęlicitatem pertinent. Undè incredibile eſt, inquit, Deum ſua providentia deſtituiſse homines hanc fidem amplectentes, ut permittat, eos decipi cum tanta credibilitatis evidentia, maximè cùm inter eos ſint multi, quo toto corde Deum ipſum, ejuſque veritatem quærunt. Propterquod dixit Chryſoſtomus in quadam homilia de providentia; ſine magna injuria providentiæ Divinæ non poſſe hanc fidem falſam reputari, & quod ſi per impoſsibile falſa eſſet, non poſſet hominibus imputari, quia prudentiſsimè illam credunt. Accedit denique quod cùm hæc doctrina ſub Divina authoritate proponatur, ad ipſius etiam Dei authoritatem, & veritatem ſpectat non permittere, ut ſub ejus nomine, & teſtimonio homines cum tanta credibilitate decipiantur. Hæc Eximius Doctor.

49 Quæ ſanè paritèr probant non ſolùm eſſe incredibile; ſed penitùs impoſſibile, Deum ſua providentia deſtituiſſe homines hanc fidem amplectentes, ut per-

mit-

mittat, eos decipi cum tanta credibilitatis evidentia. Rursùs, ſi abſque magna injuria providentiæ Divinæ non poteſt reputari falſa Chriſtiana fides: ergò impoſſibile metaphyſicè eſt, illam eſſe falſam: omne enim illud, quod providentiæ Divinæ opponitur, eique injurioſum eſt, eſt prorsùs impoſsibile. Denique ſi ad veritatem Dei ſpectat non permittere, ut homines ſub tanta credibilitatis evidentia ejus nomine decipiantur, ſanè id metaphyſicè repugnat veritati Divinæ. Ergò nõ ſolùm eſt evidenter credibile; ſed etiam evidenter verum evidentia in atteſtante, & per principia extrinſeca, atque reflexa, Religionem Chriſtianam eſſe veram. Falluntur ergò Doctores illi, qui putant evidentiam in atteſtante opponi cum Fide, præſertim ſi loquantur de evidentia comparata per reflexionem ſuprà conglobationem argumentorum credibilitatis.

§. V.

## §. V.

*Argumenta illa, quibus Chriſtus ſuam Divinitatem mundo perſuaſit, efficaciter probant, Religionem Chriſtianam non ſolùm eſſe evidentèr credibilem, ſed evidentèr veram evidentia in atteſtante.*

50 CUm præcipuum fundamentum noſtræ Fidei ſit Chriſti Divinitas, qua ſemel probata, evidenter infertur, eſſe vera omnia, quæ Chriſtus docuit, qualia ſunt omnia myſteria noſtræ Fidei, ſi ſemèl probemus, Divinitatem Chriſti non ſolùm eſſe evidentèr veram evidentia in atteſtante, id evincemus de tota Religione Chriſtiana, illud ergò hìc probandum nobis eſt.

51 Pro quo ſic argumentor; evidens eſt evidentia facti, fuiſſe in mundo virum mirabilem Jeſum Nazarenum nomine, quem Chriſtiani ut verum Deum, verumque hominem, & Mahumethani ut virum ſanctum adorant; Judæi verò ut ſeductorem blaſphemant. Rursùs evidens eſt evi-

den-

dentia facti, illum de ſeipſo dixiſſe, ſe eſſe Filium Dei naturalem, verumque Deum, & hanc ejus aſſertionem acceptam eſſe tanquam inſignem blaſphemiam, propter quam illum immanitèr perſequuti ſunt, & tandèm cruci affixerunt. Id patet; tum quia in hoc affirmando conveniunt Judæi cùm Chriſtianis; tùm quia id teſtatur hiſtoria Evangelii, cujus authoritas, etiam humana, ſuperat authoritatem, cujuſcumque alterius hiſtoriæ. Aſſumptum patet ex Joan 9. v.31. & colloquio cum cæco à nativitate, quem Jeſus illuminaverat: ex Joann 5. v. 10. ex Joann. 19. v.7. ex Matth. 26.v.63.& Marci 14.v.61. Tandem evidens eſt evidentia facti, illum in confirmationem iſtius doctrinæ evidentia feciſſe miracula: nam in hunc finem Lazarum quatriduanum ſuſcitavit, ut conſtat ex Joann. 11. v.4. & cæcum à nativitate impoſito luto ſuper oculos illuminavit Joan. 9. Imò omnia miracula, quæ Chriſtus pattavit, direxit ad perſuadendum Judæis ſuam Divinitatem, ſuumque Meſſiatum, ut conſtat ex Joann. ultimo: *Multa quidem, & alia ſigna fecit Jeſus, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc; hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis, quia Jeſus Chriſtus eſt Filius Dei, & ut credentes vitam habea-*

*tis*

*tis in nomine ejus*. Ut autem demonſtravimus ſuprà lib. 1. cap. 3. evidens eſt, Deũ non poſſe facere miracula in confirmationem doctrinæ falſæ: ergò evidens eſt evidentia in atteſtante, Jeſum Nazarenum eſſe Deum.

52 Et ſanè qui attentè contemplatus fuerit capita illa, quibus in hoc libro probavimus Divinitatem Chriſti, planè comperiet, ea argumenta non ſolùm probare, quòd ſit evidenter credibile Chriſtum eſſe Deum, ſed evidenter verum evidentia extrinſeca, & in atteſtante. Et ad hoc demonſtrandum, hoc conficio argumentum. Evidens eſt evidentia facti, Chriſtum de ſeipſo palàm dixiſſe, ſe eſſe Deum, & ob hanc cauſam crucifixum fuiſſe. Ergò vel ſeductor fuit, vel Deus eſt. Patet conſequentia quia vel falsũ, vel verũ dixit; ſi primum: ergo ſeductor fuit; ſi ſecundum: ergò Deus eſt: at evidens eſt, evidentia in atteſtante, non fuiſſe ſeductorem: ergò evidens eſt evidentia in atteſtante, eſſe Deum. Probatur minor: quia evidens eſt, non potuiſſe Deum hominem ſeductorem ornare tàm mirà potentià, & tòt argumentis Divinitatis, & Meſſiatus, qualia ſunt ea, quæ nunc breviter inſinuavimus, & latè propoſuimus lib. de Divinitate Chriſti; nec po-

potuiſſe permittere, ut in homine ſeductore concurrerent omnia ſigna, quæ Deus per Prophetas dederat ad dignoſcendum verum Meſſiam, omnia autem, quæ de venturo Meſſia fuerant a Prophetis prænuntiata, ita ad litteram in Chriſto Domino adimpleta ſunt, ut nullus prudenter dubitare potuerit, illum eſſe Meſſiam in lege promiſſum: & ideò Petrus Actor. 2. teſtimoniis Prophetarum ita clarè probavit, Jeſum Nazarenum paulò ante à Judæis crucifixum, eſſe verum Chriſtum, & Meſſiam in lege promiſſum, ut in prima concione ex ipſis Judæis ad Chriſti Fidem converſi fuerint, circitèr tria millia. Actor. 4. verſ. 5. in alia concione quinquies mille; & Saulus miraculosè à Chriſto converſus Actor. 9. verſ. 20. continuò in Synagogis prædicabat Jeſum, *Quoniam hic eſt Filius Dei*: idque evincebat teſtimoniis Prophetarum, ſuis argumentis Judæos confundens. Et ſimilitèr reliqui Apoſtoli per Judæam, & univerſum Orbem diſperſi teſtimoniis Prophetarum clarè oſtendebant, Jeſum Nazarenum eſſe Meſſiam in lege promiſſum, verumque Dei Filium, & mundi Redemptorem.

53 Prætereà quis non videat, omninò impoſſibile eſſe, quòd Deus, miſſo Spiritu San-

Sancto ſub forma ignis, cœleſti ſapientia, & fortitudine, dono linguarum, & gratia miraculorum Apoſtolos armaverit, ut per orbem diſperſi mundo perſuaderent, hominem ſeductorem, & blaſphemum eſſe, Filium Dei naturalem? Quis item non videat, omninò repugnare quòd Deus pòſt mortem ita Ieſum Nazarenum exaltaverit; & quòd ille ſeductor, & blaſphemus fuerit? Homini à nativitate claudo dixit Petrus Actor. 3. v. 6. *In nomine Jeſu Nazareni ſurge, & Ambula, &c. Et protinùs conſolidatæ ſunt baſſes ejus, & plantæ:* Poſtmodùm verò v. 13. ad Judæos converſus dicebat: *Deus Patrum noſtrorum glorificavit Filium ſuum Jeſum, quem vos quidem tradidiſtis, &c. quem Deus ſuſcitavit à mortuis, cujus nos teſtes ſumus, & in fide nominis ejus hunc, quem vos vidiſtis confirmavit nomen ejus: & Fides, quæ per eum eſt dedit integram ſanitatem iſtam in coſpectu omniũ veſtrum.* Evidens eſt, Deum non potuiſſe hæc ſigna facere in confirmationem blaſphemiæ, & mendacii, & ad exaltandum hominem ſeductorem, qui ſibi falsò Divinatem arrogaſſet: hoc enim nihil aliud foret quàm Deum homines decipere, & trahere ad Fidem falſam per vera miracula, ac proinde ſe indignum præbe-

re,

re, cui aliquid teſtificanti crederemus: ergò euidens eſt, Jeſum Nazarenum de ſeipſo teſtificantem, ſe eſſe Filium Dei, non fuiſſe ſeductorem: ergò evidens eſt evidentia in atteſtante, illum eſſe verum Dei filiũ, verumque Deum.

## §. VI.

*Eccleſiæ Patres non tàm ſolliciti fuerunt de credibilitate, quàm de veritate Religionis Chriſtianæ: ac proinde ex ipſorum mente hæc eſt evidenter vera evidentia in atteſtante.*

54 RECtè admonet Elizalde, Eccleſiæ Patres longè alia via proceſſiſſe, ac Theologos illos Scholaſticos, qui arbitrantur, ſolùm poſſe fieri evidentiam de crebilitate Religionis Chriſtianæ; non autem de veritate: *Patres namque ferè omnes*, inquit ille, *Apologiis, Orationibus, libris compoſitis pro veritate Chriſtiana decertarunt, errores omnes impugnarunt Gentilium, Judæorum, Hæreticorum: intentio porrò, & ſcopus fuerat veritatem Chriſtianam concludere; de evidentia cre-*

*credibilitatis nulli ſunt tituli, nuſpiàm illa cura legitur diſtinguendi evidentiam credibilitatis Religionis noſtræ ab evidentia veritatis; cui tamen uni diſtinctioni jam hodiè à multis inſiſtitur: nimis autem temerarium foret dicere, neminem Sanctorum Patrum ſcopum attigiſſe; omnes impoſſibilia intentaſſe; rem porrò concluſam probatam fuiſſe à nemine: ſupponebant ergò omnes, Religionis veritatem concludi certò poſſe, nec ut opinarentur ſolùm; ſed ut convincerent tantis, credo, voluminibus concertarunt*. Hæc ille.

55 Quæ quàm verè dicta ſint, conſtabit legenti eloquentiſſimam Orationem D. Chryſoſtomi, cui hunc titulum præfixit: *Adversùs Gentiles demonſtratio, quòd Chriſtus ſit Deus*: ubi ex ipſo titulo dignoſcitur, ſcopum Chryſoſtomi non fuiſſe tantùm credibilitatem Chriſtianæ Religionis, ſed ejus veritatem demonſtrare. Ad hoc autem demonſtrandum, argumentum ſumit ex his, quæ Philoſophus Gentilis Chriſtum feciſſe non negat: *Neutiquàm enim*, inquit, *contradicit, quòd omnes undequaque Eccleſias Orbis Chriſtus fundavit: hinc autem faciemus demonſtrationem veritatis Chriſti, & oſtendemus, ipſum eſſe Deum. Etenim non eſt puri hominis*

*in tantis rebus Orbem mari, terraque tàm brevi tempore comprehendere, & tàm abſurdis moribus præventum, tantiſque malis irretitum liberare humanum genus, &c.* Quòd validiſſimè probat, & tandem tàm clarè ſibi viſus eſt Divinitatem Chriſti demonſtraſſe, ut meritò dixerit: *Nullus itaque his contradixerit, niſi qui valdè inſanus, & totus ſtupidus, naturæque ſenſu privatus.* Idemque demonſtrat in quinque Orationibus adversùs Judæos, quæ omnes habentur tom. 5.

56 Secundò veritatem noſtræ Fidei; & non ſolùm ejus credibilitatem probat Auguſtinus lib. 22. de Civitat. cap. 57. cui titulus eſt, *quòd mundus in Chriſtum crediderit, virtutis fuiſſe Divinæ, non perſuaſionis humanæ*, cujus verba ſuprà lib. 1. cap. 8. dedimus. Ibi enim præclarè oſtendit fieri non potuiſſe, ut non ſolùm populi, ſed multi ex ſapientibus crediderint Reſurrectionem Chriſti, atque in Cœlos aſcenſionem, aliaque myſteria, quæ mens humana reſpuiſſet, niſi ea fieri potuiſſe, atque facta eſſe Divinitas ipſius veritatis, vel veritas Divinitatis, conſtantiaque miraculorum ſigna monſtrarint. Quod argumentum latè proſequitur, Divinitatem Chriſti demonſtrans ex mirabili

bili mundi converſione, quam Chriſto adſcribebat.

57 Hinc S. Th. 1. contra gent. c. 6. dixit hanc tàm mirabilem mundi converſionem ad Fidem Chriſtianam indicium certiſſimum eſſe præcedentium ſignorum, ut ea ulteriùs iterare neceſſe non ſit, cùm in ſuo effectu appareant evidenter. Eſſet autem, inquit, omnibus ſignis mirabilius, ſi ad credendum tàm ardua, & operandum tàm difficilia, & ſperandum tàm alta mundus abſque mirabilibus ſignis inductus fuiſſet à ſimplicibus, & ignobilibus hominibus. Sumpſit hoc argumentum S. Thomas ex Auguſtino lib. 22. de Civit. cap. 5. ubi ſubtilitèr redarguit eos, qui credere nolunt carnis reſurrectionem, ſumitque argumentum à mundo jam credente reſurrectionem Chriſti, ejuſque in Cœlos aſcenſionem; formatque hoc dilemma: vel mundus, hoc credendo, credit rem credibilē, & ſic inexcuſabiles ſunt, qui rem credibilem credere nolunt, vel credit rem incredibilem; & ſic jam admittit aliquid credibile, nempè mundum tàm firmitèr credidiſſe id quod erat incredibile. Si ergò jam factum eſſe videmus unum duorum incredibilium, cur non credemus futurum alterum, nempè noſtrorum cor-

porum reſurrectionem?

58 Et argumentum hoc ſubtilitèr proſequens concludit, Apoſtolos narrantes, quæ viderant, & prædicationem ſuam confirmantes ſignis, & miraculis, mundum traxiſſe ad credendam Chriſti reſurrectionem, & in Cœlos aſcenſionem. Undè tandem concludit: ſi verò per Apoſtolos Chriſti, & ut eis crederetur reſurrectionem, atque aſcenſionem prædicantibus Chriſti, etiam iſta miracula facta eſſe non credunt, hoc unum nobis grande miraculum ſufficit, quòd eam terrarum Orbis ſine miraculis credidit.

59 Undè Auguſtinus conficiebat hoc dilemma: vel Apoſtoli prædicantes Divinitatem hominis crucifixi, ejuſque reſurrectionem, atque in Cœlos aſcenſionem, mundo perſuaſerunt hanc doctrinam, mediis ſignis, & miraculis, vel ſine miraculis? Si primum, convincitur illam doctrinam eſſe veram: quia Deus nequit facere miracula in confirmationem doctrinæ falſæ. Si ſecundum, hoc ipſum certiùs convincitur: quia ſolus Deus potuit dare efficaciam nudis piſcatorum verbis ad perſuadendam veritatem doctrinæ, quæ humanæ rationi Divina luce deſtitutæ videbatur omninò incredibilis, & ut movere-

rent homines ad tàm arduam, & moralitèr impoſſibilem morum mutationem, niſi Deus ipſe ſua omnipotentia interiùs corda mutaret. Ergò manifeſtum eſt, D. Auguſtinum non ſolùm probaſſe, quòd myſteria noſtræ Fidei ſint credibilia, ſed quòd ſint vera, & in hunc ſcopum argumenta ejus collimaſſe: undè libro de vera Religione dicebat: *Chriſtianis temporibus, quænam Religio ſit potiſſimùm tenenda, & quæ ad veritatem, & beatitudinem via ſit, non eſſe dubitandum*. Similitèr Arnobius lib. 2. contra gentes ait, *incredulum genus humanum doctrinæ Chriſti non fuiſſe conſenſurum, niſi aperta res eſſet, & luce ipſa, ut dicitur, clarior*. Eodem modò loquuntur S. Leo Papa ſerm. 1. de Aſcenſione, & Origenes homil. 30. in Matth. Ex dictis concluditur veritatem Religionis Chriſtianæ demonſtrabilem eſſe; ſiquidem demonſtrabile eſt, & à nobis demonſtratum, Deum eſſe Authorem illius, & evidens eſt, Deum non poſſe eſſe Authorem Religionis falſæ.

## CAPUT TERTIUM.

*An, & quomodò cum Fide libera, & obſcura myſterii poſſit componi evidentia in atteſtante?*

60 DOctores affirmantes, argumenta credibilitatis, quibus Religio Chriſtiana fulcitur, ſolùm evincere, illam eſſe evidenter veram, eo potiſſimùm fundamento nituntur, quòd exiſtimant, Fidem non componi cum evidentia in atteſtante, ſeu non poſſe eſſe Fidem in eo, qui evidentèr cognoſcit, Deum eſſe qui teſtificatur. Qui autem hoc exiſtimant, multi, graveſque ſunt, nimirùm Durandus, Bañez, Victoria, Aragon, & Cano apud Suarez diſp. 3. de Fide ſect.8. num. 14. At ſententia affirmans evidentiam in teſtificante non opponi cum Fide, eſt valdè communis, inquit Suarez ibi, pro ea citans Alenſem, Scotum, Carthuſianum, Cajetanum, Ferraram, Mendozam, Vegam, Zumelium, Vazquium, & Valentiam; quibus adde Medinam, Gabrielem, Torres, Meratium, & ConincK apud Ripaldam diſput. 12. ſect. 1. qui eos ſequitur, & ampliùs dicit, nempè, aſſenſum evi-

dentem revelationis poſſe eſse elicitum per Fidem. Item P. Amicus diſp. 2. ſect. 5. num. 131. ubi aſſerit, eundem actum poſſe eſſe evidentem in atteſtante, & ſimul obſcurum reſpectu rei revelatæ. Et hanc ſententiam egregiè promovet P. Ægidius Eſtrix, olim Lovanii magni nominis Theologiæ Profeſſor, & nunc Provinciæ Flandrobelgicæ Societatis noſtræ Provincialis, in Diatriva Theologica aſſert. 32.

61 Hi tamen Authores inter ſe diviſi ſunt in modo tuendi hanc ſententiam. Nam Thomiſtæ, nimirùm Cajetanus 2. 2. quæſt. 1. art. 4. & quæſt. 5. art. 1. Ferrara 3. contra gent. cap. 40. Medina 1. 2. qu. 90. art. 1. ad 6. Item Vazquez 1. part. diſput. 135. cap. 6. & 3. part. diſp. 53. cap. 1. Torres hìc diſput. 9. dub. 4. Meratius diſp. 3. ſect. 4. in 2. concluſ. & Amicus, atque Ægidius Eſtrix, ubi nupèr, exiſtimant, evidentiam in atteſtante non eſſe abſolutè, & ſimplicitèr evidentiam rei atteſtatæ, atque adeò ea, quæ creduntur propter atteſtationem evinedtem non eſſe abſolutè evidentia, atque ſcita. Redditque rationem P. Eſtrix num. 148. quia aſſenſus præſtitus myſterio ob teſtificationem Dei evidenter cognitam: *Non nititur argumentis petitis ex natura ipſa rei creditæ, ſed ſolo teſtimonio*

*Dei affirmantis, quæ eſt ratio quædam prorſus extranea rei creditæ, rem ipſam relinquens circumfuſam obſcuritate quadam, & tenebris, non niſi in beata vita depellendis.* At reliqui cenſent, evidentiam in atteſtante eſſe ſimpliciter, & abſolutè evidentiam rei atteſtatæ, ut Coninch, Hurtadus, & Ripalda eos referens, & ſequens diſp. 12.nu.9. Eatenùſque Authores iſti dicunt, evidentiam in atteſtante componi cum Fide, quatenùs cenſent contra Thomiſtas, non eſſe conditionem neceſſariam ad Fidem, quod objectum creditum non ſit ſcitum.

62 Itaque, licèt omnes Thomiſtæ conveniant in aſſerendo, non poſse dari Fidē de eo, quod aliunde ſcitur; tamen Cajetanus, Ferrara, Medina, & alii docent, Fidem componi cum evidentia in atteſtante, an proinde hæc duo rectè cohærere, nimirum, me evidenter cognoſcere, Deum revelaſse aliquod myſterium; & tamen Fide Divina illud credere: undè Cajetanus 2. 2. quæſt.1. art.4. §. *Reſpondetur* 2. monet, diſtinguendum eſse inter cognitionem certam ex evidentia rei cognitæ, & certam ex evidentia teſtimoniorum ejus: *Hæc enim*, inquit, *in tantùm diſtant, ut prima repugnet Fidei, ſecunda autem repugnet*

*fidei*

*fidei teſtimoniis : ſed non fidei rerum, quæ ſunt atteſtatæ*. Et hinc concludit, quòd licèt ea, quæ ſunt Fidei nequeant eſse viſa in ſe ipſis; poſsunt tamen eſse viſa in ratione credibilis, quia, ſcilicet, ſimul poſſunt eſse ab eodem credita ſecundùm ſe, & viſa in ratione credibilis; Quæ eſt doctrina D.Thomæ eo art.4.ad 2. ubi inquit: *Ea, quæ ſunt Fidei, dupliciter conſiderari poſſunt; uno modo in ſpeciali, & ſic non poſſunt eſſe ſimul viſa, & credita; alio modo in generali, ſcilicèt ſub communi ratione credibilis, & ſic ſunt viſa ab eo, qui credit: non enim crederet, niſi videret, ea eſſe credenda, vel propter evidentiam ſignorum, vel propter aliquid hujuſmodi.*

## §. I.

### *Oſtenditur, evidentiam in atteſtante, ſaltem illam, quæ comparatur penetrando motiva evidentia credibilitatis Religionis Chriſtianæ, componi cum fide obſcura myſteriorum.*

63 MIhi certiſſimum eſt, componi cum Fide eam ſaltem evidentiam in atteſtante, quæ comparatur per penetrationem argumentorum credibili-

tatis, quibus inſignita eſt Religio Chriſtiana, & per reflexionem ſuprà providentiam Dei impotentis velle, imò, & permittere, quòd Religio falſa proponatur cum tanta apparentia veritatis, quantam habet Religio Chriſtiana. Ratio à priori eſt: quia quòd quis per penetrationem illorum argumentorum certus ſit, certitudine ſcientiæ, de eo, quòd Deus myſteria noſtræ Fidei revelaverit, non tollit, quòd ſuppoſita illa ſcientia præcisè ut applicante authoritatem Dei revelantis, intellectus noſter illuminatus lumine Fidei ex imperio volũtatis cum ſumma firmitate aſsentiatur myſterio de ſe obſcuro unicè ob authoritatem Dei teſtificantis; ſic autem aſſentiri, abs dubio eſt actus Fidei Divinæ. Probatur aſsumptum: quia quòd quis evidenter cognoſcat, Deum loqui, & aliùndè evidenter ſciat, Deum non poſse loqui falſum, non eſt impedimentum ut unicè ab authoritate Dei moveatur ad credendum, quod Deus dicit: quòd enim cognoſcatur evidenter motivum aſsentiendi, non impedit, neq; retardat aſsenſum unicè innitentem tali motivo, ſed potiùs juvat, quatenus fortiùs impellit ad aſsenſum illum eliciendum. Sic quòd ego evidentèr ſciam, Petrum mihi dicere aliquid ex ſe

dif-

difficile creditu, & quòd aliunde ſciam, ipſum in dictis ſuis eſse veracem, non impedit, quòd illi credam rem illam, imò quò certior fuerim de ejus veracitate, & evidẽtiùs cognovero, eum mihi loqui, eò firmiùs credam id quod mihi dicit.

64 Sed reſpondebis: in eo Fidem Divinam ab humana diſcriminari, quòd hæc poteſt niti teſtimonio dicentis evidenter noto; non autem illa: quia teſtimonium humanum, cùm ſit fallibile, adhùc evidenter notum, non cogit intellectum ad præbendum aſſenſum rei atteſtatæ; cogit autem teſtimonium Dei evidenter notum utpotè infallibile; de eſſentia autem Fidei eſt ut ſit actus liber credenti. Sed contrà: quia hoc diſcrimen gratis aſſumitur: nam ſicut me evidenter cognoſcere, Petrum mihi loqui, non eſt impedimentum ut ipſi credam, ſed potiùs juvat: neque hoc cognoſcere eſt munus Fidei humanæ, ſed ſcientiæ; ita me evidenter cognoſcere, Deum mihi loqui nequit, Fidem dandam dictis ejus, impedire: neque cognitio illa, vi cujus certus ſum, Deum mihi loqui ad Fidem Divinam pertinet; ſed ad ſcientiam humanam, juxtà illud Pauli *ſcio cui credidi*: ad Fidem enim ſolùm ſpectat aſſentiri his, quæ à loquente dicuntur

quia

quia ab illo dicuntur; & non quia aliundè mihi nota ſunt. Quòd autem ego per principia naturalia evidenter noverim, Deum in omnibus ſuis dictis eſſe veracem, quod de homine evidenter cognoſcere non poſſum, ſolùm probat, Deum dignum eſſe, ut ſibi loquenti multò firmiùs credamus, quàm ulli hominum; non probat autem, quòd per fidem dictis ejus non adhæreamus.

## §. II.

### *Explicatur, quo pacto libertas fidei cohæreat cum evidentia atteſtationis divinæ.*

65 NEque obſtat libertas Fidei Divinæ; primò: quia homo liberè, & meritoriè ex deſiderio credendi applicat intellectum ad expendenda argumenta credibilitatis, quæ perſuadent, Deum loqui, & ſaltem denominativè à libertate illius applicationis aſſenſus Fidei evadit liber. Secundò; quia licèt motiva credibilitatis ritè penetrata ſufficiant ad judicium certũ, & evidens, quòd Deus myſteria noſtræ Fidei revelaverit; tamen quia ſimul intellectus videt illorũ ar-

arduitatem, motiva illa propoſita per apprehenſionem ſuaſivã, eum non rapiunt ad aſſenſum, ſicùt rapiunt ea, quæ ſunt ex terminis nota. Undè opus eſt, ut voluntas mota per gratiam, vel imperet aſſenſum de exiſtentia revelationis, vel ſaltem illum permittat, quatenùs intellectum nõ applicat ad conſiderandam difficultatem myſterii: undè illa motiva rectè penſata ſufficiunt quidem, ut quis agnoſcens, illa eſſe metaphyſicè connexa cum veritate, experiatur evidentiſſimam obligationem aſſentiendi exiſtentiæ revelationis, & captivandi intellectum ad aſsenſum myſterii ob authoritatem Dei loquentis, quàmvis illud videat eſſe valdè arduum, & ſupra omnem humanam rationem; non tamen ſufficiunt, ut rapiatur in aſſenſum, ſive conſenſum voluntatis: nam hæc poteſt illum impedire ob difficultatem myſterii, & poſtmodùm omninò avertere intellectum à conſideratione illorum motivorum, ipſum applicando ad difficultatem myſterii ponderandam donec in hæreſim prolabatur.

66 Tertiò: quia adhùc poſtquàm intellectus convictus argumentis credibilitatis, annuente voluntate, aſſenſum præſtitit exiſtentiæ revelationis, non cogitur

ad

ad aſſenſum myſterii, niſi accedat aliud judicium, quo evidenter judicet, Deum eſſe ſummè veracem. Quamvis autem poſito utroque iudicio, neceſſitetur ad judicandum myſterium eſſe verum, non propterea neceſſitatur ad actum Fidei: quia tùnc facit hunc diſcurſum: Deus eſt ſummè verax, ac proinde non poteſt revelare, niſi verum; at revelavit Trinitatem: ergò Trinitas eſt vera. Concluſio autem iſta non eſt actus Fidei Divinæ: ſiquidem hæc non eſt diſcurſiva, quia actus Fidei debet vnicè niti authoritate Dei revelantis; concluſio autem illa hoc non habet: ſiquidem rationes probantes, Deum eſſe veracem, & argumenta perſuadentia, Deum revelaſſe myſterium, & inſupèr bonitas illationis cognita, per ſe influunt in illam concluſionem, & ſunt illius motivum: præmiſſa enim objectiva non movet, niſi quatenùs probata, & probatione ipſa movente quouſque deveniamus ad prima principia per ſe nota, quibus innitur certitudo concluſionis ſcientificæ. Demùm quia cùm præmiſſæ illæ ſint evidentes evidentia quadam naturali, concluſio non habet majorem certitudinem, quàm præmiſsæ: actus autem Fidei certior eſt actu evidenti, ut contra

Du-

Durandum docent communiter Theologi ex Scripturis, & Patribus apud Suarez diſp. 6. de Fide, Sect. 5. num. 6. ergò illa concluſio non eſt actus Fidei: ergò ex eo quòd poſito utroque illo judicio ſit neceſſitatus intellectus ad aſsenſum myſterii, nõ ſequitur eſse neceſſitatum ad actum Fidei. Ratio autem à priori cur Fides ſit certior, quàm ſcientia, ſumitur, inquit ibi Suarius, ex altioribus cauſis, quibus nititur certitudo Fidei: fundatur enim in prima veritate, quam fallere, vel falli impoſſibilius eſt, quàm naturalem ſcientiam hominis errare: item pendet certitudo Fidei ex lumine infuſo, & Divino, quod longè excellentius eſt, quàm lumen naturale intellectus: hujuſmodi ergo lumen etiam confert excellentiorem certitudinem; unde ſæpè corrigimus naturale lumen per lumen Fidei, etiam circa illa, quæ videntur eſse principia prima, ut patet in illo: *Quæ ſunt eadem uni tertio, &c.* quod in materia de Trinitate limitamus ad res finitas, & in aliis materiis, præſertim Incarnationis, & Euchariſtiæ, multa alia limitamus, ut Fidei non repugnent: quod ſignum eſt lumen Fidei certius eſſe.

67 Ex ipſa etiam ratione formali certitudinis probatur exceſsus alius Fidei

ſu-

ſupra actum ſcientiæ : nam certitudo aſsenſus intellectus quatenùs præſcindit ab evidentia, & certitudine Fidei, eſt firmá adhæſio intellectus circa verum, ut definit D. Thomas in 3. diſt. 16. quæſt. 2. art. 4. & quatenùs certitudo eſt accidens diſtinctum ab evidentia, in hoc propriè conſiſtit, quòd quamdiù certus aſsenſus in intellectu viget, aut retinetur, nequit aliquis deliberatè vereri, non ſit verum, quod per talem aſsenſum ſibi perſuadet, ut explicat optimè P. Valentia; at is, in quo viget actus Fidei Divinæ, quo credit myſteria, propter authoritatem Dei revelantis, multò minùs dubitare poteſt de illorum veritate, quàm de ullis veritatibus evidentibus, & faciliùs has negare, quam veritates Fidei, quamdiù actum Fidei retinet: ergò certior eſt actus Fidei, quàm actus ſcientiæ.

68 Et quàmvis certitudo actus Fidei componatur cum vehementi tentatione contra Fidem, & cogitationibus indeliberatis inclinantibus ad diſsentiendum myſteriis, hoc non minuit certitudinem Fidei; ſed potiùs illam commendat: nam quòd certitudo Fidei non admittat deliberatam dubitationem in intellectu, etiam ſi mille argumenta occurrant, quibus homo

mo ſatisfacere neſciat, niſi recurrendo ad Fidem, hoc eſt apertum ſignum majoris certitudinis. Nec mihi placet diſtinctio, qua utuntur Cajetanus 1.part.quæſt.1. art. 3. & Capreolus in 3. diſt. 25. aſſerentes, certitudinem Fidei dupliciter conſiderari poſſe, ſcilicèt, ſecundùm ſe, & quò ad nos, & primo modo eſſe certiorem; ſecundo autem minùs certam, quàm ſcientiam. Non placet, inquam; nàm actus Fidei non ſolùm in ſe eſt certior actu ſcientiæ; ſed etiam reddit nos certiores de veritate credita, quàm reddat actus ſcientiæ de veritate ſcita: ut enim inquit P. Suarez, quid prodeſſet nobis major certitudo Fidei in ſe, ſi nos etiam non redderet magis certos? vel quomodò poſſet nobis conſtare de hac majori certitudine Fidei in ſe, ſi in nobis illam non efficeret? Solùm ergò poteſt dici in alio ſenſu actus Fidei minùs certus quo ad nos, quàm actus ſcientiæ: quia poteſt componi cum illo aliqua imperfectio indeliberatæ formidinis, vel dubitationis, propter obſcuritatem ſuam, quæ non poteſt componi cum actu ſcientiæ.

69 Poteſt ergò bifariàm hinc Doctor aſſentiri veritati myſteriii, vel faciendo diſcurſum, & aſſentiendo in vi evidentiæ

præmiſſarum; & tunc aſſenſus ille non eſt Fidei; vel prætermiſſo diſcurſu. Poſtquàm enim homo certificatus eſt, Deum ſummè veracem illud revelaſſe ex affectu captivandi intellectum in obſequium Dei loquentis, imperat ei, ut unicè ob authoritatem Dei loquentis firmiùs aſſentiatur myſterio, quàm aſſentitur ulli veritati ob rationem ſibi evidentem. Et reſpectu hujus aſſenſus evidentia illa in atteſtante non ſe habet per ſe, ut cauſa influens, ſed ut mera conditio applicans motivum Fidei ſub prædicato ſibi communi cum cognitione moraliter certa, qua quilibet fidelis antè aſſenſum myſterii debet ſibi firmiter parſuadere, Deum illud revelaſſe: illa namque evidentia eſt paucorum, & minimè neceſſaria ad Fidem: ſufficit enim judicium moraliter certum excludens omne dubium prudens de eo, quòd Deus revelaverit myſterium, ut quis illuſtratus lumine Fidei imperet aſſenſum multo firmiorem circa myſterium, quàm fuerat ille, quem formaverat de exiſtentia revelationis ob motiva credibilitatis. Sicut ut quis propter Auguſtini authoritatem cum magna firmitate aſſentiatur ejus dictis, ſat eſt quòd per motivum inferioris ordinis, nempè ob teſtimonium hominis fide digni

ſibi

ſibi perſuadeat, tale dictum eſſe Auguſtini.

70 Quare judicium de eo, quòd Deus ſit ſummè verax, & quod revelaverit myſteria noſtræ Fidei non pertinent ad illam tanquam præmiſſæ, quibus innitatur, & commenſuretur certitudo Fidei, ſed ſunt præambula, & conditiones præviæ applicantes motivum Fidei, quibus præſuppoſitis, incipit Fides ex imperio voluntatis aſſentire cum ſumma adhæſione myſteriis, unicè ob authoritatem Dei revelantis, & non propter rationes, quibus certificatur homo, Deum revelaſſe myſteria, & eſſe ſummè veracem: ac proinde incipit aſſentiri cum certitudine ſuperioris ordinis ad illam, quam habet homo de exiſtentia revelationis, & de veracitate Divina.

71 Diverſaque valde eſt natura, & indoles Fidei à natura, & indole ſcientiæ. Nam ſcientia facit ſcire; & intelligere, id eſt, quaſi intùs legere, ut explicat S. Thomas: At fides facit credere; & rem magis devorat, quam mandit, & rebus aſſentitur, non quia capiat, & rationem earum aſſequatur; ſed quia à Deo dicuntur unde ſcientia eſt oculata; Fides eſt cæca. Scientia comparatur viſui, & fertur ad objecta in quantum apparent, &

evidentia videntur: & tota illius certitudo, & adhæſio evidentia objectorum, exequatur: & cùm objectorum illorum in indiviſibili conſiſtat veritas; tamen cognitiones ſcientiarum ſunt magis, vel minus certæ pro majori, vel minori evidentia eorum. Fides autem magis auditui comparatur ab Apoſtolo, dicente: *Fides ex auditu*, & quidem propriſſimè: audimus non ſolùm clara, ſed obſcura etiam, & obſcuriſſima, & prorſus in intelligibilia; eſtque auditus potius abſentium loco & tempore, quàm præſentium, ac proinde Fides eſt ex auditu, ac primariò ſaltem, rerum non apparentium. Ejuſque certitudo unicè commenſuratur authoritati Dei dicentis; non autem rationibus, quibus inducti ſumus ad judicandum Deum dixiſse myſteria, illaque revelaſſe. Ad Fidem itaque tantùm attinet credere ea, quæ à Deo dicuntur, quia ab eo dicuntur, quantumvis difficilia, & ſupra omnem rationem humanam ſint. Sic judicium illud, quo mihi perſuadeo, Petrum eſſe veracem in dictis ſuis, & judicium, quo ſcio Petrum mihi loqui, non pertinent ad fidem humanam, qua credo Petro loquenti. Antequam autem quis credat Deo loquenti priùs ſcire debet, Deum loqui: nam

*qui*

*qui citò credit levis eſt corde*, & ideò Paulus ajebat: *Scio cui credidi*; nec poteſt prudenter credere rem tanquam à Deo revelatam, niſi antecedenter per argumenta gravia, & rationes efficaces ſibi firmiter perſuadeat, Deum revelaſſe rem illam, & evidenter videat, eam eſſe credibilem, ut docet D. Thomas 2. 2. quæſt. art. 4. ad 2. ubi ait; quòd licet ea, quæ creduntur non poſſint eſſe ſimùl viſa in ſpeciali, ideſt in ſe ipſis: debent tamen eſſe viſa in generali, ideſt ſub ratione communi credibilis ab eo, qui credit: *Non enim crederet*, inquit, *niſi videret, ea eſſe credenda, vel propter evidentiam ſignorum, vel aliquid hujuſmodi*: atque adeò, ut explicat ibi Cajetanus, verè, & virtuosè credere exigit evidentiam, quòd illud ſit credibile, ita quòd nullus verè, ideſt abſque formidine alterius partis, & virtuosè, hoc eſt prudenter, credit aliquid, niſi evidenter cognoſcat, illud eſſe credibile.

## §. III.

*Quomodò cum evidentia atteſtationis cohæreat fides myſterii.*

71 AT obiicies 2. evidentiam in atteſtante opponi cum Fide: nam fides juxta Apoſtolum ad Hæbreos 18. *Eſt argumentum non apparentium*, evidentia autem illa facit apparere veritatem myſterii: nam ſi mihi evidens eſt, Deum non poſſe fallere, aut falli in his, quæ revelat, & aliunde mihi evidens eſt, Deum revelaſſe Trinitatem, evidens mihi erit, Deum eſſe Trinum: ac proinde myſterium ipſum apparebit evidenter: ergò non potero de illo habere Fidem.

72 Huic objectioni bifariam reſpondere poſſumus: primò juxtà ſententiam aſſerentem evidentiam atteſtationis Dei reddere evidentem rem atteſtatam; & huic ſententiæ inhærendo, dicere poſſumus, Fidem debere eſſe de non apparentibus per ſe, id eſt de his, quæ per principia naturalia non ſunt nobis evidenter nota: ac proinde,

de, opponi cum Fide, quòd quis credat propter teſtimonium Dei illud ipſum, quod aliunde independenter à tali teſtimonio vel per ſenſum videt, vel per intellectum evidenter cognoſcit; non opponi autem cùm Fide quòd quis ob authoritatem Dei credat illud ipſum, quod ex vi illius teſtimonii ſibi evidenter noti, & ex vi alterius præmiſsæ evidenter quoque cognitæ cognoſcit per diſcurſum, eſſe verum.

73 Idque deduco ex principiis S. Thomæ: ut enim ille inquit hìc quæſt. 1. art. 4. corp. aſſentitur intellectus alicui dupliciter: uno modo, quia ad hoc movetur ab ipſo objecto, quod eſt per ſe ipſum cognitum, ſicut patet in primis principiis, quorum eſt intellectus; vel eſt per aliud cognitum, ſicut patet de concluſionibus, quarum eſt ſcientia; alio modo intellectus aſſentitur alicui, non quia ſufficienter moveatur ab objecto proprio; ſed per quandam electionem voluntariè declinans in unam partem magis quàm in aliam, & ſi quidem exit cum dubitatione, & formidine alteriùs partis, erit opinio; ſi autem ſit cum certitudine abſque formidine, erit Fides. Illa autem videri dicuntur, quæ per ſe ipſa movent intellectum noſtrum, vel

ſenſum ad ſui cognitionem. Hinc deducit Sanctus Doctor, quòd nec Fides, nec opinio poteſt eſse de ipſis viſis, aut ſecundùm ſenſum, aut ſecundùm intellectum. Et art. 5. probat, non poſse quem credere per Fidem illud ipſum, quod cognoſcit evidenter per ſcientiam, & redit rationem, quòd omnis ſcientia habetur per aliqua principia per ſe nota, & per conſequens viſa; & ideò oportet quæcumque ſunt ſcita, aliquo modo eſse viſa: non èſt autem impoſſibile quòd idem ab eodem ſit viſum, & creditum: unde etiam impoſſibile non eſt, quod idem ab eodem ſit ſcitum, *& creditum*. Hæc S. Thomas.

74 Ex quibus probatur, eum, qui aſſentitur myſterio Trinitatis, non quia ab ipſo ſufficienter movetur, neque quia movetur ab aliquo principio per ſe noto, ex quo per evidentem conſequentiam deducitur, Deum eſse Trinum, ſed unicè ex electione voluntatis aſsentitur ob authoritatem Dei dicentis, aſsentiri per Fidem; quamvis aliundè evidenter cognoſcat Deũ loqui, & hanc evidentiam conjungendo cum alia de Dei veracitate, per diſcurſum poſsit evidenter deducere, Deum eſse Trinum. Quod confirmatur: quia ut inquit S. Thomas hic quæſt. 5. art. 1. corp.

in-

intellectus credentis aſsentitur rei creditæ, non quia ipſam videat vel ſecundùm ſe, vel per reſolutionem ad prima principia per ſe viſa; atqui aſsentitur myſterio unicè ob teſtimonium Dei ſibi evidenter notum, aſsentitur rei creditæ, non quia ipſam videat ſecundùm ſe, vel rei reſolutionem ad principia per ſe nota: ergò aſsentitur per Fidem.

75 Secundò reſpondere poſſumus ex eodem S. Thoma, Cajetano, Vazquez, & aliis, evidentiam illam Dei ut atteſtantis myſterium Trinitatis non inferre evidentiam ipſius Trinitatis atteſtatæ; ſed optimè componi, quòd alicui ſit evidens Deum eſſe veracem, & revelaſſe Trinitatem; quin hoc ſit illi evidens abſolutè in ſe, ſed ſolùm ſit evidens ſecundùm quid, nempè evidentia in atteſtante, & abſolutè maneat obſcurum ipſum myſterium. Quamvis enim ex evidentia præmiſſarum legitimè inferatur, concluſionem eſſe veram; non infertur tamen ex terminis, & in omni materia concluſionem eſſe evidentem: quia quamvis ex vero nunquam poſſit ſequi falſum; tamen ex evidenti non ſemper ſequitur evidens: undè quamvis alicui forent evidentes iſtæ præmiſſæ: *Quidquid Deus revelat eſt verum; ſed Deus revelat*

*Tri-*

*Trinitatem*, non foret evidens iſta concluſio evidentia conſequentis: *Ergò Trinitas eſt vera*; ſed ſolum evidentia conſequentiæ: quia licèt ſit evidens, veritatem iſtius concluſionis inferri ex veritate præmiſſarum, non redditur illa veritas in ſe evidens, quia præmiſſæ illæ non faciunt, ut pateat myſterium Trinitatis, & detegatur convenientia prædicati cum ſubjecto, nempè Trinitatis cum Deitate: ſed adhuc manet clauſum, & obſcurum ipſum miſteriũ, totaque evidentia ſiſtit in præmiſſis, & in bonitate illationis; & non tranſit ad concluſionem illatam.

76 Et hanc exiſtimo eſſe apertam ſententiam D. Thomæ, qui 2. 2. quæſt. 5. art: 2. hæc habet: ,, Si aliquis Propheta præ-
,, nuntiaret in ſermone Domini aliquid
,, futurum, & adhiberet ſignum, mortuum
,, ſuſcitando, ex hoc ſigno convinceretur
,, intellectus videntis, ut cognoſceret
,, manifeſtè, hoc dici à Deo, quia non
,, mentitur, licèt illud futurum, quòd præ-
,, dicitur, in ſe evidens non eſſet: undè
,, per hoc ratio Fidei tolletur. Ergò juxtà S. Thomam ſtat, quòd aliquis evidenter cognoſcat, Deum teſtificari myſterium Trinitatis; & tamen, quòd Fide obſcura illud credat. Ratio eſt quia, non habet

ſcien-

ſcientiam de Trinitate perſonarum, qui nõ aſſequitur rationem, ob quam una eſſentia poſſit identificari cum tribus perſonis:hãc autem rationem non aſſequitur, ex eo, quòd evidenter ſciat, Deum teſtificari, ſe eſſe Trinum: undè identitatem Deitatis cum Trinitate non ſcit, ſed credit, nec ſibi perſuadet, Deum eſſe Trinum, quia hujus myſterii rationem capiat; ſed quia evidenter ſcit, hoc à Deo dici, & obligatorium judicat ſubiicere intellectum Deo loquẽti.

77 Et ſanè qui exiſtimant, evidentiam in atteſtante non componi cum Fide, coguntur aſſerere, neque Moyſem, neque Apoſtolos, neque B. Virginem, & Prophetas, qui viderunt manifeſta miracula, quæ Deus in ipſis vel per ipſos, vel in aliis coram ipſis operatus eſt, non habuiſſe evidentiam Dei teſtificantis: ſiquidem omnes illi Fide Divina crediderunt, quæ Deus teſtificabatur per illa ſigna; at falſum eſt, nullum ex his habuiſſe evidentiam Dei ut teſtificantis: ergò falſum eſt, hanc evidentiam opponi cum Fide. Profectò non videtur dubitari poſſe, Beatam Virginem evidenter cognoviſſe in ipſa completam eſſe prophetiam Iſaiæ: *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium*: cognovit ergò evidenter, filium ſuum, quem Virgo conce-

cepit

cepit, & Virgo peperit, eſſe Meſſiam in lege promiſſum, eſſe Doctorem veritatis, & Filium Dei naturalem: ergò cognovit evidenter, Deum loqui per os Chriſti; at Chriſtus teſtificatus eſt, Deum eſſe Trinum, futurum eſſe diem judicii, carnis reurrectionem, & alia hujuſmodi: ergò ſi evidentia in atteſtante opponitur cum Fide, B. Virgo non credidit per Fidem myſteria illa, quæ Chriſtus Eccleſiæ ſuæ revelavit: quod conſtat eſſe falſum, & contra omnium mentem. Omitto argumentum petitum à cognitione Angelorum, qui in via habuerunt Fidem myſteriorũ noſtræ Fidei, ut docet communis ſententia Theologorum cum D. Thoma 2.2.q.5.art.1. & tamen evidenter cognoverunt, Deum ſibi loqui, ut rectè probat Conich diſp. 11. num. 53.

78 Quomodò autem evidentia in atteſtante componatur cum Fide obſcura myſterii, explicat optimè idem Author: nam hæc duo multum inter ſe diſtant, *hæc res*, v. g. Quod Deus ſit Trinus, & unus, *eſt mihi inſe evidens*: *& evidens mihi eſt, quòd Deus dicat, ſe eſſe Trinum, & quòd hæc ejus aſſertio ſit vera*: nam in prima propoſitione ſignificatur, naturam ſubjecti, & prædicati, aut ſaltem naturam, & quali-

tatem

tatem connexionis, quæ inter illa eſt, mihi eſſe clarè cognitas, ſive me clarè ſcire, qua ratione prædicatum conveniat ſubjecto. In ſecunda verò ſolùm ſignificatur, me evidenter cognoſcere, dari à parte rei aſſertionem eſſentialiter veram, quòd illud prædicatum conveniat ſubjecto; ſtat autem me hoc evidenter ſcire, licèt omninò ignorem, qua ratione illi conveniat. Quod duplici exemplo illuſtrat: nam ex eo, quòd videam magnetem attrahentem ferrum, clare colligo, & ſcio à poſteriori, eum habere in ſe vim attrahendi, & conſequenter clare ſcio, hanc propoſitionem eſſe veram: *Magnes habet vim attrahendi ferrum*; ignoro tamen qualis ſit hæc vis, aut quomodò hæc attractio fiat: conſequenter illa veritas eſt mihi in ſe evidens, & non ſolùm evidens in effectu.

79 Quod adhùc claris eſt quando videmus, rem aliquam ex alià, aut ſemper, aut ferè ſemper ſequi, & ignoramus, an id fiat vi aliqua ipſi rei intrinſeca, an verò virtute Divina, aut etiam dæmonis, ut contingit in occiſo emitente ſanguinem, præſente occiſore; quod nobis evidens eſt fieri; cùm tamen ſit obſcuriſſimum quomodò id fiat: atque adeò evidens eſt præſentiam occiſoris habere vim cauſandi emiſ-

emiſſionem ſanguinis ; qualis tamen ſit hæc vis, & undè eam habeat, obſcuriſſimum eſt. Ergò optimè componitur, Angelum, vel Prophetam evidenter ſcire, Deũ teſtificari ipſi ſe eſſe Trinum, quin proptereà illi evidens ſit myſterium Trinitatis in ſe, quia nimirùm non aſſequitur vi teſtificationis Divinæ rationem, ob quam Trinitas perſonarum cohæreat cum unitate eſſentiæ.

80 Idque alio exemplo explicatur: nam ſi aliquis Mathematicus coràm me faciat demonſtrationem, vi cujus quaſi ad oculum videam veritatem anteà mihi ignotam, & poſteà oblitus medium demonſtrationis; evidenter tamen meminerim, me olim vidiſſe demonſtrationem de tali veritate, evidens nunc mihi erit, rem illam ita ſe habere, ſicut Mathematicus olim demonſtravit; tamen nunc non erit res illa mihi evidens, quia nunc non habeo demonſtrationem illam Mathematicam: ſiquidem nunc non recordor illius rationis, quam Mathematicus adhibuit pro medio ſuæ demonſtrationis.

81 Ratio autem à priori eſt: quia teſtimonium Dei de Trinitate, quamvis eſſentialiter ſit connexum cum veritate affirmata; tamen quia nec illam ſupponit

tan-

tanquàm effectus perfectionem cauſæ, quam participat, & explicat; nec illam continet tanquam cauſa effectũ,& aliundè eſt medium prorsùs extrinſecum; quamvis evidenter cognoſcatur, nequit detegere convenientiam prædicati cum ſubjecto; ſed ſemper illa manet omninò occulta, & quaſi ſub velo, ac proinde objectum illud manet obſcurum, & proportionatum Fidei. Quare teſtimonium Dei non ſolùm eſt medium extrinſecum rei atteſtatæ in eſſendo, ſed etiam in cognoſcendo ad differentiam effectus eſſentialiter ſupponentis cauſam, & explicantis ejus perfectionem, qui licèt ſit medium extrinſecum cauſæ in eſſendo; eſt tamen intrinſecum in cognoſcendo, ut explicat P. Amicus diſput. 2. nu. 150.

## §. IV.

*Infertur ex dictis, non militare contra noſtram ſententiam, doctrinam Cardinalis Bellarmini, aſſerentis, notas Eccleſiæ, ſeu argumenta credibilitatis, non facere evidentiam veritatis ſimpliciter.*

82 SApientiſſimus Cardinalis Bellarminus, lib. 4. de Eccleſia Mi-

Militante, ſeu lib. de notis Eccleſiæ, cap. 3. Chriſti meritò pronunciat : *Eccleſiam Catholicam eſſe quaſi ſolem quemdam, qui radios lucis clariſſimos ex omni parte diffundit, ut facillimè per eos cognoſci poſsit*. Habet enim plurimas notas, ſive teſtimonia, ac ſigna, quæ eam diſcernant ab omni falſa Religione Paganorum, Hæreticorum, &c.

83 Addit tamen hæc teſtimonia, ſeu ſigna, non efficere evidenter verum, quòd ipſa ſit vera Dei Eccleſia, atque Religio, ſed ſolùm id efficere evidenter credibile; & poſtquàm explicuit, quomodò non ſit idem *evidenter* verum, & evidentèr credibile; prout nos ipſius verbis ſupra explicavimus, libro 1. ſubjungit : Dicimus ergo, notas Eccleſiæ, non facere evidentiam veritatis ſimpliciter, quia alioqui non eſſet articulus Fidei; hanc Eccleſiam eſſe veram Eccleſiam, neque ulli invenirentur, qui id negarent ſicut nemo invenitur, qui neget ſententias, quas Mathematici demonſtrant, ſed tamen efficiunt evidentiam credibilitatis, juxta illud Pſalmi 92. *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis*. Apud eos autem, qui admittunt Scripturas Divinas, ac Patrum veterum ſcripta, faciunt etiam evidentiam

ve-

veritatis : Tametſi enim articulorum Fidei veritas non poteſt nobis eſſe evidens abſolutè ; tamen poteſt eſſe evidens ex hypotheſi, id eſt, ſuppoſita veritate Scripturarum. Quod enim à Scriptura evidenter deducitur, eſt evidenter verum, ſuppoſitis Scripturis. Hæc ille.

84 Nos hanc ſecundam partem accipientes, quam veriſſimam eſſe exiſtimamus, ut poſteà lib. 3. oſtendemus : ad primam reſpondemus, hoc argumentum dumtaxat probare, Religionem Chriſtianam non eſſe evidenter veram evidentia ſimpliciter tali, ſeu evidentia rei in ſe, & per principia intrinſeca : *Nam evidenter verum dicitur, quod vel in ſe, vel in ſuis principiis videtur*, ut inquit ibi idem Cardinalis. Veritas autem myſteriorum noſtræ Fidei, nec in ſe, neque in ſuis cauſis videtur ; quia non dantur ullæ cauſæ naturales, vel ulla principia naturalia, ex quibus veritas myſteriorum Fidei neceſſariò inferatur, vel quæ manifeſtent, prædicatum hujus propoſitionis : v. g. *Deus eſt Trinus*, convenire ſubjecto ; ſed veritas illa eſt omninò obſcura, & clauſa ; non probat autem illud argumentum, non eſſe Religionem Chriſtianam evidenter veram evidentia in atteſtante reſpectu eorum,

qui reflexè penetrant vim argumentorum, quæ illam reddunt evidenter credibilem; quæ eſt evidentia ſolum ſecundùm quid, cùm ſit per rationem prorsùs extraneam rei creditæ, eam relinquens circumfuſam obſcuritate quadam, & tenebris; non niſi in beata vita depellendis; & eſt evidentia, quæ non comparatur, niſi liberè applicando mentem ad conſiderationem illorum motivorum, & ad multa alia, quæ à paucis penetrantur: quæ proinde relinquit locum merito Fidei, & ut quis liberè avertendo mentem ab iis motivis, & illam figendo in difficultatem myſteriorum, poſſit à Fide deficere: non enim eſt evidentia Mathematica, & quaſi ex terminis, quæ facilè omnes convincit.

# CAPUT QUARTUM.

*Solvitur gravis objectio contrà dicta, & oſtenditur, ad credendum Fide Divina, & obſcura myſterium revelatum, propter authoritatem Dei revelantis, neceſſarium non eſſe, quòd Fide Divina credatur ipſa authoritas; ſed ſatis eſſe, quòd ſupponatur aliunde cognita per diſcurſum evidentem, vel per Fidem humanam moraliter certam.*

## §. I.

### *Proponitur objectio.*

86 Contrà dicta oppones, neminem poſſe propter authoritatem Dei revelantis, ſeu propter ejus Sapienciam, & veracitatem, credere myſterium Fide obſcura, & Divina, quin credat eâdem Fide Divina veracitatem ipſam, quæ eſt motivum Fidei. Id latè contendit Eximius Doctor Franciſcus Suarez, diſp. 3. de Fide, ſect. 6. num. 5. ubi pro concluſione ſtatuit, ſolam evidentẽ cognitionem, quòd Deus ſit prima veritas, non ſufficere pro fundamento, & objecto formali Fidei;

 ſed

ſed neceſſariam eſſe Fidem infuſam ejuſdem veritatis, redditque rationem potiſſimam, & fundamentum talis aſſertionis, num.6. *Quia fieri*, inquit, *non poteſt*, *ut aſsenſus altioris ordinis per ſe fundetur in aſſenſu ordinis inferioris*, *neque major certitudo poteſt fundari in minori*. Atqui aſſenſus Fidei eſt altioris ordinis, & magis certus, quàm aſsenſus naturalis,& evidens. Ergò fieri non poteſt, ut aſsenſus Fidei ex parte ſui objecti formalis fundetur in aſſenſu tantùm naturali,& evidenti. Major eſt per ſe nota ex terminis, & patet ex illo Ariſtotelis: *Propter qnod unumquodque tale,et illud magis*: tota enim perfectio effectus eſt ex cauſa, & firmitas edificii ex ſundamento:ergò impoſſibile eſt ut certior ſit cognitio fundata in alia minori,quàm ſit illa, in qua fundatur. Et inde probatur conſequentia: quia certitudo Fidei tota nititur in ſuo objecto formali, atque adeò in cognitione ejus: nam ut cognitum movet ad credendum.

* * * *
* * *
* *
*

§. II.

## §. II.

### *Statuitur noſtra concluſio.*

86 Nihilominùs nobis dicendum eſt cum Cardinali de Lugo, diſp. 1. num. 82. cum Ægidio Coninch, Puente, Hurtado, Arriaga, Altiſiodorenſi, & aliis, quos citavimus in tractatu de Fide, authoritatem Dei revelantis non eſse motivum ad credendum myſterium, ut cognitum per Fidem, ſeu ut creditam; ſed ut cognitam aliunde independenter à teſtimonio, & revelatione Dei. Pro qua ſententia ſtat etiam Cajetanus hìc art. 1. quatenus dicit, Fideles non differre ab infidelibus in aſſerendo, vera eſse, quæ Deus dicit, ſed in hoc, quòd fideles credunt, quòd infideles non credunt: ſentit ergò, non eſse neceſsarium illud priùs per Fidem credere. Item D. Thomas quatenùs dicit, ea quæ realiter demonſtrari poſsunt de Deo, per accidens revelari propter eos, qui revelationem non aſsequuntur, ut patet hìc quæſt. 1. art. 5. & 8. ad primum, & in 3. diſt. 24. quæſt. 1. art. 2. quæſtiunc. 2. ubi etiam Capreolus ad argumenta, & Hiſpalenſis notab. 3. & Richardus art. 5. & Car-

 thu-

thuſianus qu. 1. & denique Albertus diſt. 23. art. 13. ad argumenta: hi namque Doctores ſentiunt, eum, qui evidentèr cognoſcit, Deum eſſe veracem, non aſsentiri myſteriis propter veracitatem Fide creditam: ſed evidenter aliunde cognitam. Undè idem ſentit Scotus: quandoquidem in 3: diſt. 24. quæſt. unic. §. *ad quæſtionem*, & §. *ſed aliter loquimur*, negat Fidem eſse de objecto evidenter aliunde cognito.

87 Sententiam meam probo. Poteſt dari aſsenſus Fidei Divinæ innitens authoritati, & veracitati Divinæ, quæ ſupponi debeat aliunde cognita independenter à teſtimonio Dei dicentis: ergò non eſt de conceptu Fidei, niſi authoritate Divina, ut cognita per Fidem, ſed poteſt niti illa ut cognita per rationem naturalem. Probatur antecedens: nam ſicut Deus poteſt teſtari ſe eſse ſummè ſapientem, æternum, immutabilem, &c. ità poteſt teſtari, ſe eſse ſummè veracem, atque adeo nunquam poſse aliquem fallere: ergò poſsumus credere Deo dicenti, ſe eſse veracem; motivum autem hujus aſsenſus eſt Dei veracitas; at non ut credita: ergò ut aliunde ſufficienter cognita: ergò veracitas ut cognita independenter à Dei teſtimonio, ſeu ut cognita per lumen rationis poteſt

eſſe

eſſe ratio credendi myſteria. Probatur minor: quia ſtultum eſt credere aliquem eſſe veracem, præcisè quia ipſe hoc dixit, id eſt, niſi aliundè nobis conſtet, illum eſſe virum probum, & dignum fide: ergò reſpectu aſſenſus, quo credimus, Deum eſſe veracem, non movet veracitas ut credita Deo teſtificanti,ſe eſſe veracem, ſed movet ut cognita independenter à teſtimonio Dei dicentis: poſtquàm enim per diſcurſum naturalem ſæpè illuſtratum lumine gratiæ cognoſcimus, Deum exiſtere, & eſſe ſummè bonum, & probum, Deus de ſe ipſo teſtatur ſe eſſe ſummè veracem, poſſumus, ac debemus per aſſenſum Fidei multò certiorem credere id ipſum; tunc verò motivum ad credendum, Deum eſſe veracem eſt veracitas ipſa, non ut credita Deo dicenti; ſed ut cognita per lumen rationis.

88 Quod confirmatur, & explicatur: nam quamvis ſtultum ſit firmitèr credere aliquem virum, nobis ignotum, eſſe veracem præcisè, quia ipſe hoc de ſe ipſo dicit, quin aliundè habeamus argumentum prudens, quo id ipſum nobis perſuadeamus; tamen quando vir aliquis, cujus prudentia, & probitas eſt mihi aliundè nota, teſtatur, ſe ita eſſe amantem veritatis, ut propter nullam mundi rem unquàm

auſus fuerit mentiri, prudenter poſſum illum eſſe veracem credere propter ipſius teſtimonium, præſertim ſi ſit meus ſuperior, cui omnem reverentiam debeo, & quidem poſſum credere illi fide, atque judicio firmiore, quàm ex aliis circumſtantiis colligere poſſem: nam honor, & reverentia, quam ei debeo, & ſuperioritatem, & probitatem exigunt, ut ipſi teſtanti ſe eſſe veracem credam firmiter hoc ipſius dictum: cùm ergò lumine naturæ nobis conſtet, Deum eſſe ſummè veracem, atque ſapientem, ſi nobis ſufficienter conſtet, ipſum dixiſſe ſe eſſe ſummè veracem, debemus id credere aſſenſu firmiori quovis alio, quem ob rationes naturales poſſumus elicere.

89 Et hoc eſt pulchrum argumentum ad probandum contra Thomiſtas, poſſe aſſenſum Fidei circa aliquam veritatem componi cum evidentia ejuſdem veritatis: nam Theologus evidenter cognoſcens, Deum eſse ſummè veracem; poteſt etiam ſufficienter cognoſcere, ipſum de ſe teſtari, ſe eſse ſummè veracem, & illi ſic teſtificanti credere; at tunc cum cognitione evidenti de ſumma Dei veracitate conjungeret Fidem de eadem veracitate: ſiquidem vi veracitatis evidenter aliundè cognitæ

gnitæ moveretur ad credendum Deo dicente ſe eſse ſummè veracem.

90 Quòd ſi repugnet actum Fidei componi cum evidentia ejuſdem veritatis: hinc ſumitur optimum argumentum ad probandum veracitatem Dei non debere cognoſci per Fidē, ad hoc ut quis propter illam aſsentiatur myſteriis revelatis. Nam qui cognoſcit evidenter, Deum eſse ſummè veracem, in ſenſu compoſito hujus judicicii poteſt credere Deo dicenti ſe eſse Trinum; atqui hoc foret falſum ſi ſemel ad aſsenſum Fidei circa myſteria deberet dari aſſenſus ejuſdem Fidei circa veracitatem: ſiquidem iſte aſſenſus cùm ſit obſcurus nequit juxtà Thomiſtas componi cum aſſenſu evidenti ejuſdem veritatis: ergò ad hoc ut propter veracitatem Dei quis eliciat aſſenſum Fidei circa myſterium, non requiritur, quòd per Fidem obſcuram credat Deo veracitatem. Reliqua conſtant; major probatur; quia alioqui Theologus ſapiens eſſet deterioris conditionis, quàm ruſticus ignorans: ſiquidem non eſſet capax credendi Fide Divina myſteria Religionis Chriſtianæ: quandoquidem per te non poteſt credere myſteria, quin credat Deo loquenti veracitatem, & hanc credere non poteſt, qui illam aliunde evidenter cognoſcit.

91 Un-

91 Undè veracitas Dei in his, qui habent de illa evidentiam, non attinet ad Fidem tanquam res credita, ſed tanquàm principium, & præambulum credendi, ut expreſse docet D. Thomas 2.2. qu.1. art. 5. ad 3. his verbis: *Deum eſſe, Deum eſſe unum, & alia hujuſmodi, quæ demonſtrativè probari poſſunt inter credenda numerantur, non quia de illis ſimpliciter ſit Fides apud eos, ſed quia præexiguntur ad ea, quæ ſunt Fidei.*

92 Itaque tàm in ſententia affirmante, quàm in negante poſſe componi Fidem cum evidentia, evincitur veracitatem debere ſupponi aliunde cognitam, ut ob illam credamus myſteria. In ſententia affirmante: quia Deo revelanti, ſe eſse veracem poſſumus firmiter credere; non poſſumus autem ſi aliunde nobis notum non eſſet, illum eſſe veracem; in ſententia verò negante, quia qui cognoſcit evidenter Deum eſſe veracem, poteſt propter veracitatem credere Trinitatem, & alia myſteria obſcura; non poteſt autem illa credere propter veracitatem ut cognitam per Fidem obſcuram: ergò debet credere unicè ob veracitatem ut cognitam per notitiam evidentem.

93 Deindè univerſaliter probo, primam

mam veritatem debere aliunde cognoſci, quàm ex ſola revelatione,ut poſſit ad aliorum articulorum aſſenſum movere: quia ſi ex ſola revelatione debet cognoſci, ut poſſit movere, incidimus in gyrum inexplicabilem: inquirenti enim, cur credis myſterium Incarnationis? Reſpondere debes: Quia Deus ſummè verax, & ſapiens illud revelavit; inquirenti autem rurſus, undè tibi conſtet, Deum eſse ſummè veracem? Reſpondebis: Quia ipſe dixit, ſe eſse ſumme veracem: ſi autem iterum interrogeris, undè tibi conſtet, Deum affirmantem ſe eſse veracem, verùm dicere, & in hac aſsertione non fallere, reſpondebis: Quia Deus eſt ſumme verax, & non poteſt falſum loqui: ergò rem inexplicatam relinquis, & incidis in circulum vitioſum: ſiquidem dicere: *Eſt verax, quia id de ſe affirmat, & verè affirmat, quia eſt verax,* idem eſt ac dicere: *Eſt verax, quia eſt verax*: ergò ut veracitas Dei poſsit movere ad credendum myſterium Incarnationis: v. g. debet ſupponi aliunde cognita indepenter à teſtimonio Dei dicentis, ſe eſse veracem.

94 Reſpondent adverſarii, cum P. Suarez ea diſp. 3. de fide ſect. 6. num. 8. hoc eſse magnum Fidei myſterium, quòd licèt

non

non videat clarè objectum, nec res creditas, nihilominùs non accipiat objectum ſuum, ut in illo per ſe nitatur tanquam cognitum per aliud lumen, ſed ſua virtute, & efficacia credat illud, ſicut D. Thomas dixit, eodem actu nos credere Deo, & Deum, & ideò talem actum ſupernaturalem eſse, & ſine ſpeciali auxilio gratiæ haberi non poſse, additque; hoc magnum Fidei myſterium eſse valdè conſentaneum rationi: nam tota hæc certitudo intrinſecè ſequitur ex qualitate Divini teſtimonii, quatenus omninò infallibile, & obligare poteſt ad credendum ea, quæ dicit tanquam infallibilia: dicendo enim aliquid, eo ipſo dicit, ſe eſse veracem in eo, quod affirmat: nam hac ratione inducit ad credendum illud dictum eſse verum, & conſequenter etiam dicit, ita ſe eſse veracem, ut mentiri nullo modo poſſit: nam hoc titulo obligat ad credendum illud tanquam infallibile: & ideò ex intrinſeca ratione talis Fidei, & talis obiecti naſcitur, ut idem teſtimonium, quod ſufficit ad credendum, ipſum revelantem eſse veritatem, quæ fallere non poteſt.

95 Hinc deducit Suarius non repugnare Fidei hunc modum reſolutionis: Credo Deum eſse Trinum, quia ipſe dicit; credo

credo autem illi dicenti, quia eſt verax; credo autem illum eſse veracem, quia ipſe etiam dicit. Semper enim fatendum eſt, inquit, reſolutionem fieri ex objecto materiali ad formalem: ipſum autem objectum formale non in aliud reſolvitur, ſed per ſe ipſum creditur, quia poteſt de ſe ipſo teſtificari, & ità in ſe ipſo reflectitur, & tali modo de ſe teſtificatur, ut faciat, evidenter credibilia non ſolùm alia, quæ dicit; ſed etiam quæ de ſe ipſo teſtificatur. Additque hoc pertinere ad infinitam excellentiam Divinæ veritatis, & ideò non eſse hanc cognitionem cum aliis comparandam.

96 Cœterùm mihi falſum apparet illud magnum Fidei myſterium à P. Suarez aſsertum, quòd ſcilicet Fides non accipiat ſuum objectum formale ut cognitum alio lumine, ſed ſua virtute, & efficacia illud credat: id enim eſse falſum oſtendit noſtra ratio, & inde ulteriùs probatur: quia poteſt Deus revelare myſterium Trinitatis, & Incarnationis, & reliqua omnia, quæ per diſcurſum naturalem aſsequi non poſsumus, quin revelet illas ſuas perfectiones, quæ aliunde poſsunt evidentèr cognoſci: ergò poteſt teſtificari ſe eſse Trinum; quin teſtificetur ſe eſse veracem: ergò

poteſt

poteſt veracitas movere ad credendum myſterium obſcurum, quin ipſa credatur per eandem Fidem, ſed aliunde ſupponatur cognita.

97 Confirmatur, nam quando Apoſtoli faciebant miracula ad perſuadendum gentibus, Religionem Chriſtianam eſse veram, ſeu Deum revelaſse ejus myſteria, non patrabant hæc miracula ad perſuadendum gentibus, Deum eſse veracem, ſeu verum eſse, quod Deus dicit: nam ad hoc non erant neceſsaria miracula, cùm ratione naturali facilè demonſtretur, neque id à gentilibus negabatur; ergò ſolùm patrabant miracula ad perſuadendum Deum revelaſse ea myſteria obſcura, & difficillima, quæ ipſis prædicabant ut dicta, & revelata à Deo, ut ſic eos traherent ad Fidem illorum: ergò ad fidem non attinet neceſsariò credere ſuum objectum formale; ſed poteſt ob illud aliunde cognitum aſsentiri myſterio revelato.

98 Undè Fidei præcones, dùm infideles ad Fidem pertrahere tentant rationibus ad eorum intelligentiam accomodatis, priùs perſuadere debent, Deum eſse, eundemque & ſummè ſapientem, & ſummè veracem eſse, atque adeò dignum cui loquenti per ſuos miniſtros firma fides

ad-

adhibeatur: ſic enim fecerunt Paulus, & Barnabas Actor. 14. quia cum Lycaoniis agentes, eos ſic alloquuti ſunt; *Annuntiamus vobis ab his vanis converti ad Deum vivum, qui fecit cælum, & terram, & mare, & omnia, quæ in eis ſunt, qui in præteritis generationibus dimiſſit omnes gentes ingredi vias ſuas, & quidem non ſine teſtimonio ſemetipſum reliquit, benefaciens de cælo, dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda noſtra.*

99 Quare falſum eſt prærogativam illam Fidei aſſertam à Suario intrinſecè ſequi ex qualitate Divini teſtimonii. Etenim quamvis hoc dicat, Deum eſſe Trinum, & ſufficienter propoſitum obliget ad id credendum; non tamen dicit, Deum eſſe veracem, ſed id aliunde ſupponit certum: undè non obligat ad credendum myſterium affirmatum, quia pariter affirmat Deum eſſe veracem; ſed quia id aliunde ſupponitur notum. Et quamvis affirmaret, Deum eſſe veracem, non redderet certum myſterium revelatum, niſi aliunde certum foret, Deum non poſſe loqui falſum: quia ſi id impoſſibile poſſet, fas nobis eſſet dubitare an diceret falſum, quando affirmat, ſe eſſe ſummè veracem, & quamvis faceret miracula in confirmatio-

nem

nem eorum, quæ nobis revelat, non mereretur ſummam Fidem, niſi aliunde nobis conſtaret, eum non poſse facere miracula in confirmationem doctrinæ falſæ. Etenim per miracula ſolùm oſtenderet Deus, ſe eſse qui loquitur, non autem oſtenderet ſe eſſe veracem: nam ſi per impoſsibile poſſet mentiri, poſset miraculum facere in confirmationem mendacii: ergò aſsenſus Fidei præſtitus myſteriis ob authoritatem Dei revelantis, per ſe ſupponit authoritatem Dei revelantis, per ſe authoritatem illam aliunde ſufficienter cognitam: ergò non eſt neceſsarium ad Fidem, quòd per illam credatur authoritas Divina quatennùs eſt ratio movendi ad aſſenſum myſterii.

§. III.

## §. III.

*Solvitur fundamentum contrariæ ſententiæ ubi oſtenditur, certitudinem aſſenſus credentis myſterium propter revelationem, majorem eſſe, quàm ſit certitudo aſſenſus de exiſtentia revelationis; nec aſſenſum Fidei Divinæ circa myſterium fundari in aſſenſu circa exiſtentiã revelationis; ſed illum ſupponere ut conditionem applicantem motivum Fidei, ac proinde oſtenditur, motivum credendi Fide Divina non debere credi,* ut quod *per lumen Fidei; ſed debere ſupponi certò cognitum per aliud lumen.*

100 AD fundamentum Patris Suarez reſpondemus, certitudinem aſſenſus Fidei erga myſterium non fundari in certitudine aſsenſus, quo antecedenter judicamus, Deum eſſe veracem; ſed in ipſa veracitate tanquam in motivo, & ratione formali; in cognione autem illa proponente veracitatem tanquam in conditione. Cognitio autem inferioris ordinis, quamvis non poſſit fundare cognitionem ſuperioris ordinis, poteſt eſſe præ-requiſita ad illam. Sic juxtà P. Vazquez

1. part. diſput.5. num. 7. & iuxtà M. Canum, & Andream de Vega ab ipſo citatos, quamvis Fides humana non poſſit fundare Divinam ; tamen poteſt eſſe præerequiſita, & conditio neceſſaria ad illam : nam ut credatur Fide infuſa, aliqua propoſitio, quæ definita eſt ab Eccleſia, opus eſt primò credere definitam fuiſſe, aut in Concilio, aut à Pontifice ; quod tamen ſola fide humana notum eſt : eodem modo Prædicatori proponenti articulos Fidei priùs credimus Fide humana, & hac fide ſuppoſita, ſtatim prebemus ſuperiorem aſſenſum ex lumine Fidei ſupernaturalis ob authoritatem infallibilem Dei id teſtificantis.

101 Quare, quamvis evidentia naturalis de veracitate Divina non ſit eſſentialiter præerequiſita, ut propter authoritatem Divinam credamus myſteria revelata (nam illa evidentia eſt paucorum ) eſt tamen ſufficiens, præſertim ſi ſit orta ex illuſtratione gratiæ, qua Deus ex fine inducendi hominem ad Fidem excitat in illo cognitionem evidentem de ſui veracitate ; nec oppoſitum evincit argumentum Patris Suarez : non enim dicimus aſſenſum Fidei fundari in illa evidentia ; ſed illam tanquam applicationem, & diſpoſitionẽ præſupponi, ut non propter ipſam, ſed propter autho-

authoritatem Divinam credamus myſterium. Quare Fides myſterii unicè fundatur in authoritate Dei revelantis: poſtquàm enim homo perſuaſus eſt ſive per evidẽtiã, ſive per fidem humanam moraliter certam, Deum eſſe ſummè veracem, & revelaſſe mysterium, cùm cognoſcat authoritatem aliquid revelantis dignam eſſe, cui credatur ſuper omnia, id eſt aſſenſu certiore, & firmiori quàm ſit ullus aſſenſus Fidei humanæ vel ſcientiæ: tunc ex affectu ſupernaturali adhærendi teſtimonio Dei ſuper omnia, & præſtandi illi obſequium per imperium voluntatis, elicit unicè ob authoritatem, & revelationem ſibi propoſitas aſſenſum Fidei infallibilem ſine reſpectu, aut attentione ad motiva, quibus inductus eſt ad judicandum, Deum eſſe ſummè veracem, ſeu quin illa firmitas aſſenſus fundetur in evidentia naturali, vel fide humana, qua inductus eſt intellectus ad judicandum, Deum eſſe ſummè veracem.

102 Deindè, quamvis daremus, evidentiam naturalem de veracitate Divina non eſſe ſufficientem, ut credamus myſteria Fide Divina ob authoritatem Dei revelantis, inde non ſequitur, veracitatem debere credi Deo revelanti ſe eſſe veracem, ut exerceat munus motivi: dicere

enim quis poterit cum Cardinali de Lugo, diſp. 1. num. 82. veracitatem Divinam debere quidem aliunde cognoſci; quàm ex ſola revelatione, ut poſſit ad aliorum articulorum aſſenſum movere; & tamen cum eodem ibidem à num. 104. uſque ad 109. aſſerere, veracitatem cognoſci poſſe per actum evidentem elicitum ab habitu Fidei: quia cùm Fides nequeat elicere aſſenſum obſcurum circa myſterium, quin ille aſſenſus reſpiciat ut motivum intrinſecū veracitatem Dei, nequit elicere aſſenſum circa myſterium, quin eliciat circa veracitatem: *Perinde enim eſt credere Incarnationem*, inquit, *propter veracitatem Dei, ac dicere: Verbum eſt homo, quia Deus eſt ſummè verax*, qui quidem actus quatenùs tendit ad aſſerendam veracitatem de Deo, aliquomodò eſt evidens: totus tamen eſt ſupernaturalis, totus elicitus ab habitu Fidei, qui non potuit per ſe ordinari ad actum circa myſteria revelata, quin habeat virtutem eliciendi aſſenſum circa rationem formalem aſſentiendi, ſeu circa motivum formale Fidei; & denique totus ille actus elicitur ex imperio voluntatis inclinantis per piam affectionem ad ad hærendum toti illi objecto ſuper *omnia objecta*. Hactenus ille.

103 Ex

103 Ex qua doctrina reſponderi poteſt ad fundamentum Patris Suarez; fieri quidem non poſſe, ut aſſenſus, præſtitus myſterio ſuper omnia, fundetur in aſſenſu tantùm naturali, licèt evidenti; poſſe tamen fundari in aſſenſu evidenti ſupernaturali elicito à Fide, qui non ſit minùs certus quàm aſſenſus myſterii. Sed quamquàm hæc doctrina probabilis ſit; illa tamen non indigemus ad ſolvendum argumentum. Et in primis, falsò videtur Cardinalis ſupponere, aſſenſum illum, qui affirmat myſterium ob authoritatem Dei revelantis, hoc ipſo affirmare exiſtentiam veracitatis Divinæ: hoc enim tantùm abeſt à certitudine, ut potiùs videatur falſum: motivum enim intrinſecum actus affirmantis aliquid, non eſt neceſſe ut affirmetur per ipſummet actum, ſi pro priori ſupponitur affirmatum; nec debet per actum Fidei attingi directè veracitatis ut objectum *quod*, ſed ſufficit ut attingatur indirectè ut objectum *quo*.

104 Sic licèt concluſio intrinſecè moveatur ab objecto præmiſſarum, non eſt neceſſe, ut illud iterùm affirmet: nam ſecundùm regulam Logicæ: *Licèt ex vero nunquam poſſit ſequi falſum. aliquando tamen ex falſo ſequitur verum*: ergò po-

teſt concluſio eſſe vera , quamvis aliqua ex præmiſſis ſit falſa ; hoc autem ſalvari non poteſt , ſi concluſio iterum affirmet objectum præmiſſarum : nam concluſio affirmans objectum falſum , falſa eſt ; ergò licèt conclúſio attingat intrinſecè objectum præmiſſarum , non propterea iteratò affirmat illud objectum , ſed eſsentialitèr innititur illi ut affirmato per præmiſſas, eaſque eſſentialiter ſupponit hoc titulo , ut fert communis , & vera ſententia . Quod ampliùs probo : nam Deus à ſua bonitate movetur intrinſecè ad intendendum finem creatum per ſuum decretum liberum ; & tamen illa intentio non intendit bonitatem Divinam : non enim Deus intendit per decretum liberum id , quod neceſſariò ante omne decretum

105 Id confirmo egregia doctrina poſſidet .

Eximii Doctoris, tom. 1. in 3. part. diſp. 54. ſect: 5. ubi probat , dari poſſe internum actum adorandi imaginem propter exemplar, quin adoretur illo actu exemplar: idque probat ex generali modo operandi noſtri intellectus, & voluntatis: *Nam poteſt*, inquit, *quælibet ex his facultatibus* „ *tendere in aliquod materiale objectum* „ *propter aliud ut quo*, ſeu ut formale,

„ etiam

„ etiam ſi actu non tendat in illam rem,
„ quæ eſt formale objectum tanquam in
„ rem, ſeu materiam, circa quam propriè
„ verſetur, quæ ſolet dici objectum *quod*:
„ ergò etiam intentio adorandi poteſt ver-
„ ſari circa imaginem ut objectum *quod*,
„ ſeu rem adoratam propter exemplar ut
„ rationem adorandi, quamvis directè nõ
„ intendat adorare ipſum exemplar. An-
„ tecedens probatur: primò exemplis, tùm
„ intellectus: nam infidelis aſſentitur
„ veritatibus Fidei nixus Divino teſtimo-
„ nio, & veritati infallibili ejus ut ratio-
„ ni formali, quamvis, eo actu, quo credit
„ rem revelatam, non credat vel Deum
„ eſſe primam veritatem, vel Deum hoc
„ revelaſſe: idem dicunt Dialectici de
„ actu ſcientiæ, qui nititur præmiſſis ut
„ rationi aſſentiendi, quamvis non fera-
„ tur directè in ipſas tanquàm in obje-
„ ctum ſcitum, ſeu judicatum per illum
„ actum: tùm etiam in actibus volunta-
„ tis, ut in amore, quo amatur una res
„ propter aliam, ut proter rationem
„ amandi: qualis eſt aliquis amor, quo
„ amatur proximus propter Deum:
„ item in electione medii pura propter
„ finem, quæ non verſatur circa finem
„ ipſum volendo, ſed tantùm in obliquo

„ ipſum reſpicit tanquam rationem *vo-*
„ *lendi media*. Hæc ille.

106 Undè obiter infero Cardinalem de Lugo, diſp. 1. num. 104. & Ripaldam, diſp.2. num.33.& 35. ex eo, quòd actus Fidei attingat intrinſecè veracitatem Divinam, ùt rationem formalem aſsentiendi, fruſtrà deducere, quòd illam affirmet: ex eo enim id non ſequitur; ſed ſolùm ſequitur, quòd vel illam affirmet, vel quòd titulo affirmandi myſterium de ſe occultũ, & impotens exercere munus motivi, ſupponat eſsentialiter alium actum proponentem illam authoritatem, à qua moveatur. Itaque, quando authoritas ſupponitur affirmata ante aſsenſum myſterii, propterea eſt motivum intrinſecum, & non merè extrinſecum illius: quia actus ille titulo affirmandi objectum obſcurum,& omninò latens, eſsentialiter ſupponit judicium, vel ſaltem apprehenſionem ſuaſivam teſtimonii Divini: & implicat ut exiſtat ille aſsenſus myſterii, non prælucente repræſentatione talis motivi; quando autem aliquid movet tantùm extrinſecè ad actũ, vel poteſt iſte abſolutè exiſtere,non prælucente illo motivo, ſicut poteſt exiſtere actus miſericordiæ, non repræſentata pro priori bonitate Divina amata per actum cha-

charitatis; & actus charitatis, non repræſentata exiſtentia præcepti urgentis ad amandum: & ideò bonitas Divina ſolùm extrinſecè movet ad actum miſericordiæ, & præceptum ad actum charitatis: vel licèt non poſſit exiſtere actus, quin præcedat illud motivum, id non provenit ex tendentia ipſius in ſuum objectum proprium, & peculiare; ſed ex perfectione ſuppoſiti, in quo exiſtit, ſic actus virtutum Moralium, ſi dentur in Deo, eſſentialiter ſupponunt motivum charitatis, quia eſſentialiter poſtulant imperari à charitate, non ratione ſui objecti, ſed ratione ſubjecti, nempe Dei exigentis omnia ad ſemetipſum referre.

107 Dicimus ergò, per aſſenſum Fidei, quo credimus exiſtentiam Incarnationis, non debere credi, ut *quod* veracitatem Divinam, ſeu non debere affirmari; ſed poſſe ſupponi aliunde affirmatam, & nihilominus ab illa intrinſecè moveri aſſenſum Incarnationis: aſſenſus autem veracitatis, qui eſſentialiter ſupponitur antè aſſenſum myſterii, non debet eſſe actus elicitus à Fide, utpotè cui eſſentiale eſt credere Deo dicenti, & moveri ab ejus teſtimonio; ſed debet eſſe elicitus ab alio lumine. Undè ſicut aſſenſus concluſionis

ſcien-

ſcientificæ, & aſſenſus principiorum pertinent ad diverſos habitus, ita aſſenſus myſteriorum ob veracitatem Divinam, & aſſenſus veracitatis pertinent ad diverſa lumina. Quod ſi neceſſe foret, ut is qui aſſentitur objecto materiali propter formale, eodem actu affirmaret utrumque, tunc aſſenſus myſterii ob veracitatem Divinam affirmaret quidem veracitatem Divinam, & eſſet elicitus à lumine Fidei; non tamen foret obſcurus, quatenus terminatur ad veracitatem; ſed quatenus terminatur ad veracitatem, ſupponeret eſſentialiter illam aliunde cognitam independenter à teſtimonio Dei dicentis: ac proinde ille aſſenſus quatenus affirmat veracitatem ob teſtimonium Dei, ſupponeret illam aliundè cognitam.

108 Nec obſtat firmitati, & certitudini Fidei ſuperanti certitudinem ſcientiæ, quòd motivum Fidei ſupponatur aliundè cognitum per ſcientiam: quia certitudo Fidei non fundatur in certitudine ſcientiæ procedentis de veracitate Dei; ſed in ipſa veracitate repræſentata per talem ſcientiam: propter quam veracitatem intellectus conſortatus lumine Fidei, accedente imperio voluntatis, certiſſimè credit myſteria revelata. Pro quo nota cum P. Go-

ninch,

ninch, diſp. 9. num. 56. ante omnem aſſenſum Fidei neceſſariò præcedere duplex judicium, primum, quo credens judicat, Deū eſse ſummè veracem, ita ut nequeat ulla ratione mentiri, quod lumine naturæ notum eſt: & hoc judicium eſt etiam neceſſarium ut credam Fide Divina, Deum eſſe primam veritatem: nam niſi priùs lumine naturæ ſcirem, Deum eſſe ſummè veracem, id de ſe teſtanti tanta firmitate non crederem: ſecundum, quo judicet, res ſibi propoſitas eſse verè firmiſſima Fide credibiles, ideſt tales, quas meritò quis credat, eſſe à Deo revelatas, & propter ipſius authoritatem firmiſſimè credendas: quod judicium, etiam ſi ſæpe ſupponat aliquam Fidem humanam, qua credimus variis hiſtoriis progreſſum noſtræ Fidei narrantibus, aut communi hominum ſenſui, aut prudentium, aut ſanctorum virorum teſtimonio de initio, & progreſſu Fidei nobis multa narrantium, aut teſtificantium, hæc, aut illa in ſcripturis, & authenticis hiſtoriis contineri, & à tota Eccleſia ab initio fuiſſe credita. Etſi, inquam, illud judicium ejuſmodi Fidem frequenter ſupponat; non eſt tamen actus Fidei, ſed evidens, & certa moraliter cognitio concepta ex evidentia notarum Fidei, quæ morali evidentia nobis de-

demonſtrant, res Fidei eſſe tales, quas miritò judicemus à Deo eſse revelatas: ſimile quid invenitur etiam fide humana; nam ut Petro aliquid affirmanti credam, primò neceſſarium eſt ut ſciam, illum mihi loqui, ſecundò, ut judicem, illum eſse virum bonæ fidei, cui meritò credi poſſit.

109 Poſita hac rei credendæ propoſitione; ita ut intellectus clarè videat, hanc rem eſſe talem, quam meritò ſibi perſuadeat à Deo revelatam, voluntas: ſtatim ex pio erga primam veritatem affectu mota, ipſius reverentia magno conatu impellit intellectum ut vehementer apprehendat illam majeſtatem, & authoritatem, eamque hìc, & nunc exigere, ut propter ipſam firmiſſimè credat id, quòd tanquam ab ea revelatum tàm evidenter proponitur: atque ita partim illa apprehenſione, partim imperio, & impulſu voluntatis ſine ullo diſcurſu movetur Divina authoritate, & teſtimonio, ut propter illa immediatè myſterium revelatum credat firmiùs, quàm ulli rei naturaliter cognitæ poſſit aſſentiri. Ità, paucis mutatis, rem explicat P. Coninch ea diſp.9. n.73. utrum autem aſsentiatur etiam exiſtentiæ revelationis ob authoritatem Dei dicentis; an ob motiva illa, quæ reddunt evidenter credibile, Deũ

re-

rèvelaſse myſteria noſtræ Fidei? dicemus cap. ſequenti.

## §. IV.

### *Illud axioma, propter quod unumquodque tale, & illud magis, non habet locum in Fide, ſed in ſcientiis.*

110 ILlud autem axioma, *Propter quod unumquodque tale, &c.* ſolùm habet locum in ſcientiis,& in volũtate; non autem in Fide, quæ longè aliter procedit ac ſcientia: nam Fides aſsumit tanquam principium, à quo moveatur Divinum teſtimonium, quin aſsumat ut principium motivum illud, quo inducti ſumus ad credendum, Deum revelaſſe myſterium; at ſcientia nihil aſsumit ut principium, niſi vel ſit per ſe notum ex terminis, id eſt notum ſine probatione, vel legitimè deductum ex per ſe notis, quatenùs ex his deductum, ita nimirũ ut non moveatur ad concluſionem ſcientificam, niſi quatenùs probatum ex per ſe notis: eſt enim regula, & lex inviolata ſcientiarum, ut incipiant ex per ſe notis,& acceptis; deinde autem procedant ex aliis deducendo, & probando, neque in progreſsu liceat quid-

quam

eſt fides: nam Fides aſsentitur myſterio, non quia rationibus probetur, eſse verum, ſed quia Deus dicit, eſse verum, propter cujus authoritatem aſsentitur firmiùs, quã aſsentiatur ſcientia propter ſuas probationes.

111 Cùm ergò cognitio veracitatis Divinæ ſit præambulum ad aſsenſum Fidei, hìc non ſupponit illam cognitionem, tanquàm fundamentum, cui innitatur, vel tanquàm regula, cui commenſuretur; ſed tanquàm conditionem præviam repræſentantem motivum, cui Fides inniti debet: habitus enim Fidei ſimul cum habitu piæ affectionis (quæ eſt ſpecialis virtus moralis diſtincta ab aliis, ut probat P. Suarez diſp.7.ſect.2.) inclinat intellectum ad aſſentiendum myſteriis, quæ proponuntur ut evidenter credibilia tanquàm dicta à Deo per aſsenſum firmum ſuper omnem aſsenſum: videns enim homo evidens eſse, quòd poſſit, ac debeat aliquod myſterium credi tanquam dictum à Deo, per habitum piæ affectionis, vel per inſpirationem ſupernaturalem ſupplentem ejus vices, elicit imperium, quo determinat intellectum, ut propter authoritatem Divinam ſibi aliunde ſufficienter cognitam, aſsentiatur Deo teſtificanti myſterium. Undè certi-

tudo

titudo actus Fidei commenſuratur cum habitu Fidei,& cum habitu piæ affectionis, & cum authoritate Divina ut revelante; non autem cùm rationibus naturalibus, inducti ſumus ad judicandum,Deum eſſe ſummè veracem, & revelaſse illud myſterium; è contra verò certitudo concluſionis ſcientificæ debet commenſurari cùm motivis, quibus intellectus inductus eſt ad aſsentiendum præmiſsis: quia ſcientia procedit inferendo unum ex alio, & tota ejus certitudo coæquatur evidentiæ objectorum, & evidentiæ illationis unius ex alio: quia ſcientia facit ſcire, & intelligere, ideſt quaſi intus legere, ut explicat D. Thomas, & ideò eſt oculata, & comparatur viſui, quia ſicut viſus,fertur in objecta ſua quatenùs apparent, & patent per motiva, & principia evidentia; at Fides non eſt diſcurſiva, ſed cœca, quia veritatem non eruit ex natura ipſius veritatis credendæ, ejuſque cauſis, & effectis, ſed ex teſtimonio,& authoritate Dei, & ideò non viſui, ſed auditui comparatur à Paulo:quia non videmus niſi clara; audimus autem non ſolùm obſcura, ſed obſcuriſſima, & prorsùs inintelligibilia, & ideò Fides dicitur *argumentũ non apparentiũ*. Quam doctrinam accipio ex D. Thoma 2.2.quæſt.5.

art.

art. 2. ubi ait: *Dicendum quòd intellectus credentis aſſentit rei creditæ, non quia ipſam videt vel ſecundùm ſe, vel per reſolutionem ad prima principia per ſe viſa; ſed quia convincitur per authoritatem Divinam aſſentire his, quæ non videt; & propter imperium voluntatis moventis intellectum, & obedientis Deo.*

112 Ex dictis patet ad fundamentum Patris Suarez, ad cujus explicationem dico, dùm quis credit myſterium, quia Deus revelavit, per hunc actum non credere formaliter, Deum eſſe veracem, ſed eſſentialiter ſupponit illam veracitatem aliunde cognitam: & quamvis per illum actum affirmaret, Deum eſſe veracem; non tamen ſumendo pro motivo teſtimonium Dei; ſed rationem naturalem detegentem Dei veracitatem: undè ille actus non eſſet Fidei obſcuræ quatenùs affirmat veracitatem; ſed quatenùs propter illam affirmat myſterium.

## §. V.

### *Proponuntur aliæ inſtantiæ contrà noſtram ſententiam.*

113 RAtionem ſupra propoſitam §. 1. hujus capitis variè confirmat P. Suarez, primò: quia *duobus* inquit, *modis* intelligi poteſt, hominem, qui credit revelata à Deo, credere etiam, Deum eſſe veracem, primò, eodem aſſenſu, quo credit rem revelatam, ſecundò, diverſis aſſenſibus: in utroque autem modo neceſſarium eſt ut Fides de ipſa veritate Dei ſit ſupernaturalis, & infuſa; in primò quidem, nam qui credit aliquid, quod dicit Deus, quia ipſe dicit, neceſſariò credit, Deum in illo actu eſſe veracem: in hoc ergò modo credendi, qui fortaſſe eſt per ſe neceſſarius ad Fidem, ratio formalis objecti Fidei, non per evidentiam, ſed per Fidem cognoſcitur, quia cognoſcitur eodem actu, quo res ipſa credita; in ſecundo etiam modo neceſſarium eſt ut Fides de veracitate Dei ſit infuſa: nam ſi per diſtinctos actus aliquis credat, Deum eſſe veracem, & eſſe unum, & Trinum, tunc vel unus actus fundatur in alio; vel tantùm concomitanter ſe habent:

bent; hoc ſecundum quamvis admittatur poſſibile, nihil refert ad præſentem cauſam, quia tùnc actus evidens non fundat Fidem, ac proindè Deus non eſt objectum formale Fidei præcisè quatenùs cognitus per actum illum evidentem; ſi autem unus actus fundatur in alio, impoſſibile eſt, actum evidentem fundare aſſenſum Fidei: quia actus minùs perfectus, & minùs certus non poteſt per ſe ſufficere ad actum excellentiorem, & certiorem.

114 Confirmat primò: quia tùnc illi duo actus conficiunt quendam diſcurſum, quatenùs unus cauſatur ex alio, & eſt ratio alterius; atqui in hoc diſcurſu impoſſibile eſt aſſenſum rei cognitæ eſſe certiorem, quàm ſit aſſenſus principii, ſeu rationis aſſentiendi; ergò etiam inter illos actus impoſſibile eſt, quòd aſſẽſus certus tantùm per lumen naturale ſit principium ſufficiens aſſenſus Fidei. Quapropter vel talis modus diſcurſus in Fide locum non habet, ut multi volunt, vel certè ſi talis diſcurſus admittitur, neceſſarium eſt quòd objectum formale præcedat ut cognitum Fide infuſa, & non tantùm naturaliter.

115 Confirmat ſecundò: nam hæc veritas: *Deus non poteſt dicere falſum*, non eſt tàm evidens naturaliter, quin ab

aliquibus negari potuerit, etiam doctis, & Catholicis: ſiquidem Gabriel, Adamus, Olcot, & Joannes de Aliaco Epiſcopus, & Cardinalis docuerunt, Deum de potentia abſoluta poſſe falſum dicere, ut refert ipſe Suarez ea diſp. 3. ſect. 5. num. 3. ergò impoſſibile eſt ut illa veritas tantùm naturaliter cognita ſit ſufficiens ad aſſentiendum ratione illius alteri propoſitioni certitudine Fidei infuſæ: quia ſicut motivum Fidei non inducit ad aſſenſum certum, & infallibilem, niſi ut cognitum tanquam certum, & infallibile, ita non movet ad modum, & gradum certitudinis, niſi juxta gradum, & modum, quo ipſemet cognoſcitur ut verum, & infallibile.

116 Quia verò huic rationi poſset aliquis reſpondere cognitionem illius principii, quatenùs eſt actus hominis, non eſse cauſam per ſe aſsenſus Fidei, neque rationem aſſentiendi, ſed meram applicationem obiecti formalis, & ideò ratione objecti applicati poſse ſufficere ad certiorem aſſenſum, quàm ſit cognitio ejuſdem principii: Contrà inſurgit Eximius Doctor: quia hoc non enervat vim rationis, quia ſi actus naturalis hoc tantùm modo concurrat, neceſsaria erit alia cognitio perfectior ipſius objecti formalis, ut poſſit intellectum movere

vere ad aſsenſum Fidei, quia non movet, niſi ut cognitum, & hoc eſt per ſe neceſsarium, ut poſſit inducere intellectum ad aſſenſum, & ideò oportet ut in eodem ordine, & cum eadem certitudine cognoſcatur per alium actum diſtinctum ab actu, quo creditur res aliàs revelata, ſive idem cum illo.

117 Confirmat tertiò, & ultimò ex generali Doctrina D. Thomæ, 1. 2. quæſt. 63. art. 3. in Corpor. & ad tertium, quòd ratio naturalis non poteſt eſse ſufficiens regula virtutum per ſe infuſarum, ut explicat latè idem Eximius Doctor lib. 2. de grat. cap. 16. eſt ergò magis neceſsarium in virtutibus Theologicis, quia ſunt perfectiores in eodem ſuperiori ordine: menſura autem, ſeu regula debet eſſe homogenea cum regulato; vel certè non poteſt eſse inferioris oridinis: ergò actus Fidei infuſæ non poteſt regulari per actum rationis naturalis, neque per Deum ipſum ut cognitum ratione naturali, quia ut ſic etiam continetur in inferiori ordine. Hæc eſt ſententia Eximii Doctoris, pro qua citat D. Thomam, Scotum, Capreolum, atque Marſilium.

## §. VI.

*Solvuntur illæ iſtantiæ, & exponitur natura aſſenſus Fidei; & probatur, Fidem non eſſe diſcurſivam, neque eſſe actum Fidei hanc concluſionem* Trinitas eſt vera, *prout deductam ex his præmiſſis* : Quidquid Deus revelat, eſt verum; ſed Deus revelat Trinitatem.

118 AD primam confirmationem fundamenti Patris Suarez, reſpondeo, aſsenſum veracitatis præſuppoſitum ad actum Fidei, quo credo myſterium propter veracitatem, non facere diſcurſum cum actu Fidei, quia non præſupponitur ad illum tanquam præmiſsa ad concluſionem, ſed tanquam applicatio motivi, ob quod ex imperio voluntatis tribuo aſsenſum firmiorem, & certiorem, quàm ſit aſsenſus veracitatis: ſicut quando credo veritatem aliquam, quia definita eſt in aliquo Concilio, aſsenſus iſte Fidei ſummè certus ſupponit actum Fidei humanæ minùs certum, quo credo, Concilium definiiſse illam veritatem; Quare, ut docet

P. Va-

P. Valentia, diſput. 1. quæſt.1. punct.2. ſi qui aſsenſus priores neceſsarii ſunt antequàm eliciatur aſsenſus Fidei infuſæ, hi tãtùm ſunt conditiones requiſitæ ad aſsentiendum rebus Fidei ob naturam intellectus noſtri, qui obſcura, & difficilia perſuadere ſibi non poteſt abſque motivis diſtinctis : undè non antecedunt aſsenſum Fideì Divinæ tanquam præmiſsa in vero diſcurſu, ſed ſolùm tanquam conditio quædam requiſita, ſine qua non eliceretur ille actus : Fides enim nullo modo mediante diſcurſu elicit ſuos aſsenſus; ſed ſicut viſus immediatè fertur in objecta ſua ſub ratione lucidi, ita etiam Fidei habitus in ſua ſub ratione Divinæ revelationis. Additque id pro certo ſupponere omnes Theologos; citat verò Scotum, Capreolum, Cajetanũ, & Andream de Vega. Idemque docent Eximius Doctor, diſp.6. ſect.4. Turrianus diſp.6. dub.1.Coninch diſp.9.à nu.9.Granadus,tract.9.diſput.5.nu.7.

119 Sed tamen aſſenſum Fidei poſſe per diſcurſum generari, affirmat Cardinalis de Lugo, diſp. 7. num. 2. citans pro hac ſententia OKamum, Gabrielem, Almainum, atque Marſilium, & è noſtris Patrem Vazquez, Becanum, Hurtadum, & Ripaldam, qui aſſerunt, concluſionem eli-

citam ex his præmiſſis, & contentam in hoc diſcurſu: *Quidquid Deus revelat, eſt verum; ſed Deus revelat Trinitatem: ergò Trinitas eſt vera*, eſſe actum elicitum ab habitu Fidei: Nos verò cum Authoribus primæ ſententiæ dicimus, licèt omnes veritates Fidei poſſint per diſcurſum agnoſci; non tamen eſſe actus Fidei ſub hac ratione; ſed in quantum ſine diſcurſu ob Dei authoritatem creduntur. Rationem aſſignat P. Coninch: quia ut quis aſſentiatur alicui propoſitioni per diſcurſum, non ſufficit, quòd ei aſſentiatur propter aliam rem diſtincto actu cognitam: ſed debet illi aſſentiri propter cognitionem illius rei, ità ut cognitio ſit cauſa objectiva aſſenſus conſequentis; hoc autem in Fide non fit: neque enim credo, Deum eſſe Trinum, quia credo, Deum id revelaſſe; ſed ſimplicitèr, quia ipſe hoc revelavit. Et hoc ipſum docet Granadus, ubi ſuprà, & tract. 1. diſp. 5. num. 32. ubi ait, concluſionem reſolvi, non ſolùm in præmiſſas objectivas, ſed etiam in formales.

120 Quòd autem res ita ſe habeat, probat P. Coninch: quia aliàs non poſſemus credere; Deum eſſe, niſi antè crederemus, eum hoc revelaſſe, & conſequenter, niſi priùs crederemus Deum eſſe: nam hæc

hæc propoſitio, *Deus hoc revelavit*, includit hanc, *Deus eſt*, quia eſt idem cum hac, *Deus eſt hoc revelans*: atque ita priùs crederemus, Deum eſſe, quàm crederemus, eum eſſe, quod repugnat. Ut ergò hujuſmodi abſurda vitemus, dicendum eſt, nos non credere; Deum eſſe, aliaque revelata, quia credimus, ea eſſe revelata, ſed immediatè, quia revelata ſunt. Verùm hæc probatio non concludit: nam quamvis quis per Fidem crederet, Deum exiſtere, quia credidit, Deum id revelaſſe, non propterea crederet exiſtentiam Dei, quia pro priori credit exiſtentiam Dei: nam hæc propoſitio; *Deus eſt revelans ſui exiſtentiam*, eſt de materia contingenti, & hæc, *Deus eſt*, eſt de materia neceſſaria, ac proinde ſunt diverſæ, nec ſecunda includitur in prima: quamvis autem hæc: *Deus eſt revelans* ſupponat cognitam exiſtentiam Dei aliunde; non tamen ſupponit creditam per Fidem, ac proinde non crederet quis exiſtentiam Dei, quia illam priùs credidit, ſed crederet per Fidem, quia priùs cognovit per rationem.

121 Meliùs poteſt id ipſum ſuaderi: quia ut concluſio ſit ſcientifica, non ſufficit, objectum præmiſſarum eſſe in ſe evidens; ſed requiritur, quòd evidenter cogno-

gnoſcatur per præmiſſas: nam objectum evidens poteſt cognoſci per cognitionem duntaxat probabilem; ſi autem præmiſſæ objectivæ evidentes cognoſcantur per præmiſſas duntaxat probabiles, concluſio evadit ſolùm probabilis: ergò ut concluſio ſit evidens, debent præmiſſæ formales eſſe evidentes: ergò evidentia præmiſſarum formalium influit in evidentiam concluſionis: ergò præmiſſæ formales movent objectivè, & ut *quod* ad concluſionem, ac proindè iſta vel formaliter, vel virtualiter reflectit ſupra præmiſsas. Non ita res ſe habet in Fide myſteriorum, quæ æquè certa eſt ſive veracitas ſupponatur cognita per cognitionem metaphyſicè evidentem, ſive per judicicium ſolùm moraliter certum, quo quis ſibi perſuadeat, Deum eſse ſummè veracem, & revelaſse illud myſterium.

122 Alia etiam ratione probatur, Fidem non eſse diſcurſivam: quia in diſcurſu formali nequit concluſio certior eſse, quàm præmiſsæ; ſed potiùs eſt minus certa, & ſequitur debiliorem partem: undè quamvis altera ex præmiſſis ſit evidens; ſi altera ſit ſolùm probabilis, concluſio evadit ſolùm probabilis; atqui actus Fidei eſt certior, quàm ullus actus ſcientiæ: ergò con-

concluſio in diſcurſu formali nequit eſſe actus elicitus à lumine Fidei. Minorem contra Durandum docent communiter Theologi ex Patribus; & Scripturis apud P. Suarez diſp.6. ſect.5 num.10.& apud P. Valentiam diſp.1.qu.4. punct.8. ubi etiam temerariam appellat ſententiam Durandi. Rationē à priori cur Fides certior ſit, quàm ſcientia, ſupra reddimus ex P. Suarez cap. 3.§.2. nam concluſio ſcientifica certior eſſe non poteſt, quàm ſint præmiſsæ; ſed ſemper eſt minùs certa; at actus Fidei aſſentiens myſterio propter authoritatem Dei revelantis certior eſt, quàm actus ſciētiæ præcedens tanquàm præambulum, quo nimirum quis evidenter cognoſcit, Deum eſse ſummè veracem, & per argumenta credibilitatis convincitur, revelaſse myſteria Religionis Chriſtianæ, ut ſupra oſtenſum eſt.

123 Si autem quæras rationem, cur in diſcurſu formali concluſio ſit minùs certa, quàm præmiſsæ? illa eſt: quia ut concluſio ſit certa, debet utraque præmiſsa eſse certa, & inſuper debet eſse evidens illatio concluſionis ex præmiſſis, atque adeò debet cognoſci evidenter: quantumcumque enim præmiſsæ ſint certæ; ſi tamen conſequentia ſit dubia, aut dumtaxat probabilis, aſ-

aſſenſus concluſionis erit dubius, aut ſolùm probabilis: ergò concluſio minùs infallibilis eſt quàm præmiſſæ: quia ut infallibilis ſit, requiritur, ut neque major, neque minor ſyllogiſmi, neque illatio fallax ſit, & illuſoria; at quælibet ex præmiſſis, ut ſit vera, & infallibilis ſolùm requirit, quòd ejus motivum non ſit fallax, ac proinde unicuique ſufficit ſua evidentia. ut ſit certa, & infallibilis; faciliùs autem eſt magiſque contingens, ut ex tribus, vel duabus evidentiis aliqua illuſoria ſit vagè, & confusè loquendo, quàm una ex illis determinatè: difficiliuſque eſt, nullam ex illis fallere, quàm non fallere aliquam: ergò præmiſſæ longiùs abſunt à fallacia, quàm concluſio: ſiquidem paucioribus indigent ad ſui veritatem, & certitudinem, quàm concluſio, atque adeò ſunt magis certæ, quàm illæ: ergò cùm actus Fidei ſit magis certus, quàm ullus actus evidens, implicat ut ſit actus Fidei concluſio deducta ex duplici præmiſſa altera evidenti, & altera de Fide.

124 Ex dictis patet quid ſit dicendum ad ſecundam confirmationem argumenti Patris Suarez propoſitam ad finem. Dùm enim dicitur authoritatem Dei ut revelantis non movere, niſi ut cognitam, ly *ut* non reduplicat rationem formalem movendi,

ſed

ſed conditionem, ſine qua authoritas Divina non moveret: undè certitudo actus Fidei non commenſuratur cum certitudine illius cognitionis præviæ, ſed cum authoritate Divina per illam propoſita. Ad tertiam, & ultimam confirmationem deſumptam ex eo, quòd ratio naturalis nequit eſse ſufficiens regula virtutum per ſe infuſarum, reſpondeo, inde non probari, quòd veracitas, & revelatio Divina debeant præſupponi cognitæ per actum Fidei Divinæ; ſed ſatis eſt, quòd ſupponantur cognitæ per actum ſupernaturalem evidentem, vel moraliter certum elicitum viribus gratiæ: quando enim Deus homini confert actum Fidei ſupernaturalis, hoc ipſo vult conferre illi auxilium gratiæ, quo cognoſcat authoritatem, & revelationem Dei modo proportionato ad eliciendum actum Fidei ſupernaturalem: quamvis enim per actum naturalem poſset cognoſcere authoritatem, & revelationem, tamen quando eliciendus eſt actus Fidei ſupernaturalis, illas cognoſcit per actum ſupernaturalem. Præthereà quamvis actus, quo pro priori ad actum Fidei quis cognoſcit Deum eſse ſummè veracem, foret merè naturalis, poſset pro poſteriori elici actus Fidei ſupernaturalis circa myſterium: quia illa cognitio eſset

diſ-

diſpoſitio merè phyſica, & remota ad actũ Fidei ſupernaturalis; non autem diſpoſitio moralis movens Deum ad dandum actum Fidei ſupernaturalis, illumve merens de congruo, & aliundè per actum merè naturalem poteſt repræſentari motivum Fidei Divinæ.

125 Nec favet ſentẽtiæ Patris Suarez, D. Thomas eo loco, quem pro ſe citat, nempè 2. 2. quæſt. 1. art. 5. ad 1. & 3. ſolùm enim ibi docet, non poſse credi per Fidem id, quod cognoſcitur: undè potiùs infertur, eum, qui habet evidentem demonſtrationem de veracitate Divina, non poſse aſſentiri myſterio propter veracitatem ut cognitam per fidem; ſed ut cognitam per ſcientiam. Nec item favet ipſi, quod S. Doctor docet quæſt. 2. art. 4. ibi enim ſolùm probat, ut citiùs, & firmiùs homines Dei notitiam aſsequerentur, neceſsarium fuiſse illis non ſolùm ſuſcipere per Fidem, quæ ſupra naturalem rationem ſunt; ſed ea, quæ naturali lumine inveſtigari poſſunt: hoc autem non probat, non poſse veracitatem ut cognitam lumine naturæ movere ad Fidem myſteriorum.

# CAPUT QUINTUM.

*Obiiciuntur nobis varia fundamenta, quibus probari ſolet, non poſſe Fide Divina credi myſterium propter revelationem, quin Fide Divina credatur exiſtentia revelationis propter ſe ipſam.*

12 PAter Suarez conſequenter ad ea, quæ diſp. 3. ſect. 6. dixerat de veracitate, ſect. 12. aſserit, non poſse aliquem credere Fide Divina myſterium ob teſtimonium Dei dicentis, quin Fide Divina credat exiſtentiam ejuſdem teſtimonii. Eandem ſententiam tuetur P. Vazquez. 1.2. diſp. 201, cap. 2. quatenùs ait, primum, & per ſe credendum in aſsenſu cujuſcumque myſterii eſse, illud dixiſse Deũ. P. Coninch diſp. 9 num. 11. citans D. Thomam, Cajetanum, Valentiam, & Turrianum; Granadus tract. 1. diſp. 5. num. 21. Eſparza quæſt. 16. & denique P. Elizalde in manuſcriptis de Fide, citans pro eadem P. Tannerum, licèt poſteà in tractatu de forma veræ Religionis inveniendæ eam doctrinam retractaverit. Fundamentum hujus ſententiæ propoſitum à P. Suarez

eſt.

eſt. *Quia neceſſe eſt*, inquit, *ut qui credit* res revelatas à Deo, credat etiam ipſam revelationem: idemque manifeſtè conſtat ex fide humana: quomodò enim intelligi poteſt, quod quis credat ſententiam aliquã ob Auguſtini authoritatem, niſi credat Auguſtinum illam docuiſse? ergò neceſsè eſt ut utrumque credat ſaltem æquali certitudine: quia nullus poteſt prudenter firmiùs credere rem dictam, quia dicta eſt, quin credat eſse dictam, ut experimento conſtat, & ratione; quia eſt hoc fundamentum illius, & non poteſt firmiùs eſse ædificium, quam fundamentum. Idque patet à contrario: nam ſi quis dubitaret, aut formidaret, an myſteria noſtræ Fidei eſsent dicta à Deo, conſequenter neceſsariò vacillaret in Fide ipſorum myſteriorum: ergò neceſsè eſt ut utrumque eâdem Fide teneat, ſcilicèt & rem dictam, & Deum illam dixiſse: ſupponimus enim non dari evidentiam, præſertim ſupernaturalem, hujus revelationis, qua ſecluſa, nequit eſſe æquè certa, niſi per eandem Fidem Divinam teneatur. In confirmationem hujus ſententiæ adducit omnia argumenta, quibus, cap. præced. § 5. contendebat, veracitatem debere cognoſci per Fidem: idque demùm explicat: nam qui per Fidem credit ali-

quam

quam veritatem, credit illam quia dicta eſt à Deo: ergò neceſſariò, & intrinſecè per illum actum credit illam dictam eſſe à Deo. Probatur conſequentia: quia hæc cauſalis. *Hoc creditur, quia dictum eſt à Deo* includit veritatem hujus propoſitionis: *Hoc dictum eſt à Deo*, quæ eſt fundamentum credendi alia: ergò non poteſt aſſenſus terminari ad veritatem rei creditæ, quin ſimul terminetur ad hanc veritatem, quòd illud ſit dictum à Deo. Idque declarat Capreolus exemplo viſus, cujus actus non poteſt terminari ad colorem, quia ſimùl per illum videatur lumen: quia ita eſt ratio videndi colorem, ut ſit etiam viſibile, & neceſſariò ſimùl videndum: ità etiam dictio comparatur ad rem dictam, quin eſt ratio credendi, & talis ut ſit etiam medium, & motivum credendi.

127 Fundamentum verò ejuſdem ſententiæ, prout propoſitum à P. Conich ubi ſuprà eſt hujuſmodi: nam Fide Theologica credimus non ſolùm articulos Fidei eſſe veros, ſed etiam eos eſſe à Deo revelatos: eſſet enim verè hæreticus, qui hoc negaret: atqui Fides Théologica neceſſariò habet pro objecto formali teſtimonium Dei, ſicut fides humana teſtimonium hominis: ergò aſsenſus ille, quo credimus,

eos articulos eſſe à Deo revelatos habet pro objecto formali Dei teſtimonium. Quod confirmat: quia quando Deus nobis aliquid revelat, ſimùl etiam ſimplicitèr teſtatur, ſe ea revelare: ergò ſicut propter ejus teſtimonium credimus, ea eſſe vera, ità ob idem teſtimonium ſimùl credimus, ea eſſe à Deo revelata. Antecedens ſuadetur ex fide humana: nam cùm Petrus mihi dicit, *Joannes eſt mortuus*, non ſolùm ſignificat, Joannem eſſe mortuum; ſed etiam ſe judicare hoc ita eſſe, ſeque velle hoc mihi indicare, atque adeò, ſe id de facto facere: undè facerem eundem mendacem, non ſolùm ſi negarem, Joannem eſſe mortuum, ſed etiam ſi dicerem, eum hoc non ſcire, aut contrarium in animo judicare: ergò idem ſignificat Deus cùm dicit: *Verbum caro factum eſt, &c.* Quare ut docet P. Granadus tract. 1. diſp. 5. nu. 21. cùm veracitas, & revelatio pertineant ad objectum formale Fidei, quando quis credit myſterium ob authoritatem Dei revelantis, & credit Deum eſſe veracem, & credit myſterium fuiſſe ab eo revelatum. Quo etiam pacto id ipſum explicat P. Valentia diſp. 1. quæſt. 1. punct. 1. in octava difficultate in ſecunda reſponſione.

128 Ejuſ-

128 Ejuſdem ſententiæ fundamentum proponit Puente Hurtado diſp. 7. §. 28. ubi contendit authoritatem humanam Eccleſiæ proponentis exiſtentiam revelationis, non eſſe motivum aſſenſus, quo credo exiſtentiam revelationis: quia alioqui non eſſem certus de exiſtentia myſterii revelati. Quod explicat exemplo: nam ſi mihi proponatur à Prætore promiſſio jurata Regis de me donando munere, non ſum certus de munere; quamvis certiſſimus ſim de Regia fidelitate, quia non ſum certus de veracitate Prætoris proponentis. Rationem à priori reddit: quia de articulo revelato, & objecto materiali non habeo majorem certitudinem, quam de revelatione, & objecto formali: ergò ſi reſpectu aſſenſus, quo credo exiſtentiam revelationis, authoritas humanæ Eccleſiæ eſt objectum formale de revelatione non habeo majorem certitudinem, quàm de authoritate humana, & de myſterio, quàm de eâdem revelatione, & authoritate: ergò in credendis myſteriis deficit fortitudo ſolatii, quamvis immediatè quis credat myſterium propter teſtimonium Dei: quemadmodùm concluſio eſt minùs certa, quàm Fides, quia deducitur ex principio naturali minùs certo. Hòc autem eſt contra

Paulum ad Hebræos 6. v. 18. qui, ut nos redderet certos hæreditatis futuræ, duplicem rationem adducit, & utramque infallibilem, nempè promiſſionem, & juramentum, *ut per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt mentiri Deum, firmiſſimum ſolatium habeamus.*

129 Si autem ab his Authoribus quæras, quodnam ſit motivum, quo per Fidem creditur exiſtentia revelationis, jam ferè omnes docent, ad aſſenſum exiſtentiæ revelationis movere immediatè ipſam revelationem, ut teſtatur Ripalda diſp. 3. num. 41. citans pro hac ſententia Suarium, Turrianum, Hurtadum, Valentiam, & Lorcam.

## §. II.

*Impugnantur illa fundamenta, & oſtenditur, quòd, cùm nobis non minùs obſcurum ſit, Deum revelaſſe myſterium Trinitatis: v. g. quàm Deum eſſe Trinum: ſicut fieri non poſſe, ut aſſentiamur exiſtentiæ propter ipſum, ità fieri non poſſe, ut aſſentiamur exiſtentiæ revelationis aliis factæ propter ipſam; ſed neceſſarium eſſe ut intrinſecè moveamur ab aliquo alio motivo perſuadente, Deum revelaſſe myſterium.*

130 ASſerendum nobis eſt, ad credendum myſterium propter revelationem, ſeu propter authoritatem Dei dicentis, non eſſe neceſſarium ut exiſtentiam revelationis credamus propter teſtimonium Dei, ſeu ut credamus Fide infuſa, & obſcura exiſtentiam revelationis. Probatur autem aſſertio: quia licèt ſumma Dei authoritas eſſentialiter connectatur cum eo, quòd aſſertio, ſeu loquutio Divina ſit vera ex ſuppoſitione, quòd exiſtat; non tamen connectitur cùm eo, quòd exiſtat: ergò motivum ſufficiens ad credendam exiſtentiam revelationis Divinæ

*minum, ſed, ut verè eſt, verbum Dei*: hoc ergò modo Divinum verbum, & rem dictam, & ſe ipſum dicit, & hac ratione per Fidem infuſam creditur, non per reſolutionem in aliud verbum, ſed per ſe ipſum. Hæc Eximius Doctor, ad quam ſolutionem recurrunt etiam P. Valentia diſp. 1. qu. 1. punct. 1. §. 5. in octava difficultate, P. Coninch diſp. 9. num. 71. P. Granadus tract. 1. diſp. 5. nu. 11. & 12. & Recentiores communiter.

132 At hæc ratio non ſatisfacit: nam cùm fideles credunt myſteria, revelatio non eſt facta ipſis immediatè, ſed credunt propter revelationem aliis factam; ſibi verò ſufficienter propoſitam: undè quamvis Deus per revelationem dicat, ſe revelare myſterium; cùm hoc non dicat, neque manifeſtet homini nunc credenti, iſte non poteſt credere exiſtentiam revelationis præteritam, niſi aſſignetur motivum inducens ad credendum, revelationem extitiſſe: & quamvis Dei veracitas poſtulet, ut ſit vera revelatio quatenùs affirmat ſui exiſtentiam, ſicut poſtulat ut ſit vera quatenùs affirmat exiſtentiam myſterii; non tamen poſtulat ut exiſtat ejuſmodi revelatio: ergò impoſſibile eſt ut quis credat exiſtentiam revelationis præteritæ, eo

quòd illa ſupra ſe reflectebat quando exiſtebat.

133 Ad conficiendum ſecundum argumentum ſuppono, quòd ſicut Fide Divina credimus, Deum eſſe Trinum, quia ille de ſe ipſo id revelavit, ità Fide Divina credimus, Deum revelaſſe myſteria Religionis Chriſtianæ: atque adeo ipſa revelatio myſteriorum poteſt proponi ut myſterium credendum *ut quod* per Fidem infuſam: *Hæc eſt veritas certa*, inquit P. Suarez diſp. 3. ſect. 12. num. 8. *quia ſæpiſſimè*, & variis modis eſt in Sacra Sriptura revelata, ut quoties Scriptura Sacra dicit, *factum eſſe verbum Domini ad Prophetas*, & quoties Prophetæ dicunt: *Hæc dicit Dominus*, ſic teſtatur D. Petrus epiſt. 2. cap. 1. *Quod Spiritu Sancto inſpirante, loquuti ſunt ſancti Dei homines*, & Eccleſia in ſymbolo canit de Spiritu Sancto, quòd *loquutus ſit per Prophetas*, & Chriſtus ipſe Joann. 7. dicebat: *Mea doctrina non eſt mea, ſed ejus qui miſit me*. Hoc poſito.

134 Sic argumentor: nam quando credimus exiſtentiam revelationis myſteriorum Fide Divina, motivum hujus Fidei eſt revelatio reflexa habens pro objecto revelationem directam; at non eſt revelatio reflexa ut credita Deo dicenti, &

re-

revelanti, ſe revelaſſe revelationem reflexam, quia ſic daretur proceſſus in infinitum: ſiquidem ad credendam ſecundam revelationem reflexam eſſet neceſſaria tertia, & ad tertiam quarta, & ſic ſine termino: ergò motivum Fidei reflexæ, qua credimus, Deum revelaſſe myſteria Religionis Chriſtianæ eſt revelatio reflexa ut cognita aliundè, quàm per Fidem obſcuram innitentem teſtimonio Dei dicentis: ergò poteſt dari actus Fidei, qui moveatur à revelatione non cognita per Fidem ejuſmodi: ergò univerſaliter ad credendam aliquam veritatem revelatam *ut quod* non eſt neceſſe ut revelatio illius veritatis credatur per Fidem obſcuram innitentem teſtimonio Dei.

135 Nec ſatisfacies, ſi dicas, revelationem illam reflexam per ſe ipſam credi, & ſic vitari proceſſum in infinitum: etenim illa non minùs obſcura eſt, quàm revelatio directa, & propoſita per ſui apprehenſionem non magis conciliat aſſenſum illa, quàm iſta: ergò non magis poteſt movere ad ſui aſſenſum una quàm alia: ergò impoſſibile eſt ut quis firmiter judicet, illam revelationem exiſtere, quin ad ita judicandum inducatur ab aliquo motivo diſtincto ab ipſa; ubi enim objectum affirmatum

ex

ex terminis ſuis propoſitum non conciliat aſſenſum ſui, neceſſe eſt ut iſte nitatur in alio motivo: quia intellectus nequit aliquid affirmare, niſi ſub ratione veri.

136 Dices ex P. Valentia diſp. 1. qu. 1. §.5. in reſponſione ad octavam difficultatem, non eſſe opus, ut in univerſum omne objectum, cui Fides aſſentitur, ſit revelatum, ſed ſatis eſſe ut ſit revelatum, vel ipſa revelatio: ſicut non eſſe neceſſe ut omne objectum, in quod potentia viſiva fertur, ſit lucidum, ſed ſatis eſt ut ſit lucidum, vel ipſa lux, quam etiam videmus. Ac ſuaderi etiam poteſt, inquit, ex ipſa natura rationis *ſub qua*, ſive fundamento aſſenſus: habet enim illa ut ſit veluti regula quædam potentiæ, vel habitus; regulam autem non oportet attingere ut regulatum aliquid, ſed ut regulam. Sic ergò in propoſito, rectè poteſt intelligi naturam Fidei eſſe talem, ut ex ſe habeat ordinem, & ad ea, quæ ſunt extrinſecè revelata, & ad ipſam etiam revelationem; ſicut non ſolùm in re revelata poſſit ferri tanquã in objectum, ſed etiam in ipſam revelationem, qua ſimiliter fulciatur, ac ſuſtentetur, ac proinde ipſa revelatio non modò ſit objectum *quod*, ſed etiam exerceat munus objecti *quo*, ſive rationis formalis *ſub qua*

ob-

objecti reſpectu ſui ipſius.

137 Sed contrà: quia cùm proprium ſit Fidei præbere aſſenſum veritati ob authoritatem Dei revelantis, non poteſt ad ipſam attinere præbere aſſenſum exiſtentiæ revelationis, cui innititur, quia vel illa revelatio eſt evidens, ſeque ipſam evidenter manifeſtans, ſicut lux; & tunc aſſenſus ille eſt evidens, & non pertinet ad Fidem; vel revelatio eſt omninò latens, & obſcura, ſicut myſterium: & tunc motivum aſſentiendi exiſtentiæ revelationis nequit eſſe ipſa revelatio, ſed aliquid extrinſecum, nimirùm authoritas proponentis exiſtentiam revelationis, vel miracula, vel aliquid hujuſmodi. Undè diſpar eſt ratio de luce, quæ per ſe ipſam innoteſcit, ac proindè, & eſt ratio videndi colores, quia iſti, ſecluſa luce, omninò laterent, & eſt ratio cur ipſa videatur.

138 Argumentor tertiò: quia cùm revelatio ſit quid contingens, ex terminis ſuis eſt indifferens ad exiſtendum, & non exiſtendum: & propoſita ex terminis, non magis conciliat aſſenſum de ſui exiſtentia, quàm de non exiſtentia; nec minùs nobis obſcurum, & occultum eſt, Deum revelaſſe Trinitatem Apoſtolis, & Prophetis, quàm Deum eſſe Trinum: ſed

quia

quia myſterium eſt de ſe occultum; & propoſitum ex terminis non conciliat ſui aſſenſum, non poſſumus aſſentiri myſterio propter ſe ipſum; ſed propter motivum diſtinctum: ergò quia revelatio de ſe eſt occulta nobis, & propoſita ex terminis non conciliat aſſenſum de ſui exiſtentia, non poſſumus aſſentiri ipſi propter ipſam; ſed propter motivum diſtinctum. Reſpondet P. Elizalde in manuſcriptis de Fide, myſteria quidem indigere motivo, non quia obſcura ſunt, ſed quia ſe ipſa neque obſcurè affirmant: quapropter neque ad alia credenda Fidem movent; conſtat autem, revelationem ſaltem movere ad alia credenda, eo quòd illa afferat: cùm ergò revelatio etiam ſe ipſam affirmet, etiam movebit ad ſe ipſam credendam. *Eſt etiam*, inquit, *ſpecialis* ratio, nè myſteriis propter ſe credat Fides; credat autem revelationi: quia Fides, ut Fides, alicui dicenti neceſſe eſt credat; at per myſterium nihil dicitur: dicitur autem per revelationem: ergò, &c.

139 Sed contrà: quia quòd revelatio, ſi ſemel exiſtit, ſe ipſam ſignificet ſicut ſignificat myſterium, deſervit quidem ut ego credam, illam eſſe veram in ſignificando, quia Deus nequit falſum loqui, non deſervit

vit autem ut ego credam, illam exiſtere: quia illa non probat ſui exiſtentia, magis quàm myſterium illi intellectui, reſpectu cujus eſt omninò abſens, & præterita, ut eſt reſpectu noſtri, qui nunc credimus, Deũ olim revelaſſe myſterium Trinitatis: v.g. Prophetis, & Apoſtolis, & per ipſos illud nobis credendum tradidiſſe. Undè quòd revelatio ſe ipſam affirmet, deſerviet, ut intellectus, qui in ſe experitur revelationem affirmantem ſui exiſtentiam, & exiſtentiam myſterii; propter revelationem credat exiſtentiam myſterii, & exiſtentiam ipſius revelationis, quàm experitur; non verò deſerviet revelatio præterita, ut intellectus meus, qui illam non experitur, affirmet ejus exiſtentiam: quia revelatio illa propoſita per ſui apprehenſionem non magis conciliat aſſenſum de ſui exiſtentia, quàm ipſum myſterium; dùm autem quis credit revelationi affirmanti ſui exiſtentiam, quia hanc experitur, jam independenter à Fide cognoſcit exiſtentiam revelationis: ergò ut quis propter revelationem credat myſterium, debet independenter à Fide cognoſcere exiſtentiam revelationis.

140 Hinc reiicienda eſt ſolutio magis acuta, quàm ſolida, qua idem Elizalde, Valentiam ſequutus, uſus eſt in manuſcrip-

tis

tis de Fide ad ſolvendum argumentum ſupra à nobis propoſitum: dicebat enim, omnem loquutionem in ſemetipſam reflectere, & omnem affirmationem, & objectum, & ſe ipſam affirmare: & ideò illam ad objectum credendum, & ad ſeipſam credendam pariter movere, & ducere; Divinam autem loquutionem, cùm Divinæ cognitionis, & conceptus ſit manifeſtatio, qui eſt veluti infinita quædam in ſeipſum reflexio, & ſine fine omnium quæribilium ſolutio, & reſponſio, eſſe ſimiliter infinitam quamdam reflexionem affirmantem ſe, & ſui affirmationem, & affirmationis affirmationem ſine fine. Undè quærenti: cur credis Incarnationem? reſpondebitur: quia Deus dicit; & quærenti: cur credis, Deum dixiſſe? reſpondebitur: Quia ipſe dixit, ſe dixiſſe, & quærenti: cur hoc ipſum credis? ſemper, & ſine fine reſpondebitur idem quidem re, ſed diverſum ratione, quia illæ reflexiones differunt ratione. Dicebatque, hanc diſtinctionem ſatis, ſuperque eſse ad evitandam petitionem principii.

141 Hæc tamen ſubtilitas Authori ipſi poſteà diſplicuit in opere de forma veræ Religionis inveniendæ, & ex dictis reiicitur: quia cùm in ipſa loquutione, & aſſertione

tione Divina duplex ſit veritas, alia in eſſendo, conſiſtens in ejus entitate, vi cujus eſt vera, & realis loquutio; & non ficta, quam veritatem haberet, etiam ſi per impoſſibile falſum enuntiaret; alia in repræſentando, conſiſtens in eo, quòd objectum ſe habeat ſicut per loquutionem affirmatur: ſanè prior veritas in eſſendo eſt non minus obſcura nobis, quàm veritas myſterii: quia cùm ex terminis omnis revelatio ſit indifferens ad exiſtendum, vel non exiſtendum, non magis poteſt ſecluſo alio motivo, perſuadere aſſenſum de ſui exiſtentia homini, in quo non exiſtit, vel cui immediatè facta non eſt, quàm myſterium Trinitatis, quòd ex terminis ſuis non potiùs perſuadet ſui poſſibilitatem, quàm impoſſibilitatem.

142 At Revelatio Divina ex terminis perſuadet ſui veritatem in repræſentando: quia etiam ſi Deus non ſit determinatus ad revelationem ponendam; ex ſuppoſitione tamen quòd ponat, nequit ponere revelationem falſam. Undè ſi ſemel quis aſſentitur exiſtẽtiæ revelationis Divinæ prudentiſſimè aſſentitur myſterio revelato propter veritatem revelationis in ſignificando; & illa, quæ perſuadent, Deum revelaſſe myſterium, hoc ipſo perſuadent aſſenſum

my-

myſteriorũ,quia aliundè ſupponitur, Deum non poſse revelare falſum, & ideò revelatio poteſt eſſe motivum ad credendum mysterium; iſtud verò nequit eſſe motivum ad Fidem ſui, vel Fidem alterius, quia non habet veritatem in ſignificando, & dicendo: Cæterùm veritas in eſsendo ipſius revelationis ad ſui aſsenſum non movet: quia eatenùs aſsenſum meretur quatenùs conſtat; at illa non conſtat ex terminis ſuis propoſita intellectui: ſiquidem termini iſti: *Revelatio myſterii Incarnationis*, nullam habent connexionem cum exiſtentia talis revelationis, neque ad illam affirmandam inclinant; nec item conſtat quaſi per experientiam, & intuitionem ad inſtar ſenſibilium, cùm ipſa in ſe non conſpiciatur: ergò ut affirmemus ejus exiſtentiam, hæc debet nobis conſtare, vel per teſtimonium Eccleſiæ illam proponentis, vel per argumenta moralitèr evidentia, aut valdè probabilia ſuadentia ejus exiſtentiam: ergò impoſſibile eſt ut revelationem obſcuram credamus propter ipſam.

143 Quod confirmo: nam ſicut impoſſibile eſt ut credam Deo dicenti ſe exiſtere, & ſe eſse veracem, niſi aliunde, & independenter ab ipſius teſtimonio ſciam, illum exiſtere, & eſse veracem, ità impoſ-

ſibile

ſibile eſt ut credam revelationi affirmanti ſe exiſtere, niſi independenter ab ejus affirmatione cognoſcam ipſam exiſtere. Hoc autem cognoſcere non poſſum, niſi vel revelatio ſit intrinſeca meo intellectui, & per ſe ipſam mihi experimentaliter innoteſcat, vel per ſenſus meos illius exiſtentiam percipiam, vel per motivum extrinſecum mihi perſuadeam exiſtere, vel extitiſſe revelationem illam, quæ ex terminis ſuis propoſita non conciliat aſſenſum de ſui exiſtentia. In noſtro autem caſu, in quo credit exiſtentiam revelationis ille, cui ipſa immediatè facta non eſt, hæc non eſt intrinſeca ejus intellectui, neque per ſenſus percipitur ejus exiſtentia: ergò ſolùm per medium diſtinctum poteſt induci ad affirmandum talem revelationem extitiſſe: v.g. quia id teſtatur Eccleſia, quæ magnam habet authoritatem humanam, vel quia miracula, & alia argumenta evidentia, aut per ſe valdè probabilia perſuadent ipſam exiſtere.

144 Reſpondebis ex P. Puente Hurtado, diſput. 15. §.3. & diſp.7. §.89. ex P. Valentia, diſput. 1. quæſt. 1. punct.1. §.6. ex P.Suarez, diſp.3. ſect.12.num.14. & ex aliis communiter, authoritatem Eccleſiæ, ejuſque propoſitionem, miracula, & alia

T hu-

hujuſmodi, eſſe conditionem *ſine qua non*, ut intellectus credat exiſtentiam revelationis propter ipſam: quia per propoſitionem Eccleſiæ, aliaque argumenta redditur exiſtentia revelationis evidenter credibilis, & indè movetur voluntas ad imperandum per piam affectionem intellectui, ut aſſentiatur revelationi propter ipſam, & myſterio propter revelationem.

145 Itaque communiter Doctores aſſerentes, exiſtentiam revelationis debere credi per Fidem Divinam, ut propter illam credamus myſteria, dicunt poſſe intellectũ noſtrum immediatè aſſentiri per habitum Fidei omninò infallibilem objecto, quod ex terminis ſuis neque eſt per ſe notum, & evidens, neque evidenter probabile, & veriſimile, ſed omninò obſcurum. Rationem reddunt: quia licèt ex terminis non conſtet, objectum eſſe verum in re; poteſt tamen conſtare, eſſe prudentèr credibile: ubi autem conſtat, objectum eſſe prudenter credibile poteſt intellectus ipſi immediatè aſſentiri prudenter: quia credit id, quod eſt prudenter credibile. Quare, quando intellectus aſſentitur exiſtentiæ revelationis, juxtà ſententiam communem duo judicia exiſtunt in intellectu credentis: primum, quo dicit: *Revelatio eſt prudenter cre-*

*credibilis*, ſecundum, quo dicit: *Revelatio exiſtit*: aſſeritque illa ſententia, hoc ſecundum judicium eſſe actum Fidei, & intrinſecè non moveri ab alio motivo, ſed immediatè ferri in revelationem propter ipſam; primum autem judicium non eſſe actum Fidei; ſed appellari judicium credibilitatis objecti, & eſſe evidens, ejuſque motivum eſſe authoritatem humanam Eccleſiæ, miracula, & alia argumenta credibilitatis.

146 Sed contrà: quia pariter dici poſſet, ſuppoſito judicio credibilitatis myſteriorum, intellectum aſſentiri myſterio immediatè propter ipſum; & nòn propter revelationem: qua licèt myſterium ſit omninò obſcurum; tamen ubi intellectus evidenter cognoſcit, eſſe credibile, poterit voluntas illi imperare ut credat myſterium immediatè propter ipſum. Undè ſic arguo: quia myſterium de ſe eſt obſcurum, & ex terminis ſuis propoſitum nullatenùs inclinat ad ſui aſſenſum, implicat ut voluntas imperet intellectui ut aſſentiatur myſterio propter ipſum: ſed neceſſe eſt, quòd imperet, ut aſſentiatur propter aliquid extrinſecum ſuadens ejus exiſtentiam. At revelatio myſterii, quæ mihi immediatè facta non eſt ex terminis ſuis non minùs

eſt mihi obſcura, quàm ipſum myſterium: ergò non poteſt voluntas imperare intellectui ut aſſentiatur exiſtentiæ revelationis propter ipſam; ſed propter aliquid extrinſecum, à quo intrinſecè moveatur aſſenſus. Ratio à priori eſt: quia cùm intellectus ſit potentia rationalis, nequit voluntas imperare ipſi, ut aſſentiatur immediatè veritati omninò obſcuræ, & quæ ex terminis ſuis nullatenùs conciliat aſſenſum ſui: ſed ſolùm poteſt imperare, ut aſſentiatur propter rationem ſuadentem exiſtentiam objecti: alioqui poſſet voluntas imperare intellectui, ut judicet, aſtra eſſe paria, quamvis nulla adſit ratio id ſuadens. Nec ſatisfacies, ſi reſpondeas, ideò non poſſe voluntatem hoc imperare; poſſe autem imperare ut crèdat exiſtentiam revelationis: quia hoc, & non illud ſupponitur prudenter credibile. Non, inquam, ſatisfacies: quia ſi ſemel ad aſſenſum veritatis de ſe occultæ non requiritur eſſentialiter motivum diſtinctum intrinſecè attactum ab aſſenſu, poterit voluntas ſaltem imprudenter, & temerè imperare aſſenſum paritatis ſtellarum: quia ſi intellectus poteſt aſſentiri veritati omninò occultæ quin moveatur intrinſecè ab ulla ratione ſuadente ipſam, nulla erit ratio cur ſaltem

te-

temerè nequeat voluntas ipſi imperare, ut judicet, aſtra eſſe paria, quamvis nulla adſit ratio ſuadens paritatem illam.

147 Quare, eatenùs authoritas Eccleſiæ, miracula, & alia argumenta reddunt myſteria noſtræ Fidei evidenter credibilia, quatenùs intellectum movent ut judicet, exiſtere revelationem myſteriorum, quæ ex terminis ſuis propoſita nullatenùs conciliaret ſui aſſenſum, ac proindè illa myſteria reddunt mediatè credibilia, quatenùs ſuadent exiſtentiam revelationis, illamque reddunt immediatè credibilem; implicat autem ut reddant revelationem immediatè credibilem, & quòd non moveat immediatè dum creditur: quia dum credit intellectus exiſtentiam revelationis omninò obſcuræ, & de ſe non conciliantis ſui aſſenſum, debet intrinſecè moveri ab aliqua ratione ſuadente myſterium; alioqui ſi ſola voluntas haberet rationem ad imperandum, & intellectus non haberet rationem ad aſſentiendum, ſola voluntas eſſet potentia rationalis; non autem intellectus, nec iſte tunc tenderet ſub ratione veri, quòd pugnat cum ipſius natura. Quod confirmatur: quia ſi revelatio eſſet evidens, & per ſe innoteſceret credenti, non indigeret intellectus motivis extrinſecis credibilita-

tis ad præſtandum aſſenſum revelationi; quia tunc illa per ſe ipſam moveret: ergò ſi indiſpenſabiliter ſunt neceſſaria motiva credibilitatis extrinſeca, quando revelatio eſt obſcura, id ideò eſt, quia tunc intellectus nequit aſſentiri exiſtentiæ revelationis, niſi ob illa motiva, vel ſaltem aliquod illorum.

148 Dices: etſi non appareat, revelationem exiſtere ex terminis ipſis, ſed ex argumento extrinſeco, vi cujus redditur credibilis, tamen revelationem habere veritatem diſtinctam à veritate illius argumenti: atque adeò poſſe credi immediatè propter ſe ipſam. Ratio à priori videtur eſse: quia cùm objectum intellectus ſit veritas apparens, quandocumque objectum verum apparens veritate propria diſtincta à veritate cujuslibet alterius, poteſt movere ad aſsenſum ſui ratione veritatis propriæ apparentis. Quòd poteſt à paritate confirmari: ſiquidem objectum non apparens in ſe ipſo bonum, ſed in alio bono; ſi tamen appareat bonum bonitate diſtincta, poteſt movere ad amorem ſui, quin moveat bonum illud, in quo apparet bonum: ergò objectum diſtincta veritate apparens verum in alio, poteſt movere ad aſsenſum ſui, quin moveat objectum aliud,

in

in quo apparet verum. Antecedens videtur certum: nam cognoſcenti creaturas in Deo, ſi nullam aliam haberet cognitionem repræſentantem eas in ſe ipſis, creaturæ in ſe ipſis non apparent bonæ, ſed tantùm in Deo, quia non repræſentabantur in ſe ipſis; & tamen quia non apparebant bonæ bonitate Dei, ſed bonitate, diſtincta poterant movere ad amorem, non Theologicum, quatenùs ratione propriæ bonitatis movere poterant ad amorem ſui, quin ad illum amorem moveret bonitas Dei: undè tunc beatus poſſet exercere actus virtutum moralium, & amare obiecta creata propter eorum bonitatem. Conſequentia patet: quia ſuppoſita cognitione in Deo repræſentante beato, creaturam habere bonitatem diſtinctam à bonitate Divina, manet indifferens voluntas beati ut amet bonitatem creaturæ, vel propter bonitatem Divinam amore charitatis, vel propter ſe amore alterius generis, ſcilicet virtutis moralis: ergò ſimiliter cùm in propoſitione Eccleſiæ appareat vera exiſtentia revelationis veritate diſtincta, non manebit intellectus neceſſitatus, ut aſſentiatur exiſtentiæ revelationis propter authoritatem Eccleſiæ illam proponentis, ſed poterit aſſentiri propter veritatem ipſius revelationis.

 146 Ve-

146 Verùm hæc reſponſio non ſatiſfacit: quòd enim myſterium habeat veritatem diſtinctam à teſtimonio Dei, non probat, poſse intellectum illi immediatè aſsentiri propter ipſam: nam illa veritas myſteriorum eſt omninò latens, & obſcura, quatenùs propoſita ex terminis ſuis: undè ut repræſentata per ſui apprehenſionem claram, & diſtinctam non habet vim movendi, & inclinandi ad ſui aſsenſum, ſed præcisè movet ut apparens in revelatione, & ratione revelationis, ſeu Divini teſtimonii: hoc enim ut repræſentatum eſt, quod unicè movet ad aſsentiendum myſterio. Nec urget paritas: nam bonitas creaturarum cognita tanquam in medio, non ideò precisè movet, quia eſt bonitas diſtincta; ſed quia eſt bonitas, quæ ratione ſui propoſita habet vim inclinandi ad ſui amorem: quamvis enim cognitio illius bonitatis creatæ nihil aliud repræſentaret, ſufficienter moveret ad illius amorem.

150 Undè dum beatus videt bonitatem creatam in Deo, duplex illi motivum proponitur ad amandam illam bonitatem, nempè bonitas Divina, quæ movet ad amandum objectum creatum propter Deũ, & bonitas ipſius creaturæ, quæ ut repræſẽtata per cognitionem ſui ſufficienter mo-

vet

vet ad ſui amorem: quia quamvis cognitio illa nullum alium objectum repræſẽtaret præter bonitatem creatam, proponeret ſufficiens motivum ad amandum: patet ergò evidenter diſparitas: nam apprehenſio Trinitatis (& idem eſt de apprehenſione revelationis omninò obſcuræ, & lantentis) ſi præcisè repræſentaret unitatem eſſentiæ, & Trinitatem perſonarum, nullatenùs moveret ad ſui aſsenſum: unde infertur, ſolam apprehenſionem, vel affirmationem revelationis movere ad aſſentientiendum myſterio omninò obſcuro, & latenti: ac proindè ſolam revelationem Dei ut diſtinctam à myſterio eſse motivum adæquatum aſsentiendi myſterio; & ſimiliter infertur, ſolam apprehenſionem, vel affirmationem authoritatis Eccleſiæ, & aliorum motivorum credibilitatis movere ad aſsentiendum exiſtentiæ revelationis omninò obſcuræ, & latentis.

151 P. Ripalda videns ex una parte impoſſibile eſse, ut quis aſsentiatur exiſtentiæ revelationis obſcuræ, quin moveatur à motivo extrinſeco tali revelationi, & ex alia parte agnoſcens, non poſse eſse aſsenſum Fidei illum, qui non movetur à teſtimonio Dei: aſseruit diſp. 3. de Fide ſect. 4. num. 54. revelationem immediatè

mo-

movere ad aſsenſum Fidei, non præcisè apprehenſam ſecundùm prædicata intrinſeca; ſed etiam ſecundùm prædicata extrinſeca nobis nota, qualia ſunt miracula, authoritas humana Eccleſiæ, & aliæ notæ, quæ revelationem credibilem reddunt, ac proindè aſserit motivum adæquatum aſſenſus terminati ad revelationem conflari ex revelatione ipſa, & ex motivis extrinſecis, quæ illam hìc, & nunc reddunt credibilem.

152 Sed contrà primo: quia ut oſtendimus contra hunc authorem cap. 2. §. 1. non minùs repugnat Fidei reſpicere authoritatem humanam, quæ fallibilis ſit, tanquàm motivum partiale, quàm tanquàm totale. Contrà ſecundò: quia ratio probans, revelationem non poſse movere ad aſsenſum ſui adæquatè, probat, nec poſse inadæquatè, ut ibi oſtendi. Contrà tertiò: quia ſicut myſterium ipſum, quia obſcurum, & latens eſt, nullatenùs movet ad ſui aſsenſum, ità nec revelatio obſcura, &c.

153 Denique reſpondebis ex Michaele de Medina lib. 5. de recta in Deum Fide, diſtinguendum eſse inter Fidem Apoſtolorum, aliorumque, qui immediatè à Deo per revelationem, aliovè modo Fidem di-

di-

dicerunt,& inter noſtram Fidem;& motivū quidem priori; Fidei eſse teſtimonium Divinum; motivum verò poſterioris eſse authoritatem Eccleſiæ quatenùs ab Spiritu Sancto dirigitur, & habet aſſiſtentiam infallibilem ejus ad non errandum in his, quæ credenda proponit Fidelibus, ut conſtat ex illis verbis, Matth. 16. num. 18. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam*, & ex illo Matth. 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus*, & ex illo Joann. 14. *Ego rogabo Patrem, & alium paraclytum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum, ſpiritum veritatis*, & denique ex illo 1. ad Thimot. 3. *Ut ſcias quomodo te oporteat conſervari in domo Dei, quæ eſt Eccleſia Dei vivi, Columna, & Firmamentum veritatis*. Juxtà hanc ſententiam, quàm etiam videtur approbare Bañez hìc qu. 1. art. 1. dub. 4. credimus myſterium, quia illud Deus revelavit; Deum verò revelaſse credimus, quia Eccleſia, cui Deus aſſiſtit, ut errare non valeat, id credendum proponit.

154 Sed contrà: quia hæc ſententia incidit in circulum vitioſum, dùm ad credendam exiſtentiam revelationis non recur-

currit ad authoritatem humanam Eccleſiæ quatenùs eſt congregatio hominum ſancti-tate, & ſapientia illuſtrium, miraculis, & Martyrum ſanguine, aliiſque notis illu-ſtrata, ſed ad authoritatem Divinam, quam habet ex aſſiſtentia Spiritus Sancti. Si enim inquiramus à Fideli, cur credat, Deum re-velaſse myſterium Incarnationis, reſpon-dere debet juxtà hanc ſententiam: quia Eccleſia Chriſti, quæ aſſiſtentiam habet Spiritus Sancti, ità credendum proponit: ſi autem ulter us quæramus, undè ſciat, Ec-cleſiam habere illam aſſiſtentiam Spiritus Sancti? ſanè cùm id non videatur ex ter-minis notum, reſpondebit, ſe id ſcire, quia Eccleſia ità docet, quæ errare non poteſt. Ubi committitur manifeſtus circu-lus, dùm probas exiſtententiam revela-tionis ex auctor tate Eccleſiæ, & authorita-tem Eccleſiæ ex exiſtentia revelationis.

155 Nec ſatisfaciunt aliqui Authores contendentes, illum circulum non eſse vi-tioſum, cùm habeamus illum modum aſsentiendi in aliis caſibus: nam ſi Regis miniſter afferat Regis Epiſtolam, qua jubeat haberi fidem ipſius nuntio, tunc credimus, Epiſtolam eſse Regis, quia nun-tius dicit, nuutio autem credimus, quia Rex jubet ipſi credi. Non, inquam, ſatisfa-

ciunt:

ciunt: ſiquidem in caſu propoſito non credimus, litteras eſſe Regias præcise, quia nuntius dicit; ſed quia aliundè ex aliis indiciis id cognoſcimus: v. g. ex ſigillo, & ſubſcriptione. Quòd ſi non eſſet alia via ad credendum, litteras illas eſſe Regias; quàm teſtimonium nuntii, impoſſibile foret credere, litteras eſſe Regias propter authoritatem nuntii ut Regia authoritate firmatam; ſed vel non poſſet credi, vel crederetur ob authoritatem nuntii ſecundùm ſe ſumptam: pariter ergò ſi non eſſet alia via ad cognoſcendum, Deum revelaſſe myſteria: niſi teſtimonium Eccleſiæ, impoſſibile foret credere ob authoritatem Eccleſiæ ut munitam authoritate Divina, & aſſiſtentia Spiritus Sancti, Deum revelaſſe myſteria, ſed vel id non poſſet credi, vel certè crederetur ob authoritatem humanam Eccleſiæ quatenus eſt cætus hominum ſanctitate, & ſapientia illuſtrium, inter quos miracula viguerunt omni ſæculo, & conſtantia in ſubeundo Martyrio conjuncta cum puritate, & innocentia vitæ: quæ authoritas ſufficiens eſt ad fundandam fidem humanam moraliter certam; non videtur autem ſufficiens ad fundandam Fidem Divinam, quæ eſſentialiter nititur teſtimonio Dei.

156 Ra-

156 Ratio à priori deſumitur ex doctrina Ariſtotelis in libris poſteriorum, & ex communi omnium Philoſophorum, quòd omnis aſſenſus intellectus, vel debet eſſe immediatus, id eſt affirmans rem immediatè propter ipſam, & non propter aliã, vel debet reduci ad aliquem aſſenſum immediatum, cui ultimò innitatur: ſicut omnis actus voluntatis tendit in finem, ſeu in bonum propter ſe appetibile, vel in medium, ſeu in bonum, quod appetitur propter aliud, & ne in infinitum progreſſus fiat, debemus ſiſtere in aliquo bono, quod immediatè propter ſe ametur. Quare ſicut non poſſet amari medicina præcisè propter ſanitatẽ, ſi ſanitas præcisè amaretur propter medicinam: ità intellectus non poteſt aſſentiri uni veritati propter aliam, ſi huic alteri ſolùm propter priorem aſſentiretur; alioqui eadem propoſitio faceret fidem ſibi ipſi, & eſſet antecedens, ex quo ipſamet inferretur: undè eſſet certior, & incertior ſe ipſa; certior, quia eſset antecedens; minus certa, qua eſſet conſequens: omnis enim propoſitio debet eſse certior, quàm illa, quæ ex ipſa infertur.

* * * *
* * *

§. III.

## §. III.

### *Ex dictis contra alias ſententias concluditur, motiva ipſa credibilitatis non ſolùm inducere ad imperandum aſſenſum de exiſtentia revelationis; ſed eſſe motivum intrinſecum talis aſſenſus.*

157 DIco ergò, motiva ipſa credibilitatis, quæ in ſententia communi movent voluntatem, ut per piã affectionem imperet aſſenſum firmum circa exiſtentiam revelationis, movere quoque immediatè ad aſſenſum de tali exiſtentia: ſicut motiva evidenter probabilia moventia voluntatem ad imperandũ aſſenſum opinativum circa veritatem objecti, movent etiam immediatè ad ipſum aſſenſum: quandò enim dubitatur, an aliquis contractus ſit licitus, & poſt diligentem quæſtionis diſcuſſionem factam citrà omnem paſſionem, & ex ſincero affectu inveniendi veritatem, in actu primo occurrunt rationes validæ ſuadentes, illum contractum eſse licitum, & præponderantes rationibus in contrarium, intellectus eviden-

denter experitur vim majorem illarum rationum, & reflexè poteſt evidenter judicare, eſse ſibi certò probabile, ſeu certò prudenter judicabile, illum contractum eſse licitum, & inſuper,ex vì illarum rationum præponderantium poteſt, in omnium ſententia, elicere judicium certò prudens, quod ille contractus ſit ſecundùm ſe licitus, quamvis enim non ſit certum, quòd intellectus poſſit prudentèr aſsentire ob rationes minus,vel æque probabiles; eſt tamen extra controverſiam, quòd ſaltem ob rationes probabiliores, & urgentiores ſic apparentes, poteſt prudenter aſsentire: ſimiliter ergò in noſtro caſu.

158 Hæc ſententia conſtat ex impugnatione ſententiæ communis exhibita in hoc capite, §. 2. pro ea citat Cardinalis de Lugo, diſp. 1. nu. 51. Scotum, Durandum, Gabrielem, OKamum, & Medinam, & refert aliquos teſtantes, Patrem Vazquez multum in hanc ſententiam inclinaſse: & ut vidimus ſuprà, illa coincidit cum ſententia Recentiorum, quos ſuppreſso nomine citat, & ſequitur Cardinalis Sphortia, num. 56. & 58. & in re eſt ipſa ſententia Cardinalis de Lugo rectè explicata, & ſine incommodis, quæ ille cogitur admittere, dùm aſserit, nos credere ipſa myſteria

prop-

propter loquutionem mediatam Dei, & dùm ait, propoſitionem Parochi eſſe loquutionem Divinam, & immediatè movere ad aſſentiendum Fide Divina exiſtentiæ revelationis præteritæ, quod nos in tractatu de Fide probavimùs eſſe falſum. Coincidit etiam cum ſententia Patris Ripaldæ quatenus diſput.3. nu.69. docet, Fidem Divinam quòad aſſenſum revelationis reſolvi in motiva extrinſeca, quæ reddunt credibilem exiſtentiam illius; licèt falsò affirmet, partim etiam reſolvi in veritatem intrinſecam ipſius revelationis: cùm enim veritas exiſtentiæ revelationis ſit omninò latens, & obſcura, nullo pacto, nec inadæquatè movet ad aſſenſum ſui, ſed eſt objectum purè materiale illius, ut fusè oſtendimus in præſenti capite. Eandem doctrinam nervosè defendit P. Elizalde in opere de forma veræ Religionis quærendæ & inveniendæ quæſt. ultima, & Pater Ægidius Eſtrix in Diatriva Thologica, aſſert. 25.

## §. IV.

### *Solvuntur fundamenta contendentia, non poſſe Fide Divina credi myſterium propter revelationem, quin Fide Divina credatur exiſtentia revelationis.*

159 EX dictis facilè reſpondetur ad fundamenta, quibus §. 1. P. Suarez, P. Coninch, & P. Puente Hurtado ſuadebant, exiſtentiam revelationis credendam eſſe Fide Divina. Ad fundamentum Patris Suarez, reſpondeo, neminem poſſe propter Dei teſtimonium credere myſterium, quin vel per ſcientiam, vel fidem aliquam ſibi firmitèr perſuadeat, Deum revelaſſe myſterium; neceſſarium tamen non eſſe, quòd Fide Divina, ob teſtimonium ſcilicet Dei, quis credat, Deum revelaſſe myſterium; ſicut ut quis propter Dei veritatem credat myſterium, non requiritur, quòd Fide Divina credat veracitatem; ſed ſatis eſt, quòd per ſcientiam id aſſequatur, ut probavi capite 4. Fides enim myſterii non fundatur in ſcientia, vel fide, qua perſuadeamur, Deum ſummè veracem revelaſſe myſterium, nec illi commenſura-

tur;

tur; ſed fundatur in ipſa veracitate, & revelatione Divina: nam poſtquàm quis cognitione ordinis inferioris perſuaſus eſt, Deum eſſe ſummè veracem, & revelaſſe mysterium, ſtatim reſultat judicium evidens, quo cognoſcit, ſe poſſe, ac debere credere ob authoritatem Dei cum ſumma firmitate myſterium: quia lumine naturæ notum eſt reverentiam Deo loquenti debitam poſtulare, ut ubi quis ſibi perſuadet, Deum loqui, cum ſumma firmitate credat ei, ſicut ubi quis prudenter judicat, actionẽ alicujus cõtractus eſſe peccaminosã, etiã ſi illud judicium ſpeculativũ ſit tantũ probabile, ſtatim reſultat judicium practicum reflexum omninò evidens, quo cenſet, ſibi illicitum eſſe hìc, & nunc exercere contractum illum: quia lumine naturæ notum eſt, reverentiam Deo præcipienti debitam poſtulare ut quis abſtineat à contractu illo, quem ſpeculativè judicat eſſe ſecundùm ſe prohibitum, dùm ita judicat, neque poteſt judicare oppoſitum, etiamſi illud judicium ſpeculativum ſit tantùm probabile. Quare cognitio proponens revelationem myſterii eſt mera conditio, & applicatio motivi Fidei Divinæ, & cum illa minimè proportionatur aſſenſus Fidei, qui firmior multò eſt: illud namque axioma: *Propter*

 *quod*

*quod unumquodque tale, &c.* ſolùm habet locum in ſcientiis, & in voluntate, ut expoſui.

160 Et ſanè, quòd non requiratur eâdem certitudine credere exiſtentiam revelationis, qua, propter revelationem, credimus exiſtentiam myſterii, perſuadet ipſum exemplum adductum à Patre Suarez: quãvis enim nemo poſſit credere ſententiam aliquam ob authoritatem Auguſtini, quin ſibi perſuadeat, Auguſtinum protuliſſe illam ſententiam, vel quin ſibi perſuadeat, eſſe Auguſtini librum continentem illam ſententiam; tamen non requiritur, quòd *fides* illa, qua credit librum eſſe Auguſtini, ſit ejuſdem firmitatis cum illa, qua credit veritatem illius ſententiæ ob authoritatem Auguſtini: nam ſatis eſt, quòd authoritate inferioris ordinis ſibi perſuadeat, illum librum eſſe Auguſtini; nimirùm ob authoritatem viri gravis, ad hoc ut pro poſteriori ob authoritatem Auguſtini eliciat aſſenſum ſuperioris ordinis. Pariter ergò ſufficiet, quòd fide humana moraliter certa ſibi quis perſuadeat, Deum revelaſſe myſteria, ut Fide Divina propter authoritatem Dei firmiſſimè credat rem revelatam.

161 Verum quidem eſt, quòd ſi quis dubitet de exiſtentia revelationis, hoc ipſo du-

dubitabit de exiſtentia myſterii; id tamen non probat, quòd revelatio debeat credi Fide Divina; ſed quòd vel debeat cognoſci per ſcientiam, vel per fidem aliquam, qua quis ſibi perſuadeat, Deum revelaſſe myſterium, ſive illa fides ſit Divina, ſive humana moralitèr certa, qualis eſt omnis aſſenſus opinativus unius partis ob motiva gravia, & urgentia, quando non adeſt fundamentum pro parte oppoſita prudens dubitandi, an aſſenſus ille ſit falſus.

162 Non eſt neceſſe ut is, qui credit myſterium aliquod, quia dictum eſt à Deo, credat eodem actu, illud dictum eſſe à Deo, attingendo revelationem Dei ut objectum *quod*, illamve affirmando, ut oſtendi ſupra capite 4. quia non eſt neceſſe, ut aſſenſus objecti materialis attingat directè rationem formalem aſſentiendi, ſed ſufficit, quòd illam eſſentialiter ſupponat attactam directè, & affirmatam per actum priorem, & quòd ipſe eam attingat indirectè. Sic concluſio reſpicit intrinſecè objectum præmiſſarum, nec tamen illud iterum affirmat: ſiquidem ex falſis præmiſſis aliquando ſequitur vera concluſio, quod non poſſet verificari, ſi per concluſionem deberet iterum affirmari ſubjectum præmiſſarum.

163 Ad fundamentum Patris Conin-

ch fateor; Fide Theologica non ſolùm credi, quòd articuli Fidei ſint veri, ſed quòd ſint à Deo revelati, non quia ſit neceſſarium ad credendum myſterium Fide Divina, quòd Fide Divina priùs credamus, Deum illud revelaſſe; ſed quia in Scriptura Sacra Deus reflexè revelavit, ſe revelaſſe myſteria noſtræ Religionis: undè qui Fide Divina credit Deum revelaſſe myſterium, innititur teſtimonio Divino ad hoc credendum; non tamen eſt neceſſe ut omnis credens actu myſterium, Fide Divina actu credat exiſtentiam revelationis. Hinc fateor, futurum fuiſſe hæreticùm qui negaret, Deum revelaſſe myſteria noſtræ Religionis, tum quia opponeretur Scripturæ id teſtanti, & definitionibus Conciliorum; tùm quia qui negaret myſteria fuiſſe à Deo revelata, negaret Fidem ipſorum myſteriorum, quia hæc ſubſiſtere nequit ſine revelatione vel ſcita, vel credita ſive Fide Divina, ſive ſaltem fide humana: unde omnis, qui tenetur credere myſteria Fide Divina, tenetur non negare, quòd illa ſint à Deo revelata, licèt non ſemper teneatur Fide Divina credere, quòd ſint revelata: ut enim teneatur credere Fide Divina myſterium. ſatis eſt quod teneatur credere exiſtentiam revelationis ſive Fide

Di-

Divina, ſive fide humana: evidens enim eſt, quòd tenetur credere Fide Divina myſterium is, qui fide humana moralitèr certa credit, Deum illud revelaſſe: quia habet motivum Fidei Divinæ ſufficienter applicatum per fidem humanam, ratioque evidens dictat, credendum à nobis eſſe Fide Divina myſterium quoties prudenter cenſemus, illud eſſe à Deo revelatum: ſicut ratio evidens dictat, evitandum nobis eſſe contractum, quoties prudenter cenſemus, illum eſſe prohibitum.

164 Nec urget confirmatio adhibita à Coninch: nam licèt quando Deus revelat aliquod myſterium immediatè Prophetis, ſimùl revelet virtualitèr, ſe illud revelare, atque adeò revelatio poſſit credi immediatè propter ſe ipſam à Propheta illam ſuſcipiente, & experimentaliter illam cognoſcente; tamen reſpectu noſtri, qui illam revelationem non ſuſcepimus, ejus exiſtentia eſt penitùs ignota, non minùs quàm exiſtentia myſterii, ut ſatis oſtendi.

165 Ad fundamentum Patris Hurtado, reſpondeo negando ſequelam: nam ut ego ſim certus certitudine Fidei Divinæ reſpicientis ut motivum intrinſecum infinitam Dei authoritatem, ſatis eſt, quòd ſim certus certitudine fidei humanæ de

exiſtentia revelationis: quia per fidem pure humanam, moraliter tamen certam proponentem mihi authoritatem Divinā, ſufficienter mihi applicatur motivum Fidei Divinæ. Undè falſum eſt, quòd non poſſim habere majorem certitudinem de articulo, & myſterio revelato, quàm de exiſtentia revelationis, ut cernitur in homine credente veritatem aliquam, quia definita eſt in Concilio, qui magis certus eſt de veritate illa, quam credit Fide Divina, quàm de exiſtentia talis definitionis, quam ſolùm credit fide humana. Falsò præterea ſupponit hic Author, authoritatem ſummam Eccleſiæ proponentis exiſtentiam revelationis eſse purè humanam, ut inde inferat, actum credentem exiſtentiam revelationis propter authoritatem ſummam Eccleſiæ, non eſſe Fidei Divinæ: jam enim in tractatu de Fide ad finem ſectionis 6. oſtendimus authoritatem Eccleſiæ quatenùs miraculosè fundatæ, & mirabiliter permanentis,& tot mirabilibus notis ornatæ eſſe authoritatem Divinam: undè qui animadvertit Eccleſiam tot ſignis illuſtratam aliquid credendum proponere, hoc ipſo apprehendit ejus teſtimonium ut Divinum, & credit Fide Divina exiſtentiā revelationis, quamquàm ad credendum

Fide

Fide Divina myſterium propter revelationem, non requiratur ex his credere Fide Divina exiſtentiam revelationis, ſed ſatis eſt vel illam cognoſcere per ſcientiam, vel per Fidem humanam moraliter certam, ut oſtendimus.

166 Ad exemplum adductum ab Hurtado reſpondeo, eum, qui ob teſtimonium Prætoris credit, Regem ſub juramento promiſſiſse donum ſibi, certiorem eſſe intra genus fidei humanæ de dono ſibi dando à Rege, quàm ſit de veritate teſtimonii Prætoris: quantùm enim dignitas Regis excedit dignitatem Prætoris, tantùm fides innixa authoritati ejuſdem Regis excedit fidem innixam authoritati Prætoris; utraque tamen fallibilis eſt. Requiritur quidem ut miles, cui propoſita eſt promiſſio jurata Regis non dubitet de veritate Prætoris narrantis, nec dubitet de præmio ſibi concedendo; at poſtquàm ſecurus eſt de veritate Prætoris, poteſt ob fidelitatem Regis ſecurior reddi de dono ſibi à Rege concedendo. Pariter ergò, ut quis ob authoritatem Dei dicentis certus ſit de re revelata, debet eſse ſecurus de eo, quòd Deus revelaverit; hæc tamen ſecuritas non debet eſſe neceſsariò ſecuritas Fidei Divinæ; ſed ſufficit quòd ſit vel ſecuritas ſcien-

ſcientiæ, vel fidei humanæ moraliter certæ, & quæ dubitationem prudentem excludat. Undè ſummoperè expedit ad perſeverantiam in Fide, ut quis ritè expendat motiva credibilitatis, quibus evidenter, ſaltem evidentia morali, probatur, Deum eſse authorem Religionis Chriſtianæ: qui enim voluntariè admiſerit dubitationem, de eo, quòd Deus revelaverit myſterium, hoc ipſo dubitabit de veritate myſterii. Undè Chriſtiani ruſtici in captivitatem redacti à Mahumetanis, qui non penetrarunt argumenta, quibus perſuademur, Deum eſse authorem Religionis Chriſtianæ faciliùs poſſunt ſeduci, & ad Mahumetaniſmũ trahi, quã qui illa motiva perſpecta habẽt. Et præterea ſummopere expedit in oris maritimis, in quibus paſſim Chriſtiani captivi ducuntur in Africam, à Prædicatoribus Evangelicis inculcari motiva credibilitatis, & populo pro dignitate exponi.

167 Neque authoritas Pauli adducta ab Hurtado quidquam contra nos probat: ſolùm enim probat, Deum, ut nos redderet omninò certos de remuneratione æterna, non ſolùm adhibuiſſe promiſſionem; ſed etiam juramentum: ut enim quis firmiſſimum ſolatium habeat de futuritione rei promiſsæ non requiritur per ſe, & ex ter-

terminis, quòd Fide Divina credat, Deum promiſiſſe, & juraſſe: nam qui audiret Deum jurantem, & evidenter cognoſceret, Deum ſibi loqui, firmiſſimum ſolatium haberet, credens futurum eſſe, quod Deus promiſit, & juravit: ſimiliter qui per argumenta moraliter evidentia ſibi perſuaderet, Deum promiſiſſe, & juraſse, ſe daturum mercedem æternam, etiam haberet firmiſſimum ſolatium ob gloriam ſibi promiſsam: & pariter dicendum eſt de eo, qui fide humana moraliter certa crederet, Deum ita promiſiſſe, & juraſse: nam promiſſio, & juramentum Dei ſufficienter applicantur per illam fidem humanam moraliter certam, ut accedente imperio ſupernaturali piæ affectionis, & lumine Fidei, eliciatur actus Fidei Divinæ firmiſſimus circa futuritionem rei promiſsæ.

CA-

# CAPUT SEXTUM.

*Ad credendum Fide Divina myſterium propter revelationem nec ſufficit, quòd pro priori aſſentiamur exiſtentiæ revelationis aſſenſu opinativo cum formidine, nec requiritur quòd aſſentiamur aſſenſu metaphyſicè evidenti: nec aſſenſu omninò certo, & infallibili, ſive aſſenſu Fidei Divinæ, ſed ſatis eſt, quòd aſſenſu fidei humanæ moraliter certo, vel ob rationes adeò probabiles, ut non ſinant prudenter dubitare, judicemus, Deum illud revelaſſe.*

## §. I.

168 QUòd non ſufficiat aſſenſus opinativus cum formidine, jam omninò certum eſt poſt Bullam editam à Sanctiſſimo D.N. Innocentio Undecimo anno 1679. in qua quinque ſupra ſexaginta propoſitiones ut minimùm *tanquàm ſcandoſas, & in praxi perniciofas damnavit, atque prohibuit*: certum enim eſt, Summum Eccleſiæ Paſtorem habere authoritatem infallibilem ad declarandum Chriſti ovibus quænam ſint

pa-

aſcua nociva, & venenoſa, à quibus ca-
ere oporteat; quænam ſalutifera, quæ
orteat ſedulò quærere. Inter illas autem
opoſitiones vigeſima prima eſt hæc: *Aſ-
ſus Fidei ſupernaturalis, & utilis ad ſa-
tem ſtat cum notitia ſolùm probabili re-
lationis, imò cum formidine, qua quis
midet, nè non ſit loquutus Deus.*

169 Quòd non requiratur evidentia
etaphyſica de exiſtentia revelationis,
tet: quia quamvis viri ſapientes pene-
antes motiva evidentia credibilitatis,
ibus Deus inſignivit Religionem Chri-
anam, evidenter judicare poſſint, Deum
e Authorem illius, quia evidens eſt, Deũ
n poſſe tot ſignis veritatis ornare Reli-
onem falſam; tamen hæc evidentia eſt
ucorum: undè ſi illa foret neceſſaria ad
edendum Fide Divina myſteria noſtræ
dei, ruſtici, & indocti excluderentur à
gno Cœlorum, quod ſine Fide acquiri
n poteſt: hoc autem eſt evidenter fal-
n.

170 Quòd verò non requiratur, quòd
de Divina, & propter authoritatem Dei
entis credamus exiſtentiam revelatio-
, abunde à nobis probatum eſt in capiti-
s præcedentibus.

171 Dicendum ergò nobis eſt cum
Sco-

Scoto, cum Gabriele, cum OKamo,& aliis apud Ripaldam diſp.3. num. 28. & cum Ægidio Eſtrix in diatriva Theol.aſſert.33. à num. 153. ad 158. incluſivè, ad credendum Fide Divina myſterium propter revelationem, ſatis eſſe, quòd aſſenſu Fidei humanæ moraliter certo, vel ob rationes adeò probabiles, ut non ſinant prudenter dubitare, judicemus, Deum illud myſterium revelaſſe. Probatur primò: quia ut ego credam veritatem aliquam definitam in Concilio propter authoritatem infallibilem Concilii definientis, ſatis eſt, quòd firmiter credam, Concilium definiiſſe illam veritatem: hoc autem non credo Fide Divina, ſed fide humana, quia ſcilicet video id teſtari homines ſapientes, & hiſtorias fide dignas: ergò ſufficit credere fide humana exiſtentiam revelationis, ut propter revelationem, Fide Divina, credam myſterium revelatum.

172 Ut ſecundam probationem conficiam, ſuppono, ſufficere motiva humana, ut quis prudentèr judicet, Deum revelaſſe myſterium: quia nimirùm, quòd id multi viri ſapientes, & probi uniformiter teſtentur, de quibus nullum habeas prudens fundamentum ad ſuſpicandum, eos vel per malitiam velle decipere, vel per igno-

ɡnorantiam decipi : evidens enim eſt,poſ-
: intellectum accipere ut verum id , quod
ıulti probi,& ſapientes palàm, & conſtan-
ɜr ut verum ſine ulla hæſitatione affir-
ıant, quando non adeſt fundamentum ad
ıdicandum, illos vel decipere , vel decipi:
rgò ſatis eſt quod quis ſciat , omnes Epi-
ɔopos , & Doctores Chriſtiani Orbis do-
ere , Deum revelaſſe myſterium Incarna-
ionis , ut prudenter ſine hæſitatione cre-
at , hoc eſſe verum ; id autem poteſt ſci-
e quin advertat ad miracula , & inſignia
ıirabilia, quibus fulget Eccleſia Catholi-
a , & quæ oſtendunt , illam eſſe os , per
uod Deus hominibus publicè , & ſenſibi-
iter loquitur, & conſequenter,quin adver-
at ad Divinam ejus authoritatem, ſed ſiſtat
n authoritate humana , quæ in hoc genere
ſt omnium maxima.

173 Hoc ſuppoſito , ſic argumentor
ecundò : ut quis Fide Divina credat Deo
oquenti , ſufficit quòd prudenter , & ſine
ılla hæſitatione judicet Deum loqui; at fi-
le humana poteſt ſic judicare , Deum lo-
ui : ergò ut quis credat Fide Divina Deo
oquenti , ſufficit quòd fide humana pru-
lenter, & ſine hæſitatione judicet, Deum
oqui : ergò ut quis Fide Divina credat
nyſterium Trinitatis : v. g. propter au-
tho-

thoritatem Dei revelantis, ſufficit quòd fide humana credat, Deum illud revelaſſe. Cætera conſtant; ſola major indiget probatione.

174 Ea autem facilè ſuadetur: nam qui prudenter, & ſine ulla hæſitatione judicat, Deum eſſe loquutum, evidenter poteſt judicare, ſibi hìc, & nunc honeſtum eſſe credere Deo loquenti, imò, ſe hìc & nunc teneri credere: eſt enim evidenter illicitus hic actus: *Ego quidem prudentèr, & ſine hæſitatione judico, Deum revelaſſe myſterium Trinitatis; nolo tamen illud credere, ſed dubito, an ſit verum*: eſſet enim manifeſta injuria contra ſummam Dei authoritatem in teſtificando: ergò ſuppoſito illo judicio fidei humanæ, quo quis ſine hæſitatione prudenter judicat, Deum revelaſſe myſterium Trinitatis, poteſt voluntas prudenter imperare intellectui, ut propter infinitã Dei authoritatem firmiſſimè, & ſuper omnia credat, illud eſſe verum, ut patet ex dictis, capite 4.§.6.ubi explicuimus quomodò certitudo Fidei ſit ſuper omnia, & cur poſſit eſſe major, quàm certitudo actus, quo cognoſcimus motivum credendi: quantùm enim teſtimonium Dei excedit teſtimonium hominum, tantum proportionaliter poteſt actus,

quo

uo credo myſteriũ propter auctoritatem
)ei revelantis, excedere actum, quo prop-
:r authoritatem hominum credo, Deum
:velaſſe myſterium: Fides enim non eſt
iſcurſiva, & ideò certitudo aſſenſus circa
xiſtentiam revelationis. Undè authori-
ıs Divina exigit ut aſſenſus præſcitus
ropter illam tanquàm propter motivum
t firmior, quàm aſſenſus exhibitus prop-
:r authoritatem ullam creatam humanam
el Angelicam.

175 Idque explicatur primò: nam
ego, ob authoritatem viri gravis, credo
ılem librum eſſe Auguſtini, & poſteà li-
rum legens, credo verum eſſe, quod ibi
icitur, quamvis à me non capiatur, certè
ıntùm excedit fides, qua credo dictis Au-
uſtini, fidem, qua credidi teſtimonio il-
us viri gravis, quantùm authoritas il-
us excedit authoritatem iſtius: ergò pa-
iter in noſtro caſu, &c. Explicatur ſecun-
ò: nam ſi mihi occurrant fundamenta
alde veriſimilia, & urgentia ad judican-
um, aliquem contractum eſſe illicitum,
: nulla ratio occurrat in contrarium, &
b illa fundamenta eliciam aſſenſum ſpe-
ulativum, quo judicem, illum contra-
tum eſſe ſecundùm ſe malum, & prohibi-
um, ſanè ſuppoſito judicio illo, quod me-

tas probabilitatis non excedit, poſſumus formare judicium metaphyſicè evidens, quo judicem, me hìc, & nunc teneri ad abſtinendum ab illo contractu: evidens enim eſt, me non poſſe licitè exequi id, quod prudenter judico eſſe ſecundùm ſe malum, & prohibitum.

176 Quamvis enim aliqui cum P. Vazquez, & Thoma Sanchez dicant, eum, qui per principia intrinſeca judicat, aliquẽ contractum eſſe malum, & prohibitum, poſſe nihilominùs in ſenſu compoſito talis judicii formare dictamen practicum, quòd hìc, & nunc ſibi liceat operari illum contractum, nimirùm ob authoritatem gravium Doctorum affirmantium, contractum illum eſſe licitum; tamen nullus eſt qui dicat, nec dicere valeat, poſſe formari illud dictamen practicum in ſenſu compoſito illius judicii ſpeculativi, quando nulla datur opinio probabilis in contrarium.

177 Adde, ſententiam illam communitèr impugnari à Theologis, non ſolùm, ab his, qui cenſent, licitum non eſſe ſequi ſententiam minùs probabilem, & minus tutam in occurſu tutioris, & ſibi probabilioris; ſed etiam ab ipſis Probabiliſtis, qui cum ejuſmodi Doctoribus cenſent, licitum eſſe ſequi partem minùs tutam ei,

qui

agnoſcit majus pondus authoritatis, &
onis in parte tutiore, dummodò pars
us tuta nitatur motivo gravi, licèt in-
ori motivo oppoſitæ: ut oſtendunt duo
viſſimi Patroni uſus liciti ſententiæ mi-
probabilis, & minus tutæ, nimirum
ſparza in Appendice, art. 143. cum
bus ſequentibus, & P. Tirillus, tom. de
babilitate, quæſt. 30. cum Caſtro Palao,
ſero, Averſa, & communiori ſententia
m inter ipſos Probabiliſtas, quam ego
per veriſſimam cenſui, etiam antequàm
llorum caſtris diſcederem.

78 Explicatur tertiò: quia ut quis
atur adorare hoſtiam adoratione la-
, ſufficit, ut judicio opinativo pruden-
dicet, illam eſſe conſecratam, quin
urrat ratio dubitandi in contrarium:
pariter, ut quis teneatur credere Deo
uid revelanti, ſufficit quod judicio opi-
vo prudenti judicet, Deum illud reve-
: ſicut enim ſuprema Chriſti majeſtas
tenta in ſpeciebus poſtulat, ut qui cre-
ejus exiſtentiam ſub ſpeciebus, teneatur
iam adorare adoratione latriæ propter
iſtum ibi contentum, ita ſuprema Dei
lentis authoritas poſtulat, ut qui fide
nana credit Deum revelaſſe myſterium
nitatis, teneatur illud credere ſuper

omnia, id eſt Fide firmiore, quàm ſit ulla fides exhibita propter authoritatem humanam, vel Angelicam.

179 Probatur deindè principaliter noſtra aſſertio: quia niſi dicamus, ſatis eſſe ad credendum Fide Divina myſterium, quòd quis credat fide humana, Deum illud revelaſſe, cogimur aſſerere, pueros audientes à parentibus, Deum revelaſſe myſterium Trinitatis, & Incarnationis, & ruſticos audientes hoc ipſum à Parocho, non habere Fidem Divinam de myſteriis, ac proinde carere Fide ſalutari: nam pueri, & ruſtici communiter ſolum inducuntur ad credendum, quòd Deus revelaverit myſteria ab authoritate Parochi, & parentum, neque habent vim penetrandi, loquutionem Eccleſiæ eſſe loquutionem Dei, neque aliud conſiderant, quam parentes, vel Parochum hoc dicere, & credunt, Deum revelaſſe, quia audiunt: neque enim parentes inſtruentes filios ipſis narrant argumenta illa credibilitatis, quæ oſtendunt, Eccleſiam Catholicam eſſe Eccleſiam Dei, & os, per quod nobis loquitur; nec Parochi inſtruentes ruſticos, ſed ſimplicitèr dicunt, Deum revelaſſe hæc myſteria, ac proinde illa eſſe firmiter credenda tanquam dicta à Deo: ergò credunt propter teſtimonium hu-

humanum Parochi, & parentum. Idque denotant verba Pauli ad Rom. 10. *Fides ex auditu; auditus autem per Verbum Chriſti*, & ſpecialiter interrogatio illa, quæ ſubjungitur, *nunquid non audierunt?* ſatis probat, audientes prædicationem Evangelii poſſe credere utiliter, nimirùm, ſi vita, & authoritas prædicantis præbeat ſufficiens fundamentum ad prudenter judicandum, illos vera nuntiare, dum dicunt, Deum revelaſſe illa myſteria, & miracula feciſſe in confirmationem ejus doctrinæ: Sic Dionyſius, & Damaris audientes Paulum concionantem in Areopago cum paucis aliis utiliter crediderunt, ut conſtat ex illis verbis, Actor. 17. verſ. 34. *Quidam autem viri adhærentes ei crediderunt: in quibus & Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis*; & tamen non viderunt miracula, vel alia ſigna ſupernaturalia credibilitatis: ergò inducti ſunt ad credendum, Deum eſſe Authorem religionis, quam prædicabat Paulus, ſeu ad credendum, Deum revelaſſe myſterium Incarnationis, & Chriſtum reſurrexiſſe, & venturum eſſe ad judicandum orbem in æquitate, quæ Paulus prædicebat, moti ab authoritate, & ſanctitate Apoſtoli, & à rationibus, quas adduxit: ergò authoritas

 ho-

hominis prædicantis, & argumenta ab ipſo adducta reddiderunt prudenter credibilem doctrinam Apoſtoli; & deindè ob authoritatem Dei, quam Paulus proponebat, moti ſunt ad credenda myſteria, quæ anuntiabat.

180 De hominibus ſimplicibus, qui vivacitatem non habent ad penetranda argumenta evidentia credibilitatis, quibus fulget Religio Chriſtiana, notum eſt illud Auguſtini dictum in libro contra Epiſtolam fundamenti, cap. 4. *In Catholica Eccleſia ad ſinceriſſimam ſapientiam pauci ſpirituales perveniunt in hac vita; cæteram quippe turbam, non intelligendi vivacitas, ſed credendi ſimplicitas, tutiſſimam facit:* facit etiam illud, quod dixit idem Auguſtinus, Epiſt. 102. ad Evodium: *Si propter eos ſolus Chriſtus mortuus eſt, qui certa intelligentia poſſunt iſta diſcernere, penè fruſtrà in Eccleſia laboramus; ſi autem, quod veritas habet, infirmi populi credentium ad medicum currunt ſanandi per Chriſtum, & hunc crucifixum: ut ubi abundavit peccatum, ſuperabundet gratia, miris fit modis per altitudinem divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, ut multi in cruce Chriſti gloriantes, etiam ſi iſta, quæ ſubtiliſſimè diſſeruntur, ignorent; ad eandem*

per-

*perveniant æternitatem, veritatem, charitatem, &c.* Ergò ut ruſtici, & ſimplices credant Fide Divina myſteria revelata, ſatis eſt quòd videant, Parochum, & ſapientes affirmare, Deum revelaſſe hæc myſteria, quin habeant fundamentum ad dubitandum, illos falſum dicere: hoc enim poſito, prudenter credunt fide humana, Deum revelaſſe hæc myſteria; hac autem fide inſtructi, jam propter authoritatem Dei revelantis credunt veritatem myſteriorum.

181 Dices, non poſse ruſticos Fide Divina credere myſteria, quin ab authoritate Divina moveantur ad credendum, quòd Deus ea revelaverit, ac proindè non poſſe ſic credere, quin Parochus priùs ipſis perſuadeat, Eccleſiam Catholicam tot prodigiis, ſigniſque, ac notis miris, planèque Divinis ornatam hoc docere: hac autem poſita inſtructione, jam crederent, Deum revelaſse myſteria, non quia Parochus dicit, ſed quia Eccleſia Catholica univerſa id docet.

182 Sed contra: quia cùm ruſtici Eccleſiæ monumenta non adeant, neque hiſtorias evolvant, neque ſermones omnium ferè hominum conferant, ut certi ſint, ita ſe habere illa, quæ narrat Parochus, certè ſola fide humana ob authoritatem

Parochi credunt præceſſiſse illa prodigia, quæ oſtendunt, Eccleſiam Catholicam eſſe Eccleſiam Dei: ergò ut authoritate Divina Eccleſiæ credant, Deum revelaſſe myſteria, priùs authoritate humana credunt, Eccleſiam Catholicam ornatam eſſe miris illis notis, quæ oſtendunt, eſse Eccleſiam Dei, ejuſque organum, & os: ergò non eſt opus ut credatur Fide Divina illud, quòd eſt motivum credendi Fide Divina aliquid aliud: cur ergò revelatio myſterii credita ſolâ fide humanâ non poterit eſſe motivum credendi Fide Divina myſteriū? ſi enim ſemel authoritas Eccleſiæ ſolâ fide humanâ credita poteſt eſse motivum credendi Fide Divina exiſtentiam revelationis, nulla poteſt eſse ratio cur exiſtentia revelationis credita ſola fide humana nequeat eſse motivum credendi Fide Divina myſterium revelatum: ergò poſſunt ruſtici credere Fide Divina myſteria ob revelationem creditam fide humana. Ratio à priori eſt, quia hoc ipſo, quòd quis prudenter ſibi perſuadeat, Deum ſummè veracem aliquid revelaſse, habet authoritatem Divinam ſibi ſufficienter applicatam, ut propter illam credat ſuper omnia myſterium revelatum.

183 Prætereà impugnatur: quia Parochi,

rochi, & parentes proponunt ruſticis, & filiis, Deum revelaſse myſteria, quin proponant miracula, & alia ſigna, quibus propoſitio Eccleſiæ conſtituitur in ratione loquutionis, & tunc illi credunt: durum eſt autem dicere, illos tunc carere Fide Divina, & ſalutari: ergò ad credendum myſterium Fide Divina, ſatis eſt credere fide humana, Deum illud revelaſse.

184 Et cofirmatur ex verbis Auguſtini poſtea citandis: *Tenet me in Eccleſiæ Catholicæ gremio conſenſus populorum, & gentium*: quibus ſignificatur, Auguſtinum inductum fuiſse ad credendum Religionem Chriſtianam eſse à Deo, & conſequentèr ab ipſo revelata fuiſse ejus myſteria, ex eo quòd videret, tot populos, & gentes, inter quos degebant viri ſanctiſſimi, & ſapientiſſimi hanc Fidem tàm uniformiter firmiſſimè amplecti: quamvis enim ibi adjungat alia motiva, id non probat, S. Auguſtinum illis omnibus ſimul ſumptis indiguiſse, ut crederet Religionem Chriſtianam eſse à Deo; alioqui nec miracula facta in confirmationem noſtræ Fidei, eſſent, juxtà Auguſtinum, motivum ſufficiens ad credendum, illam eſse à Deo: ergò ut quis prudenter credat Religionem Chriſtianam, quæ nihil contra rationem continet, &

my-

myſteria altiſſima credenda proponit, & præcepta valdè difficilia injungit, eſſe à Deo, ſatis eſt quòd videat, illam ſummo affectu, & firmitate amplecti viros ſapientiſſimos, & ſanctiſſimos: hoc autem motivum eſt authoritas humana: ergò ſufficit quòd quis ob authoritatem humanam credat, Deum revelaſse myſteria, ut ſubinde ob authoritatem Dei revelantis credat firmiſſimè, & ſuper omnia myſterium revelatum.

185 Confirmatur ſecundò: quia idem Auguſtinus lib. 6. confeſ. cap. 5. teſtatur, ſe inductum fuiſſe ad credendum, Scripturam, in qua continetur Fides Chriſtiana, Deum habere authorem, ex eo, quòd vidit, illam tantam in omni terra habere authoritatem: *Cùm eſſemus*, inquit, *infirmi ad inveniendam liquida ratione veritatem, & ob hoc nobis opus eſſe authoritate Sanctarum Scripturarum jam credere.*

* * *

* * * *

* * * *

* * *

§. II.

## §. II.

### *Proponitur contra dicta difficile argumentum, cui ſuccubuit Cardinalis Pallavicinus.*

186 CONtrà dicta poteſt formari difficile argumentum: nam quotieſcumque tenemur credere Fide Divina aliquod myſterium, tenemur credere quòd Deus illud revelaverit: implicat enim ut is qui poteſt impunè, & ſine peccato negare, quòd Deus revelaverit myſterium, teneatur credere Fide Divina illud myſterium. At motiva obligantia ad credendum quòd Deus revelaverit myſteriũ, debent eſſe talia, ut conjungi non poſſint cum falſitate, ac proindè debent eſſe talia, ut nequeant non eſſe loquutio Dei: ergò non poſſunt eſſe loquutio hominum: ergò non poſſumus obligari ad credendum fide humana Deum revelaſſe myſterium. Minor probatur: quià, ut inquit Cardinalis Sphortia de Fide num. 63. Patres, & Scholaſtici dicunt, peccatum infidelitatis in eo conſiſtere, quòd faciat Deum mendacem, & S. Paulus conſtituit *firmiſſimum ſolatium noſtrum* in hoc, quòd impoſſibile eſt mentiri

tiri Deum; at ſi motiva obligantia ad credendum poſsent conjungi cum falſitate, ac proindè poſsent non eſse loquutio Dei, hæc ſequela eſset irrita: incredulus enim diceret, & quidem verè: ego credo, Deum non poſse mentiri; ſed nego iſtam, quam experior, eſse Dei loquutionem, quia ſcio, poſſe dari totum id, quod experior quin Deus loquatur: ergò ex eo, quòd ego non credam, hanc eſse Dei loquutionē, nullam facio injuriam Divinæ veracitati.

187 Propter hoc argumentum Cardinalis Sphortia ibi num. 54. exiſtimat, nunquam exerceri verum actum Fidei, nimirū circa myſterium, quin motiva credēdi Deū revelaſſe myſterium illud, ſint talia, ut eſsentialiter ſint loquutio Dei. Additque, aliquando quidem habere eſsentialiter hoc prædicatum, quod eſt eſse loquutionem Dei, etiam ſola motiva externa; cujuſmodi ſunt illa, quæ habet tota Eccleſia, & vir doctus: in quo ſenſu dictum eſt à Richardo de Sancto Victore, *ſi error eſt, quem credimus, nos eſſè deceptos* à Deo, cùm ille, & non alius potuerit illa præſtare miracula, quibus inducimur ad credendum. Quādo verò ruſticus credit, ſi motiva externa, quæ illi proponuntur, non ſunt inſeparabilia à veritate objecti, aſserit, Deum inte-

te-

teriori inſtinctu ſupplere inſufficientiam objecti exterioris. Subdit, hanc ſententiam tradere D. Thomam 1.2.q.2.art.9.ad 3.ubi de illo, qui credit ſic habet: *Inducitur authoritate Divinæ doctrinæ miraculis confirmatæ, & quod plus eſt, interiori inſtinctu Dei moventis, ideò non leviter credit.* Et eidem ſententiæ favere D. Auguſtinum exiſtimat, quòd magis explicans, inquit Divinam bonitatem ſemper ſupplere per hanc interiorem vocem debilitatem motivorum externorum in ordine ad illos pueros, & ruſticos, qui non omittunt culpabiliter aliquam diligentiam in quærendis motivis exterioribus; præſertim verò id exiſtimat contingere ſuper illis articulis, quorum Fides eſt neceſsaria neceſſitate medii ad juſtificationem.

188 Additque nu.65.hanc ſententiam, quæ celebris eſt inter inſignes ſcholaſticos, minimè coincidere cum hæreticis revocantibus omnem Fidei credibilitatem ad occultum inſtinctum Dei. Satis enim ab ea abſurditate diſcedimus, inquit, dùm fatemur, in tota Eccleſia eſse diſcerniculum ſufficiens exterius, & ſenſibile, ratione cujus poſſit probari ſumma credibilitas Fidei noſtræ, & hæreticorum pertinacia; de reliquo, nihil neceſse eſt, hoc diſcerniculũ

ſen-

ſenſibile eſse penès omnes privatos, & ruſticos, qui credunt: quando quidem eſt peculiare Dei beneficium, ac proindè non infallibile, nec ſufficiens ad convincendam exterius pertinaciam eorum, qui non firmiſſimè credunt quoties Deus præſtat concurſum ſupernaturalem internum, quando externa apparentia non eſt talis, quæ reddat inexcuſabiles reſiſtentes.

## §. III.

### *Solvitur prædictum argumentum.*

189 RESpondeo tamen ad hoc argumentum, negando minorem, nempè quòd motiva obligantia ad credendum Deum revelaſse myſterium debeant eſse talia, ut conjungi non poſſint cum falſitate. Ut enim ego tenear credere viro ſapienti mihi publicè proponenti, Deum revelaſse aliquod myſterium, & Eccleſiam Catholicam obligare omnes ad hoc credendum, ſatis eſt, quòd ego non habeam ullum prudens fundamentum ad judicandum, illum virum vel fallacem, vel falli, & quòd mihi appareat valdè veriſimile, illum dicere verum, & oppoſitum non habere apud me ullam veri-

ſi-

ſimilitudinem: totum autem poteſt contingere, quin illa veriſimilitudo ſit connexa aſſentialitèr cum veritate. Deindè probatio minoris falſa eſt: peccatum enim infidelitatis non ſic explicatur à D. Thoma Scholaſticorum Principe, neque ullam mẽtionem facit Patrum ſic explicantium: nam 2.2.q.10.art.1. explicans peccatum infidelitatis, inquit: *Infidelitas duplicitèr accipi poteſt, uno modo ſecundùm puram negationem, ut dicatur infidelis ex hoc ſolo, quòd non habet Fidem: alio modo poteſt intelligi infidelitas ſecundùm contrarietatem ad Fidem, quia ſcilicet aliquis repugnat auditui Fidei, vel etiam contemnit ipſam: & in hoc propriè perficitur ratio infidelis, & ſecundùm hoc infidelitas eſt peccatum.*

10 Et art.3. in quo inquirit, utrum infidelitas ſit maximum peccatum? non aſſerit, eſſe maximum peccatorum, quia Deum facit mendacem; ſed quia magis ſeparat à Deo, quàm alia peccata: nec Interpretes D. Thomæ peccatum infidelitatis alio modo explicant: infideles, ergò dicuntur facere Deum mendacem, non quia exiſtiment, Deum mentiri; ſed quia dùm negant myſteria à Deo revelata poſtquàm eis ſunt ſufficienter propoſita, argueretur,

Deum

Deum mentitum fuiſſe, ſi ſtandum foret eorum judicio. Et ſanè incredulus, apud quem aliquis Apoſtolorum prædicaret myſterium aliquod, & in ſuæ doctrinæ confirmationem faceret miraculum, etiam poſſet dicere: ego credo, Deum non poſſe mentiri; cæterum nego, Deum mihi loqui per hunc hominem: & ſimiliter hæreticus, qui ſcit, totam Eccleſiam Catholicam Romanam proponere tanquam articulum Fidei præſentiam Chriſti in Euchariſtia, Purgatorium, & numerum Sacramentorum, etiam dicit: ego credo, Deum non poſſe mentiri: nego tamen Deum mihi loqui per os Eccleſiæ Romanæ. Explicet ergò nobis Cardinalis Sphortia in quo ſenſu faciat hic hæreticus Deum mendacem, & nos ſimiliter dicemus ruſticum negantem aliquod myſterium, quod videt ſibi proponi conſtanter à Parocho tanquam à Deo revelatum, facere Deum mendacem, ſi negat, quando habet obligationem credendi, illud eſſe à Deo revelatum, quia nimirùm moraliter, & æquivalenter perinde eſt negare myſterium quando teneris credere, illud eſſe à Deo revelatum, ac ſi negares illud quando credis eſſe à Deo revelatum: parumque ad hoc refert quòd revelationis exiſtentia

cre-

credatur Fide Divina, vel fide humana: ſiquidem non minùs faceret Deum mendacem qui negaret myſterium, quod fide humana credit eſſe à Deo revelatum, quàm ſi negaret quando id credit Fide Divina.

191 Nec neceſsarium nobis eſt redigi ad illas anguſtias, ad quas reducitur Cardinalis Sphortia; ad eas quippè redactus eſt, quia falsò ſupponit, non poſſe Fide Divina credi myſterium propter revelationem, niſi Fide Divina credatur exiſtentia revelationis; nos autem neceſſe non habemus pro explicanda Fide ruſticorum, recurrere ad inſtinctum illud: non enim ſolùm in tota Eccleſia, ſed etiam in ſingulis credentibus reddenda eſt ratio aliqua exterior diſtincta ab inſtinctu illo purè interno, ad quem tanquàm ad aſylum unicè confugiunt hæretici.

192 Fides ergò ruſticorum, ſimplicium, & puerorum ſic reſolvenda eſt: credo, Deum eſſe Trinum, quia Deus ipſe hoc revelavit; credo verò, Deum hoc revelaſſe, quia meus Parochus, & mei parentes, de quibus ſuſpicari non poſſum, fallere in hoc, vel falli, mihi tanquam omninò certum teſtantur, id revelatum eſſe à Deo, & ita ab omnibus Chriſtianis credi video. Inſpiratio verò interna requiri-

tur ex parte ſubjecti, ut ſalutariter credat; non proponit tamen motivum aliquod diſtinctum ab illis, quæ proponuntur per loquutionem externam.

## §. IV.

*Proponitur modus, quo rectè defendi poteſt, actum illum, quo quis aſſentitur exiſtentiæ revelationis, non propter ipſam, ſed propter motiva extrinſeca credibilitatis eſſe actum Fidei Divinæ.*

193 SEquendo ſententiam communem, quæ docet, argumenta credibilitatis noſtræ Fidei evidenter quidem oſtendere, illam eſſe prudenter credibilem, & poſſe, ac debere credi ejus myſteria cum ſumma firmitate; ſed tamen argumenta illa non oſtendere evidenter Fidei noſtræ veritatem, ſequendo inquam, hanc ſententiam, dici poteſt, poſſe intellectum elicere ex imperio prudenti voluntatis aſſenſum ſine formidine de exiſtentia revelationis; qui tamen aſſenſus ſupponit priorem aſſenſum Fidei humanæ, quo quis credit, Deum feciſſe miracula in confirmationem doctrinæ Eccleſiæ Catho-

holicæ, & quo credit, Eccleſiam omnibus fidelibus credendum proponere, Deū revelaſſe myſterium Trinitatis, Incarnationis, &c. Poſtquàm enim quis ſibi perſuaſit, Deum Eccleſiam Catholicam illuſtraſſe miraculis,& aliis prærogativis,& ſibi perſuaſit, illam proponere credendum myſterium illud, ex terminis apprehendit propoſitionem factam ab Eccleſia eſſe loquutionem Dei, qui per illam nobis publicè loquitur, & nos docet veritates neceſſarias ad ſalutem: undè tunc voluntas poteſt imperare intellectui aſſenſum firmum circa exiſtentiam revelationis, qui aſſenſus erit elicitus ab habitu Fidei: quamvis enim tunc intellectus non judicet, Deum revelaſſe myſteria ob teſtimonium Dei, quo expreſsè revelaverit, ſe loqui per os Eccleſiæ; tamen hoc judicat per aſſenſum firmum obſcurum, quo cenſet, teſtimonium Eccleſiæ talibus notis inſignitæ eſſe teſtimonium Dei: quia illæ notæ oſtendunt, Eccleſiam Catholicam eſſe Eccleſiam Dei; Eccleſia autem Dei eſt os,quo ipſe ſenſibiliter loquitur: pertinet enim ad Dei perfectionem, quòd poſſit loqui loquutione quadam generali, & publica, quæ omnes ad credendum obliget,ne cogatur adire ſingulos, & illis immediatè loqui.



194 Si-

ganum ipſius : ergò dum fidelis credit, revelationem exiſtere, quia Eccleſia proponit, credit tanquam doctrinam Divinam, quòd Deus revelavit myſteria noſtræ Fidei. Quod ulteriùs probo : nam quando Apoſtoli proponebant myſterium Incarnationis : v.g. tanquàm revelatum à Deo, & in confirmationem illius doctrinæ miracula faciebant, ſanè illa operabatur Deus non ſolùm ut crederent, qui ea videbant, ſed ut crederent alii omnes, quibus illa miracula ritè proponerentur: ergò intentio Dei fuit non ſolùm manifeſtare mentem ſuam illis, qui videbant miracula, ſed omnibus, qui per teſtimonia fidedigna, vel argumenta veriſimilia ſibi prudenter perſuaderent, ea miracula facta fuiſse à Deo in teſtimonium ejus doctrinæ: ergò Deus mediatè loquitur per Eccleſiam omnibus illis, quibus per illam proponit myſteria, ut à Deo revelata.

196 Quarè habitus Fidei, qui producit aſſenſum circa myſterium propter revelationem præteritam Dei, producit aſſenſum circa revelationem propter teſtimonium Dei exhibitum per os Eccleſiæ: quia voluntas ex pia affectione imperat intellectui, ut firmiter credat præcisè revelationem, quàm videt proponi ab Eccle-

ſia tot notis, & ſignis ornata, & quia propoſitio illa Eccleſiæ ut veſtitæ illis circũſtantiis eſt teſtimonium Dei; dum quis credit exiſtentiam revelationis ob teſtimonium Eccleſiæ, credit ob teſtimonium Dei. undè non movetur ab authoritate Eccleſiæ quatenùs præcisè apprehenditur eſſe authoritas humana, ſed quatenùs apprehenditur eſse Divina, vel quatenùs per argumenta ſaltem moraliter evidentia probatur eſse talis. Si autem motiva illa credibilitatis non ſolùm evincant, eſſe evidenter credibile, ſed etiam eſse evidenter verum, quòd Deus ſit Author Religionis Chriſtianæ, ut ego veriſſimum exiſtimo, tunc qui penetraverit, hæc argumenta, cognoſcet evidenter, Deum revelaſse myſteria noſtræ Fidei: quomodò autem cum hoc componatur meritum Fidei, explicabimus poſtea, dum probemus poſse evidenter demonſtrari, quòd Deus ſit Author Religionis Chriſtianæ.

197 Hic autem aſsenſus elicietur ab habitu Fidei, ut vult Cardinalis de Lugo, qui etiam admittit aſsenſum evidentem circa veracitatem Dei eſse elicitum à Fide: idque ego quoque verum judico, quoad aſsenſum revelationis propter authoritatem Eccleſiæ tot ſignis, & notis illu-

luſtratæ: quia ejus teſtimonium apprehēditur ut infallibile,& ut loquutio Dei. Et quamvis ritè penetratis omnibus argumentis credibilitatis, ſit omninò certum Religionem Chriſtianam eſse veram; tamē poteſt hæc veritas potiùs cognoſci per Fidem, quàm veracitas ipſa Divina. Ratio eſt, quia hæc eſt ex terminis metaphyſicè evidens; nihilque occurrit potens intellectum retrahere ab illius aſsenſu; at quamvis ſit reflexè evidens, Deum eſse Authorem Religionis Chriſtianæ, & conſequentèr illam eſse veram; hæc tamen evidentia coaleſcit ex attenta penetratione plurimarum circumſtantiarum,opuſque eſt pia affectione ad applicandum intellectum ad conſideranda argumenta credibilitatis, & illum avertendum à conſideranda difficultate myſteriorum: qui enim in hanc,aciem mentis intendit, validè tentatur ut credat, illa eſse falſa, & ideò multi viri ſuperbi avertentes intellectum à conſideratione argumentorum, quæ evincunt, Deum revelaſse: v. g. Euchariſtiam, & illum convertentes ad ſcrutandum myſterium, à Fide defecerunt. Undè meritò dici poteſt, habitum ipſum Fidei concurrere ad illum aſsenſum,non ſolùm quando eſt obſcurus,ſed etiam quando eſt evidens.

198 Dices, communiter Theologos duplicem authoritatem Eccleſiæ diſtinguere, alteram humanam; alteram Divinam: & humanam quidem eſse abſolutè fallibilem; Divinam verò, utpotè ſumptam ab aſſiſtentia Spiritus Sancti, eſse infallibilem. Reſpondeo, authoritatem Eccleſiæ eſse purè humanam, ſi ſumatur præcisè quatenùs eſt congregatio hominum; cæterum ſi ſumatur quatenùs ſignis, & miraculis à Deo illuſtrata, & mirabiliter ſundata, & tanta cum uniformitate, & conſtantia retinens Fidem de myſteriis adeò elevatis, & ſuperantibus creatum diſcurſum, ſic eſse pluſquam humanam, & participare firmitatem, & authoritatem teſtimonii Divini: quia per diſcurſum naturalem evincitur habere Deum Authorem, ac proindè eſse Divinam doctrinam eam, quam Eccleſia Catholica tanquam articulum Fidei omnibus credendam proponit; nec poſse ſine injuria Dei de ejus veritate dubitari. Itaque Deum loqui per Eccleſiam Catholicam, non ſolùm credimus, quia in Scriptura eſt revelata aſſiſtentia infallibilis Spiritus Sancti; ſed etiã ſcimus, quia argumentis ineluctabilibus id evincimus.

199 Idque ſatis clarè docuit Auguſti-

ſti-

ſtinus in libro contra Epiſtolam Manichæi, quam vocant fundamenti: nam ibi cap.5. ſic ait: *Ego verò Evangelio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret authoritas: quibus ego obtemperavi dicentibus: credite Evangelio; cur eis non obtemperabo dicentibus mihi, noli credere Manichæo?* Ergò motivum, quo inductus eſt Auguſtinus, ut crederet Evangelium, quod legitur in Eccleſia eſſe traditum à Deo, fuit authoritas Eccleſiæ teſtificantis, illud eſſe à Deo miſſum, ergò eadem authoritas poteſt me movere, ut credam à Deo revelatum eſſe id, quod ipſa proponit tanquam articulum credendum.

200 Nec ſatisfacit P.Coninch, diſp.9. num.70. reſpondens, Auguſtinum hoc dixiſſe, non quia putabat teſtimonium Eccleſiæ eſſe objectum formale illius Fidei, quà inter cætera credo Scripturam eſſe Verbum Dei; ſed quia ſecluſa Eccleſiæ authoritate, illud judicium, quod neceſſario actum Fidei præcedit, nullum habuiſſet ſufficiens fundamentum judicandi tàm firmiter, credendum eſſe, Evangelia Divina authoritate conſcripta eſſe, ſive diſcernendi inter varios libros, qui à multis tanquàm Scriptura Sacra fuerunt expoſiti, quinam ſint legitimi; & quinam ſpurii.

rii. Non, inquam, ſatisfacis ſi ſic reſpondes: cùm enim quòd Evangelium ſit Verbum Dei, non ſit per ſe, & ex terminis notum, aliquo motivo debeo firmiter credere illud eſſe Verbum Dei: hoc autem motivum nequit eſſe teſtimonium ipſius Evangelii: ergò debet eſſe authoritas Eccleſiæ: atque adeò hæc non ſolùm movet ad imperandum aſsenſum de exiſtentia revelationis, ſed etiam ad ipſum aſſenſum, qui debet niti aliquo motivo intrinſeco ſuadente exiſtentiam revelationis de ſe obſcuram, & latentem. Sola minor ſubſumpta probatione indiget, ea autem facilè ſuadetur: quia alioqui committitur circulus vitioſus: ſiquidem credo Evangelium eſse Verbum Dei, quia Evangelium ipſum hoc dicit, & credo Evangelium hoc dicens, verum dicere, quia & ipſum Evangelium hoc ipſum dicit, qui eſt manifeſtus circulus, ut conſtat ex dictis ſupra.

## CAPUT SEPTIMUM.

*Quo pacto ex dictis explicanda ſit analyſis, ſeu reſolutio Fidei Chriſtianæ, atque Catholicæ ſine mutua prioritate, & circulo?*

### §. I.

*Quid ſit Fidei reſolutio, & quanta ſit hujus controverſiæ difficultas.*

201 CElebris eſt apud Theologos Scholaſticos quæſtio de Fidei noſtræ reſolutione, quomodò ſcilicet ſit facienda ſine circulo vitioſo, qui tunc contingit, quando hoc per illud, & illud per hoc probamus apud eum, qui neutrum concedit, & æquè de utroque dubitat: v.g. Si negem, & matrem, & filium eſse probum, circulum committes, probando, matrem eſse probam quia filius dicit, & filium probum, quia mater dicit. Quare? quia utrumque mihi æquè ignotum, & incertum eſt; probatio autem debet procedere à notis ad ignota, vel à conceſſis ad inconceſsa, ut ex Ariſtotele, & aliis Philoſophis conſtat. Undè, qui apud infidelem,

lem, cuï ignota eſt authoritas Divinæ Scripturæ, & cui ſimilitèr eſt ignota authoritas Eccleſiæ, probaret, Eccleſiam eſse infallibilem, quia Scriptura id teſtatur, & probaret, Scripturam eſſe infallibilis authoritatis, quia Eccleſia id teſtatur, & nullam probationem adduceret, qua independenter à teſtimonio Scripturæ probaret, Eccleſiam eſſe infallibilem in his, quæ credenda proponit, circulum committeret.

202 Cùm autem unaqueque res reſolvatur in ſua principia, & cauſas, ex quibus, vel à quibus etiam conficitur, analyſis, ſeu reſolutio Fidei nihil aliud eſt, quàm Fidei in ſua principia, cauſaſque reductio. Cùm autem Fides inſtar aliarum rerum ſua quatuor vulgata cauſarum genera ſortiatur, in illas omnes poteſt reſolvi; & de tribus quidem, nempè materiali, efficienti, & finali, res eſt facilis, & expedita: ſi enim quæratur, ubi ſit Fides, per quod cauſa materialis denotatur, reſpondebis, eſse in intellectu; ſi autem quæratur, à quo ſit, ſeu quam cauſam efficientem habeat? reſpondebis, eſse à Deo, & ab intellectu eſt cauſa actus Fidei. Si autem quæratur, ad quem finem ordinetur Fides, & cujus gratia exiſtat? reſpondebis,

or-

ordinari ad perducendos homines ad æternam Dei poſſeſſionem, & æternam Dei viſionem tanquàm in finem ultimum, & nobis à Deo dari tanquàm *lucernam lucentem in caliginoſo loco*, ut nobis oſtendat viam, qua ad Deum tendamus. Similitèr ſi quæratur, quam cauſam formalem intrinſecam habeat Fides, ſeu quid ſit Fides, facilè reſpondetur, Fidem ſumptam pro actu, nihil aliud eſſe, quàm actum intellectus, quo ex jmperio voluntatis, firmitèr aſſentimur ijs, quæ à Deo revelata ſunt, quia ab ipſo dicta ſunt; ſumptam verò pro habitu, nihil aliud eſſe, quàm virtutem à Deo infuſſam ad eliciendum ejuſmodi actum. Si verò ulteriùs quæratur quodnam ſit motiuum intrinſecum illius actus Fidei facilè ex communi ſententia Theologorũ reſpondetur, motivum illud eſſe ſummam Dei authoritatem in dicendo conſiſtentem in ſumma ſapientia, & veracitate Dei ut teſtificantis: eſt enim Deus infinitè dignus, ut ſibi aliquid teſtificanti firmiſſimè, & ſuper omnia credamus, quia eſt ſummè ſapiens, & ideò per ignorantiam nequit falli in his, quæ dicit, & inſuper eſt ſummè verax, & ideò per malitiam, & dolum neminem poteſt fallere: ac proinde habet ſummum jus, ut ſibi aliquid affirmanti fir-

ſirmiſſimè credatur ubi conſtiterit ſufficienter, ab ipſo fuiſſe affirmatum: proindeque infidelitas eſt graviſſimum peccatum.

103 Hæc omnia facilia ſunt, ſed ulteriùs magna reſtat difficultas in explicanda cauſa formali extrinſeca, ſeu motivo, & & ratione obiectiva, atque principio obiectivo, ad quod ultimò revocandus ſit aſſenſus Fidei, & in quo ultimò revocandus ſit aſſenſus Fidei, & in quo ultimò quieſcit intellectus cùm ab hoc poſcitur ratio Fidei ſuæ, quin ampliùs debeat interrogari: reſolvere enim eſt reddere rationem ſui aſſenſus: unde reſolvere ultimò, eſt reddere ultimam rationem, quin maneat jus ulteriùs interrogandi.

## § II.

*Quomodò P. Gregorius de Valentia exponat noſtræ Fidei reſolutionem?*

204 His ſuppoſitis, P. Gregorius de Valentia tom. 3. diſp. 1. q. 1. punct. 1. §. 10. modum traddidit, quo quis de fide interrogatus debeat reſpondere: *Igitur* (inquit) *ſi quis rogetur*: v. g. *quare credat Deum eſſe Tri-*

*num;*

*num; & unum? diſtinguat, utrùm ſermo ſit de cauſa ipſius Fidei ſecundùm ſe, cur videlicèt firmitèr, & infallibilitèr credat, vel de cauſa, ob quam acceptaverit Fidem, Si primum, reſpondeat, quia Deus revelavit, Si rurſùs interrogetur: unde cognoſcat Deum revelaſſe? reſpondeat, ſe non id noſſe clarè; credere tamen eadem Fide infallibilitèr, & id quidem non ob aliam revelationem: benè tamen ob infallibilem propoſitionem Eccleſiæ tanquàm ob conditionem ad id credendum requiſitam. Si rurſùs unde cognoſcat propoſitionem Eccleſiæ eſſe infallibilem? Similitèr dicat, ſe clarè id non noſſe, credere tamen Fide infallibili ob revelationem Scripturæ teſtimonium perhibentis Eccleſiæ, cui revelationi non credit ob aliam revelationem, ſed ob ſeipſam, quamvis ad hoc ipſum opus ſit ipſa Eccleſiæ propoſitione, ut conditione requiſita. Si autem quis demùm rogetur, cùm & revelatio, & propoſitio infallibilis obſcuræ, & inevidentes ſint, quid ipſum impulerit, ut hunc quaſi laberynthum rerum obſcuriſſimarum ingreſſus ſit ad Fidem modo dicto acceptandam; hoc eſt ad credendam revelationem propter Eccleſiæ propoſitionem tanquàm propter conditionem requiſitam, & hanc viciſſim propter revelationem tanquàm*

*quàm propter cauſam credendi:veniat tùm ad illum alterum ſecundum proceſſum, & rationes, atque motiva clariora exponat, quibus ipſe inductus ſit, & quibus prudens induci poſſit ad acceptandam eiuſmodi Fidem, quantumvis ſecundum ſe inevidentem, & obſcuram: id quod luculentèr diſſerere licebit, cognitis communibus noſtræ Fidei, quæ proponemus, & explicabimus punct.*4. Hæc Valentia, qui eo punct. 4.§. 3. latè proponit argumenta credibilitatis noſtræ fidei à colum.74. ad 105.

205 Verùm hæc difficilia ſunt,& non ſatis rem explicant. Quamvis enim rectè P. Valentia diſtinguat inter cauſam, ſeu motivum intrinſecum actus Fidei, & cauſam, qua quis inductus eſt ad credendum, ſeu qua inductus eſt ad ſibi perſuadendum Deum revelaſſe myſterium; falsò tamen ſupponit, aſſenſum illum, quo quis ſibi perſuadet,Deum revelaſſe myſterium Trinitatis, eſſe aſſenſum Fidei Divinæ: quo quis credat exiſtentiam revelationis unicè ob ipſam revelationem, ſeu, ob teſtimonium Dei dicentis per ipſam revelationem myſterii, ſe revelaſſe myſterium,præcedente ſolum propoſitione Eccleſiæ, ut mera conditione:id enim falſum eſſe, ſatis oſtendimus ſuprà.

§. III.

## §. III.

### *Oſtenditur, hunc Authorem non ſufficienter vitaſſe circulum.*

206 ET in hunc laberynthum ingreſſi ſunt Doctores ex falſa ſuppoſitione, quòd nimirum ad credendum Fide Divina myſterium propter teſtimonium Dei, neceſſe ſit priùs Fide Divina credere exiſtentiam Divini teſtimonii; cùm tamen abunde nobis probatum ſit, ſatis eſſe, quòd exiſtentia Divini teſtimonii cognoſcatur per rationes facientes evidentiam moralem, vel per fidem humanam moralitèr certam.

206 Nec P. Valentia ſe poteſt liberare à circulo: cùm enim dicit, fidelem rectè reſpõdere, ſe noſſe propoſitionem Eccleſiæ eſſe infallibilem ob revelationem Scripturæ teſtimonium perhibentis Eccleſiæ: reſtat ut reſpondeat ulteriùs interroganti, undè noverit, Scripturam teſtimonium perhibentem propoſitioni Eccleſiæ, ſeu Scripturam teſtificantem, Eccleſiam eſse infallibilem in proponendo res Fidei, eſse Scripturam Dei, à Deo ſcilicèt dictatam, & conſequenter veracem;

& non poterit congruè reſpondere, niſi recurrat ad authoritatem Eccleſiæ, quæ declaravit, tales libros eſſe Canonicos, & Scripturam Dei. Si autem hanc authoritatem Eccleſiæ non aliundè, quàm ex Scriptura probet, circulum committet apud infidelem, vel apud hæreticum negantem, quòd Eccleſia Romana ſit Chriſti Eccleſia, qui non minùs dubius eſt de authoritate infallibili Eccleſiæ, quàm de authoritate Scripturæ. Committet, inquam, circulum: ſi quidem probat authoritatem Eccleſiæ per Scripturam, & authoritatem Scripturæ per Eccleſiam: & ſic rem inexplicatam relinquit. Undè niſi probet authoritatem Eccleſiæ independenter à teſtimonio Scripturæ, vel authoritate Scripturæ independentèr à teſtimonio Eccleſiæ, nunquam evitabit circulum.

208 Et ſanè doctrina illa Patris Valentiæ, & aliorum Theologorum videtur cauſam tribuere Calviniſtis, ut Catholicis Romanis exprobrent, ab ipſis in reſolutione Fidei committi circulum. Quod ſpecialiter præſtat David Paræus Calviniſta apud Becanum in Compendio Manualis lib.3.cap.10. nam Catholicis opponit circulum, quòd Scripturam probemus per Eccleſiam, & rursùs Eccleſiam per Scripturam:

ram: cùm enim quæritur, undè ſcis Scripturam eſſe Divinam? reſpondemus: quia Eccleſia ſua infallibili authoritate id dicit; cùm iterum quæritur, undè ſcis Eccleſiam, quæ hoc dicit, habere infallibilem authoritatem? reſpondemus: quia Scriptura id dicit.

## §. IV.

### *Quomodò Pater Becanus circulum vitet?*

209 HOc hæretici argumentum retorquet in primis rectè Becanus contra ipſum: *Nam ego*, inquit, *viciſſim quæro ex illo: undè ſcis, Scripturam eſſe Divinam? reſpondet: quia privatus meus ſpiritus hoc dicit. Sed unde ſcis privatum tuum ſpiritum eſſe infallibilem, & Divinum? Quia ſcriptura hoc dicit. Certè & hic circulus eſt, mi Paræe: nam Scripturam probas per privatum ſpiritum; & rursùs ſpiritum privatum per Scripturam: perindè ac ſi aſſeras, mater eſt proba, quia filius dicit; & filius eſt probus, quia mater dicit.*

210 Reſpondet ergò Becanus, circulum quidem fore, ſi quis Chriſtianus, apud Et-

nicum, qui nec Eccleſiam, neque Scripturam admittit, probare vellet, Scripturam eſſe infallibilem, quia Eccleſia dicit, & Eccleſiam eſſe infallibilem, quia Scriptura dicit: nam utrumque illi æquè ignotum, æquè incertum eſt; è contrario verò, non circulum, ſi unum per alterum apud eum probes, qui alterum admittit; alterum negat: v.g. Calvinus admittit Scripturam; negat Eccleſiæ infallibilitatem: rectè illum convincam hoc modo: Scriptura, quam tu admittis, dicit, Eccleſiam eſſe infallibilem: ergò re vera infallibilis eſt. Similiter, ſi quis idiota admittit judicium Eccleſiæ; & tamen neſciat in particulari, libros Machabæorum eſſe Canonicos facilè perſuadebo illi ſine circulo, ſi ſic dicam: Eccleſia, cujus tu authoritatem agnoſcis, aſſerit, libros Machabæorum eſſe Canonicos: ergò non debes de hac re amplius dubitare.

211 Statimque oſtendit, hunc modum probandi uſitatum eſſe in Scripturis, & Patribus: nam quia Phariſæi admittebant Moyſem; & negabant Chriſtum, convincit eos Chriſtus his verbis Joannis 5. 36. *Si crederetis Moyſi, crederetis, & mihi: de me enim ille ſcripſit*; contrà verò, quia Manichæi admittebant Chriſtum, & Evange-

gelium; negabant autem Moyſem, & Prophetas, convincit illos Auguſtinus ſimili argumentandi modo in libris contra Fauſtum Manichæum, & lib. I. de moribus Eccleſiæ Catholicæ cap. I. & ſequentibus. Hinc deducit, Catholicos non committere circulum, dùm hæreticos, qui negant Eccleſiam, convincuntur ex Scripturis, quas non negant. Rectèque monet, Paræum hoc modo excuſari non poſſe: nam ſpiritus privatus, qui ab ipſo fingitur à nemine admittitur: neminem ergò ex privato ſpiritu poteſt convincere: & ſubindè efficaciter, & lepidè hunc hæreticum exagitat oſtendendo, ipſum incidere in circulum inextricabilem.

## § V.

### *Oſtenditur, hujus Authoris diſcurſum non ſatis difficultatem complanare.*

112 SEd quamquàm hæc ſufficiunt ad convincendum hæreticū, & ad perſuadendum, poſſe nos contra hæreticos admittentes Scripturas, ex illis arguere efficaciter contra ipſos; in præſenti materia non videtur, ex ſola Scriptura

 pro-

probari poſſe, Catholicam Religionem Romanam aſſe veram Chriſti Eccleſiam. Nam ex Scriptura ſolùm habetur, Eccleſiam Dei eſſe Columnam, & Firmamentum veritatis, ac proinde, non poſſe veram Chriſti Eccleſiam proponere aliquam falſitatem, aut errorem tanquàm dogma, aut articulum Fidei ab omnibus credendum; cæterum quòd Eccleſia Catholica Romana ſit vera Cſtriſti Eccleſia, non videtur efficaciter poſſe ex illo Apoſtoli teſtimonio concludi. Reſpondebunt enim hæretici, verum quidem eſſe quòd Eccleſia Chriſti ſit infallibilis, ac proindè, hinc rectè inferri, quò ſint vera omnia illa, quæ vera Chriſti Eccleſia credenda proponit; cæterùm hanc veram Chriſti Eccleſiam non eſſe Romanam; ſed Eccleſiam reformatam Calvini, vel aliquam aliam. Quapropter ad convincendum, ſolam Eccleſiam Catholicam Romanam eſſe veram Chriſti Eccleſiam, ſeu illam, de qua Chriſtus dixit, portas inferni, non prævalituras adverſus ipſam, & de qua dixit Apoſtolus eſſe columnam, & firmamentum veritatis, oportet ad alia argumenta recurrere, nec ex ſolo Evangelio, non adjunctis aliis, facilè erit evincere, ſolam Eccleſiam Catholicam Romanam eſſe veram Chriſti Eccleſiam.

213 Qua-

213. Quapropter quando hæreticus Calviniſta, vel aliquis alius admittens Evangelia,& Epiſtolas Pauli, quærit à Catholico Romano, cur credat dari, Purgatorium, & Sacramenta eſſe ſeptem? & ipſe reſpondet, ſe id credere, quia Deus hoc revelavit, & hæreticus inſtat, unde ſciat hoc Deum revelaſſe, & ipſe reſpondet,quia Eccleſia Catholica Romana, quæ eſt columna, & firmamentum veritatis id credendũ proponit: videtur Catholicus principium petere, ſupponendo id, quod hæreticus negat, nimirùm quòd Eccleſia Catholica Romana ſit columna, & firmamentum veritatis, & ideò hæreticus ſtatim clamabit; hoc gratis à reſpondente ſupponi, & neutiquam probari: undè iterum inſtabit:undè ſcis, Eccleſiam Catholicam Romanam eſſe columnam, & firmamentum veritatis? ſi autem tunc Catholicus reſpondeat, ſe id non ſcire, ſed credere, quia Apoſtolus dicit Eccleſiam eſse columnam, & firmamentum veritatis; iterùm replicabit hæreticus, undè ſciat, Eccleſiam, de qua loquebatur Apoſtolus, eſſe Eccleſiam Catholicam Romanam, quæ modò exiſtit? certè hic ſatisfacere non poterit, niſi recurrat ad argumenta illa evidentia credibilitatis,quæ oſtendunt, Eccleſiam,quam Chriſtus ſuprà

Petrum fundavit, non eſſe aliam, quàm Eccleſiam Catholicam Romanam. Non ergò ſufficit ſolus recurſus ad Scripturam teſtimonium perhibentem de infallibilitate Eccleſiæ, ut contra hæreticos convincamus, veros eſſe omnes articulos, quos Eccleſia Catholica Romana credendos proponit.

## §. VI.

*Statuuntur aliquæ propoſitiones deſervientes ad explicandam reſolutionem Fidei: quarum prima eſt, evidens eſſe, dari aliquam veram Religionem in mundo, & inveniri facilè poſſe ab omni homine ritè illam quærente.*

214 HAnc Fidei reſolutionem nullus, quem ſciam, aptiùs, & ſolidiùs explicavit, quàm P. Michael de Elizalde in præclaro illo opere de forma veræ Religionis quærendæ, & inveniendæ, cujus præcipuus ſcopus eſt probare, cùm veræ Religionis profeſſio ſit neceſſaria ad ſalutem, & Deus velit omnes homines ſalvos fieri, evidens eſſe, quòd vera aliqua Re-

Religio exiſtat in mundo, & hanc ſine magno molimine inveniri poſſe, non ſolùm à doctis, & ingenioſis; ſed etiam ab omnibus vera ratione utentibus, dummodò illam ritè, & debito modo quærant. Et cùm latè demonſtraſſet, Deum impreſſiſſe mentibus hominum prima quædam principia, quæ non ſunt probanda, ſed ultrò admittenda, quæ lumine naturæ nota appellantur, quibus homines juvarentur ad ſcientias humanas adquirendas; hinc rectè concludit, Deum optimum maximum omnibus hominibus hunc quaſi naturalem inſtinctum, & veluti primum principium impreſſiſſe, & naturali lumine illuſtraſſe, *dari aliquam veram Religionem in mundo, & nefas eſſe ſine Religione vivere*, ut hoc primo principio ſollicitarentur, & ſtimularentur ad quærendam veram Religionē; quia ipſo lumine naturæ, quo cognoſcitur, unum dumtaxat eſſe Deum, etiam cognoſcitur hunc Deum unam dumtaxat Religionem veràm in mundo habere, in qua, & per quam coli velit; cæteras verò huic oppoſitas eſſe falſas. Undè quæſt. 5. illius operis pag.66. num. 112. ſic diſcurrit ſubtilis iſte, & ſolidus Theologus: *Si pro diſciplinis* aliis præmiſſit Deus illarum „ principia, ex quibus homines poſſent
„ illa

„ illa invenire, vel excogitare, à fortiori
„ ea, quæ Deus nobis conceſſit de vera
„ Religione dictamina, & principia, talia
„ ſint neceſſe eſt, quibus poſſint homines
„ Deum, & veram Religionem invenire, ſi
„ velint, cùm in hunc dumtaxat finem ea
„ *conceſſerit*. Et ſtatim ſubdit: *Quibus*
„ *conſideratis omnibus*, aſſerendum indu-
„ bitanter, puto, ex toto rigore Philoſo-
„ phiæ, vel nullum verum eſſe invenibile,
„ ſed ſenſus, & mentem, & naturam totam
„ fortè errare, vel præ omnibus, ac potiſſi-
„ mum eſſe invenibilem veram Religio-
„ nem. Si enim Deus non eſt, neque na-
„ turam fecit, & hominibus, prima docu-
„ menta ingeſſit, quibus proficerent, evi-
„ dens eſt in his maximè edoctum homi-
„ nem, quæ magis Deum decent, quæ plu-
„ ris ipſorum quoque hominum interſunt,
„ & quæ maxima: quæ ſumma, & capita-
„ lia ſunt: in his autem omnium caput
„ eſt vera Religio: ergò vel hæc inveniri
„ poteſt, vel nihil inveniri poteſt. At mul-
„ ta inveniri poſſunt, & aſſeri, & probari,
„ & agi, ut contra Academicos demon-
„ ſtratum eſt cum Auguſtino: ergò vera
„ Religio *inveniri poteſt*. Hinc nu. 115.
„ inquit, veram Religionem in mundo
„ eſſe, ità animis eſt impreſſum noſtris, ex

„ *eo unde eſt, ut eſſe non poſſit unde non eſt.* Quæ eſt definitio, quam de vero, vel veri perceptione tradit Zeno Philoſophus.

## §. VII.

*Secunda propoſitio, doctrinam veræ Religionis non poſſe humano diſcurſu acquiri; ſed Divinitùs eſſe traditam.*

215 PRobat inſuper ſolidiſſime tota quæſt. 6. doctrinam veræ Religionis non humanæ rationis, & intentionis eſſe; ſed ſuperiorem, & Divinam, non Scholarum, aut librorum contentionibus depromendam, ſed delapſam è Cœlo, traditam à Deo, & credendam ab homine. Quam aſſertionem veriſſimam eſſe, omnes nationes, & omnes Orbis Religiones, & ſectæ fatentur. Id enim in primis agnoſcunt omnes Chriſtiani veri, ideſt Catholici Romani, omnes falſi, ſcilicet hæretici: Id agnoſcunt Judæi, id Mahumetani, quorum falſus Propheta, & verus impoſtor Mahumethus, ut gentes ad ſe traheret, finxit, ſuam Legem ſibi à Deo revelatam. Imò nec Gentiles hoc negabant: nulla enim, nec Gentium, eſt, vel fuit tàm humanitùs

in-

inſtituta Religio , quæ oracula , & leges Numinum non quæſierit , non audierit , & quæ in his potiſſimum non ſe ſe fundaverit . Nam; ut Græci ipſi , qui ſapientiam, ideſt rationem, & demonſtrationem maximè quærebant, oraculis abundarunt : & ſi quam eorum Philoſophi colebant ex animo Religionem, non eam ad ſcholam unuſquiſque ſuam , ejuſque ſententiam efformabat, ſed ad fabuloſam illam Numinum doctrinam, & normam . Undè habeant , *ſcholas pugnantes , ſed templa communia* , ut de illis pulchrè dixit Auguſtinus.

216 Veritas hujus aſſertionis fundatur in doctrina Angelici Doctoris , & Scholaſticorum Principis D. Thomæ, qui 2.2.qu. art. 3. inquirit : *Utrùm credere aliquid ſuprà rationem naturalem, ſit neceſſarium ad ſalutem ?* Et reſpondet affirmativè , & probat tùm authoritate Apoſtoli dicentis ad Hebræos 10. *Sine Fide impoſſibile eſt placere Deo* , tùm ratione : *Quia cum natura hominis dependeat à ſuperiori natura, ad ejus perfectionem non ſufficit cognitio naturalis , ſed requiritur ſupernaturalis,* inquit ibi ad 1. „ Quòd magis explicat „ in corpore : quia *in omnibus* naturis „ ordinatis invenitur quòd ad perfectio„ nem naturæ inferioris duo concurrunt,
„ Unum

,, Unum quidem,quod eſt ſecundùm mo-
,, tum proprium ; aliud autem , quod eſt
,, ſecundùm motum ſuperioris naturæ: ſi-
,, cut aqua ſecundùm motum proprium
,, movetur ad centrum; ſecundùm autem
,, motum lunæ movetur circa centrum
,, ſecundùm fluxum , & refluxum . Simi-
,, liter etiam orbes Planetarum moventur
,, motibus propriis ab Occidente in Oriẽ-
,, tem;motu autem primi orbis ab Orien-
,, te in Occidentem : ſola autem natura
,, rationalis creata habet immediatum
,, ordinem ad Deum , quia cæteræ naturæ
,, non attingunt ad aliquid univerſale,
,, ſed ſolùm ad aliquid particulare,partici-
,, pantes Divinam bonitatem , vel in eſ-
,, ſendo tantùm , ſicut inanimata , vel
,, etiam in vivendo , & cognoſcendo ſin-
,, gularia , ſicut, plantæ , & animalia. Na-
,, tura autem rationalis in quantum co-
,, gnoſcit univerſalem boni , & entis ra-
,, tionem , habet immediatum ordinem
,, ad univerſale eſsendi principium . Per-
,, fectio ergò rationalis naturæ non ſolùm
,, conſiſtit in eo , quod ei competit ſecun-
,, dùm ſuam naturam , ſed in eo , quod ei
,, attribuitur ex quadam ſupernaturali
,, participatione Divinæ bonitatis . Undè
,, & ſuprà dictum eſt ( nempè 1. 2. qu. 3.

art. 8.)

„ art. 8.) quòd ultima beatitudo homi-
„ nis conſiſtit in quadam ſupernaturali
„ Dei viſione, ad quam quidem viſionem
„ homo pertingere non poteſt, niſi per
„ modum addiſcentis à Deo Doctore, ſe-
„ cundùm illud Joan. 6. *Omnis qui audit*
„ *à Patre, & didicit, venit ad me*. Hujus
„ autem diſciplinæ fit homo particeps,
„ non ſtatim, ſed ſucceſſivè ſecundùm
„ ſtatum ſuæ naturæ. Omnis autem ho-
„ mo addiſcens oportet, quòd credat ad
„ hoc quòd ad perfectam ſcientiam per-
„ veniat, ſicut etiam Philoſophus dicit,
„ quòd oportet addiſcentem credere. Undè
„ ad hoc quòd homo perveniat ad perfe-
„ ctam viſionem beatitudinis prærequiri-
„ tur, quòd credat Deo tanquam diſcipu-
„ lus *Magiſtro docenti.*

217 Probaverat autem efficaciter S. Doctor 1. 2. qu. 3. art. 8. beatitudinem hominis ſitam eſſe in viſione Divinæ eſſentiæ: quia cùm Deus ſit omnium prima cauſa, ad cujus Eſſentiam cognoſcendam inſitum naturaliter eſt homini effectum cognoſcendi deſiderium, non niſi in illius eſſentiæ viſione poteſt ejus beatitudo conſiſtere. Ad quod probandum duo præſupponit principia: primum eſt, *quòd homo non eſt perfectè beatus, quandiu reſtat ſibi*

*ali-*

*aliquid deſiderandum, & quærendum*. Secundum eſt, *quòd uniuſcujuſque potentiæ perfectio attenditur ſecundùm rationem ſui objecti*. „ Hinc ſubſumit: *At* obje-
„ ctum intellectus eſt, quòd quis eſt, ideſt
„ eſsentia rei, ut dicitur in 3. de Anima:
„ undè in tantùm procedit perfectio in-
„ tellectus, in quãtùm cognoſcit eſſentiam
„ alicujus rei. Si ergò intellectus aliquis
„ cognoſcat eſsentiam alicujus effectus,
„ per quam non poteſt cognoſci eſſentia
„ cauſæ, ut ſcilicet cognoſcatur de cau-
„ ſa quid eſt: non dicitur intellectus at-
„ tingere ad cauſam ſimpliciter, quamvis
„ per effectum cognoſcere poſſit de cauſa,
„ an ſit: & ideò remanet naturaliter ho-
„ mini deſiderium cùm agnoſcit effectum,
„ & ſcit habere cauſam, ut etiam ſciat de
„ cauſa, quid eſt: & illud deſiderium eſt
„ admirationis, & cauſat inquiſitionem,
„ ut dicitur in 1. Metaph. cap. 2. puta, ſi
„ aliquis cognoſcens eclypſim Solis, conſi-
„ derat quòd ex aliqua cauſa procedit, de
„ qua, quia neſcit, quid ſit, admiratur, &
„ admirando inquirit: nec iſta inquiſi-
„ tio quieſcit quouſque perveniat ad co-
„ gnoſcendum eſſentiam cauſæ. Si igitur
„ intellectus hominis cognoſcens eſſentiã
„ alicujus effectus creati, non cognoſcat
„ de

„ de Deo, niſi an ſit; nondùm perfectio
„ ejus attingit ſimpliciter ad cauſam pri-
„ mam, ſed remanet ei adhuc naturale
„ deſiderium inquirendi cauſam: unde
„ nondum eſt perfectè beatus. Ad perfe-
„ ctam igitur beatitudinem requiritur,
„ quòd intellectus pertingat ad ipſam eſ-
„ ſentiam primæ cauſæ, & ſic perfectio-
„ nem ſuam habebit per unionem ad
„ Deum ſicut ad objectum, in quo bea-
„ titudo hominis conſiſtit. Hactenus
„ S. Thomas.

218 Quare S. Thomas eo art. 3. n. 12. ex eo, quòd ultima hominis perfectio, & beatitudo conſiſtat in clara Dei viſione, ad quam naturalis ratio aſcendere non poteſt proprio motu, per legitimam conſequentiam intulit, neceſſarium fuiſſe ad ſalutem aliqua hominibus per diſciplinam Fidei credenda proponi. Undè titulum illius articuli tertii explevit probando, quòd neceſsarium ſit ad ſalutem credere aliquid ſuprà rationem naturalem. Doctrina ergò veræ Fidei per ſolum diſcurſum humanum ſine Magiſterio Dei per ſe ipſum, vel per Angelos, vel per alios homines docentes homines, haberi non poteſt.

219 Idque à fortiori patet ex iis, quæ Sanctus Doctor tradit art. 4. quo inquirit:

*Utrum*

*Utrum credere ea, quæ naturali ratione ſciri poſſunt, ſit neceſſarium?* Ubi probat, ut citiùs, & firmiùs Dei notitiam homines aſſequerentur, neceſſarium fuiſſe homini non ſolùm ſuſcipere per Fidem ea, quæ ſuprà rationem naturalem ſunt, ſed ea etiã, quæ naturali ratione inveſtigari poſſunt:
„ *Dicendum eſt*, inquit, quòd neceſſarium
„ eſt homini accipere per modum Fidei,
„ non ſolùm ea, quæ ſunt ſuprà rationem,
„ ſed etiam ea, quæ per rationem cogno-
„ ſci poſſunt. Et hoc propter tria: pri-
„ mò quidem, ut citiùs homo ad veritatis
„ Divinæ cognitionem perveniat: ſcientia
„ enim, ad quam pertinet probare, Deum
„ eſſe, & alia hujuſmodi de Deo, ultimò
„ addiſcenda proponitur ( nimirum Me-
„ taphyſica, & Theologia ) præſuppoſitis
„ multis aliis ſcientiis, & ſic non niſi poſt
„ multum tempus vitæ ſuæ homo ad Dei
„ cognitionem perveniret. Secundò ut
„ cognitio Dei ſit communior: multi
„ enim in ſtudio ſcientiæ proficere non
„ poſſunt, vel propter hebetudinem inge-
„ nii, vel propter alias occupationes, vel
„ etiam propter torporem addiſcendi,
„ qui omninò à Dei cognitione fraudarẽ-
„ tur, niſi proponerentur eis Divina per
„ modum Fidei. Tertiò modo pro-

„ ter certitudinem. Ratio enim humana
„ in rebus Divinis eſt multum deficiens;
„ cujus ſignum eſt, quia Philoſophi de
„ rebus humanis naturali inveſtigatione
„ perſcrutantes, in multis erraverunt, &
„ ſibi ipſis contraria ſenſerunt: ut ergò
„ eſſet indubitata, & certa cognitio apud
„ homines de Deo, oportuit quòd Divina
„ eis per modum Fidei traderentur, quaſi
„ à Deo dicta, qui mentiri *non poteſt*.

220 Idem Sanctus Doctor 1.2. qu.91. art.4. inquirit: *An fuerit neceſſarium eſſe aliquam Legem Divinam?* Et reſpondet quòd *præter legem naturalem, & legem humanam, neceſſarium fuit ad directionem humanæ vitæ habere Legem Divinã.* Idque probat quatuor rationibus, quarum ſecunda eſt hæc: „ *Quia propter* incertitu-
„ dinem humani judicii, præcipuè de
„ rebus contingentibus, & particularibus,
„ contingit de actibus humanis diverſo-
„ rum eſſe diverſa judicia, ex quibus etiã
„ diverſæ, & contrariæ leges procedunt.
„ Ut ergò homo abſque omni dubitatio-
„ ne ſcire poſſit quid ſit agendum, & quid
„ vitandum, neceſſarium fuit, ut in acti-
„ bus propriis dirigeretur per Legem Di-
„ vinitùs datam, de qua conſtat, quòd non
„ *poteſt errare.*

221 Præ-

221 Præterea efficaci ratione ſuadetur, doctrinam veræ Religionis non acquiri per diſcurſum, & ſcientiam, ſed per Fidem hauriri debere à Deo docente. Nam cũ Deus velit, omnes homines ſalvos fieri, & ad ſalutem conſequendam neceſſaria ſit vera Religio, & Deus nulli hominum neget neceſſaria ad ſalutem, conſequens eſt quòd omni homini rationis compoti dederit Deus poteſtatem inveniendi veram Religionem: ergò omni homini dedit poteſtatem adquirendi doctrinam veræ Religionis. At non omni homini dedit poteſtatem adquirendi eam doctrinam, quæ per ſcholarum diſcuſionem comparatur: ergò doctrina veræ Religionis non eſt doctrina per ſcholarum diſcuſionem, ſeu per ſcholaſtica certamina, & humanum diſcurſum comparata. Ergò doctrinam veræ Religionis à Deo docente debent homines accipere. Deus autem ut doctrinam veræ Religionis ad ſalutem neceſſariam hominibus traderet, commercium cum illis habere debuit, & loquutione quadam externa mentis ſuæ conſilia illis manifeſtare: ut enim ſciret homo, quem à ſe cultum Creator depoſceret; cùm nequeat per ſe Divinæ mentis arcana intueri, neceſſarium fuit, ut per ſignum aliquod ſenſibile à Deo

ſunt, ut ad æternam Dei viſionem perveniant.

222 Prætereà probatur doctrinam veræ Religionis non per ſtudium humanum acquiri, ſed à Deo per Fidem accipi debere: quia veram Religionem eiúſque doctrinam omnes putant à ſe habendam, & ſi non haberetur, quærendam, ſive viri, ſive fœminæ, ſive nobiles, ſive plebei, ſive domini, ſervi, & ancillæ, ſive docti, ſive ruſtici. At non omnes putant à ſe haberi ſcientias, vel quærendas, ſi non habentnr. Ergò veræ Religionis doctrina non eſt ſcita, nec habita per ſcientiam, & diſcurſum: ergò credita. At non credita hominibus: ergò credita Deo. Ergò via unica habendi doctrinam veræ Religionis eſt via Fidei Divinæ; ſeu Fidei, per quam homo credit Deo loquenti. Per hanc viam homo rudis, & illiteratus, & ſimplex vetula plus veræ, & ſolidæ ſapientiæ exiguo tempore comparat, quàm arrogans Philoſophus Gentilis multorum annorum ſtudio. Auguſtinum audiamus ſerm. 187. de tempore id egregiè explicantem: *Qui tibi* (inquit) *videris nihil ſcire, ſi ſcias hoc ipſum, quod neſcias: nonnè plus cæteris videris ſcire? Gentilis homo videt lapidem, & Deum putat: Philoſophi vident Cœlum, & putant*

*Deum, &c. Tu verò conſidera quantam ſuper iſtos habes ſcientiam.*

223 Ex ipſaque natura doctrinæ veræ Religionis, conſtat eam non eſſe humanæ inveſtigationis, ſed ſuperiorem, & Divinitùs traditam: ſiquidem doctrina veræ Religionis ea eſſe nequit, quæ circa neceſſaria, & quaſi eſſentialia Religionis maximè deficit, & errat. At talis eſt omnis doctrina ſolùm fundata in ratione naturali, & naturalis inventionis: ergò nulla doctrina ſolùm fundata in ratione naturali, & natulis inventionis eſt doctrina veræ Religionis. Doctrina ergò veræ Religionis debet eſſe Divinitùs à Deo tradita. Minor probatur: quia materia neceſſaria, & quaſi eſſentialis Religioni ſunt Deus, & Divina, cùm vera Religio ad Dei cultum eſſentialiter dirigatur. At doctrina ſolùm in ratione naturali fundata, ſeu naturalis inveſtigationis, & inventionis maximè deficit, & errat circa Deum; ut enim nuper ajebat D. Thomas, *ratio humana in rebus Divinis eſt multum deficiens*: eſt enim principii loco à Principibus Gentilium Philoſophis, & ſapientibus Pythagora, Socrate, Platone, Triſmegiſtro, & aliis traditum, & à Chriſtianis receptum, *mentem humanam ſe habere ad Deum, & Divina,*

*ſic*

*ſicut noctuam ad lumen Solis* : idque experientia ipſa eſt manifeſtum ex innumeris erroribus, in quos inciderunt Philoſophi Gentiles circa naturam Dei,& finem,propter quem homo conditus eſt, ut patet ex Tullio in libris de natura Deorum, qui poſtquam lib.1.retulit multorum Philoſophorum pugnãtia placita circa naturam, & conditionem Deorum,ſapienter ſubjunxit: *Quorum opiniones cùm tam variæ ſint, tamque inter ſe diſſidentes, alterum profectò fieri poteſt ut eorum nulla, alterum fieri non poteſt, ut plus una vera ſit.*

224 Et ſanè circa hominis beatitudinem, in quo ſcilicet conſiſtat ſummum ejus bonum, maximæ olim Philoſophorum extitere concertationes. Lactantius lib.3. Divinarum inſtitutionum cap.7. decem ſententias cum ſuis Authoribus refert, & cap.8.oſtendit,illos erraſſe, & luculenter refutat. Marcus Varro apud D. Auguſtinum lib. 19. de Civitat. cap. 1. oſtendit, ſectas Philoſophorum de ſummo bono ita poſſe permiſceri, ut ex ea permixtione octoginta octo ſupra ducentas ſententiæ, ſeu ſectæ exiſtant. Totuſque mundus plenus erat erroribus, donec venit Chriſtus, qui, tot tenebras diſpulit: ideò quippe Filius Dei in mundum venit, ut nobis ve-

ram doctrinam traderet, & viam ad veram fœlicitatem oſtenderet, ſimulque gratia ſua nobis vires tribueret ad ambulandum per eam: *Non enim nos aliter diſcere poteramus quæ ſunt Dei, niſi Magiſter noſter Verbum exiſtens, homo factus fuiſſet*, ut inquit ſapienter D. Irineus lib. 9. cap. 1.

## §. VIII.

### *Tertia propoſitio: veram Religionem nec quæri debere, nec inveniri poſſe per examen rerum, & dogmatum, quæ tradit.*

225 HAnc propoſitionem breviter ſtabilivi ſuprà cap. 1. §. 7. eam ſolidiſſimè probat P. Elizalde q. 8. & 9. redditque rationem: quia nequit via illa eſſe apta, & recta ad veram Religionem, per quam melius itur ad falſam, quã ad verã, & in qua deterior futura ſit cauſa veræ Religionis, quam falſę alicujus. Talis autem eſt via per examen: doctrina enim veræ Religionis, ut nuper oſtendimus, natura ſua eſt de rebus altiſſimis, & Divinis, & hoc ipſo nobis difficilibus, ac pa-

parum notis: eſt etiam de rebus æternis, atque futuris, quarum nec experientiam, nec uſum, nec ſpeciem propriam habemus neque ſimile. Undè vera Religio ad examen noſtrum vocata difficilior erit, atque obſcurior, quàm falſa aliqua: Si enim quis ſagaciſſimus Philoſophus fabricaret nunc Religionem quamdam, quæ unum Deum mondi conditorem poneret, & tolleret à Judaiſmo Meſſiæ expectationem, & multa, quæ puerilia apparent, & à Chriſtianiſmo tolleret Trinitatem perſonarum, Incarnationem Verbi Dei, præſentiam Chriſti in Euchareſtia, & illa omnia myſteria, quæ omninò humanum diſcurſum ſuperant; & ea omnia relinqueret, quæ contrà vitia, & in favorem virtutis, circa præmium bonorum, & pęnam malorum ratio naturalis approbat, & Mahumetiſmo tolleret ſpurcitiam, & barbariem, & errores omnes contrà rationem naturalem, & contrà Mathematicam, & hiſtoriam: & hic Philoſophus in certamen veniret cum Chriſtiano circa veritatem Religionis, & contenderet, ſuam eſſe veram; Chriſtianam verò falſam, & utriuſque veritatem vellet explorare per examen articulorum, quæ unaquæque docet; & Chriſtianus hunc modum diſcutiendi, & examinandi

quæ

quænam ſit vera Religio, incautè admitteret, evidens eſt in hac diſputatione Religionem falſam prævalituram: quia aſſertor falſæ Religionis nihil poneret, quod non probaret, & omnia ſibi objecta contra ſuos articulos clarè diſſolveret; è contrà verò Religionis Chriſtianæ, & veræ profeſſor poneret articulos, qui ratione naturali probari non poſſunt, imò qui homini deſtituto Fidei lumine apparent omninò impoſſibiles, & quos nemo intelligere poterit, niſi priùs eos crediderit ob authoritatem Dei dicentis, juxtà regulam illam, quam Deus ipſe nobis conſtituit per *Iſaiã*, cap. 7. *Niſi credideritis non intelligetis*. Tales ſunt articuli de veritate Eſſentiæ, & Trinitate perſonarum, de Incarnatione Verbi, de Divinitate hominis crucifixi, & de præſentia reali Chriſti in Euchariſtia. Et quamvis Chriſtianus poſſet objectiones contra hæc myſteria factas diſſolvere cum probabilitate; tamen non ita liquidò, & clarè dilueret, ut replicari ampliùs non poſſet. Undè in hoc certamine vinceret falſæ Religionis aſſertor. Evidens ergo eſt, hanc non eſſe rectam viam ad quærendam veram Religionem. Rationem à priori jam dedimus cap. 2. §. 7. quia vero Religio continet articulos, qui intelligentiam noſtram

ſtram tranſcendunt, & qui cùm ſint ſupra rationem, nequeunt per rationem probari. Ibi etiam aliam reddimus rationem: quia ſi ad quærendam, & inveniendam veram Religionem priùs deberemus omnia ejus dogmata examinare, priùs finiretur vita, quàm ſuſciperetur vera Religio.

226 Doctrinam in hac aſſertione datam colligimus ex S. Auguſtino, Epiſt.49. quam ſcripſit ad Præsbyterum quemdam nomine *Deo gratias*, reſpondens ad quæſtiones à pagano quodam ipſi propoſitas, quarum ſolutionem ipſe ab Auguſtino pecierat. Petebat paganus ille, ut ſibi difficultates iſtæ explanarentur antequam Chriſtianus fieret: quæſtiones erant ſex; illas ad Auguſtinum miſit Deo gratias, & poſtquàm omnibus ſatisfecit Auguſtinus, ad finem Epiſtolæ ſic loquitur: *Propoſita expoſuimus, ut potuimus; ſed ille qui propoſuit, jam ſit Chriſtianus, ne fortè cum expectat antè librum Sanctorum finire quæſtiones, priùs finiat vitam iſtam, quàm tranſeat à morte ad vitam. Ferri enim poteſt* (id eſt permitti, & tolerari) *quòd antequam Chriſtianis Sacramentis imbuatur, quærit de reſurrectione mortuorum. Concedendum etiam fortaſſis, quòd de Chriſto quæſivit, cur tantò poſt venerit, vel ſi*

*quæ*

*quæ ſunt aliæ paucæ, & magnæ quæſtiones, quibus cætera inſerviunt. Si autem qualis eſt illa: In qua menſura menſi fueritis metietur vobis, vel qualis iſta de Jona, etiam omnes tales antequam ſit Chriſtianus finire cogitat, perperam cogitat, vel conditionem humanam, vel ætatem jam ſuam. Sunt enim innumerabiles, quæ non ſunt finiendæ antè Fidem; ne finiatur vita ſine Fide. Sed planè retenta jam Fide. ad exercendam piã dilectationem mentium fidelium ſtudioſiſſimè requirendæ, & quod in eis eluxerit ſine typo arrogantiæ communicandum; quod autem latuerit ſine ſalutis diſpendio tolerandum.* His verbis claudit Auguſtinus Epiſtolam illam. Quo nihil ſapientiùs & euidentius dici potuit. Permittit Auguſtinus, quòd de paucis, & magnis quibuſdam quæratis, qui Fidem Chriſti vult ſuſcipere, & ea ſibi exponi depoſcat, non quidem eo genere examinis, ut indè dijudicanda veniat, & accipienda, vel refutanda vera Fides, & Religio: nam ad hoc omnia eſſent examinanda; ſed ita, ut is, qui jam Fidem ſuſcipere decrevit, minorem difficultatem experiatur in magnis, & difficilibus myſteriis, ex quorum difficultate retardatur à ſuſcipienda Fide, Monendus tamen eſt Cathecumenus ille, ut

ut conſiderationem avertat à myſteriis illis, quæ ipſi difficultatem præcipuam ingerunt, & illam applicet ad penetranda argumenta, quæ evincunt, Deum eſſe Authorem Religionis Chriſtianæ, & myſteria illa revelaſſe, quæ intelligentiam ejus ſuperant: & exponatur ei obligatio captivandi intellectum in obſequiū Fidei, & firma Fide credēdi omnia, quæ Deus dixerit, ubi firmis rationibus conſtiterit, Deum ea dixiſſe, quamvis homini ſibi relicto, & ſuo diſcurſu nitenti appareant pœnitùs impoſſibilia: conſtat enim evidenter, multa ſæpè homini videri impoſſibilia, quæ re ipſa exiſtunt, & veriſſima ſunt; cum tamen evidentiſſimum ſit, Deum nec poſſe fallere, neque falli in iis, quæ atteſtatur. Undè ratio evidentiſſima dictat credendum eſſe Deo aliquid teſtificanti, quamvis nobis ſumme difficile, imò & impoſſibile videatur (ut jam expoſui cap. 1. hujus libri §. 4. & 6.) poſtquàm nobis conſtiterit, id deum dixiſſe, & hac in re præ oculis habendum eſt colloquium, quod ego habui cum Mahumethano ingenioſo, qui Fidem Chriſti nolebat recipere propter difficultatem, quam experiebatur in myſterio Trinitatis, & Incarnationis; & obſervandus eſt modus, quem poſt explicationem

my-

myſteriorum ego tenui, ut illum obligarem ad captivandum intellectum ad aſſentiendum his miſteriis ob authoritatem Dei, qui illa mundo manifeſtavit per os Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Apoſtolorum: hoc colloquium exhibui tom. 3. Selectar. diſp. ultima, Sect. 11. & modum illum tradidi ibi §. 7. pag. 615. & inferiùs apponetur.

## §. IX.

*Propoſitio quarta: Veram Religionem quærendam, et inveniendam eſſe per examen fundamentorum, & rationum, quæ evincant, Deum eſſe Authorem illius Religionis.*

227 ID jam expoſui, & probavi cap. 1. hujus libri, §. 4. 6. Et conſtat veritas propoſitionis, nam ſicùt eſt injuria infinitæ Dei majeſtatis, & authoritatis nolle aſſentiri myſteriis, quæ ſufficienter propoſita ſunt ut ab ipſo revelata; quia ubi per argumenta gravia, & facientia moralem certitudinem nobis conſtat, Deũ revelaſſe myſterium aliquod, ratio evidẽter dictat, myſterium illud credendum eſſe cum ſumma adhæſione ob authoritatem

Dei

Dei dicentis, ut oſtendimus cap.6. §.1. ità eſt gravis injuria infinitæ authoritatis Dei accipere doctrinam alicujus Religionis tamquàm à Deo datam, quin præcedat ſufficiens fundamentam ad firmitèr judicandum, Deum eſſe authorem talis Religionis: nam *qui citò credit levis eſt corde*, Eccleſiaſt.19. ut expoſui lib.1.cap.1. Fundamentum autem hoc debet eſse tale, ut reddat evidentèr credibilem illam doctrinam, id eſt, quòd reddat audientem omninò ſecurũ de eo, quòd Deus ſit Anthor illius doctrinæ, quin de hoc poſſit prudentèr dubitari: nam quandiù poteſt prudenter dubitari, an Deus ſit loquutus, nemo poteſt prudenter imperare aſsenſum Fidei Divinæ, quo ſcilicet veritati myſterii revelati aſſentiatur ſuper omnia, id eſt firmiùs, & immobiliùs, quàm aſſentiri ſolet concluſioni evidenti. Paris enim eſt periculi accipere tanquàm à Deo revelata ea, quæ seductor aliquis proponit tanquam à Deo dicta; & nolle accipere tanquàm à Deo dicta ea, quæ verus Dei Propheta ipſius nomine dicit poſtquàm ſufficienter probavit, ſe eſſe Dei Prophetam, & Dei nomine loqui, ut probarunt Moyſes, Elias, & alii Prophetæ Legis veteris, & in novo Teſtamento probarunt Apoſtoli, & alii viri ſancti.

228 Undè Mahumethani, qui doctrinã à Mahumetho prædicatam tanquàm doctrinam à Deo datam receperunt, quin in hoc ſeductore viderent ſigna ulla, quæ oſtenderent, illum eſſe Dei Prophetam, omninò ſunt inexcuſabiles: ſibi enim perſuadent, Mahumethum fuiſſe Dei Prophetam; cùm tamen adſint manifeſta argumenta perſuadentia, fuiſſe hominem ambitioſum, & carnalem, qui ſe Prophetam finxit, ut Regna occuparet, & Imperium poſteris ſuis relinqueret. Sunt etiam inexcuſabiles ſectarii, qui Lutherum ut novum Germaniæ Prophetam ſuſceperunt, & ſibi perſuaſerunt, Monachum apoſtatam, carnalem, ambitioſum, nullis præeminentem virtutibus, nullis ornatum miraculis, ſed magnis vitiis onuſtum à Deo electum fuiſ- ad reformandam Eccleſiam: Et ſimilia dici debent de his, qui Calvino adhęſerunt.

229 Fundamenta autem illa, quæ perſuadere debent. Dum eſſe Authorem Religionis, ut eam homines tanquàm à Deo datam tutò, & laudabiliter ſuſcipiant, debent eſſe talia, quæ non relinquant locum Prudenter dubitãdi, nè data fuerint à Deo: ac proindè debent eſſe talia, ut evidentiam moralem gignant de eo, quòd Deus illius

Re-

Religionis myſteria revelaverit : debent enim reddere evidenter credibilia myſteria talis Religionis, inducendo evidentem obligationem ſuſcipiendi illam Religionem, ut à Deo datam, & credendi ejus myſteria tanquàm à Deo revelata, ut patet ex dictis lib. 1. cap. ultimo, & in hoc lib. cap. 2.

## §. X.

### *Propoſitio quinta: Manifeſtum eſſe debere, & ex rebus in mundo moraliter evidentibus, quænam ex omnibus mundi Religionibus, & ſectis ſit vera, & à Deo data Religio.*

230 VEritas hujus propoſitionis conſtat ex his, quæ in toto hoc libro adduximus ad probandum, Religionem Chriſtianam non ſolùm eſſe evidenter credibilem, ſed evidenter veram evidentia in atteſtante, quatenùs evidenter probatur, Deum eſſe authorem illius. Et robuſtiſſimè oſtenditur à P. Michaele de Elizalde in toto ſuo opere de forma veræ Religionis quærendæ, & inveniendæ: præfer-

ſertim qu. 19. ſcopus enim illius præclari operis eſt hoc probare, & efficaciter perſuadere: *Eſſe in mundo manifeſtiſſimum, eſſe ſcitu, & exploratu breviſſimũ, et facillimum, ſaltem permultis, quamnam inter omnes Religiones doctrinam Deus tradiderit, propoſueritque credendam, & in quo errare ritè quærentes nequeant*. Ad quod proindè opus non ſit metaphyſica, non Theologia, non demonſtrationibus immortalitatis animæ, cùm vel hoc abſurdiſſimum futurum eſſet, ſi omnes tàm viros, quàm fœminas, imò & litteratos omnes juberemus eſſe Metaphyſicos, vel Theologos: quid enim ſtultiùs? omnes enim tenentur veram Religionem quærere, & ità quærere ut inveniant, & inventam ſuſcipere; non tenentur autem omnes eſſe metaphyſici, vel Theologi. Ad internoſcendum ergò quænam ſit vera Religio, & à Deo data, non opus eſt Metaphyſica, neque Teologia. Vera namque Religio, & vera Eccleſia eſt Arx munitiſſima, in quam intrare debent quicumque voluerint ſalutem ſuam in tuto ponere: eſt domus Dei, in qua habitare debent qui hæredes Regni Cœlorum futuri ſunt, & ſimùl Arx, & Caſtellum munitiſſimum, in quo ſe defendere poſsunt ab hoſtium impu-

gna-

gnatione. De Eccleſia loquitur Salomon Prov.9. dicens: *Sapientia ædificavit ſibi domum, excidit columnas ſeptem. Miſit ancillas ſuas, ut vocarent ad arcem.* Ubi S. Gregorius Magnus apud Salazar per ancillas ſapientiæ Apoſtolos intelligit, qui fuerunt miniſtri Sapientiæ Incarnatæ, ſeu Chriſti ab eo in mundum miſſi, ut Gentes vocarent in hanc arcem, id eſt, ut illis ingreſsum in Eccleſiam Chriſti perſuaderēt. Ubi nota Eccleſiam, & eſſe domum, & ſimul arcem, domum ad habitandum, & arcem ad ſe defendendum à dæmonum impugnationibus.

231 Eſt Eccleſia Dei Civitas ſupra montem poſita, ut ab omnibus videri poſſit, qui oculos in illam intendere velint. Ut enim inquit ſapientiſſimus Theologus, & hæreticorum acerrimus impugnator Gregorius de Valentia tom. 3. diſp. 1. qu. 1. punct. 7. colum. 156. in ſexta Eccleſiæ proprietate: *Dicitur ab Orthodoxis Doctoribus, ſecundùm certiſſima, & clariſſima Sanctarum Scripturarum teſtimonia, Eccleſia viſibilis; id eſt, ſic in luce hominum, & conſpectu poſita, ut quovis ſæculo evidenter internoſci, & quaſi digito moſtrari queat Congregatio illa, quam eſſe Eccleſiam verā determinatè credere poſſis, ac debeas.*

 232 Et

132 Et hanc Eccleſiæ prærogativam prædixit David Pſalm. 186. dicens: *In Sole poſuit tabernaculum ſuum*, ideſt, ut ibi explicat Auguſtinus, *in manifeſtatione poſuit Eccleſiam ſuam, non in occulto*; & epiſt. 166. ad Donatiſtas: *Ipſa eſt Eccleſia in Sole poſita, id eſt, in manifeſtatione, omnibus nota uſque ad terminos terræ*: & in libro de unitate Eccleſiæ, cap. 16. *Non eſt*, inquit, *operta Eccleſia, quia non eſt ſub modio, ſed ſuper candelabrum, & de illa dictum eſt: non poteſt Civitas abſcondi ſupra montē poſita, ſed Donatiſtis velut operta eſt, qui audiunt tàm lucida, & manifeſta teſtimonia, quæ illam in toto Orbe demonſtrant, ut malint clauſis oculis offendere in montem, quàm in eum aſcendere*: & epiſt. 107. *Facile tibi eſt attendere, & videre Civitatem ſuprà montem poſitam*. Undè Origenes homil. 30. in Matth. meritò dixit: *Eccleſia plena eſt fulgore ob Oriente in Occidentem*. Ergò evidenter cernitur, Religionem Chriſtianam eſſe à Deo.

233 Et quidem ad hominem contrà Authores Catholicos, qui evidentiam veritatis noſtræ Religionis negat; cùm tamen conſtanter doceant, Religionem Chriſtianam ita eſſe evidenter credibilem, ut Religiones omnes ſibi oppoſitas faciat incre-

cre-

credibiles; hoc validum, & invictum formatur argumentum. Nam ſi Religio noſtra reliquas facit incredibiles: ergò reliquas facit improbabiles: omnia enim probabilia ſunt prudenter, & abſque vitio credibilia: ergò Religio Chriſtiana non ſolùm eſt evidenter probabilis, aut evidenter probabilior reliquis ſectis, ſed certa: ſola enim major probabilitas unius doctrinæ non facit ut oppoſita ſit abſolutè improbabilis, ſeu talis, cui nullus poſſit prudenter aſſentiri. Si autem Religio Chriſtiana ex ſuis fundamentis, & rationibus eſt certa: ergò eſt ſimiliter evidens evidentia extrinſeca, & in atteſtante: omnis enim certitudo per rationem, ac probatione comparata, eſt in eodem gradu evidentiæ; imò evidentia rationum eſt cauſa certitudinis. Nam extra Fidem Divinam, quæ eſt ſummè certa, quamvis ſit obſcura, omnis certitudo alicujus veritatis fundatur in ipſa evidentia talis veritatis: ergò implicat Religionem Chriſtianam eſſe ità evidenter credibilem, ut omnem ſectam ſibi oppoſitam reddat incredibilem, quin ſit evidenter vera evidentia in atteſtante.

234 Prætereà argumentor: nam cùm Deus velit, omnes homines ſalvos fieri, vult ut omnes quærant veram Religionē,

 do-

donec illam inveniant,& vult ut inventam amplectantur; & ſi jam in illa ſunt, vult ut in illa uſque in finem perſeverent: nam ſine profeſſione veræ Religionis nemo poteſt ſalvus fieri, quia *ſine Fide*, teſte Apoſtolo ad Hebræos 10. *impoſſibile eſt placere Deo*. Vera autem Fides non datur ubi non datur vera Religio. Nec ſatis eſt ad ſalutem quod quis amplectatur Religionem, quæ ſibi videatur probabilior, aut veriſimilior, vel etiam certa, ſi re ipſa ſit falſa: ſic enim quilibet ſalvaretur in ſua Religione, quia cuilibet ſua videtur melior, & veriſimilior aliis, imò certa. Sic Mahumetani, & Hebræi, imò & hæretici obſtinati veriſſimam arbitrantur ſuam Religionem,& arbitrantur,Chriſtianos Catholicos in errore verſari. At certum eſt apud omnes Catholicos, neminem extra veram Religionem poſſe ſalvari, ut conſtat ex ſymbolo Athanaſii: *Hæc eſt*, inquit, *Fides Catholica, quam niſi quiſque integram, inviolatamque ſervaverit, abſque dubio in æternum peribit*. Ergò Deus obligat omnes adultos ad quærendam,& inveniendam veram Religionem, illamque amplectendam: ergò omnes poſſunt dignoſcere quænam ſit vera Religio. Patet conſequentia; quia ſi non poſſent diſcernere inter verã,

& falſam Religionem, & dignoſcere quænã ſit falſa, impoſſibilia Deus juberet, dùm jubet veram Religionem amplecti. At Deus impoſſibilia non jubet, ut definitum eſt à Tridentino: ergò omnes poſſunt diſcernere quænam inter omnes ſit vera Religio. Non poſſent autem hoc præſtare, niſi vera Religio eſſet talibus veritatis indiciis veſtita, ut quicumque ea indicia inſpiciat, & contempletur, evidenter deprehendere poſſit, Religionem talibus indiciis veſtitam, ſeu talibus notis inſignitam, eſſe Religionem à Deo traditam, & conſequenter veram. Ergò argumenta evidentia credibilitatis, quibus Deus Religionem Chriſtianam inſignivit, connexa eſſentialiter ſunt cum ipſius veritate, & quicumque ea penetrat, evidenter cognoſcit, Religionem Chriſtianam eſſe veram. Probatur conſequentia: nam ſi illa credibilitatis argumenta ſolùm redderent Religionem Chriſtianam evidenter probabiliorem, & veriſimiliorem reliquis omnibus ſectis, neque ex ſe eſſent eſſentialiter connexa cum veritate; ſed poſſent conjugi cum falſitate, Deus non obligaret ad quærendam, inveniendam, & amplectendam Religionem veram, ſed ſolùm ad amplectendam Religionem probabiliorem, & veriſimiliorem,

ſive ſit vera, ſive ſit falſa: ergò ſi omnia credibilitatis argumenta, quibus Religio Chriſtiana eſt inſignita, & illuſtrata ex ſe ſunt conjungibilia cum falſitate, & poſſunt cadere in Religionem falſam; poſſunt à Deo omnes homines obligari, ut titulo ponendi in tuto ſuam ſalutem, amplectantur Religionem re ipſa falſam, in qua ſalus eſſe non poteſt: quo nihil abſurdiùs, & Deo indigniùs excogitari poteſt. Hoc enim eſſet, Deum homines decipere, & ſeducere, dùm ex una parte ſtatueret non dari ſalutem æternam, niſi profeſſoribus Religionis veræ, & ex alia parte Religionem falſam veſtiret talibus veritatis indiciis, & omnes tenerentur illam amplecti: & ità homines fugiendo mortem in mortem inciderent, ſeu potiùs quærendo vitam, inciderent in mortem ſempiternam, idque Deo procurante, ſeu incitante.

235 Id explicemus: Ponamus, Petrum fugere hoſtem inſequentem, & non eſſe alium modum vitandi mortem, & evadendi gladium hoſtis perſequentis, niſi ſe recipiat in aliquam turrim, vel arcem. Sint tres, vel quatuor turres ante ipſum è regione poſitæ, quarum una dumtaxat ſit ſecura, & medium aptum ad vitam tuendã; reliquæ verò ſint omninò expoſitæ hoſtiũ

fu-

furori, & quæ certiſſimè expugnandæ ſint ab hoſte inſequenti Petrum. Sciat hoc Petrus, & evidenter cognoſcat, ſe non poſſe in qualibet ex illis turribus vitam tueri, ſed in una dumtaxat ex illis. Quid faciet in anguſtia Petrus? ad quam ex illis quatuor confugiet? Certum eſt, illum obligatum eſſe eligere illam, in qua majora ſecuritatis indicia conſpexerit. Undè ſi indicia illa ſint fallacia, & re ipſa turris illa non ſit munita; ſed expugnationi obvia, Petrus per illa indicia decipietur, & dùm vitam vult tueri, & ex illius tuendæ deſiderio, incidet in præſentiſſimam mortem: undè qui vocaviſſet, & incitaſſet Petrum ad ingreſſum illius turris, ei oſtendendo majora ſecuritatis indicia in illa turri, quàm in aliis, illum profectò decepiſſet, & cauſa foret ruinæ ipſius. Cùm ergò homini evidens ſit extra Religionem veram, nemini patere aditum ad æternam ſalutem; & evidens quoque ipſi ſit, inter omnes Religiones mundi unam dumtaxat eſſe veram, & à Deo deſcendentem; reliquas verò illi oppoſitas eſse falſas, & à Diabolo ortas, evidens ipſi eſt, ſe obligatum eſſe ad quærendam, & amplectendam Religionem illam unicam, quæ vera eſt. Ergò cùm veritas Religionis cognoſcatur per indicia veritatis,

tis, & argumenta credibilitatis, evidens ipſi eſt, ſe obligatum eſſe ad amplectendam illam Religionem, in quâ poſt diligentem inquiſitionem viderit majora veritatis indicia, & urgentiora credibilitatis argumenta. Ergò impoſſibile eſt ut Deus Religionem falſam veſtiat majoribus veritatis indiciis, & urgentioribus credibilitatis argumentis, quàm Religionem veram: ſic enim homines deciperet, eos obligando per illam præeminentiora veritatis indicia ad amplectendam Religionem falsã. Ergò evidens eſt, inter omnes mundi Religiones, illam dumtaxat eſſe veram, quæ majoribus à Deo ornata eſt veritatis indiciis, & credibilitatis urgentioribus argumentis. At evidens eſt, inter omnes mundi Religiones ſolam Religionem Chriſtianam Catholicam eſſe ornatam à Deo majoribus veritatis indiciis, & urgentioribus credibilitatis argumentis: cùm ex confeſſione omnium Doctorum Catholicorum non ſolùm ſit evidentèr credibilior omnibus aliis mundi Religionibus, & quidem cum tanto exceſſu, ut apud æquum rerum æſtimatorem, & ſincerum veritatis amatorem reliquæ omnes comparativè ad illam nec veriſimiles, atque probabiles, neque prudenter credibiles maneant: ergò evidens

dens eſt, inter omnes mundi Religiones ſolam Religionem Chriſtianam Catholicam eſſe veram, ac proindè ſolam illam eſse veracem, ſeu veritatis Magiſtram, & veræ Fidei depoſitoriam, atque cuſtodem. Ergò Doctores Catholici tanquàm omninò indubitatum ſtatuentes, Religionem Chriſtianam à Deo ornatam eſse evidentibus credibilitatis notis, & aliunde negantes ornatam eſſe evidentibus veritatis argumentis, virtualiter ſibi contradicunt, & contradictoria docent. Dicendum ergò eſt, Chriſtianam Religionem Catholicam ornatam eſse à Deo evidentibus veritatis argumentis, ac proindè quemcumque hominem, qui illa veritatis argumenta penetraverit, evidentèr cognoſcere, Chriſtianam Religionem eſſe veram, ideſt Deum habere Authorem.

236 Confirmatur, & explicatur: vera Religio eſt in mundo ab hominibus invenibilis: ergò eſt certò agnoſcibilis, & diſcernibilis inter omnes: cùm homines inveniri eam nequeant, niſi agnoſcendo, & diſcernendo. Antecedens conſtat ex dictis, quia alioqui Deus impoſſibilia hominibus præciperet, dùm eis præcipit ut quærant veram Religionem, ſine qua impoſſibile eſt ſalutem æternã obtinere: & prop-

te-

tereà antecedens illud à nemine eorum negatur, qui aliquam Religionem tenent: nã cùm unuſquiſq;ſuam verã putet,neceſſe eſt ut putet à ſe inventã eſſe verã Religionem, nẽpè ſuam. Vel ergò vera Religio æquari à falſa poteſt in fundamẽtis ſuæ vetitatis, vel non poteſt? Si ſecundum: ergò exceſſus in fundamentis erit infallibile ſignum veritatis, ac proindè evidens erit eſſe veram illam Religionem, quæ præ reliquis eſt credibilis, & majoribus illuſtrata eſt veritatis indiciis. Si autem vera Religio æquari à falſa poteſt in fundamentis veritatis, impoſſibile erit inter utramque diſcernere, cum utraque ſit æque fundata,& æque credibilis, ac proindè impoſſibile erit veram Religionem invenire, ita vt animus in ea quieſcat, & ſibi ſine formidine perſuadeat, ſe veram Religionem tenere.

237 Rursùs, vel exceſſus in fundamentis eſt ſignum infallibile veritatis; &tunc ex exceſſu evidentèr infero veritatem; vel eſt ſignum dumtaxat probabile: & tunc ex exceſſu non poſſum certò agnoſcere, & diſcernere veram Religionem. Ergò vel vera Religio non eſt invenibilis, & ad nullam Religionem amplectendam obligamur, quòd eſt evidenter falſum, vel vera Religio eſt certò, & evidenter agnoſcibilis.

238 Ul-

238 Ulteriùs: vel exceſſus fundamentorum eſt certò, & evidenter agnoſcibilis; & tunc obtinui, vel eſt tantùm opinabilis; & tunc opinari quidem de Religione potero; invenire autem non potero. Denique vel evidentia credibilitatis eſt certa nota veritatis? & tùnc intentum obtinui, videlicèt, Religionem Chriſtianam eſſe evidenter veram, cùm juxtà omnes Doctores Catholicos ſit evidenter credibilis. Vel evidentia credibilitatis non eſt certa nota veritatis, ſed fallibilis, & indifferens, & ſolùm probabilis? & tunc veram Religionem invenire non potero, nec certus eſſe, quòd Deus ſit Author Religionis Chriſtianæ, ejuſque myſteria revelaverit; ſed ſemper manebo dubius, & apud me dicere potero? forſan nos fefellit Deus, dùm per argumenta evidentia credibilitatis nos induxit ad amplectendam Religionem Chriſtianam: cùm ergò hæc ſint evidenter abſurda, dicendum eſt, manifeſtum eſſe, & de rebus moraliter evidentibus, quænam inter omnes ſit vera, & à Deo data Religio, quæ erat propoſitio quinta, cujus veritatem probandam ſuſcepimus.

§. XI.

## §. XI.

*Explicatur jam ex dictis Fidei noſtræ reſolutio facienda apud homines Infideles, qui Evangelio non credunt.*

239 EX dictis facilè eſt legitimam Fidei noſtræ reſolutionem explicare. Si ergò Philoſophus Gentilis, vel Mahumetanus à Chriſtiano quærat: cur credis, Deum eſſe unum, & Trinum? Cur credis, Deum factum eſſe hominem? Cur credis, Jeſum Nazarenum à Judæis crucifixum eſſe verum Deum? Reſpondebit: quia Deus ſummè ſapiens, ac verax, qui nec fallere, nec falli poteſt, has veritates mundo revelavit. Si autem ulteriùs quærat: Cur credis, Deum has veritates mundo revelaſſe? Reſpondeat, negando ſuppoſitum, & dicat, ſe non credere, ſeu Fide ſolùm obſcura cognoſcere, Deum has veritates revelaſſe, ſed ſe hoc ſcire, ſeu per evidentia argumenta cognoſcere. Si autem ulterius quærat: undè ſcis, Deum has veritates mundo revelaſſe? Reſpondeat: quia evidens eſt, Deum aliquam Religionem veram in mundo habere, in qua, & per quā homines ſalvari poſſint; & evidens eſt hanc

non poſse eſse aliam, quàm Religionem Chriſtianam Catholicam Romanam: quia ſola hæc eſt à Deo illuſtrata evidentibus væritatis notis, & manifeſtiſſimis credibilitatis argumentis; & evidens eſt, Deum non potuiſse Religionem falſam tot, ac tantis veritatis ſignis, & credibilitatis argumentis exornare: Et hìc exponat credibilitatis argumenta, quæ in toto hoc tractatu ſunt adducta, & breviter propoſita ad finem libri primi.

240 Vel reſpondeat: certus ſum, Deum revelaſse myſterium Trinitatis, & Incarnationis, & Divinitatis Chriſti, quia evidens mihi eſt evidentia facti, Chriſtum Dominum has veritates docuiſse, & per Apoſtolos mundo perſuaſiſse: Chriſtus autem evidenter probavit ſuam Divinitatem, ut conſtat ex toto lib. 1. & ex hoc lib. 1. cap. 2. §. 3. Undè quæcumque Chriſtus revelavit mundo, Deus revelavit: Rursùs, quod Chriſtus ſit Deus manifeſtis probatur argumentis, quia evidens eſt evidentia facti, Chriſtum Dominum palam dixiſſe Judæis, ſe eſse Filium Dei naturalem, verumque Deum, & ob hanc cauſam à Judæis crucifixum eſſe; & evidens mihi eſt evidentia facti, & per hiſtorias fidedignas, quibus innumeri viri ſapientiſſimi, & ſan-

ctiſſimi Fidem certiſſimam adhibuerunt, & per effectus manifeſtos, qui rem ita ſe habuiſſe, manifeſtè comprobant, Chriſtum Jeſum in confirmationem illius doctrinæ de ſua Divinitate evidentia miracula patraſſe, mortuos ſuſcitando, cæcos illuminando, paralyticos ſanando, & alia opera miranda ſupra omnes naturæ vires operando: & Deum illum tertia die à mortuis ſuſcitaſſe, & ipſum redivivum Apoſtolis, aliiſque perſonis apparuiſſe, & poſt quadraginta dies coram magna multitudine virorum, ac mulierum è monte Oliveti ad Cælos aſcendiſse: & Apoſtolos per totum Orbem diſperſos Chriſti Divinitatem mundo perſuaſiſſe, & reſurrectionem, atque ejus in Cælos aſcenſionem, ut oculares teſtes, teſtificatos fuiſse: & in hujus Fidei defenſionem ipſos, & innumerabiles Martyres omnis ætatis, & ſèxus, alacritèr, & conſtanter ſanguinem fudiſſe: & ſapientiſſimos, ac doctiſſimos Doctores omni ſæculo hanc doctrinam conſtanter defendiſſe, & pro ea defendenda innumeros labores alacriter ſuſtinuiſſe. Evidens quoque mihi eſt evidentia facti, & per hiſtorias, quæ adhuc in genere narrationis humanæ ſummam authoritatem habent, hanc Fidem profeſſos fuiſſe viros, ac fœminas ſanctiſſimas.

mas.

mos, quos Deus manifeſtis illuſtravit miraculis, & manifeſtum eſt nec fidem falſam poſſe veram ſanctitatem generare, nec providentiæ Dei congruum eſſe ut miraculis illuſtret falſæ Fidei profeſſores.

241 Vel denique reſpondeat: certus ſum, Deum eſſe Authorem Religionis Chriſtianæ; quia manifeſtum mihi eſt, hanc Fidem non aliter, quam virtute Divina potuiſſe per totum mundum defendi contra tot Imperatorum, & Principum potentiam, & tirannidem: quia cùm Religio Chriſtiana proponat credenda myſteria difficillima, qualia ſunt Divinitas hominis crucifixi, ejus realis præſentia ſub exigua panis particula, & identitas ejuſdem naturæ cum perſonis diſtinctis: & cùm præcepta, atque conſilia carni, & ſanguini contraria contineat, & nihil de præſenti ſuis cultoribus promittat; ſed omnia in futurum reſervet; incredibile eſt, mundum res humanitùs tàm incredibiles, tam firmitèr crediddiſſe, niſi ad hoc credendum evidentia miraculorum induceretur, vel potentia Divina, & ſingulari gratia moveretur. Undè meritò S. Thomas 1. contra gent. cap. 6. dicebat: *Hanc tàm mirabilem mundi converſionem ad Fidem Chriſtianam indicium certiſſimum eſſe præteritorum ſigno-*

*rum, ut ea ulteriùs iterare neceſſe non ſit:*
*cùm in ſuo effectu appareant evidenter.* *Eſ-*
*ſet autem,* inquit, *omnibus ſignis mirabi-*
*lius, ſi ad credendum tàm ardua, & ad*
*operandum tàm difficilia, & ad ſperandum*
*tàm alta, mundus abſque mirabilibus ſi-*
*gnis inductus fuiſſet à ſimplicibus, & igno-*
*bilibus hominibus.* Et hìc repetendum eſt
acutiſſimum illud dilemma D. Auguſtini à
nobis propoſitum, lib. 1. cap. 9. num. 85.
quia vel Apoſtoli mundo prædicantes, ho-
minem crucifixum eſſe Deum, & à mor-
tuis reſurrexiſſe, & vivum in cælos aſcen-
diſſe, & totam illam doctrinam, quam ipſi
prædicabant, docuiſſe, hanc Fidem mundo
perſuaſerunt mediis ſignis externis, & mi-
culis; vel ſine externis miraculis? Si pri-
mum: ergò Fides hæc vera eſt; quia
Deus nequit miracula facere in confirma-
tionem doctrinæ falſæ, & mirabilia opera-
ri, ut ſecta ſuæ voluntati contraria, & ſuis
perfectionibus injurioſa in mundo præva-
leat. Si ſecundum: idem ſequitur, quia hoc
idem eſt miraculum internum omnibus
miraculis externis multò majus, & eviden-
ter probans, ſola Dei omnipotentis virtu-
te fieri potuiſſe, ut res humanitùs ità incre-
dibiles, & carni, & ſanguini ita contrarias,
mundus tam firmitèr, & tàm conſtanter
crediderit.

§. XII.

## §. XII.

### *Quomodò Fidei Chriſtianæ reſolutio facienda ſit ſine circulo, & mutua prioritate coràm hæreticis credentibus Evangelio, & coram Catholicis.*

242 SI hæreticus à me quærat: Cur credis, dari Purgatorium, & Chriſtum Dominum inſtituiſſe ſeptem Sacramenta? Reſpondebo: quia Deus ſummè ſapiens, ac verax hoc revelavit? Si iterum roget: Undè cognoſcis id Deum revelaſſe? Reſpondebo: quia Eccleſia Catholica Romana id ſemper tenuit, ac credidit, atque omnibus credendum proponit. Si inſtet: undè cognoſcis Eccleſiam Romanam hoc proponentem, non errorem, ſed veritatem credendam proponere? Reſpondebo: quia, teſte Apoſtolo, *Eccleſia eſt Columna, & Firmamentum veritatis*, ideſt columna firma, & ſtabilis, quæ à veritate deflectere non poteſt; & ſua firmitate, ac ſtabilitate ſuſtentat ſuos filios, nè à veritate aberrent, ut exponunt omnes Doctores Catholici; vel quia (ut fatetur etiam ipſe Calvinus apud Becanum

in Compendio Manualis lib. 1. cap. 3. num. 17.) *veritatem præconio ſuo celebrat, quia puram, & ſinceram retinet, quia ad poſteros tranſmittit, vel quia*, ut idem Calvinus dicit, *veritatem tuetur, ac propagat, ut à poſteris in omne ævum colatur*. Si autem rursùs roget: undè ſcis Eccleſiam illam, quam Apoſtolus appellat Columnam, & Firmamentum veritatis, eſse Eccleſiam Catholicam Romanam? Reſpondebo: quia ex Evangelio manifeſtum eſt Chriſtum Dominum ſupra Petrum fundaſſe Eccleſiã viſibilem in æternum permanſuram, ut conſtat ex illis verbis: *Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam*. Et de hac Eccleſia ſuprà Petrum fundata loquutum fuiſſe Apoſtolum Paulum. manifeſtum eſt: evidens autem eſt, Eccleſiam viſibilem ſuprà Petrum à Chriſto fundatam non eſſe aliam, quam Eccleſiam Catholicam Romanam: quia illa hominum congregatio ſola eſt Eccleſia Chriſti, quæ eadem eſt, & una, & Sancta, & Catholica, & Apoſtolica, & rectiſſimè ordinata, & viſibilis, hoc eſt in luce hominum perpetuò conſtituta: hæ enim Eccleſiæ proprietates manifeſtè conſtant ex ſymbolis, Apoſtolico, Nicæno, &

Conſtantinopolitano,& ex Scripturis. Atqui ſola illa hominum congregatio, quæ Romano Pontifici pro tempore exiſtenti paret, ipſumque ut verum Chriſti in terris Vicarium, & legitimum Petri ſucceſſorem agnoſcit, & nulla alia eſt talis: ergò ſola hæc Congregatio, ideſt ſola Eccleſia Catholica Romana eſt vera Chriſti Eccleſia. Ad hanc autem minorem perſuadendam ſuppetunt Doctori Catholico evidentia argumenta, ut demonſtrant P. Valentia tom.3. diſp.1. qu.1. punct.7. à §. 21. Bellarminus de notis Eccleſiæ, & alii: & nos libro ſequenti id oſtendemus: evidens enim eſt, ſolam Eccleſiam Romanam poſse per continuatam ſeriem Paſtorum probare, ſeu ab Apoſtolis fundatam eſse: quia evidens eſt evidentia facti, Innocentium XI. qui modò gubernat Eccleſiam Chriſti, ſucceſsiſse Clementi X. Clementem X. Clementi IX. Clementem IX. Alexandro VII. Alexandrum VII. Innocentio X. Innocentium X. Urbano VIII. & ſic aſcendendo pervenimus ad D. Petrum, à quo uſque ad Innocentium XI. utrumque includendo, quadraginta quatuor ſupra ducentos numerantur Summi Pontifices, ſecundùm communiorem calculum. Et manifeſtum eſt, in ſola Eccle-

ſia Catholica Romana reperiri notas, ſigna, & argumenta, quæ probent, ipſam eſſe veram Chriſti Eccleſiam.

## §. XIII.

### *Alius modus id ipſum explicandi.*

243 ALio inſuper modo ſine circulo, & mutua prioritate poſſumus reſolvere Fidem Catholicam coràm hæretico, qui credens in Chriſto, negaret integritatem, & incorruptionem novi teſtamenti, ſeu qui diceret novum Teſtamentum, quod in Eccleſia modo ſervatur, non eſſe omninò incorruptum, & quale ab Apoſtolis ſcriptum fuit. Interroganti ergò: cur credis Purgatorium, & ſeptem Sacramenta? reſpondebo: quia Deus hoc revelavit: & ſi ſcitanti, unde noſcis, hoc Deum revelaſſe? Reſpondebo: quia Eccleſia hoc credendum proponit: & iterum roganti: undè cognoſcis, Eccleſiam in hoc proponendo non errare? Reſpondebo: quia Eccleſia eſt infallibilis ob aſſiſtentiam Spiritus Sancti ei à Chriſto promiſſam: & rusùs inſtanti: undè cognoſcis, Eccleſiam hoc privilegium habere, & ei fuiſſe promiſſam à Chriſto aſſi-

ſten-

ſtentiam Spiritus Sancti, nè erret in iis, quæ credenda proponit? Reſpondebo: quia id Evangelium, & Scriptura apertè teſtatur: nam Chriſtus Matth. 16. apertè promiſit portas inferi non prævalituras adversùs Eccleſiam, quam ſuprà Petrum fundavit; prævaluiſſent autem, ſi Eccleſiam permoviſſent ad proponendum tamquàm articulum Fidei aliquod dogma falſum: & Matth. 28. Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus Eccleſiam Chriſti principaliter componentibus dixit: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi*; non eſſet autem in Eccleſia Spiritus Chriſti, qui eſt ſpiritus veritatis, ſi Eccleſia errare poſſet in iis, quæ credenda proponit. Petro etiam, & in illo ejus ſucceſſoribus dixit Chriſtus: *Rogavi pro te, Petre, ne deficiat Fides tua*: obtinuitque proindè Chriſtus pro ſua reverentia, nè à Sede Petri deficiat unquam vera Fides; ut ità Romanus Pontifex tanquam Petri ſucceſſor, poſſit fratres ſuos, ideſt Epiſcopos, & fideles in Fide vera confirmare, eis oſtendendo quid credere debeant. Ex iis, & aliis Scripturæ teſtimoniis cognovi, Eccleſiam eſſe infallibilem in iis, quæ credenda proponit.

244 Si autem ampliùs inquirat: undè

cognoſcis, Scripturam hoc teſtificantem, eſſe Scriptúram Dei, ab eo, ſcilicèt dictatam, & libros, undè ſumuntur ejuſmodi teſtimonia eſſe Canonicos? Reſpondebo: quia Ecclefia Catholica in Conciliis Generalibus congregata cathalogum librorum Divinorum contextuit, & inter eos numerat Evangelia illa, in quibus continetur aſſiſtentia Spiritus Sancti reſpectu Eccleſiæ, nè tota errare poſſit in iis, quæ credit: Hunc cathalogum exhibuit Concilium Tridentinum Seſſ.4. Patres Tridentini hunc Cathalogum acceperunt per traditionem ab Eugenio Papa in Concilio Florentino, ut videre eſt apud Bartholomæum Carranzam in ſumma Conciliorum. Rursùs Eugenius illum accepit à Gelaſio Papa in Concilio Romano, ut patet ex 2. tom. Conciliorum in Decretis Gelaſii circa finem. Iterùm Gelaſius ab Aug. lib. 2. de doctrina Chriſt. c.8. Auguſtinus autem à Concilio Carthaginenſi 3. quod alii quintum, alii ſextum vocant. Denique Patres hujus Concilii ab Innocentio I. epiſt.3. ad Exuperium cap.7. aſſumptus eſt autem Innocentius I. ad Summum Pontificatum anno 402. Undè ex illo tempore primitivæ Eccleſiæ ad nos uſq; per continuam ſucceſſionem perſeverat idem ille Scripturæ Canon, quem Eccleſia

Ca-

Catholica Romana tenet, & amplectitur. Ab hoc Canone multos libros hæretici hujus temporis expungunt, in quos optimè quadrat quod de Manichæis ſcripſit Auguſtinus in libro de bono perſeverantiæ cap. 11. *Scripturas*, inquit, *ſic accipiunt, ut ſuo quodam privilegio, imò ſacrilegio, quod volunt ſumant; quod nolunt reiiciant.*

## §. XIV.

*Quomodò ſine circulo authoritas Scripturæ probari poſſit per authoritatem Eccleſiæ, & Eccleſiæ authoritas per authoritatem Scripturæ.*

245 SI autem ulteriùs interroget: undè noſti, Eccleſiam Catholicam præſcribentem Cathalogum librorum Divinorum, in eo deſignando non erraſſe? Hic non eſt recurrendum ad authoritatem inviſibilem Eccleſiæ, ſeu ad aſſiſtentiam inviſibilem Spiritus Sancti, quam habet Eccleſia Catholica, ne errare poſſit circa Fidem, quæ aſſiſtentia ſolùm probet ex Scripturis: ſic enim circulum committeremus, probantes infallibilitatem Romanæ Eccleſiæ ex Scriptura, & rurſùs infallibilitatem Scripturæ ex infallibi

li-

litate Eccleſiæ: quem circulum ſuprà §. 3. hujus capitis exprobrant Catholicis Calviniſtæ apud Becanum in Compendio Manualis lib. 3. cap. 10. Recurrendum itaque eſt ad authoritatem manifeſtam, & viſibilem Eccleſiæ, quæ in omnium oculos incurrit.

246 Duplex namque eſt Eccleſiæ authoritas, altera omninò inviſibilis in ſe, & prorsùs occulta, nimirùm authoritas proveniens ab infallibili aſſiſtentia Spiritus Sancti; quæ aſſiſtentia nobis conſtat per revelationem contentam in Scriptura; altera eſt manifeſta, & viſibilis: quia in mundo eſt manifeſtum, quaſi palpabile, Religionem Chriſtianam modis mirabilibus, atque Divinis fuiſſe priùs fundatam, & per totum Orbem diffuſam; mox illuſtratam invictis ſine numero Martyribus; in ea per ſingula ſæcula floruiſſe homines admiranda ſanctitate præditos, & manifeſtis miraculis claros; in ea ſemper illuſtriſſimos Doctores clariſſima ſanctitatis, & doctrinæ luce perfuſos claruiſſe: ex illa prodiiſſe viros Apoſtolicos, qui zelo, & charitate ardentes per ſingula ſæcula barbaras nationes ad Chriſtum traxerunt, & quotidiè trahunt; hanc Eccleſiam immobilem in ſua Fide per tot ſæcula permanſiſſe

ſiſſe contra tot Imperatorum potentiam, contra tot hæreticorum perſequutiones. Hæc, & alia Eccleſiæ decora ingentem illi conciliant authoritatem, & ſatis clarè manifeſtant, Eccleſiam tot notis illuſtrem, tot prærogativis ornatam, tot Martyribus, tot Confeſſoribus, tot Virginibus, & tot Doctoribus decoratam, eſſe illam Eccleſiam viſibilem, quam ſibi Chriſtus conjunxit tanquam Sponſam perpetuam, ut explicat Apoſtolus ad Epheſ. 5. v. 31. & prædictum eſt ab Oſea cap. 2. v. 19. *Sponſabo te mihi in ſempiternum*, eſſe illam, quam Chriſtus ſuprà Petrum fundavit, & de qua dixit: *Et portæ inferi non prævalebunt adversùs eam*, ideſt, *vitia, & peccata, & hæreticorum doctrinæ*, ut explicat Hieronymus ad illum locum: adversùs quam *inferorum portæ, ideſt hæreticorum ora, impetum quidem facient; ſed non prævalebunt*, ut inquit Damaſcenus in oratione de transfiguratione Domini: denique eſſe illam, de qua Auguſtinus lib. 1. de Symbolo cap. 6. dicit: *Ipſa eſt Eccleſia ſancta, Eccleſia una, Eccleſia vera, Eccleſia Catholica, contrà omnes hæreſes pugnans, Oppugnari poteſt; expugnari non poteſt. Hæreſes omnes de illa exierunt, tanquam ſarmenta inutilia de vite præciſa, ipſa verò manet in radice*

*ſua,*

*ſua, in vite ſua, in charitate ſua. Porta inferi non vincent eam.*

247 Ad hanc ergò authoritatem viſibilem Eccleſiæ recurrendum eſt in præſenti interrogatione. Itaque ad illam interrogationem: undè noſti Eccleſiam Catholicam præſcribentem Cathalogum librorum ſacrorum, in eo deſignando non erraſſe? Reſpondebo: quia Eccleſia Catholica Romana tot prærogativis viſibilibus, tot notis, & inſignibus fulget, ut ex illis manifeſtè cognoſcatur, eam eſſe Eccleſiam illam, in qua habitat Spiritus Dei, ideſt ſpiritus veritatis, cui ſua ſenſa *manifeſtavit*, & per quam vult ſenſibiliter hominibus loqui, eiſque oſtendere legitimam ad æternam ſœlicitatem viam. Credibileque non eſt, Deum occultaſſe huic Eccleſiæ, quinam ſint illi libri, quos ipſe dictavit, & per quos voluit ad æternam ſalutem dirigi: cui enim committeret libros illos cuſtodiendos, & fideliter uſque in finem ſervandos niſi Eccleſiæ illi, *quam ſuo ſanguine acquiſivit*, ut inquit Paulus Actor. 20. v. 28. quam ſibi in æternum deſponſavit, & quam tot dotibus, & mirabilibus prærogativis decoravit? Ergò Eccleſia Catholica eſt fida cuſtos ſacrorum librorum. Ergò ad illam attinet diſcerne-

re

re quinam ſint libri Divini, & à Deo dictati, & illos filiis ſuis oſtendere, ut ipſorum doctrina nutriantur ad vitam.

248 Confirmatur: nam certum eſt, Filium Dei in terris viſum eſse, & cum hominibus converſatum fuiſse, ut prædixerat Baruch cap. 3. *Poſt hæc*, inquit, *in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt*. Certum eſt hominibus dediſſe præcepta vitæ; & novam legem fundaſſe; & voluiſse ut Evangelium ſcriberetur, ut uſque in finem eſset forma ſanctitatis: ergò certum eſt alicui hominum cœtui tradidiſſe hoc pretioſum depoſitum ſervandum: cui autem, niſi Eccleſiæ ſuæ? Quænam autem eſſe poteſt Eccleſia ejus, niſi illa, quæ ſignis mirabilibus fulget, nempè Catholica Romana? Ergò certum eſt, ad Eccleſiam ſpectare prærogativam conſervandi purum Evangelium, alioſque libros ſacros ſine mixtura errorum. Ergò ex authoritate viſibili, & manifeſta Eccleſiæ abundè probatur, eam habere authoritatem infallibilem ad notificandum fidelibus, quinam ſint libri Sacri, & Canonici, qui tanquàm Divinitùs inſpirati legendi ſunt.

249 Ipſaque neceſſitas Fidei nobis à Deo dandæ probat, Scripturas ſacras illi tan-

tanquam in depoſito traditas. Audiamus Auguſtinum hanc neceſſitatem Fidei explicantem lib. 11. de Civit. Dei, cap. 2. & 3. *Quia ipſa mens*, inquit, *cui ratio, & intelligentia naturaliter ineſt, vitiis quibuſdam tenebroſis, & veteribus invalida eſt non ſolùm ad inhærendum fruendo, verum etiam ad perferendum incommutabile lumen, donec de die in diem renovata, atque ſanata fiat tantæ ſalutis capax. Fide primùm fuerat imbuenda, atque purganda. In qua ut fidentiùs ambularet ad veritatem, ipſa veritas Dei Filius homine aſſumpto; non tamen conſumpto, eandem conſtituit, atque fundavit Fidem, ut ad Deum intereſſet homini per hominem Deũ: hìc enim eſt Dei, & hominum mediator homo Chriſtus Jeſus . . . . Hic priùs per Prophetas, deindè per ſe ipſum, poſteà per Apoſtolos, quantùm ſatis eſſe judicavit, loquutus, etiam Scripturam condidit, quæ Canonica nominatur, eminentiſſimæ authoritatis, cui Fidem adhibeamus de his rebus, quas ignorare non expedit, nec per nos ipſos noſſe idonei ſumus*. Hæc ille. Hanc autem Scripturam à ſe conditam, cui ſervandam traderet Deus, niſi illi Eccleſiæ, quam tot ſignis mirabilibus ornavit?

250 Sine circulo ergò cognoſcimus,

Ec-

Eccleſiam habere authoritatem infallibilem, & aſſiſtentiam occultam Spiritus Sãcti, nè erret, quia Scriptura Divina hoc teſtatur; & cognoſcimus Scripturam hoc teſtificantem, eſſe Divinam, quia Eccleſia viſibilis, quæ prærogativis ſuis probat, ſe eſſe Eccleſiam Dei, declarat, tales, & tales libros eſſe Divinos.

251 Poſſemus etiam alia via vitare circulum, aſſerendo nos ſcire, quod Eccleſia habeat authoritatem infallibilem, quia id Scriptura Divina teſtatur: & interrogati: undè ſcimus, Scripturam hoc dictantem, eſse Divinam? Reſpondemus: quia niſi eſset Divina, tantam authoritatem non haberet omni ſæculo apud omnes homines. Hanc rationem colligo ex Auguſtino lib.6. confeſſionem capit.5. dicente: *Cùm eſſemus infirmi ad inveniendam liquida ratione veritatem, & ob hoc nobis opus eſſet authoritate ſanctarum litterarum, jam credere cœperam nullo modo Deum fuiſſe tributurum tàm excellentem illi Scripturæ per omnes jam terras authoritatem, niſi & per ipſam tibi credi, & per ipſam te quæri voluiſſes.* Et idem Auguſtinus lib.1.de moribus Eccleſiæ cap. 29. Manichæos ex quodam Evangelii loco convincisset, ſubjungit: *Quid hoc loco*

*po-*

poteſt dicere impudentiſſima pertinacia? Non hoc Chriſtum dixiſſe? At in Evangelio verba ejus iſta conſcripta ſunt. Falſum eſſe ſcriptum? Quid hoc ſacrilegio magis impium reperiri poteſt? Quid iſta voce impudentius? Quid audacius? Quid ſceleratius. Simulacrorum cultores, qui Chriſti etiam nomen oderunt, nunquam hoc adversùs Scripturas illas auſi ſunt dicere. Conſequenter namque omnium litterarum perverſio, & omnium, qui memoriæ mandati ſunt librorum abolitio, ſi quod tanta populorum Religione roboratum eſt, tanta hominum, & temporum conſenſione firmatum, in hanc dubitationem ducitur, ut ne hiſtoriæ quidem vulgaris fidem poſſit, gravitatemque obtinere.

§. XV.

## §. XV.

### *Quomodò reſolvenda ſit Fides eorum, qui Chriſto, & Apoſtolis prædicantibus crediderunt.*

252 HÆc dicta ſunt de reſolutione Fidei, prout nunc habetur à Fidelibus: nam ſi ſermo ſit de actu Fidei, quo audientes Chriſtum, crediderunt, vera eſſe myſteria, quæ ipſe prædicabat, videlicet quod ipſe eſſet verus Deus, & Meſſias in Lege promiſſus: illa reſolvitur tanquam in motivum credibilitatis in miracula, quæ Chriſtus patravit in confirmationem ſuæ doctrinæ: evidens enim eſt, vel eſſe doctrinam Divinam, ac proindè veram, quæ confirmata eſt miraculis; vel ſaltem evidens eſt, poſſe, ac debere credi ut Divinam. Similiter ſi ſermo ſit de Fide eorum, qui immediatè audierunt Apoſtolos, illa revocanda eſt in miracula ab ipſis edita, vel in mirabilem Prædicatorum ſanctitatem, & conſonantiam cum ratione, quæ apparebat in doctrina ab ipſis prædicata, vel in aliud hujuſmod

## §. XVI.

*Quomodò Fides noſtra, qui miracula Chriſti, & Apoſtolorum, non vidimus, poſſit in illa reſolvi.*

253 REſpectu autem noſtri, qui miracula illa non vidimus, etiam à miraculis illis poteſt probari, revelatam fuiſſe à Deo doctrinam illam, quam Apoſtoli prædicarunt: v. g. Reſurrectionem, & Aſcenſionem Chriſti, dilemmate illo acutiſſimo Auguſtini, lib. 22. de Civit. cap. 5. ſic arguentis: Vel mundus credidit Reſurrectionem, & Aſcenſionem Chriſti per miracula Apoſtolorum, & Prædicatorum Evangelii, vel ſine ullis miraculis externis? Si primum: ergò Deus confirmavit miraculis Reſurrectionem, & Aſcenſionem Chriſti; ſi verò Apoſtolis, ut eis crederetur, Reſurrectionem, & Aſcenſionem Chriſti prædicantibus, etiam iſta miracula facta eſſe non creduntur; hoc vobis unum grande miraculum ſufficit, quod eam orbis terrarum, ſine ullis *miraculis credidit*. Quare juxtà Auguſtinum nobis pro miraculo ſufficit Fides ipſa Catholicæ Eccleſiæ: ex terminis enim vide-

tur manifeſtum, fieri non potuiſſe ſine miraculo, ut tanta hominum multitudo crederet certiſſimè rem ex natura ſua incredibilem, præſertim cum talis Fides tantam morum mutationem, & ſanctitatem attulerit.

254 Et quidem mihi mirabilior videtur mutatio illa, quam experimur per Fidem Catholicam, quam ſuſcitatio mortuorum, & illuminatio cœcorum; & faciliùs intellectu mihi apparet, hanc Fidem Eccleſiæ Romanæ introductam eſſe per miracula externa, quam ſine ullis miraculis: hoc enim ſecundum, ut Auguſtinus animadvertit, licet à Deo fieri poſſit; difficilius tamen eſt, & incredibilius, quàm illud primum: undè idem Auguſtinus, lib. 22. de Civit. cap. 8. ajebat: *Miracula neceſſaria fuiſſe priuſquam crederet mundus ad hoc ut crederet; poſtquam verò mundus credidit*, neceſſaria jam non eſſe miracula: nam qui adhùc prodigia, ut credat, expectat, magnum eſt ipſe prodigium; qui mundo credente, non credit. Huc etiam facit ille S. Thomæ locus ex 1. contra Gent. cap. 6. quem ſuprà adduximus, §. 11. circa finem, ut enim ille ajebat: *Hæc tàm mirabilis mundi converſio ad Fidem Chriſtianam indicium*

*certiſſimum eſt præteritorum ſignorum, ut ea ulteriùs iterare neceſſe non ſit, cùm in ſuo effectu appareant evidenter.*

## §. XVII.

### *Reſolutio Fidei à nobis expoſita confirmatur ex Patribus.*

255 PRobatur noſtra ſententia celebri alia authoritate ejuſdẽ Auguſtini, qui lib. de utilitate credendi, cap. 14. làtè agit de credibilitate noſtræ Fidei, & docet: *Chriſtum nihil priùs, nec fortiùs, quàm credi ſibi voluiſſe: cùm illi nondùm eſſent idonei, cum quibus ei res eſſet, ad Divina percipienda ſecreta*, docetque Chriſtum Dominum in eum ſcopum miracula feciſſe, ut ſibi loquenti, & docenti crederetur. Et poſteà cap. 16. paulò poſt initium dicit, pertinuiſſe ad providentiam Dei conſtituere aliquam authoritatem, qua velut gradu certo innitentes, attollamur in Deum, & poſſimus credere ſine temeritate, & periculo errandi. Et paulò poſt addit, nos duobus modis moveri ad credendum, partim miraculis, partim ſequentium multitudine, id eſt,

tùm

tùm miraculis, quæ in confirmationem Fidei facta ſunt, tùm multitudine populorum illam profitentium. Quod etiam repetit, & confirmat in libro contra Epiſtolam fundamenti, cap. 4. his verbis: *Multa ſunt, quæ juſtiſſimè me tenent in Eccleſiæ Catholicæ gremio: tenet conſenſio populorum, & gentium: tenet authoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate auſta, vetuſtate firmata: tenet ab ipſa Sede Petri Apoſtoli, uſque ad præſentem Epiſcopatum ſucceſſio Sacerdotum.* Idem apertè teſtatur ibidem cap.5. inquiens: *Infirmata Catholicorum authoritate, jam nec Evangelio credere potero, quia per eos illi crediderám.* Ergò affirmat Auguſtinus, ſe ab authoritate Eccleſiæ Catholicæ inductum fuiſſe ad credendum, Deum eſſe authorem doctrinæ contentæ in Evangeliis. Denique in libro jam citato de utilitate credendi, cap. 14. circa finem docet, Chriſtum miraculis obtinuiſſe, ut ſibi præſenti, ſe eſse Deum, atque Meſſiam in lege promiſſum, crederetur: *Quid enim agunt tanta, & tam multa miracula, ipſo etiam dicente, illa fieri non ob aliud, niſi ut ſibi crederetur?* Et poſtmodum: *Ergò Chriſtus afferens*

*me-*

*medicinam, quæ corruptiſſimos mores ſanatura eſſet, miraculis conciliavit authoritatem, authoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, vetuſtate roboravit Religionem.* Ex quibus manifeſtè conſtat, D. Auguſtinum permotum fuiſse miraculis, & aliis notis credibilitatis, ut crederet, Religionem Chriſtianam habere Deum authorem, ac proindè ut authoritatem Dei revelantis crederet myſteria noſtræ Religionis: ergò Fides noſtra reſolvenda eſt in illa ſigna, & argumenta.

256 Idque etiam apertè docuit *Richardus* à Sancto Victore, lib. 1. de Trinitate, ubi conſiderans evidentiſſima argumenta credibilitatis, quibus homines inducuntur ad credendum, Deum eſſe Authorem illius, ac proindè ejus myſteria revelaſse, exclamat, dicens: *Domine, ſi error eſt quod credimus, à te decepti ſumus.* Redditque rationem: quia myſteria noſtræ Fidei tàm multis, tàm magnis, tàm miris prodigiis divinitùs ſunt confirmata, ut genus videatur eſſe dementiæ, vel aliquantulum dubitare. Ergò graviſſimus iſte Pater reducit aſſenſum, quo credimus Deum eſſe authorem Religionis Chriſtianæ, ac proindè

ejus

ejus myſteria revelaſſe, ad ſigna, & motiva credibilitatis: ergò his tanquam motivo intrinſeco innititur aſsenſus revelationis.

257 Prætereà ſuadetur noſtra concluſio authoritate D. Thomæ hìc qu. 2. art. 9. ad 3. dicentis: *Ille, qui credit, habet ſufficiens inductivum ad credendum: inducitur enim authoritate Divinæ doctrinæ miraculis confirmatæ, & quod plus eſt, interiori inſtinctu Dei invitantis. Undè non leviter credit, cùm habeat ſufficiens inductivum ad credendum.* Ubi apertè loquitur non de motivis, quæ habemus ad volendum credere: nam priuſquam credamus non inducimur authoritate Divinæ doctrinæ: neque enim tunc agnoſcimus illam tanquam authoritatem, & doctrinam Divinam: alioqui crederemus antequam credamus; ſed de motivis, quæ habemus ad ipſum actum credendi, ut optimè expendit Cardinalis Sphortia de Fide num. 64.

257 Denique efficaciter ſuadetur ex verbis Chriſti Joan. 10. *Si mihi non vultis credere, operibus credite*, quibus ſignificat, opera miraculoſa Chriſti, ejuſque vitam eſse motivum ad

cre-

credendum quòd miſſus ſit à Deo, & ejus doctrina ſit Divina, ac proindè credenda ob authoritatem dicentis. Et ex verbis Chriſti Joannis 11. *Lazarus mortuus eſt, & gaudeo propter vos, ut credatis*, ex quibus conſtat, Chriſtum voluiſſe nos credere Divinam revelationem propter teſtimonia, & motiva, quæ ſuadent ejus exiſtentiam. Idque fecerunt Samaritani Joan. 4: *Multi crediderunt in eum propter verbum mulieris teſtimonium perhibentis, quia dixit mihi omnia*: ergò Samaritani ducti ſunt ad credendum, Chriſtum eſse Meſſiam, quia ob teſtimonium mulieris crediderunt, ei aperuiſse ſecreta cordis, & ab hoc miraculo crediderunt, illum eſse Meſſiam.

*Finis Libri Secundi.*

L I-

Digitized by Google